

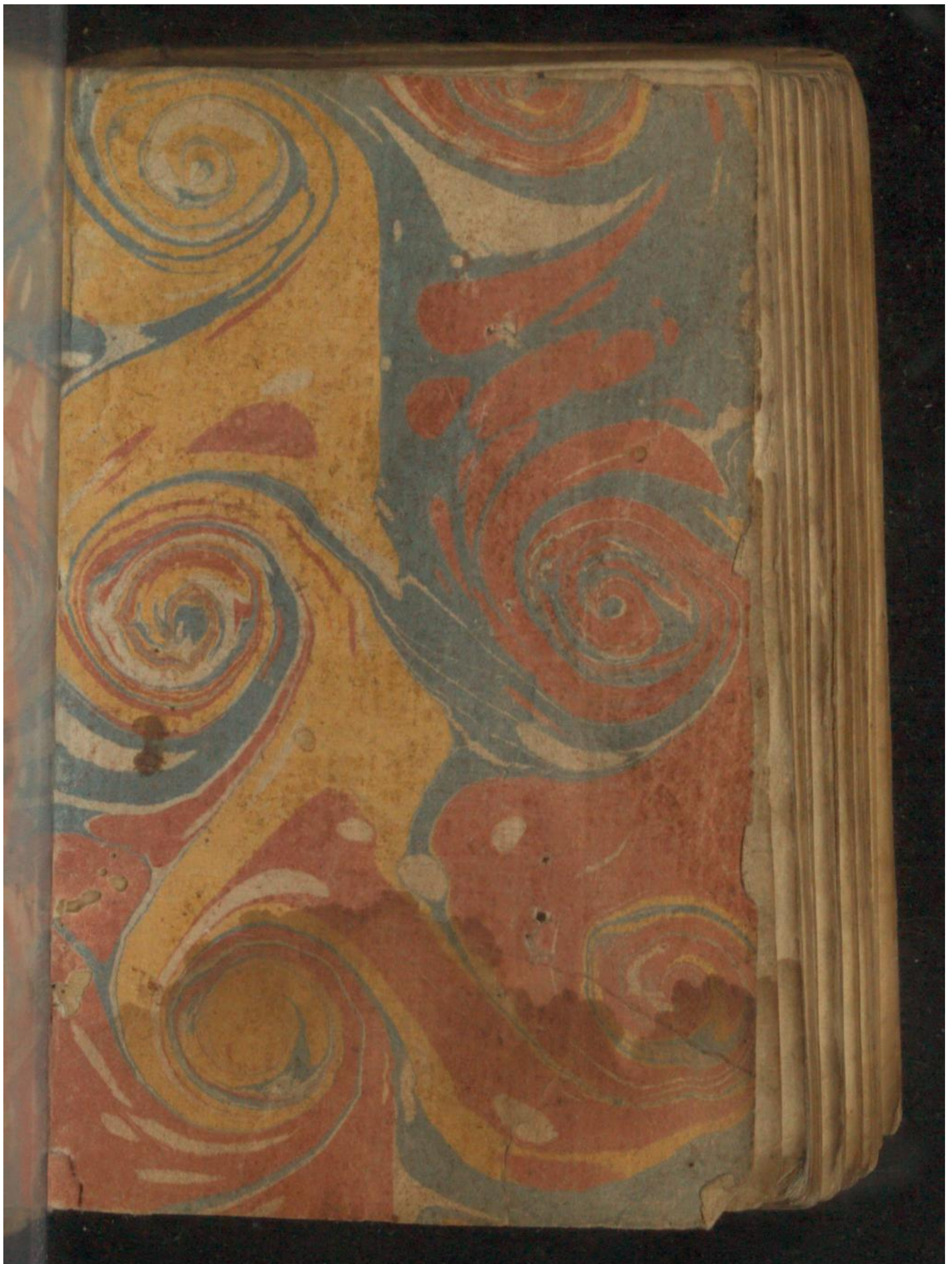

Médecine A XVIII O.51

2584/A

GALENI DE AFFECTORVM LOCORVM NOTItia, libri sex, Guilielmo Copo Basiliensi interprete.

EX SECVNDA RECOGNITIONE.

¶ IMPRESSVM anno supra sesquimillesimum. 27. mense Augusto.

¶Libri quarti capita nouem.

¶Libri quinti capita septem.

INDICIS FINIS.

¶ Ad Christianissimũ Frãcorum regum LVDOICVM duodecimum, Guilielmi Copi Basilien sis, in librum GALENI de affectorum locorum notione, prę fatio.

Onsideranti mihi, Christianissime rex, varia mortaliũ studia, quibus optimũ finem, summũq; bonum assequi pro viribus quisq; nititur, rectissime hortari videtur Satyricus, id prępue & solũ optãdũ esse, vt sit mens sana in corpore sano. Verũ tãta est (proh dolor) hodie hominũ puersitas, vt neglecto animo, posthabitaq; corporis salute, omne studium ad diuitias cõuertant, eoq; deuentum sit, vt quo quisq; maiorem pecuniarũ cumulum ostẽtare potest, eo videatur maiore honore dignus. cum interim viri & morũ probitate, & bonis literis prædi

ti, q̄ diuitijs nō affluant, non solū debito priuentur honore, verum etiā pro stultis reputentur. Id ni- mirum caussę esse videtur, cur tā pauci nostra tēpestate recte phi- losophentur. Cum primum enim tres, quatuorve literulas scioli q- dam delibauerint, non veritatem inquirere, sed diuites illos adulan do captare studēt, quo aliquid ab ipsis pecuniarū detrahere, & in- star illorum primas sedes in con- uenticulis occupare possint. Sane sunt nonnulli, qui vix delibatis sa crarum literarū primis rudimen tis, ꝓtinus ad aucupāda (vt aiūt) beneficia nihil reliqui faciūt. Alij perlectis tribus, quatuorve Bar- toli argumētis, nunquā inspecto pandectarum, codicisve cortice, ad agendas caussas properāt, non vt tueātur pupillum, sed vt pecu nias, quibus plurima sibi latifun- dia comparent, ab eo astute extor queāt. Sic etiam inueniuntur non pauci (vt iterim professionis meę

non obliuiſcar) qui cum primum aut ptiſanam nominare, aut vino ęgris interdicere, aut clyſterem iniīcere nouerunt, protinus medicam artem profeſſi, populatim miſeris mortalibus graui cum periculo imponere nō erubeſcunt, ac potentes illos adulationibus captare aggrediūt, neglectis ſpretiſq; doctiſſimorū medicorū Hippocratis, Galeniq; monumentis. Quippe nemo iam inde ex tā lōgo æuo inuentus eſt adeo veritatis ſtudioſus, vt illorum libros ex gręca lingua in latinam vertere curauerit. Quanquā inueniūtur aliqui, qui Galeni opera vt latina circunferant, credātq; ſeſe ei tā q̄ a ſecretis eſſe, atq; iactent, nullū ſeſe Galeni locum non intelligere. Ego vero haudquaquā crediderim Galeni mentem ex illis libris a quoquam deprehendi poſſe, quos ne ipſe quidem author, ſi viueret, eſſet intellecturus, adeo deprauata eſt illorū librorū ſeria

es, vt ex mille versibus vix vnus Galeni mẽtem referre videatur. Quod nonnulli intelligentes, reiectis Galeni libris, Auicẽnam potius imitari voluerunt. ꝙ scilicet cõcinno (vt aiunt) ordine, vastũ illum canonẽ suum texuerit. Qui si diligenter multa quæ de curandi ratione cõscripsit capita, ad amussim examinassent, non ordinem & lucẽ, sed tenebras potius & confusum chaos offendisse se faterentur. Contra vero si Galeni tres doctrinas, ordine contentas, olfecissent, summo tũ ordine tum artificio, ipsum commẽtarios suos scripsisse haudquaquam negarẽt. Eqdẽ fateri audeo, multo plus solidæ doctrinę, biennio ex Galeni lectione discipulũ reportaturum, quã si decẽ perpetuis annis Auicẽnæ canonẽ reuoluat. Id vero facile videre est, vel in eo libro quẽ de locorum affectorũ notione cõscripsit. Quẽ si qs diligẽter sępenumeroqꝫ plegerit, oẽs ĩternorũ

morborũ notas, & multo facilius
dephendet, & tenaciori memoria
seruabit, quã si assidue inexhaustã
illam signorum Auicennę conge
riem legendo repetat. Hunc ego
Galeni librum, ne nihil agerem,
cum instrenua ista tua cõtra An
glos expeditione, vnà cum doctis
simis medicis tuis castra tua seque
rer, ex græco latinum feci, sperãs
hoc opus non solũ medicis: sed v-
niuersis quoque mortalibus pfutu-
rũ. Nã latẽtes morbos q̃ facillime
dignoscere docet, sine qua notitia
nullũ affectũ recte curari posse a-
pud oẽs medicos in confesso est. Cę
terum quia maximum medicum,
maximi quoque principis nomi-
ne illustratum, in publicum prodi
re decebat, tu mihi rex inuictissi-
me hoc ipso nomine pulcherrime
succurristi: cui opus hoc dedicarẽ.
Quippe qui iustitiæ amministra-
tione Troianum, victoriarum nu
mero Alexandrum Macedonem,
clementia Iulium Cæsarem facile

ſuperas,&quod ad religionem pẽ-
tinet,ſanctiſſimi regis LODOICI
veſtigia intentis neruis immita-
ri conaris. Suſcipe igitur Chriſtia
niſſime rex benigno vultu,has no
ſtras,quas in medio armorum ſtre
pitu exarauimus , lucubrationes.
Sic enim ad reliqua Galeni volu-
mina interpretanda animum mi-
hi eriges , & vniuerſum mortale
genus hoc nõ mediocri beneficio
perpetuis amoris vinculis tibi ob-
ligabis. Vale Chriſtianiſſime rex,
ex Pariſiorũ Lutetia. Anno mille
ſimo quĩgẽteſimo decimo tertio.

¶GALENI DE AFFECTORVM LOCO= RVM NOTITIA LI= ber primus, Guiliel mo Copo Basi= leiēsi inter= prete.

ON solum recentio= res medici, sed vete= rum quoque nō pau ci, corporis particu= las, locos nominare consueuerunt. ac q̄ diligentissi= me, affectus ipsis euenire solitos, dinoscere studuerunt. quippe pro locorum differentia, curationem sit huiusmodi notitia, in eo libro, quem de curandi via & ratione conscripsimus, videre est. Nam in pręsenti opere quomodo affe= ctę particulę possint discerni, ex= plicare duntaxat proposuimus.

¶Igitur partes in superficie cō= stitutæ, vna cum affectuum suo=

rum proprietate, facile sensibus
deprehenduntur. Quæ vero in
imo corpore latent, exercitatæ
cogitationis virum desiderant,
cum in partium & actionibus &
vtilitatibus, tum maxime atque
in primis in anatomice, id est ar-
te secandi corpora. Quippe hæc
nos docuit, cum alia permulta, tū
cuiuslibet partis essētiæ proprie-
tatem. Sic enim corpus quoddam
cartilagineum est, secundū aspe-
ram arteriam (bronchion appel-
lant) cuius proprietatem hi dun-
taxat qui ipsum viderunt, cogno
scere possunt. Id si aliquando tus-
siendo expuatur, maximum vl-
cus vel ab erosione vel putredine
ī pulmone esse existimamus. At-
qui in tota ea parte quę inter gut
tur & pulmonem media est, quā-
quam eiusmodi naturę corpus in-
uenitur, tam grandis tamen vl-
ceratio, in ipsa haudquaquam fie
ri potest, quin prius mors animal
præoccupet. In pulmone vero

talis fieri potest, vt pote q ob hu-
miditatem, & facile putrescere,
& à vitiosis humoribus prompte
erodi consueuit, atq; bronchia in
ipso exigua admodum sũt. Quo-
circa pars ipsorum putrescere nõ
potest, quin potius totum bron-
chium reĳci necesse est. membra-
nosis vinculis quæ ipsum cũ aliĳs
coniungunt à sua cõtinuitate ab-
solutis, quippe quæ suis bronchĳs
multo celerius afficiuntur. hęc enĩ
& cartilaginea, & dura, & crassa
sunt, membranæ vero quæ ipsa
coniungunt, teuues & infirmæ.
Sane frustum quoddã vasis, haud
ita paruum, tussiendo reĳci vidi-
mus, quod ex pulmone fuisse edu-
ctum, plane intelligebãt dissecto-
riæ artis haud imperiti professo-
res. Quotquot enim ad asperã ar-
teriã in collo perueniunt vasa, o-
mnia capillorum fere speciem re
ferunt. Proinde non solum essen-
2 tiæ ꝓprietas, sed magnitudo quoq;
sæpenumero affectum locũ haud

obſcure indicare poteſt. Sic enim cum inteſtini tunicã per dyſenteriã deiectã conſpexeris, ſitq́ & latitudine & craſſitudine ĩjs q̃ a tenuioribus ſoluũtur multo maior, non ab re conĩjcies vlcerationem in craſſis inteſtinis conſiſtere. Ita cũ adoleſcentulũ tuſſiendo, tunicã viſcoſam craſſãq́ reĩjcere videremus, coniecimus eã ex interi gutturis parte vbi ligula (Græci epiglottida vocant) cõſiſtit, fuiſſe reſolutã, ac ſanatus eſt aduleſcentulus, q̃uis id nõ admodũ ſperaremus, manſit tñ vox vitiata. Preterea per eſſẽtię proprietatẽ, a veſicæ vlceribus, ea quę in renibus conſiſtunt, diſtingui poſſunt: Scripſit enim in aphoriſmis Hippocrates. Si ea quę cũ vrinis excernũtur lamarũ ſpeciẽ referũt, in veſica vlcus eſſe, ſcire licet, ſi vero carunculis ſimilẽtur, id erit in renibus. ¶ Neq́ non a rebus in pticulis quibuſdã contentis, creberrĩe ſedes affecta deprehẽditur.

de hoc, idem meminit in 5° methodi

qr illa pars magnũ facit ad mm̃ & ad formãdã vocem.

valent ista ... stabiri

Nam Mytilenis adulescens quidã secundũ sedẽ vulneratus gladio vulnere satis profundo, tribus primis diebus, neq; cibũ neq; potum ingessit, quarta vero die, adhibitis prius remediĳs, cibũ sũpsit, ac bibit quoq;, deĩde occidẽte sole, iterum adhibita curatione vrinę tres heminas p vulnus excreuit, quũ antea ex quo vulneratus erat, nihil vrinæ reddidisset. tum vero ab onere quocirca pubẽ grauabat, se perfecte liberatũ esse dixit. Itaq; proculdubio cõstabat vesicã fuisse vulneratã. Quẽadmodũ vbi stercus per vulnus excernitur, intestinorum alicui vulnus esse illatũ haud dubiũ est. Sic etiã quũ cibus egreditur, in ventriculo vulnus esse manifestũ est. Iam ortum supra inguina panum ac suppuratum quũ medicus incideret, stercus subsequutũ, in colo abscessum esse declarauit. ¶ Atq; in ho: genere cõtinetur, spiritus efflatus, vulnerato thorace, & san

guis ab arteria profluens. Nã quũ interdũ vulneratũ corpus sensu deprehendi non potest exactã ab his cõsequimur notitiã. Igitur vt efflatus inter respirandũ spiritus, membranã costas succingẽtem, vulneratã esse significat, ita sanguis saliendo eiectus, arteriã. sed hic protinus eo qui ex venis erũpit, & calidior, & magis tenuis, & flauior esse dinoscit. ¶ At veluti horum non incertæ sunt notæ, sic eodem modo si aliquando omentũ, aut ĩtestinorũ aliqđ excidere pvulnus videatur, peritoneũ discissum esse nemo ãbigere debet. Si vero pulmonis aliqua fibra, extremã sui partem a vulnere exerere videatur, thoracem confossum esse ostendit. Atqui nihil refert siue succingẽtem membranam vulneratam, siue thoracem confossum esse dixeris. ¶ Ex adhærẽtibus etiã rebus affectę sedis notæ petũtur qppe res adhærẽtes essentię ꝓprietatẽ obtinẽt. 4

quemadmodum fūgi, si fracto ca
pite, meninx (id est membrana ce
rebrum custodiens) fuerit affecta.
Atq; rursus alia proprietas cōspi
citur, osse particulę cuiuspiam viti
ato. Huius pręterea generis est ra
mentū (ephelcis græce vocatur)
quod eius particulæ, à qua excer=
ni videtur, vlcerationem porten=
dit, vt vrinę meatuum, si cum v=
rina, spiritualium instrumentorū
si tussiendo, gullæ, ac ventriculi,
si vomitione excernatur, quemad
modū si cum alui excremētis de=
ijcitur, intestinorum aliquod vl=
ceratū esse significat. ¶ Est præ=
terea ex indicijs quibusdam alius
notitię modus, quum videlicet in
alieno spacio aliquid præter natu
ram cōtinetur, vt in renibus, aut
vesica, lapis, aut pus in thorace,
aut sāguinis grumus (gręce thrū
bos) vbicunque contineatur, aut
alius quidam humor molestus in
animalis corpore, gēitus, vel ex=
trinsecus ei aduenıens. ¶ Vnde in

niorum medicorum complures, q̄stionē ad medicę artis opa nihil conferentem, ſed dialecticam potius habentē contēplationē mouere ſolent. Vtrum huiuſmodi res ī nobis præter naturam genitæ, ex affectis ſint ſedibus, aut loco neq̄quam affecto, animal a cauſſa præter naturam moleſtetur? Sedquod īutilis (vt dixi) ſit huiuſmodi quęſtio, cognitu facile eſt, ſi conſideraueris eas notas, quæ ad artis vſum pertinere videntur. ¶ Subijciamus ergo aliquem tribus diebus nihil vrinæ reddidiſſe, nonne protinus in qua corporis parte ſit huiuſmodi accidētis cauſſa īueſtigabimus, aut renibus, aut vreteris aut veſica, aut vrinæ fiſtula? Neque enim ī hepate, pulmone, liene ventriculo, cordæ, aut alia quauis particula ipſam quæremus. quod nulla ipſarum ſit vrinæ inſtrumentum. Etenim niſi noueri mus primã vrinæ ſecretionem in renibus fieri, deīde eam per vre-

teras ad vesicam peruenire, ac demum inde excerni, quemadmodum iam antea in libris naturalium actionum ostendimus nihil huiusmodi inuenire potuimus. Verũ huc vsque processisse haud satis esse videtur, quin potius pēpendere oportet, quæ nam sit causa, propter quam vrina supprimitur. Est autem via contemplationis hæc. Intueri oportet omnia tum preterita, tũ presẽtia accidentia, præsentia quidem ipsemet medicus inspicere debet. Præterita vero non solum à laborante, sed etiam ab ipsius familiaribus interrogando perdiscere. Sit igitur (exempli gratia) tumor aliquis in pube, satis euidẽter ĩ circũscriptiõe vesicá ĩpletã esse ostẽdẽs, nihilq; excernatur. Nũquid plane cõstat aut excretoriã vrinę actionẽ necessario resolutã, aut vrinę fistulã esse cõstipatã? In primis igit̃ cõsiderandũ est, nũ fieri potuerit, vt resolutę facultatis no

mine id acciderit, si prius meminea rimus, quomodo p bonā valetudi nē volētibus nobis vrina excerna tur. Musculus ceruicē vesicæ cir cundās, ab actione quiescit, fungē te tum vesica suo munere, muscu li autē actio, voluntatis nostrę ipe riū imitat. at vesica naturaliter agēs, volūtati haudquaq̄ obedit. Namq; in cōmentariis de natura libus facultatibus iam declaratum est, in oībus fere corporis particu lis esse vim qua excremēta secer= nātur. Hæc quāuis semper ipsis assit, non tamen vtuntur ea, nisi cum molestātur ab excrementis. Quę si aliquādo fuerit affecta, fie= ri potest vt vrina supprimatur. Proinde si hominem ita figura= neris, vt decliuis sit ceruicis ve= sicæ positus, ab manibus tumo= rem præter naturam cōpresseris expelletur vrina. Quod si ita fa= ciēdo nihil pfeceris à caussa q̄ re= soluta vis esse putabatur desiste= re, atq; vrinę fistulam constipatā

esse suspicari oportet. quippe musculus ei circundatus, si resoluatur, ipse non cohibitæ, sed preter voluntatem emissæ vrinę caussa est. ¶Itaq; quot modis contingat vrinæ meatũ (quem vreterã, id est vrinæ fistulam vocãt) sti pari deinceps considerandũ est. Equidem trifariã eos accipiendos censeo. Aut enĩ corpus ipsius in tantum tumorẽ præter naturã attollitur, vt meatus inde occupetur. Aut aliquid ei pręter naturã, vt vel caruncula, vel callus innascitur. Aut a re quapiam obstruitur meatus. Corpus ipsius ad insignẽ tumorẽ attollitur, si vel inflãmatione, vel scirro, vel abscessu, vel alio quouis tumore fuerit affectũ. ¶In meatu caro quidem oritur, si precesserit vlcus, alia vero res lõgo tẽporis spacio ex crasso lẽtoq; humore paulatim nasci potest. ¶Obstruitur meatus, vel a lapide, vel grumo, vel pure, vel crasso lentoque humore. ¶Igitur hęc

omnia distinguere oportet, non solū ex præsentibus accidētibus, sed etiam ex ĳs quæ pręterierūt. ¶ Age igitur subĳciamus vt puer laboret. apparuerint vero antea lapidis indicia, vrina quidē aquæ similis, in qua subsident sabulosa quædam, ipse insuper assidue pudendum scalpat, idque vel laxū, vel intentū præter modū, postea vrina derepēte supprimatur, nunquid optima ratione coniecceris, huic lapidem in vesicę ceruicem incidisse? Itaque supino figurato puero, vt crura reliquo corpore sint sublimiora, multifariam ipsum concuties, sic enim feceris, vel lapis ex meatu recedat. Quibus peractis, iube vt puer vrinā reddere tentet, id si bene successerit, profluatque vrina, pręter exactam caussę notitiam, curationis quoq; modum inuenisse te, haud dubia erit cōiectura. Quòd si nihilominus vrina supprimit, rursus concute, sed vehemētius, atq;

borat algaria chirurgi

si sic quoque permanserit, tum de=missa ænea fistula, Græci cathete=rum vocant, simul & lapidem à vesicæ ceruice repelles, vrinam euocabis. ¶ At nulla lapidis no=ta retentam vrinã præcedente, si sanguis effluxerit, par est, vt gru=mus vrinæ fistulam obturet. At fi=eri potest vbi vlcerata est vesica, vt paulatim in ipsa grumus con=crescat: vel non præcedẽte sangui=nis fluore. Accidit autẽ vt sãguis ex renibus per vreteras in vesicã defluẽs, grumũ efficiat. Atque velu=ti ad has coniecturas, ita vbi vel pus, vel crassus lentusque humor meatũ obstruxit, haud inutilis est ænea fistula. In huiusmodi vero coniecturam, ex præcedentium notitia inducimur. etenim siue vesica, siue renes, antea affectu a=liquo laborauerint, per quem tale tantum'que pus colligi potuerit, vt par sit ab ipso meatum fuisse obstructũ, probabiliter conijcies, hanc ob caussam vrinam suppri=

mi etiam si in parte aliqua renibus supiore fuit abceſſus, quo erupto, haud abſurde pus in renes tranſſũptũ eẽ putaueris. ¶ Quod ſi nihil huiuſmodi præceſſerit, victus rationẽ inquirere oportet, an in ocio educatus, multis cibis craſſos viſcoſoſq; hũores generare potentibus, fuerit vſus. ¶ Sic etiã vbi ob carũculã aliquã ab vlcere innatã veſicę ceruicẽ obſtructam eſſe putamus, & ex præcedentibus vlceceris notis, & ex eo q̃ demiſſa ænea fiſtula, vrina vacuatur, ĩtelligere poſſumus. nã & hũc affectũ aliquãdo vidimus, q̃ppe demiſſa fiſtula dolorẽ mouet, in ea videlicet meatus parte, vbi antea vlcus eſſe cõñciebamus fractaq; ſub fiſtula carne, ſequuntur cũ vrinæ excretione, & cruor, & carnis fragmẽta ¶ Hæc diximus ad inſtitutũ opus ꝓprie pertinere. Cõſtat autẽ, vt paulo ante citata a nobis q̃ſtio dialectica dũtaxat ſit, ꝙq; nihil ad artis opa cõducat. id eni vti

lefuerit, vt cognoscamus meatũ esse obstructum a grumo, si ita cõtigerit, aut lapide. At quærere vtrum affectum esse meatum, an caussam suppressæ vrinę in meatu contineri, dicendum sit, nihil ad artem vtilitatis conferre potest. ¶ Itaque non possum non mirari, quo pacto Archigenes in huiusmodi cõsideratione tantum tẽporis collocauerit, quippe conscripsit quædã de his rebus, sed adeo obscure vt intelligantur a nemine. ¶ Igitur rursus propositũ sermonem resumendo, consequentia tractemus. quomodo scilicet, tum ex præcedentibus, tum præsentibus accidentibus, caussa, cur vrina reddi non possit, deprehẽdatur. Percussus ergo quidam in ea parte, quæ femen appellatur, (Græci perineon dicunt) inflammatione suborta in vulnere, vrinam reddere non potuit. ac vesica ipsa, vtpote plena, manifeste secundum circũscriptionem in-

venæ sectio, dolorem sedat.

tenta videbatur. Huic, ne irritaretur inflammatio, æneam fistulã adhibere voluimus, sed calida aqua fouere, ac oleum circunfundere, satius esse putauimus. quumque tribus horis sic eum tractassemus, tumore non parum relaxato, ac dolore, vt ipsemet fatebatur, non ita grauiter infestãte, iussimus, vt vrinam reddere tentaret, interim quum nos vesicæ tumorem, ad inferiores partes impellendo, sensim premeremus, iuuenis vrinã reddidit. Atque in his qui sic afficiuntur, caussa suppressæ vrinæ, facile deprehenditur. quamuis in aliis quibusdam nõ adeo manifeste dinoscatur. In quibus artificiosa cõiectura ab omnibus vocata, nobis perquam vtilis est, vtpote quę inter exactam notitiam, & omnifariã ignorantiam, media quodã modo putatur. Proinde fieri nõ potest, vt ĩ omnibus morbis colligantur notę, quibus, vt empirici, id est

ss matme olimis. qm illud ad tpsamd fvd adardit

experimenta iactantes, sentiunt, euidenter quisq; affectus discerni possit. Sed verissimũ est id quod Erasistratus dicere solebat. oportet (inquit) hominem exercitatissimæ cõsiderationis esse, qui voluerit nõ solũ affectus ipsius qualitatem, sed affectum quoque locũ probe dinoscere. Verum vt ad huiusmodi exercitationẽ decenter perueniamus, haudquaquam quærendum est, an dicere oporteat, vesicæ ceruicem, si vel a lapide, vel grumo obstruatur, affectã esse, aut ipsa non affecta, actionem ipsius lædi. Igitur ĩ huiusmodi quæstionibus ad artẽ omnino supuacaneis Archigenes versari cõsueuit. Aliĩ vero vltra hęc procedẽtes, ne lædi quidem actionem dicunt. fieri enim videtur, musculo scilicet qui vesicæ ceruicẽ ãbit, laxato, ipsa vero vesica cõtẽtã ĩ se vrinã exprimẽte, sed cõcurrẽte musculorũ suminis auxilio. Quum itaq; & vesica citra

noxam munere suo fungitur, & musculi volũtatis ĩperio sic obediũt, vt supiores ĩtẽdãtur, is vero qui ceruicẽ circũdat laxet, quo modo (inquiũt) recte poterit aliquis suspicari, noxam esse actioni illatã? Quapropter supprimi vrinam dicere cogũtur, nõ læsa, sed ĩpedita meiẽdi actiõe, tanquã arti medicinæ opẽ ferãt, si vocabulũ lædi, trãsmutãtes, impediri dixerĩt. Sed huiusmodi quęstiones (vt diximus) ad dialecticã ptinẽt, ac ad mẽtis exercitationem magis, quã vel ad affectus ipsius dinotionẽ, vel sedis affectæ ĩuẽtionẽ accõmodant. Verũ ea, quã nup ppo suimus, ad ĩstitutũ opus pprie ptinet. Intelligit autẽ x ipsa, quod in primis per artẽ secandi corpora accurate cognoscere oportet, qualis sit cuiuslibet partis essentia, deinde vero & actionem, & societatẽ quam cum proximis habet, quæ etiã in positionis vocabulo comprehẽditur intelligere. 6

Quippe cuiuslibet partis vsus, ad affectorum locorum inuentionem magnifice conducit. ¶ Actio enĩ motus est partium, factiuus. vsus vero omnibus insunt, vel nihil agentibus. Ergo, quod ad vrinę redditionem pertinet, excretionis actio fit à vesicę cõpressione, cõcurrente interdum musculorum abdominis auxilio, quum videlicet admodum exiguam continet vrinam, aut vesica ipsa infirma est, reliquę vero ptes omnes, vtiles sunt ad actionem, nisi enim vesica ipsa, cum toto spacio sic figurata fuisset, ac ceruix ipsius tota fuisset perforata, descendissentq; obliquæ in ipsam vreterę, frustra habuisset comprimendi motum. Ex horum itaq; notitia, & affectarum partium, & affectuum ipsorũ notitia, deprehẽdi potest, non ex ea quæstione, qua iuestigatur, vtrum dicere oporteat, obstructũ instrumentum esse affectum, an omnino noxa carerę. ¶ Haud ab-

ſimilis huic eſt alia queſtio, & qui dem de affectis iam partibus, ſed quibus nondum ineſt propria diſpoſitio. Vocant autem propriam diſpoſitionẽ, quæ ſeparata cauſſa, quę ipſã fecit, permanere poteſt. Hac igitur conſideratione rurſus dicunt nonnulli, nequaq̃ affici caput, per eos capitis dolores, qui à bilioſo humore in ventriculo cõtento proueniunt. ꝙ per vomitũ eiecta bile, protinus capitis dolor quieſcat quemadmodum ſi poſt vomitum nihilo minus permanſerit, tum affici caput, Idq; multo magis, quũ ſimilia ſuffuſioni accidentia, oculos infeſtant, cumulatis in ore ventriculi excrementis. hæc enim veluti vmbras quaſdã eſſe affectuum. ¶In omnibus his quæſtionibus plurimum occupati præceſſores noſtri, perq̃ pauca de affectorũ locorũ notitia ſcripſerunt. Nos vero diuerſa incedẽtes via, exercebimus, aut (vt dixerit q̃ſpiã) inſtruemus ſtudioſos,

vt sedes affectas dinoscere possint. ¶ Igitur quemadmodũ paulo ãte propositum est, ꝙ intenta vesica homo vrinam reddere nõ potest, ita inpræsentiarum subĳciatur, citra vesicę tumorẽ vrinam supprimi. ergo necesse est, quum sic retenta est vrina, vel vreteras, vel renes eẽ obstructos. Quapropter rursus hic ĩtueri oportet, nũ anteaꝗ supprimeretur vrina, aut lapidis, aut alterius cuiuspiã mali prçcesserint accidentia, neq; negligẽda est vniuersi corporis dispositio, vt possimus, quo ad artificiosa coniectura permiserit, distinguere, vtrum in ipsis renibus a lapide, vel crassis humoribus, fuerit obstructio, an ĩ vocatis vreteris (id est meatibus) qui a renibus ad vesicã protenduntur. Atque sunt quædam quæ ad exquisitam perducunt notitiam, veluti paulo ante dicebamus, de his quæ affectæ essentię proprietatem declarant. Alia artificiosa quadam

coniectura deprehenduntur. At quia sophistę compendioso sermone confutari non possunt, idcirco Asclepiadem in pręsentia pręterimus, vtpote absurda scribentem, atque iam alibi de vrinę in vesica collectione detectum. ¶ Porro ea quæ de principe animæ vi, scripta sunt, omnes dissectores damnare solent, existimantibus quibusdã ipsã in corde consistere. Quippe Archigenes ab hac opinione haudquaq̃ dimoueri potuit, q̃uis detegeretur. cum per alia multa, tum maxime per ea, quę in phreniticorum, lethargicorumq; curatione videntur, verum tũ sursum, tum deorsum sermones suos conuertit, vt modo hoc dicat, modo illud, nihil omnino declarans. Atq; huius generis est tertius Archigenis liber, quem de locis affectis conscripsit. ¶ Nos vero principem animę vim, ĩ libris de Hippocratis, Platonisq; placitis, magna ex parte absoluimus. Proĩde

hac veluti demonstrata, affectarũ partiũ cõtẽplationẽ perficiamus, atq; id quod õnibus affectis, tũ p̄tibus, tũ locis, cõmune est, nõ in dialecticã, sed necessariã questionẽ porrectũ, iã enarrare aggredior, quæ scilicet sit ꝓpria particula, p̄ quã q̃q; corporis animati p̄s, actionem suã perficiat. Quippe actionem lædi necesse est, instrumẽto ipsam efficiente quomodolibet affecto. Atque interdum facile affectus soluitur. adeo vt simul atque opifex caussa fuerit separata, ipse quiescat. interdum tanta est soluẽdi difficultas, vt diutius p̄manere possit, caussa etiam ablata. Accidit autẽ nonnunq̃ vt efficiẽs caussa pertransiẽs, non firmũ in particula faciat affectum, quem Archigenes vmbrã affectus vocare cõsueuit. Veluti cũ suffusioni similia quedã oculi imaginantur, collecto in ore vẽtriculi tenui excremẽto, vnde vapores quidã subleuati, dein circũuẽti a visifica facul

tate, similes imagines mouēt, quales ꝑ suffusiones apparere cōsueuerūt. Idq; maxime eueuire solet ĳs quibus oculorū humor exquisite purus est, aut visifica facultas quā facillime sētit. Eandē ob causam, vbi sanguinis fluor, aut vomitus per morbos expectatꝰ, huiusmodi accidentia interdum apparēt, de quibus Hippocrates in pręsagĳs hūc in modum scripsit. Si cuipiā, īquit, in nō lęthali febre, caput dolet, aut ante oculos obscura quędā obuersātur, aut cordis dolor accidit, is bilē euomet. Ac paulo post. Quibus vero in huiuscemodi febre, caput dolet, oculi vero obscuras illas imagines non vident, sed caligatiōe hebetātur aut splēdentia quędā ipsis obĳciunt, ac ꝓ cordis dolore, in alterutra ꝑte, pręcordiā tenduntur, neq; dolore, neq; inflāmatiōe infestāte, ĳs ꝓ vomitu sāguis e naribus effluet, Hęc est verborū Hippocratis series, q̄bus docuit sępenūero cōtigere, vt ab

humoribus ī ventriculo collectis, imagines quædam oculis obijciātur, Quod si nihil omnino ab humoribus ascendat ad oculos, quēadmodum vbi vel ad aurium, vel narium meatus, vel etiam ad linguæ corpus, id quod ascendit trāsfertur, nullum huiusmodi accidētium euenire solet. Vnde manifestū est ꝙ oportet oculos ꝑticipes fieri eius dispositionis, quę vētriculum infestat, si videndo debeat animal errare. Cum itaque rursus dicat Hippocrates, quibus deiectiones biliosæ exeunt, surditate superueniente finiuntur, & quibus surditas prçcesserit, desinit, si deiectiones sequuntur biliosę. Quis est autem adeo demens iterpres, vt omittat ī huius sermonis enarrare aurium affectum? Aut tū dicat nasci surditatem, quum bilis, quę antea per aluum vacuari cōsueuerat, ad oculos efferatur? Igitē semper icipere oportet a lęsę actionis instrumento, deinde quęrere

quis sit noxę modus, vtrũ videli-
cet dispositio permanẽs, an adhuc
fiẽs, ita vt perseuerare nõdũ nata
sit. Quodsi nunc quoq; fiat, vtrũ
caussa quæ affectum efficit, in ipsa
parte contineatur, an per ipsã trã-
seat, inuestigandum est. Etenim
arefacto immodice humore (quẽ
crystalloidem vocãt) perseuerãs
erit noxa, & essentiæ ipsius pro-
prius affectus. si vero crassus hu-
mor in pupilla constiterit, essẽtia
quidem nondum læditur, verum
accidentis caussa in oculo ipso cõ-
tinetur. Sed tũ per ipsũ transire
dicitur, cũ euaporans humor cõ-
sistit in ventriculo. Qui vero pa-
tem quampiam tunc solum arbi-
tratur esse affectam, cum in essen-
tia ipsius permanens fuerit dispo-
sitio legislatoris munere, qui pro-
priis nominibus, ppria significata
instituit, fungi videtur. Nam vbi
vehemens dolor intestinum in-
festat, firmato in vna quapiã pte
dolore, vt quasi perforari videat,

vitreus humor quod vitro liquefacto similis sit quo pacto, vel nequaq̃ affici inte-ſtinum, aut affectum in ipſo nõ eſ ſe quis dixerit? quãuis interdum huiuſmodi dolores excreto vitreo quodam humore, vel vnico tẽm-poris momento finiantur. Neque alia ab hac doloris cauſſa tũc cre-di poteſt, idque ob naturale quod-dam axioma (id eſt enuntiatum) quod ex ſeipſo ad huiuſmodi dino tionem, fidem habere videtur. Id enim quo tangente afficimur, & quo ſeparato quieſcit affectus, cau ſſam eſſe, apud omnes homines, in confeſſo eſt. Sic enĩ & ignẽ vſtu-lationis, & gladiũ ſectionis cauſã eſſe, credimus, atq; de ſingulis a-lĳs ſimiliter dicendum eſt. Ergo vacuatum humorem, infeſtantis mali cauſſam fuiſſe, quo tempore in particula continebatur, putã-dum eſt. Sed an ob id quod vehẽ-menter infrigidat, aut calefacit, aut in totũ per intemperaturã lo-cũ moleſtat, aut quia p continuas partes tranſit, eas ad excretionem

Axioma

vi quadam excitans, aut ob flatuosum ſpiritum ab eo exortũ, qui continentẽ partem extẽdere poteſt, aut quia violenter impactus eſt, aut quia erodit, & mordet, nõdum ex euacuationis ope manifeſtum eſt. quippe id ſolum cõſtat, quod cum continebatur, moleſtiam inferebat. Igitur non ſolũ putare oportet, huiuſmodi humorẽ eſſe cauſſam doloris, verum partem quoque in qua continetur, tãtiſper eſſe affectam, quoad ob humoris pręſentiam dolore cruciatur. Sic etiam affici aliquem dicimus cum aliquid extrinſecus incidit, vel calefaciens, vt ignis, vel refrigerans, vt nix, vel contundens vt lapis, quo ſeparato protinus finitus fuerit affectus, nemine propter hoc dicente, partem non fuiſſe affectam, quod in ipſa nulla ſit derelicta diſpoſitio. Sic enĩ ſẽp vtimur & nomine affectus, & verbo affici. Proĩde dicẽdis animũ adhibe, quo vtilitatẽ, tũ ĩ pſagio, tũ

in curationis ratione consequa-
ris. Quippe nonnunquam a cau-
sa quapiam oritur affectus, sed
ita oritur, vt separata causa haud
quaq̃ permanẽtẽ habeat dispositi
onẽ. interdum autẽ partim iamfa
ctus est, partim etiam dũ fit. Sępe
numero, quãquã fieri desinit, ab-
lata causa, perseuerãs tamẽ manet
dispositio. Veluti ĩ dysẽteria, mor
dax humor causa est affectus, vt-
pote qui ab initio & absterget, &
abradit, deĩ tẽporis tractu vlcerat
intestinũ. Quod si anteaq̃ vlcus
induxerit, egredi desinat, affectus
ipse nõdũ dysẽteria dicetur. Sive
ro vlcere p̃occupet intestinũ q̃uis
humor finiatur, non tamen simul
finitur affectus. At vero nihil nos
molestat in præsẽtia, sermo paulo
añ pręmissus, quẽ etiam soretẽ (id
est acerualem) vocãt. quippe mul
ta ad vitã haud inutilia, cõmunẽ
ex ipso sortiũt dubitationẽ, de q-
bus priores, tũ medici, tũ philoso
phi, locuti sunt. proinde etiamsu-

peruacaneum esset ea nũc percur-
rere, mihi præsertim, qui pro-
posui hanc ipsam artis particu-
lam ostẽdere dubiam. Interim e-
nim cũ domus fit, nondum est do
mus, sed tum domus est, cum tota
domus facta est. An vero de quo-
libet morbo, dum fit, sed nondum
factus est, eodem modo dicendum
sit, haud ab re quæritur. neque e-
nim omnium quę fiunt eadẽ ratio
est. quippe res similares, nullã na
turalem figuram requirentes, p-
tinus ab initio eadem constant es-
sentia, dissimilares vero, & q̃bus
varia est forma, essẽtiã g̃natione
posteriorem habere possũt. Neq;
enim quum domus construitur, si
mul fiunt fundamenta, parietes,
fastigium, tegulę, ianuæ, fenestrę
ex quibus omnibus quodammodo
compositis, atq; in vnam formam
redactis. domus ipsius essentia cõ-
posita est. Morbus vero & cali-
dus, & frigidus & humidus, &
siccus, protinus ab initio, cum

primum corpus, temperaturę quę bonę valetudini debetur, limites excessit, eandem sibiipsi naturam habet. Quamuis enim interdum adeo sit exiguus, vt neque a nobis cognosci, neq; laborantium sensu percipi possit, nihilominus tamen propriam habere speciem censentur. Haud aliter inflammatio quoque in quacunque animalis parte constiterit, siue maxima, siue minima fuerit, vnus atque idem erit affectus, non specie quidē sed magnitudine varius Cæterum quod possit aliquę affectiões in corpore consistere, adeo exiguæ, vt non appareant, argumēto est gutta lōgo temporis tractu saxū excauans, de qua recte carmen hoc proditū est. Mollior assiduis saxū cauat ictibus vnda. neque enī vel vnus, vel duo, vel tres, vel quatuor aquæ ictus, saxum ferientes ac ne centesimus quidē, sensibiliter videt̄ saxū excauare. Neq; etiam fieri potest, vt primo nihil

efficiente, alter aliquid faciat. quippe qui habet eandem, quã primus habuit, ad ſaxum rationem. Ergo ſi ſecũdus ictus in ſaxum quippiã effecerit, ipſum a primo ita mutatum fuiſſe neceſſe eſt, vt non omnino idem, quale ab initio fuerat, permanſerit. Etenim ſi ipſum vndiquaque idem permaneat, agens quoq; in ipſum cauſa, nempe aquę ſtilla, neceſſe eſt, quemadmodum a primo ictu non affectum eſt, ita neq; a ſecundo. quod ſi fateare, neq; tertius quoq; ipſum afficiet (qp pe de omnibus eadem ratio eſt) haud ſecus de quarto, & quinto. & reliquis deinceps omnibus, dicendum eſt. Etenim quoad eodem modo ſe habente ſaxo, eadem quoque cauſſa acceſſerit, nihil amplius efficietur. Quod ſi a milleſimo ictu, ſenſibilis videatur in ſaxo concauitas, ad ſingulos ictus, affectus in ſaxo nunc primum ſenſibiliter apparẽtis, milleſima pars referenda eſt. Quum itaque cau-

ſæ agunt in corpus, ſpecies af-
fectus ab initio eſt eadem, tamen
ob exiguitatem non apparet. At
vero huiuſmodi affectus qui adeo
ſunt exigui, ſeparatis cauſſis faci-
entibus, illico finiũtur, natura vi
delicet ipſos ſanante. Quippe illi
duntaxat externo egent auxilio,
quos ob magnitudinẽ natura vi-
cere non poteſt. Igitur eadẽ quo-
que ratiõe, quum primũ mordax
humor, aliquod inteſtinorũ ero-
ſerit, quãuis id quod factũ eſt nõ
dum videatur, nichilominus di-
ſpoſitio ipſa ſub dyſenteriæ ſpe-
cie comprehenditur. Sed vt na-
tura, parua quędam vlcera, quæ
nonnunq̃ eueniunt, ita & inteſti-
norum abraſiones, nullo adhibito
medicamento, ſanare poteſt. Hac
ergo ratiõe, falſum omnĩo eſt qđ
a quibuſdam dicitur. Nullum per
huiuſmodi ſymptomata, in corpo
re relinqui affectum. Quod ſi ve-
rum eſſet, tamen inteſtina tũ fuiſ
ſe affecta haudquaq̃ negandũ eſt,

quum ab acredine ex cremento=
rum ipsa rodentium dolor notatu
dignus euenire pcipiebatur. Hoc
igitur ad omĩa quę posthac dictu=
ri sumus, veluti elementum qdã=
dã, obseruare debetis. Sitque hoc
initium viæ, qua inueniri debent
sedes affectæ, nullam actionẽ læ=
di, nisi pars quæ ipsã facit afficia=
tur. Si enim quum vel dolor, vel
tumor aliquis eam infestat, om=
nino affici dicitur, multo magis
eam affici, læsa actione, fatendum
est. ¶Igitur iam supradictum est,
ꝙ ab excrementorum natura, af=
fectæ sedis coniecturã facere pos=
sumus. id vero bifariam fieri cõ=
stat, vel ab excretæ essentię pro=
prietate, vel ab his quę in ipsa p=
te cõtinentur. Similiter diximus
ab innatis interdum rebus, de lo=
cis affectis coniecturam sumi pos=
se. Item ab accidentium quoqꝫ ge=
nere, quæ quidem non mediocrẽ
habent inter se differentiam, sed
hanc postea explicabimus. ¶Nũc

vero rursus ad principium sermo ne reducto, in singulis partibus tẽtemus īuenire notas, affectus earũ indicātes, tum eos qui in ipsarum essentia consistũt, tũ illos qui ipsis veluti instrumẽtis accidũt. Rursus separemus & discernamus a factis iam affectibus, eos qui etiã dũ fiunt, & qui nondũ pertinaciter inhærent. Item caussas quę in affecta parte continentur, ab ĳs quę ea tanquã via duntaxat vtũtur. Quod vero ex ĳs alĳ componãtur modi, satis constat. Præterea distīguere oportet eos qui per cõsensum accidunt, a proprĳs. nam magis proprium fuerit idiopathian, id est proprium affectũ, q̄ (vt medici solẽt) protapathiam, id est primariũ affectum, nominare, veluti ex aduerso diuiso affectu per cõsensum a proprio. Ergo qui ꝓprie vocabulis vti voluerit, primogenio quidẽ affectui, secundarium aut posteriorem, opponet, Ei vero qui per consensum infe-

ſtat,proprium. Quanquam ſępe-
numero contingere poteſt, vt ali
quis ſimul & per conſenſum,& ꝓ
pria affectione laboret,cum in affe
cta particula permanens ſit diſ-
poſitio. Neque enim primario,ſed
ſecundario & proprie,ipſam tum
affici dicemus. Id vero haud obſcu
re in partibus externis videri po-
teſt. quemadmodum in corpore
pleno, oborto ingenti pano ab
vlcere,quum inductum fuerit vl
cus cicatrice, permanet etiam-
dum panus,vel ĩ ſuppuratam in-
flammationem tranſiens,vel du-
rum tumorem quem choerada,id
eſt ſtrumam, appellant. At ne-
mo primarios dixerit huiuſmodi
morbos,qui ob alium præceden-
tem euenerunt, quippe per con-
ſenſum facti ad huiuſmodi per-
mutantur idiopathian, perinde
ac ſi protinus ab initio protopa-
thia(id eſt primaria affectio) ipſis
accidiſſet, Cæterum in præſen-
tia non inutile fuerit, meminiſſe

eorum, quæ in libro de medicis nominibus diximus, vbi de significatis est sermo, quæ pessime a recentioribus tum medicis, tũ philosophis confunduntur. Vt enim affectio & actio diuersæ sũt voces, ita diuersus quoq; est earũ vsus. Quippe id agere dicitũ, qđ ex seipso motum obtinet. Affici vero, quod motum habet ab alio. Quum itaq; duo sint motus genera, alterationis, & lationis, vbi ad permanentem dispositionẽ alteratio peruenerit, sitq; dispositio scilicet præter naturam, morbus appellatur, quãuis per abusionem interdum, eandem dispositionem nonnulli affectum nominent, qui si more Gręcorum patrio nomine vterentur, partes ipsas potius affici dicerent, quum motum sustinent pręter naturam, quum vero dispositiones habent pręter naturam, si proprie quis loquatur, ægrotare eas potius, q̃ affici dicet. Q si ab vsu recesserit, non solum

ægrotare, ſed affici quoq; dicere poterit. Equidem quod ſemper dicere conſueui, nunc quoq; dicam: quod in ea doctrina, qua de arte quapiã agitur, ſatis eſt, ſiquis vocabulum atq; ſignificatum eius, pro doctoris voluntate proferẽs, procedat deinceps ad rerum enarrationem. Admonui autem nunc ſignificatorũ, eo q̃ nonnulli, non ſolum patriorum vocabulorũ ſignificata peruertũt, verũ etiam eos qui recte ipſis vti tentant, calũnia proſequuntur, de quorũ numero ſunt hi quoq;, qui dicunt, ĩterdum leſa actione, partem ipſã non lædi, eo q̃ nondum permanẽtem habet diſpoſitionem, veluti vbi propter humores in ventriculo contentos, caput dolet. Quod ſi commutata ratione, ſi de nominibus certare deſieris, magis ꝓprie interpretãdo dices, affici quidem caput, quando ventriculo conſentit. ægrotare vero caput, cum ſcilicet proprio affectu laborat.

Similiter ventriculum affici quidem quũ a vitiosis molestatur humoribus, ægrotare vero, aut per ꝓpriã intẽperiẽ, aut quũ inflammationẽ, vel vlcus, vel abscessũ habet pręter naturã. Quod si õnino accuratiori scrutinio volueris huiusmodi quęstiões enodare, interdũ simul atque alimẽta fuerint corrupta, coctiõis quoq; actiõem lędi dices. Interdũ hãc quidẽ non lędi, illa vero est vitiata. Quippe corruptiõis ciborũ tres primę, ac veluti generalissimę sunt differẽtię. Vna quidẽ fit per ꝓprios vẽtriculi morbos, Altera a vitiosis humoribus in ipso accumulatis, Tertia ab alimẽtorũ qualitate inducit. Hęc igitur quũ suapte natura, vel vaporosa, vel acida, aut fœtori, aut putredini, aut omnino corruptioni, fuerint obnoxia, aut ex pręparationis modo, ad huiusmodi dispositionem aliquã deducta, certũ est ea in ventriculo corrumpi, atque hoc modo cruditatẽ

fortasse fieri dixeris. Sed orit̃ pro-
tinus discordia, nunquid afficiatur
tum ob hęc concoquendi facultas,
quippe nõnulli p̃ huiusmodi cru-
ditates eam haud quaq̃ affici con-
tendunt. Alij vero e contrario.
Atque inuenitur tertia quoq; se-
cta, eorum qui huiusmodi alimen
ta incrudari negant, quamuis ea
haudquaq̃ cõcocta esse fateantur,
tanq̃ non sit idem, per negationẽ
aliquid enunciare, aut per priua-
toriam vocatã a dialecticis dictio-
onẽ, Idem intellexisse Erasistratũ
puto. quum acinos, & sesama, &
reliqua omnia quę omnino incor-
rupta, & immutata dejiciuntur,
nullam dixit indicare in animali-
bus factam esse cruditatẽ, sed hoc
ipsum duntaxat, quod non essent
cõcocta. Igitur vt in his quidẽ ea
quæ propria sunt non negligere,
ita ea quæ ad effectæ sedis notitiã
conferunt, accurate considerare
oportet. Hinc enim & id quod fu
turũ est presagire, & affectũ iam

factũ decẽter curare poterimus, itaque ſine cõtentioſis nominibus ex rebus ipſis vtilitatem cõſequi licet hoc modo. Eſto vt quiſpiam mane exurgens dicat, fumoſũ ſe ructum emittere, aut aliquid huiuſmodi, vt ab ouis frictis, aut alia quapiam re fœtente, & putri. Ille itaque qui fumoſum ructum percepit, fateatur ſe a cœna placentã nidore plenam comediſſe, quales ſunt quæ ex oleo & itrĳs & alĳs huiuſmodi pręparãtur. Alter vero confiteatur, fricta oua ingeſſiſſe, atq; nũc illorum nidorem eructare. deinde alius complures radiculas comederit, vt fœtens putriſque exeat ab eo ructus. Igitur cibos in ĳs nõ bene fuiſſe concoctos nemo negat. q̃uis ex hac re ventriculus haud quaquam fuerit affectus, neque etiã quod ad ipſius rationem pertinet, circa actionẽ errauerit, haud aliter quam vbi q; integros acinos per aluum deiecerit, ſi enĩ humani ventriculi offi-

cium esset acinos trāsmutare, accusaremus ob hoc ventriculi corpus, ipsumque vitiatum esse putaremus. Cū vero id sui muneris nō sit, sed acinorum essentię accidat, vt concoqui nequeant, haud ab re dicemus, hos quidem non esse cōcoctos, ventriculi vero corpus naturaliter sese habere. Quippe hoc & nosse, & definire ad medicum haud inutiliter pertinet. Sed quęrere an dicēdum sit actionē ipsius per huiuscemodi excrementa fuisse læsam, an contra, ad medicæ artis opera superuacaneum est.

¶ Age rursus vt quispiam fumosū ructum emittat, nimirū huic igneum quendam calorem in vētriculo esse dicemus. Ac deinde rursus distinguēdo inuestigabimus, vtrum ab intemperie corporis ipsius ventriculi, hoc eueniat, aut a flaua bile, eaq; vel in ipsius spacio contēta, aut in tunicas, ita vt vix abstergi possit, demissa. At ne hic quidem cōsistemus. Nam quęrere

oportet, an iecinore male ſuo offi-
cio fungēte huiuſmodi humor ac-
cumuletur, an is ex vniuerſo de-
fluat corpore, An etiā in ipſomet
gignatur vētriculo. Hęc ſūt cog
nitu perquam neceſſaria, ſed quæ
viro indigent exercitatæ conſide
rationis, qui res ipſas potius quam
nomina quibus explicantur ſcire
ſtuduerit, vt enim corruptionis,
proprietas efficientem cauſſam a-
perte indicat, ita difficile eſt ipſius
generationem, pręfinita oſtenſi-
one manifeſte īuenire. Igitur ſi in
ventriculo cibi non ſuapte natu-
ra in fumum tranſmutātur, effici-
entem cauſſam calidā, Si vero ſa-
porem acidum referunt, eam fri-
gidam eſſe neceſſe eſt. Sed nō pro
tinus conſtat, vtrum intemperies
aliqua, an vitioſus quiſpiam hu-
mor, ventriculi corpus infeſtet?
Proinde diſtinguendū eſt. quippe
dare oportet cibos qui ſuaptenatu
ra modo corruptiōis quā maxime
aduerſentur, vt panem aut chō-

drũ (ſi contigerit) illis qui in fu-
mum tranſmutare cibum cõſue-
uerunt, mel autẽ his qui acidum a
cibo ſaporem percipiunt. Deinde
conſiderare excremẽta, tũ ea quę
vomuntur, tum quæ per aluũ de-
ῇciuntur, num humor aliquis, cũ
illis quidem biliosus & calidus, cũ
his vero pituitoſus ac frigidus, ſi-
mul excernatur. An nullo vacu-
ato humore, ipſa exiguam quan-
dam mutationem habeãt. Quip-
pe vbi igneo calore ventriculus
infeſtatur, panẽ aut chondrũ ſine
humore deῇci videbis, pq̃ exigua
in ipſis facta trãſmutatiõe. Quod
ſi humor quoq; deῇciatur, qui ci-
bũ corrũpere poſſit, videtur cibi
in huiuſmodi humore ſubmerſi.,
et ab ipſius act. õe manifeſtius alte
rati. Id quod a vomitione clarius
diſcernit, ſi laborãs ſuapte natu-
ra facile vomere poſſit. Nã coge-
re eũ q vomere nõ poteſt, abſur
dũ eſt, Atq; hęc ita dephẽdunt, ſi
in ſpacio vẽtriculi noxius humor

contineatur, Si vero in tunicas ipsius transmittitur, vt ad calidum nausea, & sitis vehemens consequitur, ita a frigido ciborum cupiditas excitari solet. Verum considerare oportet, vtrum illæsū sit epar, an affectu quopiam laboret, & qualis sit ipsius affectus, vtrum calidus, an frigidus. Haud secus de splene quoque, quippe ex horū omnium consideratione, simul cū quotidiana ciborum potionumque experiētia, exquisite poterit quis inuenire, non solum locū affectū, sed etiam ipsius dispositionē. Hęc autē notitia eo est vtilior, quo facilius curatiōis proprietas per ipsam figuratur. Etenim calida dispositio, vbicunque fuerit, semper refrigeranda est. Sed quousque, aut quomodo, aut qua materia refrigerare cōueniat, locus affectus cōmonstrat. Igitur si idipsū quod molestat, nihil aliud fuerit quā intemperatura, calidam refrigerādo, & frigidam calefaciēdo, illico

iuueris hominem. Neque nudam duntaxat opinionem verũ etiam ſcientiam, & quidem haud obſcuram, ſuſceptę habebis coniecturę, idque multo magis, ſi vtriq; ipſã examinaueris, refrigerantibus tũ medicamentis, tum victus ratione, videndo hominẽ ſanari, a calorificis vero lędi. ¶Quod ſi humor quiſpiã in ipſis ventriculi tunicis contineatur, nauſea quidem vexabit, ſed inanis, & ſine vomitu, & quę irritat duntaxat, nullũ humorem euacuans, quẽadmodũ fieri ſolet, vbi ſecundum internã ſpatῇ latitudinẽ, in vẽtriculo humor continetur. ¶Cæterũ ructus ab alῇs acidi, ab alῇs fumoſi emittuntur. Auxiliatur autem illis quidem medicamẽtum ex tribus piperis generibus inſtitutum, aut aliud, quod huiuſmodi habeat facultatem, ex aqua vel vino epotum. His vero, tum abſynthium, tum hiera ex aloe facta, quam nõnulli picram quoq; appellant. Igitur ſi

v. diospoliticon.

perprimã ꝑtinus experiẽtiã, a familiaribus medicamentis, in vtroq; humore, manifestũ videat̃ auxiliũ, simul habebis, & notitiã artificiosã, & modum curationis. si enim ipsis vti perseueraueris, homo sanitati restituetur. Quod si a solitis auxiliari medicamentis, vtranq; dispositionẽ noxa cõsequatur, deceptũ te circa notionẽ inuenies. Quippe certissima omnium huiusmodi dispositionũ notitia, ab his deprehẽdit, q ĩtelligũt, quibus quælibet præsidijs, ad bonam valetudinẽ reduci possit. Sic equidẽ quosdã colicos vocatos sanaui, dato ĩ potu medicamẽto ex aloe, qp pe coniiciẽs, mordacẽ humorem ad affecti intestini tunicas defluxisse, dato medicamento, speraui omnino huiusmodi dispositionem fore quietiorem quod vbi contigit, intelligens recta me ductum coniectura, rursus plus ipsius exhibui. Sed quid me ad hanc coniecturam promouerit, operæprecium

fuerit enarrare. Vidi hominem a calidis, tum cibis tum medicamẽtis, ab omni calorifica ictus ratione irritari, rursus iuuari ab alimentis boni ſucci & temperatis nominatis, Inſuper mediam ei noxam inferre. doloris vero ſpeciem percontanti mihi, mordacem eſſe, reſpondit. qua de re multo magis ſperans, ad veram me perueniſſe notiam, auſus ſum amarum medicamentum ei exhibere. Poſtremo conſpiciens hominem mirifice adiutum, quæ fuerit diſpoſitio, efficaciter me deprehendiſſe putaui. ¶ Fuit alter quem cibi concoctu faciles irritabãt. hic de præcedentibus interrogatus, reſpondit, ſe in hanc deductum diſpoſitionem, ſumpto medicamento. Rurſus interrogans, quid ipſũ ad ſumẽdũ medicamẽtũ ꝓmouiſſet, intellexi mordaces. edaceſque dolores, multo tempore ventriculum infeſtantes, fuiſſe in cauſa, cõ

iectans itaq; vitiatum fuisse a pur
gante medicamento intestinum
ac dispositum ad fluxiones, vt fa-
le reciperet ex hepate redundan-
tes humores, qui deinde corrum-
perentur, cibum exhibui haud ita
facile corruptibilem, & astrīgētē:
vñ & mordaces dolores mitigati
sunt, & nihil postea excreuit, quū
antea protinus, vt mordacitatem
sentiebat, corrupta quædam, & li
quida, & fœtentia excernere co-
gerēt. Quumq; multo post mor-
dicationem tempore ea deijceret
ad superiora intestina dispositio-
nem ipsam pertinere conieci. I-
ta in alio quoque, vbi celeriter a
mordicatione sequebatur excre-
tio, dispositionem ad inferiora re-
tuli intestina. Hūc igitur iniecto
clystere, illum vero dictis iam ci-
bis exhibitis, sanaui. quippe certo
sciebam, quod proximæ ventricu
lo partes, exhibitis superne, tū ci-
bis, tum potibus, quę vero non ita
multum a sede distant, inferne in-

iectis medicamentis, prōptius adiuuarētur. Atq; si alter quispiam intestinorū affectus est, distiguere oportet. ¶ Sunt eīm notę quædam affectibus proprię, quędā vero ad partes affectus pertinēt, vt cōcoctio vitiata, vētriculi est accidens. at ciborum ad fumosum vel acidū, ructū cōuersio, ad causas & affectus ipsos referenda est. Sic autē de intestinis & tēpus exitus, & excremētorū species, atq; accidētiū differentia, cū ĳs q̄ pręcesserūt, simul & affectū ipsum, & partē in qua consistit, ostēdere possunt. Ergo age vt per ventrē excremēta quędā deĳciant aliqñ quidē ramēta, aut veluti mēbranarū rasura, aut cruentū aliquid, ac aliqñ simul oīa, intestinū vlcere affectū nemo dubitauerit. At vero vtrū in exilibus intestinis, an crassis vlcus cōsistat nondū manifestū est. Sed, vt nuper dicebamus, & ex rasura, & ex[itus] tempore, & vt tertium adatur (ex

mixtione cum ſtercore, vt modo magis, modo minus, interdm nequaquam miſceatur, diſtinguere oportet. Quippe infimarum partium vlcera, nullas omnino vlcerum habent notas alui excrementis admixtas. earum vero partium, q̃ paulo altius collocatæ ſunt, vlcera, mixtas quidẽ cũ ſtercore habent notas, ſed id leuiter duntaxat. Quemadmodũ ſi multo ſint altiores, vehementior erit mixtura, præcipue vero in ſupremis inteſtinis, vlceris notæ vehementer ſtercori videntur admixtæ.

¶Porro accidit interdum, vt ex vno indicio, ſimul & locus, & diſpoſitio, deprehendantur. aut locus, vna cum cauſſa, veluti locorũ notę, & ab actiõe lęſa & excremẽtis, & poſitu, & doloris ꝓprietate, & proprĳs accidẽtibus ſumũtur. Affectuũ vero, & ab excremẽtorũ ſpecie, & loci natura, & doloris proprietate & ꝓprĳs accidẽtibus. ¶Sane actio læſa, affectã par-

tē indicare poteſt. & q dē hoc modo. ſi enī accidēs aliqđ circa cernēdi officiū euenerit, oculū affici conſtat. verū an proprio affectu, an p conſenſum, aut vtroque modo laboret, alia conſideratione inquirendum eſt. ¶Excrementorū ſpecies, affectam partem indicat, veluti iā antea dictū eſt, & per partium ipſius eſſentiā, & per cōtenta in ipſa. Ac poſitus quoq; affectam partem nimirum commonſtrare ſufficiēter poteſt. quippe durus in dextra præcordiorū parte tumor non lienis, ſed iecinoris affecti, nota eſt. quemadmodum ſi fuerit in ſiniſtra, non hepatis, ſed ſplenis affectum portendit. Ac poſitus, interdum, vbi ſimiliter ſe habent excrementa, affectam partem cōmōſtrat. Si enim membranoſæ tunicæ fruſtulū excernatur, id vlcus eſſe alibi oſtendit, verum in qua ſit particula, ex poſitu diſcere poteris. Nam ſi vomēdo fuerit reiectum, aut gulæ, aut ventriculi.

si tussiendo, gutturis, aut asperæ arteriç. si screando, faucium. si cũ vrina, eius fistulæ. si a sede, alicu-ius ĩtestinorum. si per mulieris pudenda, vteri affectum portendit. At vero constat, quod singuli dolores, pro positus varietate, affectum locũ ostẽdere possunt. Hoc etiam pacto, ea quæ supra proposuimus distiguere oportet, Quippe apparentibus per vomitum vlceris notis, animaduertendum est, vtrum anteriores partes circa præcordia, aut posteriores circa dorsum, dolor aliquis infestet. Etenim qui in anterioribus percipitur, ventriculum, qui vero in posterioribus, gulam occupare cẽsetur. Haud aliter os ventriculi, a spacio ipsius destinguẽdum est. si deuoratis quibusdã acribus, hoc qdẽ in ore ventriculi, aut in parte ĩferiore mordicationẽ excitet, illud vero ĩ thoracis meatu. Oĩa enĩ hæc positu definiunt̃, quẽadmodum alia ex doloris specie. Ve-

rum de doloribus latius in secũdo libro dicemus. Sed nunc exemplũ aliquod afferre, operęprecium videtur, quomodo scilicet affectus locus, ex proprĳs accidẽtibus innotescat. Nam supra diximus, singula quæ vulneribus adnascuntur, propriam ostensionem habere, id vero in præsentia subĳciendum est. Ore quidam vẽtriculi affecto fastidium infestat. per hepatis vero imbecillitatem, excremẽta per aluum deiecta, aquę in qua carnes nuper mactatæ ablutæ fuerunt, simulantur. item maxillæ rubræ apparent in peripneumonicis.

¶ Quinetiam proprię affectuum ipsorum notæ, in excrementis deprehenduntur. vt ramentum, vlceris. si in vrina sabulosũ residet, lapidis. cucurbitæ vero seminibus similia excrementa, latorum vermium indicia sunt. Atque a locis ipsis, morborum indicia sumuntur. eo quod quibusdam solis, morbus hic accidat,

quibusdam vero solis, nunquam eueniat, quippe soli oculi, suffusione laborant. lapis in renibus, & vesica, dũtaxat nascitur, atq; (vt nõnullis placet) etiã in colo. Lũbrici in intestinis gignũtur. Rursus impossibile est, vt abscessum cor sustineat. quemadmodũ neq; pulmo, neq; syndesmi, dolorem.
¶Ab accidentium quoq; proprietate, affectuum indicia oriuntur. Nam quibusdã per tabificos morbos vngues adunci euadunt. Intempestiuus horror cum febre, ĩflammationis ad suppurationem transeuntis, indicium est. Lingua nigricans, ardentem febrim portendit. Sic etiã coloris in vniuerso corpore proprietas, alia quidẽ per hepatis, alia vero per splenis affectus apparet, ita vt doctũ medicum haudquaquã possit fallere, sicut ne color quidem quem hæmorrhoides induxerunt. ¶Cæterum paucæ admodum sunt ipsorum affectuum notæ, quæ non si-

mul locum affectum ostendant. Etenim vt actionum noxæ, affectam dũtaxat particulam, ita earum differentiæ, ipsius affectum declarant. ¶ Hæc ergo sola sunt affectuum propria signa, quæ per accidens ipsos sequuntur, id vero clarius in vniuerso huius operis discursu patebit. Necnon videbuntur communes quoque notæ, quæ simul & affectum, & sedẽ affectam, aut duos affectus, aut duas particulas indicare possit. ¶ Huic itaque libro in præsentia finẽ imponere statui, si de propriis affectibus, & iis qui per consensum eueniunt, aliquid addidero. admonẽs in primis ꝙ affectus, qui a reliquis medicis primarij vocantur, equidem cõmodius proprios affectus appellauerim, quanquam nihil refert, si eos primarios nomĩare volueris. Quippe satius est rerũ differentias intellegere, quam contendere de nominibus. ¶ Sane quum vel vapores vitiosi, vel

ipsi quoque humores, a ventricu-
lo ad caput ascendunt, mens lędi-
tur. primogenio igitur cerebrum
affectu tum laborare, dicet nemo;
quanquam omni affectu carere i-
psum, haudquaquam defendi po-
test. verum id quod de huiusmodi
affectibus in confesso est, quod sci-
licet per consensum afficiant, ve-
rissimum est. quippe ex hoc voca
bulo (per cõsensum affici) partem
nõ penitus ab affectu esse liberam,
sed ipsam cum alia affici, declara-
tur. Atqui melius, clariusq; enar-
raueris, si eã partem quę p consen
sum afficitur, ab altera affici dixe-
ris. ¶ Igitur quod multi medicorũ
veluti somniantes obscure intelle
xerũt, atq; ipsum vtpote nõ in-
tellegentes haudquaquam clare
enunciauerunt, id equidem veluti
instituto operi perquam necessa-
rium, docere aggredior: inde sum
pto initio. Sunt nonnullę actiones
quæ idonea indigentes materia,
ipsam ab aliis partibus pręparatã,

accipiunt. qua de re interdum o-
ptima ratione fit, vt nulla existē-
te in actionis cuiuspiam proprijs
instrumētis, noxa, actionem ipsã
perire contingat, defectu scilicet
materiæ, ex qua fieri consueuit,
veluti ĩ voce res sese habet. Nam
in libro, quem de ipsa conscripsi-
mus, ostensum iam est, quod fla-
tus, materia quidem vocis est, &
efficiunt cum commisso thorace,
ĩtercostales musculi. Igitur in his
nihil agentibus, animal vocem a-
mittit, & quidem nullo interdũ
in proprijs vocis particulis, appa
rente affectu. Sunt vero huiusmo
di partes, summatim quidē loquē
do, totum guttur. Si vero particu
latim explicare volueris, sunt tres
cartilagines, a tribus motę muscu
lis, quibus accedunt nerui a cere-
bro demissi. Est pterea in guttu-
re ligula (Græci epiglottida vo-
cant) hæc maxime proprium vo
cis instrumētum est. Etenim quũ
moderate & aperitur & commit-

titur, vocem efficit. quanquã vocem reddi impossibile est, nisi vehementer spiritus egrediatur. id vero, intercostales musculi perficiunt. ¶ Cecidit quidam ab alto, ita vt dorsi initium affligeretur, is tertio die exiguam admodũ vocem emisit, quarto deinde die omnino obmutuit. resolutaque simul fuerunt crura, manibus omnino illæsis, sed neq; spirationem amittebat, neq; difficulter spirabat. Quum enim tota sub ceruice spina esset resoluta, accidit thoraci, vt & septum transuersum, & musculi superni, numero quidem sex, mouerentur. quippe nerui ex spinali medulla, quę ĩ ceruice est, ipsis adueniunt. At intercostaliũ musculorum nerui, per quos flatum fieri diximus, omnes affecti erant. Quum itaq; frustra medici negocium subirent, circa crura quidẽ, vtpote resoluta, circa guttur vero, propter vocis affectũ, equidem id interdixi, atq; affecto

duntaxat loco curationem adhibui. Proinde finita tandem ſpinæ inflãmatione, a ſeptimo die vox reſtituta eſt iuueni, & crura motionis facultatem recuperauerũt. Huiuſmodi ergo noxæ ſpeciem, magis proprie per conſenſũ euenire dixeris, q̃ vbi ab humoribus in ventriculo contentis, caput dolore tẽtatur. quippe per huiuſmodi diſpoſitiones, eleuatur ad ipſũ aliquid. ſed in dictis nuper diſpoſitionibus, nihil noxium ad crura defertur. Nam cõtra, priuãtur ea facultate, quã antea ſpinalis medulla ipſis ſuppeditabat. Guttur vero, quum vox ablata eſt, non omnino priuatur ſpiritu. quippe ſpirare animal per ipſum, etiam dum videmus. At vero flatũ amittit. qui quidem fieri ſolet, cũ affatim plurimus ſpiritus per guttur animalis foras effertur. Sed de nominibus cõtendere cæteris permittamus, nobis enĩ res, quas illi penitus ignorant, pertractare fas

tis fuerit. Quippe alter dolet ca-
put, vbi contenti in vẽtriculo hu
mores eleuantur, qui ſimul & cal-
facere, & diſtẽdere caput poſſũt.
atque aliter per ſuffuſiones, appa-
rẽt viſa quędam, neque calfactis,
neque intentis oculis, ſed ſolo va-
pore per ipſos tranſeunte. Pręter-
ea aliter affici videtur is, cui mea
tus a cerebro deſcendens obſtru-
ctus eſt. Alter ille (quamuis huic
quodammodo ſit ſimilis) cui ꝓ-
pter ſpinæ inflammationem reſo
luta ſunt crura. atque aliter is, cui
vox aut perijt, aut vitiata eſt. Et-
enim ad crura facultas quædam,
ſed citra eſſentiam, deſcendere
prohibita eſt, ad oculos vero cum
eſſentia. verum ad guttur, quan-
uis materia perueniat, ſufficiẽs ta
men ipſius quantitatis haudqua-
quam accedit. Qui vero ob in-
tercoſtalium muſculorum perfo-
rationẽ obmutuit, is totam vocis
materiã amiſit. Porro queadmo-
dum crura, per dictas ſpinæ diſpo

ſitiones reſoluuntur,ita etiã gut-tur, vocalebus neruis vel inciſis, vel laqueo ĩterceptis (vocare au-tem vocales neruos conſueui eos, quos ipſe inueni. Nam prȩcepto-res mei eos duntaxat qui ad arte-rias pertinent,cognoſcebant) at-que ob horum quoque vitia , vox perire ſolet.quoniam proprij gut-turis nerui,quosequidem recurrẽ-tes nominare ſum ſolitus,ipſorum eſſentiæ pars eſſe cenſentur. Sed quum ad multas alias partes diſtri-buti perueniant,nullam habeo a-liam magis propriam appellatio-nem,ea qua vocales ipſos nomina-ui.quippe ad inſtrumenta vocem concĩnantia, proprie pertinent. Atque idem eſt modus, quo gut-turis muſculi lȩdũtur, ſiue recur-rentes,ſiue hi qui iuxta arterias ſũt,vitientur. vtrinque enim a-nimalis facultas deſideratur , ſine qua a conſilio, & voluntatis ĩpe-rio , moueri poteſt nemo. Et qui-dem inciſis muſculis,qui ligulam

(id est epiglottida) mouẽt, animal penitus mutum euadit. sed neque simili omnino modo, neque etiam in totum diuerso, ab eo quo læsis neruis, vox perit. Nam vtriusq; noxa, hoc cum altera habet commune, quod ligula continuitate, quam admouens principium habet, priuatur. id vero fieri solet, siue neruus, siue musculus incidatˀ, aut laq̄o intercipiatˀ, aut contõdatur, aut q̊modolibet aliter vitietˀ. Eqdem vocẽ vitiatã fuisse memini, adeo vt pene perderetur, infrigiditatis vehementer neruis recurrentibus, quum per hyemem ceruix fuisset incisa. quod quum intelligerem, calorificis remediĳs naturalem temperaturam neruis restituens, vocem reuocaui. Cæterum vt ob materię priuationem, perforato thorace, ita etiam aspera arteria tota incisa, vox perit, q᷑ nullus supersit spiritus, qui ad proprium vocis instrumentum transmittatur. Idem efficit, sed a

lio modo, laqueus collo circunda-
tus. verum hic non solum mutũ
reddit animal, ſed etiam ſuffocat,
tollendo ſcilicet ſpiratiomem. Ar
teria autẽ diſſecta, voci quidem
nocet, ſed tñ animal reſpiratione
nõ priuat. Angina vero vocata,
quũ ſit internarum gutturis par-
tium inflammatio, ſtrangulationi
proportione reſpondens, tolle-
re poteſt reſpirationem, ipſius
meatum obſtruendo. Idcirco vo-
calis inſtrumẽti, maxime propri-
us affectus eſt, ac deinceps exter-
rũ ipſius muſculorũ noxa eſt. Cæ
teras ptes omnes quarum memi-
nimus, non proprie, ſed per coſen
ſum potius afficit. ¶Quum ex cer
uice quidã choeradas (id eſt ſtru-
mas) in profundo incumbẽtes ex-
cideret, vnguibus eas euellens, im
prudens ob ignorantiam ſimul
recurrentes neruos diſtraxit, at-
que hoc pacto puerum liberauit a
ſtrumis, ſed mutum reliquit.
¶Quidam alius, in puero alio ſe-
ctionem faciens, ipſũ ſimiliter ſe-

mimutum reddidit, lęso videlicet altero duntaxt neruo. Mirabantur vero omnes, quo pacto neque aspera arteria, neque gutture affecto, vocem lędi contingeret, qui quum vocales neruos (me ostendente) cōspicerent, admirari desierunt. Quibus igitur partibus, vel materiæ, vel facultatis copia, non transmittitur, actionem lædi probabiliter dixeris, parte ipsam faciente nequaquam læsa. At vero si vel a vaporibus, vel humoribus aliūde ad ipsam veniētibus, lędatur, eam non recte dxeris illæsam Neque minus etiam probabile est, partem vel materia, vel facultate priuatam, lædi, vtique si officium suum, quum hæc reciperet, secundum naturam exercere posset. Proinde ex huiusmodi in vtrāque partem conatu, dialecticorum problematum cōsideratio, neq; ad affectuum notitiā, neq; ad curationem, neque etiam ad futurorum euentuum præsagia, quic-

quam vtilitatis afferre posse vide tur. Animaduertas ergo veli, q̊ modo equidẽ curationẽ ex affecti loci notitia inuentã, hac considera tiõe neglecta, narrare aggredior ¶ Occurrit mihi quidam, medica mentum tribus digitis adhibitum ostendẽs, dixitque trigĩta iam die bus, sensificam ipsorum faculta tem se amisisse, illæsa seruata mo tione, sed nihil præsidij ab impo sitis medicamẽtis percipere. Ego vero quod in huiusmodi casibus facere consueui, ne tunc quidem obliuioni tradidi. quippe vocato medico, qui digitorum curationẽ susceperat, interrogaui cuiusmo di remedia adhibuisset, quæ quum intelligerem ad hanc rem esse i donea, causam inuestigare cœpi, cur nullum ab ipsis homo pręsidi um consequutus fuisset. inquirens itaque quæ præ cesserant acciden tia, inueni, ipso dicente, neque inflammationem, neque refrige rationem, neque ictum pręcessis

ſe, ſed ipſum paulatim ſenſum pdidiſſe. Captus itaq; admiratiõe, rurſus interrogaui, num ſuperiorum partiũ aliqua icta fuiſſet? ille reſpondit, digitos quidem nõ fuiſſe ictos, ſed dorſi initium fuiſſe afflictum. Deinde quomodo, & qñ id accidiſſet quum interrogarem, reſpondit, ſe quum Romam proficiſceretur, a vehiculo decidiſſe, ac non multo poſt digitorum incepiſſe affectum, quocirca coniecturam feci, neruorũ qui primi a ſeptima vertebra procedunt, partẽ quampiam ob ictum fuiſſe inflammatam, ac nunc duram habere diſpoſitionem. Id vero intellexi, doctus ex arte ſecãdi corpora; quod nerui per propriã circunſcriptionem, veluti venæ, exoriri videntur, adeo vt vnũquenque exquiſite vnũ eſſe putares, quemadmodum & venam. Verum protinus ab origine multi ſunt ſimul concreti, qui cõmunibus vinculis cõtenti, a cerebri mẽbranis exoriũ-

tur. Ergo neruorũ, qui a ceruice prodeunt vltimi exigua pars, ad minores peruenit digitos, per cutem ipſos continentem, ac præterea per medĳ digiti medietatẽ diſperſa. Quod vero cęteros medicos in maximam duxit admirationẽ, quod media duntaxat pars afficeretur, id mihi perſuaſit potiſſimum, eam tãtum nerui partem quæ in cubito ab ipſo egrediens, in iam propoſitis digitis finitur, eſſe affectam. Igitur adhibitum ei medicamentum abĳcere iubens, illi præcipue ſpinæ parti, quæ in affecta particula principatũ obtinebat, ipſum adaptaui. Secutaque eſt res, vt aſpicientibus videbatur, & admirabilis, & inopinata, ꝙ digiti manus adhibitis ſpinæ medicamentis eſſent curati, & ab affectu omnino liberi. Sed orta eſt inter medicos quæſtio, quænam ſit eiuſmodi neruorum diſpoſitio, vt per ipſam ſeruato eorum motu, ſenſus pereat.

Equidem id ipsum dicebam, quod priores medici dicere solebãt, qđ scilicet sentire per affici, moueri vero per facere aliquid, explicatur: quapropter vt qs moueatur, opus est robore, sed vt sẽtiat, vel minima facultas sufficit. Cunque recte me hunc dixisse sermonem putarent, quid igitur (inquam) num vidistis aliquando contra euenire, quam vt seruato sensu motus periret? Tum cæteris fere omnibus se nunquam conspexisse dicentibus, vnus id confiteri audebat, ac nomine laborantis citato, testes quoque adhibere pollicebatur. Quamuis hoc cum proposita ratione pugnare videretur, in partibus motis illis quidem, non vero sentiẽtibus (etenim qđ ad hanc rationem pertinet, fieri haudquaquã potest, vt perdito sensu, motus a voluntatis imperio prodiẽs seruetur) rursus orabant, vt caussam explicarem, quamobrẽ vtraque appareant. Ea vero (vt plane

intelligunt ij,qui neruorum disse ctionem didicerunt)talis est. Om nis ab impetu prodiens motus, ad musculorum officiũ pertinet, qp pe nullus neruorũ per se,sine mus culo, vllam huiusmodi in animã= tis particulis actionẽ efficere pos= sunt, sed per musculos,õnes a cõ= silio & voluntate prodeuntes,mo tus perficiunt. ad partes vero mo uendas, musculi ipsi aliquãdo qui dẽ manifeste perueninnt, aliquã= do vero p medios tendones, quos aponeuroseis(id ẽ a neruis ortos) aliqui cognominãt. Atq; ex hoc genere sunt tẽdones,quibus digi= ti mouentur, haud absimiles his, qui toni ab Hippocrate nominã= tur,rotũdi scilicet. Si itaque mus culorum neruos affici contingat, motus digitorũ perit. si vero eos qui ad cutem perueniunt,tangen di sensus corrũpitur. Sed vbi tota resoluũtur membra, cũ videlicet commune principium affectũ est, simul & sensus & motus pereũt.

atque tum locũ primario affectũ, ex lęſorum neruorum multitudi= ne duntaxat, inuenire poteris, id= que, ſi exquiſite cognoueris com= munia ipſorum principia, quæ in neruorũ diſſectione percurrimus, cũ nullus ante me huiuſmodi diſ= ſectionem accurate tractaſſet, vt pote nemine non plus minus errã te. Igitur ſolus ille, qui in ipſis fu= erit, exercitatus, exquiſite cõſide rare poterit, in qua vertebra, ſpi= na ſit affecta, ſiue tota, ſiue altera eius pars afficiatur. Nam accidit, vt dextera pars duntaxat afficia= tur, altera omnino illæſa, aut ecõ trario, vt illa manẽte integra, ſo= la ſiniſtra affectum ſuſtineat. At= q; hac ratione, interdum tota ps ſiniſtra reſoluitur, dextra pte ma nente illęſa, interdum cõtra, dex tra pars duntaxat & afficitur, & reſoluitur, Vbi vero nõ affecta ſpi na, tantum vnus nerui proceſſus læſus eſt, eas duntaxat ptes reſo= lutio conſequitur, in quas neruus

ille distributus est. Accidit enĩ interdũ, vt duo, aut tres duntaxat neruorũ processus afficiãtur, quũ interim spinã nulla noxa infestet. Sic affectus erat is, qui p reliquas quidẽ manus ptes õnes, ita fuit resolutus vt neq; sentiret, neq; moueret, sed in tribus solis digitis sẽsũ habebat integrũ. Porro cuidã alteri, nõ solũ ĩj manserũt illæsi, sed etiã eorũ musculorũ, in quos neruorũ ꝓpago sub. 7. vertebra exorta distribuit, motiones seruatę sunt. Atq; alius, ob casum ab alto vehementer afflictus, solos eos musculos resolutos habuit, qui huius nerui ptes suscipiũt. Idẽ etiam in ĩjs dũtaxat cutis ptibus sensũ amisit, ad quas prædicti nerui ramusculi demittũtur. Igitur si scirę desideras in qua vertebra sit affectus, vtrum in sola nerui cuiuspiam propagine, an in spinali quoq; medulla, resolutos musculos ex anatomice cõsiderare oportet, ac simul eam cutis partem quæ sen

ſum amiſit. nã ſpinali medulla in aliqua vertebrarum affecta, õnes ptes inferiores reſoluũtur. Quod ſi in altera pte lędatur, altera ma= nente illęſa, partes duntaxat quæ illi e directo reſpondent, reſolu= tio infeſtabit. Si vero nerui radix afficitur, reliquę partes omnes affe cto loco inferiores, quibus ſinguli nerui diſtribuuntur, reſoluentur. Hęc ſi accurate didiceris, nullo ne gocio circa reſoluta membra reli= cta ſpina occupaberis, huic enim adhibitis remediĳs, partem affectã curabis. Sic etiam ſi non circa ſpi= nam, ſed in regione illam ſequen= te, neruus afficitur, partĩ ex muſ= culis, partim ex cute, quærendæ ſunt notæ. Cutem quidem facile eſt cognoſcere, nam oculis ſubĳci tur. Muſculi vero ex actione, quę perĳt, deprehenduntur. Proinde neceſſe eſt, circa muſculorũ ſecti= onem te exercites, vt cognoſcas, cuius actionis quilibet ſit ĩſtrumẽ tum, Sic enim duntaxat diſcerne

re poteris ptes, quarum actio pe- rit, nullo morbo corporalem ipsa rum essentiã infestante, aut in qui bus pręcedit morbus, vel fiẽs, vel factus. Verum morborum gene- ra & differentias omnes ex eo di- dicisti libro, qui de morborum dif ferentĳs inscriptus est. atq; simi- liter ex alio accidentium differen tias. at de caussis vtrorum que eti am separatim scriptũ est. In vno quidem de morbis, in tribus vero de accidentibus, in quibus exerci- tari oportet eum, qui facile volu- erit inuenire, discernereq;, et caus sam, & affectum, & sedem affectã. Etenim fieri nõ potest, vt omnia per concursum doceantur, quam uis eorum, qui ab experientia em pirici vocantur, huiusmodi fuerit opinio. Qui vero accurate & prę cedentia, & pręsentia cognouerit accidentia, atque sic ad curando- rum morborum experiẽtiam via & ratione peruenerit, inueniet & locum affectũ, & simul ipsam dis-

positionem. Sed id magna ex pte accidit ptibus, quę in intimo corpore constituuntur, veluti paulo ante de his qui sensum & motum perdiderunt, ostendimus.

¶ Atq; nō ab re fortasse fuerit narrare quædā quę iam facta fuerūt, cuiusmodi hæc sunt. ¶ Puer annorum fere sex, inuitus, per aluū excrementa deĳcere incepit, resoluto derepente circa sedem musculo. Quinetiam seni quondā huiusmodi euenit accidens, atq; rursus alius puer, ætatis fere annorū quatuordecim excrementa inuitus per aluum deiecit, infestāte simul vesicam dolore, atque alteri vrina quoque fuit suppressa. Contra, alius vrinam iuitus excreuit, atque alius nō solum vrinam, sed alui quoq; excrementa inuitus deiecit. In ĳs omnibus, ea quæ præcesserūt, scrutari oportet. Nam in totum aut refrigeratam, aut ictā ipsorum spinam arbitrādum est. Sed frigus quidem, vni duntaxat

affecto musculo nocet, ictus vero, magna ex parte pluribus noxã in fert. Nam perrarũ est, vt icta spi= na vnus afficiatur musculus, quo= niam nerui ex spina orti in plures musculos diuiduntur. Verum v= bi ob ictum affectus est musculus, si superueniẽs inflãmatio, ob neg= ligentiã induretur, resolui ipsum contingit, quanquam id raro acci dere videatur. At vero frigus sę penumero vnũ lædit musculum, maxime eum qui in superficie se= dis est, siue sederit quis super lapi dem frigidum, siue in aqua frigi= da supra modum fuerit versatus. Igitur puer cuius & vesica, & se= des lædebatur, cum in fluuio pis= ces venaretur, sic fuit affectus. Nõ nullis etiam in aqua frigida natã= tibus, itidem accidit. Hos itaque sic affectos, curare oportet, calori= fica auxilia locis affectis adhiben= do. Quibus vero neruorum a dor si spina ortorũ quispiam fuerit af= fectus, eius prĩcipio adhibẽda sunt

remedia. Sępenumero etiã vbi ab alto loco quis cecidit, aut vehemẽtem, fortemq; ictum spina subĳt, inflammatio ad plures partes extensa, non solum musculis, sed vesicę quoque noxam intulit, quibus ob vesicę ipsorum affectum, vrina supprimitur. Sunt quibus non solum vrina, sed alui quoque excrementa penitus retinentur, affectis scilicet intestinis. Nam vt musculi affecti, actiones a consilio & voluntate pendentes, ita & vesica & intestina, naturales actiones lędere possunt, eo quod ipsis cõmissis excernuntur ea quæ cõtinent. Atque in hac re plurimũ differũt naturalia ab animalibus instrumẽtis. siquidem naturalibus cognatam actionis vim esse, animalibus vero instrumẽtis, a principio (veluti lumen a sole) ipsam defluere, iam ostensũ est. Ergo vt magneti lapidi vis inest, qua ferrũ attrahere potest, ita nr̃alia quoq; ĩstrumẽta omnia, facultatẽ habent, qua a

ctionem suam perficiũt. Proinde si permanẽs fuisset ipsorum essentia, neque arterĳs, neque venis, indiguissent. verum quia nutrimento egent, seruareque oporteat intimi caloris intemperiẽ, hãc ob caussam, & venis indigebant, & arterĳs. Sic etiam musculi, vt essentiam suã seruare possint, non secus quam naturalia instrumenta, & venis, & arterĳs indigent. At quia cognatum sensus & motus principium non habent, idcirco neruis, per quos hoc ipsis influat, semp indigent, qui illis ea suppeditare possint, quemadmodum sol omnibus rebus quas illuminat, splendorem affert, Quamobrẽ solis ptibus, quæ & sentiẽdi, & mouendi vim habent, accidit, vt ipsis interdum haudquaquam affectis, nihilo minus eorum actio pereat. id quod naturalibus instrumentis accidere non solet. quoties enim horum actio læditur, semper primario affectu laborãt. Ve-

rum animalibus instrumentis omnibus, naturale quoque munus debetur, quippe & arteriarum, & venarum adminiculo indigent, ad essentiam ipsorum seruandam. Ideo accuratissime intueri, ac discernere oportet, quæ accidentia eis, ea rõne qua aut naturalia, aut animata sunt, soleant euenire. veluti alterari (vt dicam) a vicinis, ipsis vt naturalibus, alterationem vero sentire, vt animatis, euenit. Sic oculis quoque sæpenumero cõtingit. Nam vapores a ventriculo elati, ipsos omnino alterant. verum tam exigua alteratio non ab omnibus sentitur, nisi syncerissimam habeant sensificam facultatem. voco autem syncerissimam, quæ minimas quasque res cernere potest.

¶GALENI DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA, Liber Secundus.

Copus eſt, iubẽte ſemper Eraſiſtrato, exercere mentem cum in alíjs artis opibus, tũ vero in ea, quam nunc propoſuimus, affectorum locorum notitia. Circa quam tres ſunt exercitationis modi. Vnus circa ſingulas corporis partes, quas locos nominãt. Alter circa cauſſas & diſpoſitiones. Tertius eſt de accidentiũ differentia. ¶ Igitur a locis ſumptus modus, huiuſmodi eſt. Affecto cerebro, huiuſmodi ſeparatim eueniunt accidentia. Ventriculo affecto, hęc ſunt propria, Colo affecto, hæc. Atque in reliquis ſimiliter. ¶ A diſpoſitionibus, & cauſis, talis eſt. Inflammatiõis ſeorſum, huiuſmodi ſunt accidẽtia. Scirri, huiuſmodi. Refrigeratiõis, hęc. Plenitudinis, hæc. Cruditatis (id eſt corruptionis ciborum) hęc. ¶ Ab accidentibus, vt hoc doloris genus, haſce diſpoſitiones portẽdit, aut hoſce locos. tuſſis vero has, ita

& vomitus, sãguinis ꝓfluuiũ, fluor alui, cõuulſio, cõcuſſio, horror, deliriũ. Quũ enim hæc omnia inter ſe hoc pacto diſtinguũtur, facile ĩtelligetur, qd vel bene, vel male dictum fuerit. Quod enĩ ſic ſeſe res habeat, plane diſces. ſi ſingula conſideraueris.

¶ De his quæ ab Archigene ſcripta ſunt, putante ex doloris ſpecie ſedem affectã poſſe diſcerni. Caput I.

ITa ꝓtinus quũ in hoc gñe abũdaret Archigenes, ex dolorum differẽtia, affectas particulas declarare tentauit, proĩde dolorũ modos exqſite ſpeculemur, ¶ Nam ſtupidum quidem dolorẽ, neruis euenire dicit, ſed plane peccat. quippe ſtupor a frigida diſpoſitione oritur, non neruorum duntaxat, ſed etiam venarum, arteriarum, carnis, membranarũ, tunicarum, & cutis. Igitur ſi ob id,

quod hæc omnia per neruos sensum habent, ad neruos dispositionem refert, cur nō reliquas omnes dolorum differentias, proprie ad neruos pertinere dicit? Quippe vt dolor tristis sensus est, ita voluptas, blandus est sensus. Ergo nō solum stupor in neruis est, verum etiam reliquorum dolorum omnium, quos ipse quoque Archichigenes descripsit, vnusquisq;. Quod si rem acuratius īspexeris, haudquaquam doloris species dicendus est stupor, veluti neq; vlceris species, vlcus īflammatum. Sed duarum potius rerum, in his quidem vlceris, & inflammationis, in illis vero doloris & stuporis concursus est. Etenim stupor refrigeratio insignis est, idcirco corporibus ita dispositis, & sensus & motus difficultatem inducit. Quemadmodum completa refrigeratio, & sensum & motū omnino tollit. Sed quod stupor dispositionis sit nomen, non sensus, aut

doloris, sic dicēte Hippocrate de-
claratur. Stupor enim mediocris,
dolorē soluere potest. Nā stupor
ob refrigerationē fit, vt plane vi
dere est in his, q in hyeme p frigo
ra profiscuntur, atque in refrige-
rantibus quoque medicamentis.
Nā si extrinsecus immodice adhi
beant, particula ipsa stupida eua-
dit, quæ sensum quoque omnino
amittit, si vehementissime refri-
geretur, idque non solum a medi-
camento, sed etiā a circunfuso no
bis aere. Equidem noui quosdam
adeo refrigeratis pedibus, vt in
primis quidem sensus periret, se-
quētibus vero deīde diebus, emor
tui pedes, putrescerent. Ergo vt
perfecta refrigeratio, & sensum
penitus aufert & motum, sic mo-
deratior, & sensus & motus diffi-
cultatem inducit. Nominaturque
(vt dixi) huiusmodi refrigeratio,
stupor. Itaque stupidum dolorē,
dispositio efficit frigida simul &
dolorifica, indicāte id nomine, nō

doloris(vt dixi)differentiam, sed dolorem simul, & frigidam dispositionem, aut ab ipsa inductã particulæ, & sensus, & motus difficultatem. Constat autem ꝙ constrictas vehementer particulas, atq; eos quoque, qui torpedinem animal, dum adhuc viuit, tetigerit, stupor infestare solet. Et quibus membrum aliquod stupidum fuerit, ĩj quicquid tetigerint, obscuro, & hebeti sensu percipiũt, neq; moueri possunt. si vero moueri cogantur, dolẽt. At citra hoc quod moueri tentent, affectũ ipsum stuporis haud obscure sentiunt, sed tum nequaquam dolent. Proinde male Archigenes enunciauit, stupidum dolorem ad neruos ꝓprie pertinere. Stupor enim dispositionis, non loci affecti indicium est.

¶Atqui paulo post rursus Archigenes duobus in locis proprie ipsum ad musculos pertinere ait, in quorũ altero sic inquit. Nerui autem contorti, distendũtur, & in-

durantur,atque hi ſtupidos indu-
cunt dolores,atque dure intendũ-
tur. Deinde paulo poſt,in hũc ſer
monem prorumpit. Muſculi autẽ
carnis, neruorumque propriorũ,
ac denique arteriæ mixtura con-
ſtantes,in doloribus referũt,ſtrin
gentes(vt ita dixeris) atque late
diſtenti , ac ſtupide pulſantes. In
horum ſermonum priore neruos
ait ſtupidos inferre dolores,In al-
tero vero muſculos ſtupide pul-
ſare,ſtupidum nõ ad affectus , ſed
ad partes,referẽs. Sed vt dicebã,
ſtupor non particulæ cuiuſpiam,
proprius affectus eſt , ſed diſpoſi-
tio,quæ quidẽ in omnibus corpo-
ribus fieri poteſt , ſed non in om-
nibus ſenſibiliter apparere , qppe
in his duntaxat apparet, quę ſuos
affectus ſentire,& pro voluntatis
imperio moueri nata ſunt. Cęterũ
his,quę manifeſte in muſculis ap-
parẽt,ſermo ipſius repugnat. quĩ
etiam indiſtincte prolatus eſt , ac
fortaſſe non intelligit , nuſquam

in corpe carnem ipsam per se inueniri. Nam musculi quidẽ in plurimis vel capitibus, vel extremis partibus neruosi sunt, vbi etiã tẽdones inueniuntur. Id vero quod in medio cõtinẽtur, omnes homines carnem nominãt, nemine intelligente, quum exquisite disseca tur, carnẽ haudquaq̃ manere, sed cum tenuissimis quibusdam, veluti fibris, in quas neruosum genus resolutũ est. Voco autem neruosum genus, in vnicam appellationem cogens, tum vĩcula, tum tẽdones. quippe ex ĩjs per carnẽ dispersis, musculorum ostẽdimus essentiam consistere. quę vt permanere posset, venis indigebat & arterĳs, At qui citra dolorem pulsare, ad solas arterias pertinet, animali etiamdum bene valẽte. Vbi vero ingens oborta est ĩflammatio, vel erysipelas, vel abscessus, arteriarum pulsum cum dolore sẽtimus, quum antea per bonam valetudinem, neq; cum dolore, neq;

ſine dolore ipſũ ſentiremus. Quĩ etiam euenire videmus, vt duabus pręcipue occaſionibus, vehemens dolor inflammatis partibus inferatur, quum mouentur, aut quum a re quaqiam conprimuntur. Inflammatio igitur omnino muſculo, duplici modo, productis arterĳs, dolorem ſentimus. Nam & mouentur, & ab adiacente carne conprimuntur, & ipſam conprimunt. Atque hac ratione partes inflammatæ pulſant, quẽ veterrimi quique ſolum vocant pulſum. Poſteriores vero omnem arteriarum motum, quẽ ſenſus percipere poſſet, ſimiliter nominauerunt. Sed nõ protinus ſtupide pulſare, inſeparabiliter, ant omnino proprie, ad muſculos ꝑtinet. quũ ne pulſare quidem cũ dolore, pulſu id omnino (vt dictum eſt) declarante. Nam in ſcirris, & œdematis, qui proprie tumores appellantur, atque in intemperantĳs, quæ ſine tumore conſiſtunt, mo-

tus arteriarum dolorem haudquaquam excitat. Ac ne per inflammatos affectus quidem, nisi quum maiores effecti sunt, dolor infestat. Etenim sine musculo, arteria inflammatorium sustinens affectum, ipsa per se cum dolore pulsat. Dico autem inflammatorium affectum, vt simul cum inflammatione, & erysipelas, & abscessus intellegatur. Huiusmodi igitur affectuum, quum maiores fuerint, pulsus accidens esse censetur. Quod si aliquando in ijs pulsus, ipsi scilicet laboráti, stupidus esse videatur (hic enim stuporis affectum sẽtire potest) tum scire licet dispositionem in musculi neruis consistere, sed ita cõsistere, vt ad paralysin (id est resolutionem) tendant. Quippe stuporis dispositio, inter resolutionem, & integram valetudinẽ media est. At pulsus cũ dolore factus, cũ inflãmatorijs affectibus notatu dignis numerari debet, idq; semp in ips

ſis arteriis, atq; in continentibus ipſas ꝑtibus, quū ob anguſtiā ca premunt, et quum attolluntur ꝑtem affectā, quæ ſentire nata eſt, veluti percutiunt. ¶ Ergo neque in peripneumonia, neque laterali morbo, dolor pulſatorius euenire poteſt, idque ob partium naturā. Nanque pulmo ſenſum nō habet, morbus vero lateralis membranę coſtas ſuccingentis, morbus eſt. quę vbi coſtis quidem vicina eſt, neceſſario cōprimitur. At media ipſius pars conprimi non poteſt, ſed inflammationis duntaxat ratione dolet. Atque in hoc ſpacio arteriæ ſunt, quæ per intercoſtalia vocata ſpacia, & ꝑ craſſas, laxaſque laterum partes extenduntur, ac in profundo magis deliteſcūt, & ſuccingentem coſtas tunicam haud quaquam attīgunt. Harum igitur arteriarum motus in morbo laterali ab ægrotanti ſenſu nō percipitur, tātum abeſt vt ei dolorem inferat. Nam inflammatis

interdum intercoſtalibus muſcu-lis, arteriarum productionem, dolorem inferre neceſſe eſt. proinde laborans ipſum facile percipiet, atque pro inflammationis magnitudine, ſentiet in parte inflammatiua pulſationem. Ob hanc quoque cauſſam, vbi vehemẽs fuerit pulſatio, ſuppuratur particula, cõſequente ſuppuratiõe ingẽtes dũtaxat inflãmmationes. Cõſtat igitur ex his quę iam diximns, quod pulſatorius ſiue pulſatiuus a medicis vocatus dolor, per inflammatorios affectus fiat, atque in corporibus ſẽſibilibus, idque vel per ſe, vel proprie, vel primario affectu in arterĳs (nominet enim quilibet vt voluerit) in reliquis vero partibus ſenſibilibus omnibus, ꝑ conſenſum, eo quod a vicinorum contactu premantur, neque in hepate, neque in renibus vnquã huiuſmodi pulſatio apparet. quoniam nullus per totum corpus ipſorum neruus diſperſus eſt, neq; eti

am per pulmonẽ. Quocirca gra-
uitas in ipſis ſentitur, quum tumo
ris præter naturã genus aliquod
ea infeſtauerit. Nam in horũ viſ-
cerum quolibet, adiacẽs membra-
na per quam neruus diſpergitur,
ſenſu potitur. Quia vero tumore
qui eſt in viſcere, ipſa extẽditur,
doloris ſpeciem appellatione dota
uit. Proinde Hippocrates primus
omnium ſcripſit, in renem dolor
grauis. Poſt hunc vero optimo-
rum medicorũ non pauci, nõ acu
ti doloris, ſed grauitatis ſẽſum in
prædictorum viſcerum inflãma-
tionibus fieri dixerunt. Enimue-
ro mẽbranas, vt quibus nullę ſunt
arteriæ, non pulſare rationi con-
ſentaneum eſt, quemadmodũ ne-
que cutem, etiam ſi vehemens aſ
ſit inflammatio. Atque eadem ra-
tione, neque adenes, quibus nullæ
ſunt arteriæ. Etenim huiuſmodi
partes, quum inflammatæ ſunt,
vnico dũtaxat doloris modo vex
antur, extẽſionis. Quippe huiuſ-

modi doloris species, a nullo senti entium corporum, in huiusmodi dispositiōibus separari potest. Reliquæ vero doloris species, quibusdam partibus accidere possūt. quibusdam non possunt. Igitur meminisse eorum semper oportet, ac cognoscere singulorum locorum naturam. quinetiam intueri, quis vnicuique parti modus doloris peculialiter conueniat, quis vero cōtra. Proinde resumētes rursus ipsos dicamus. Quippe vnus doloris modus est, qui per inæqualem intemperiem in affecta parte consistit, vel nulla re ipsam extrinsecus attingente. Alius qui ob tensionem fit, nō soli affectæ parti ꝓprius. Nam hoc non raro & quidē certo experimento videmus, vt a vicinis interim partibus oriatur. Est alius præterea dolor itidem animaduertendus diligenter, qui a tangentibus duntaxat, ī affectam particulā plerunq; & q̄ plurimū transfertur, quum videlicet vel

compressa, vel contusa, vel a re quapiam superueniente vulnerata dolet. Quippe doloris modus, qui a motu procedit, quemadmodum pauloante de arteria dictum est, a re quadam media dolorē efficiente pendet, etenim quę ex ipsa mouetur pars, tenditur. & ad vicinas accedens, cōprimitur interim, & contunditur, & vulneratur. Si vero nulli inciderit, eam sola tensione, dolere necesse est. Veluti partes totæ ab aliīs motę, si nihil extrinsecus ipsas tangat, nullo, præter eum qui necessarius est, dolore afficiuntur. Cęterum alibi me frequenter dixisse memini, primas doloris species duas esse. quum affatim temperies alteratur, atq; quum soluitur continuitas. Quæ cū iam dictis haudquaquā pugnare videntur. Nanque pars intenta, aut compressa, aut contusa aut vulnerata, dolet ob continuitatis solutionem. Neque enim quum acu quispiam vulne-

ratur, alio affectu laborat, quam si ab acri humore facta fuisset erosio, vtpote per vtrunque affectũ corrupta continuitate. Igitur nõ eandem doloris speciem excitãt, mordax humor, & plurimus. Nã ille rodendo dolorem excitat, hic vero tendendo, flatuosi spiritus exemplo, ac veluti vrina vesicã intendit quum non redditur. Verum in erysipelate, & inflammatione, atque in totum in affectibus inflammatoriis, non solum quia intentæ sunt, partes laborant, verum etiam quia intemperantia affectę sunt, ac ne hac quidem, exiguam, ad dolorem inducendum, vim habente. Id quod declarant hi, qui per vehementem hyemẽ profecti, manus ad ignem affatim calefacere tentant, intolerabilem nimirum sentiunt dolorem, & quidem maxime in vnguium radice. Porro memini, mihiipsi accidisse dolorem vehemẽtissimũ, vt videre mihi viderer in inti-

mo ventre terebro perforari, in eo potissimum spacio, per quod a renibus ad vesicam vreteras scimus extendi. Iniecto deinde rutaceo oleo, quum id paulo post excernere tentarem, excreui simul grauissimo cum dolore, humorẽ vitreum a Praxagora appellatũ, quippe vitro fuso, tum colore, tũ substãtia, haud absimilis erat. atq; id aliĩs quoq; accidere conspexi. Quod vero hic humor sit frigidimus, iam a Praxagora dictũ est qui ob hoc vitrei nomen ipsi imposuit. Id enim haud obscure pcipitur sensu tactus tum ipsorum qui illum excernunt, tum aliorũ si quis confestĩ ipsum tangere voluerit. Sed dignum vtiq; admiratione est, quomodo frigidus excidere possit, neq; ab excretiõis violentia, quum excidit, calidus euadat? Equidem putabam lapidem ĩ altera vreterarum impactum, adeo erat, vt mihi videbatur, doloris ipsius species perforantis si-

milis. Atqui vacuato humore, doloreque sedato, manifeste constabat, neq; lapidem fuisse caussam, neq; in vreteris, aut renibus, locũ fuisse affectũ, sed in intestinis potius, pręcipue vero crassioribus. Neq; enĩ vt a tenui corpore, breui temporis spacio exire poterat, sed a profundo quodam & quidẽ crassiori corpore, quam sit tenuiũ intestinorũ tunica, ferebatur. Huiusmodi dolores, omnes fere medici colicos nominare videntˇ, quãquã ab ea parte qua dolor sentitur, nullum indicium sumi potest quod magis colon, quã tenue intestinum dolor afficiat. Nam huiusmodi dolores, perinde ac si terebro partes perforentur, molestare solent, narrantibus ita infirmis. Sunt alĳ dolores per quos palus videtur infixus, qui & ipsi corpus affectum crassum esse significant. differunt autem inter se, aut multitudine, aut crassitudine, aut rei dolorem facien=

tis potentia siue ea humor fuerit, siue spiritus flatuosus. quippe paucus plurimo, & tenuis crasso, & permanens moto, minorem dolorem excitare solet. Atque qui ad vehementem refrigerandi vim haudquaquam accedit, vehemẽtissime refrigerante minus cruciat. Verum hoc doloris genus, ad crassum intestinum referendum est, siue palum ibi infixum, terebro perforari locum quis putauerit. Atqui huiusmodi dolores, ab eo quo lapis impactus est, discerni non possunt, nisi quis accidentia quæ postea consequũtur expectauerit. Quanuis ob huiusmodi ignorantiam, quod ad doloris mitigationẽ attinet, nullam laborãti noxam inducamus. siquidem vtriusque doloris præsidia, omnia communia sunt, & quidem calorifica in primis, siue ea extrinsecus adhibeantur, siue iniiciantur. Deinde nisi mitigatus dolor fuerit, eorum medi-

camentorum, quæ dolorem obtundere possunt, aliquod adhibēdum est, cuiusmodi est id, quod a Philone institutum est. Verum si lapis dolorem excitauerit, ipse interdum solus, interdum vna cum cruore excernitur. etenim radit ea corpora per quæ transit, maxime si vel asper, vel acutus fuerit lapis, ac si postea vrinas īspexeris, fabulosa quædam subsidere inuenies, Quod si in colo affectus constiterit, neque lapis, neque cruor, neque arena, sed humor aliquis, qualis iam dictus est, subsidere videtur. Atq; alia, quæ ad affectum intestinum pertinēt, apparent accidentia. Protinus enim inflatio quædam, & extensio, & flatus complures, & tormina, & excrementa, flatibus plena videbuntur. Ea autem discernere licet, si super aquam natēt, ac bubulo stercori similētur, quin etiā cibi tum cupiditas, tum cōcoctio, deterior euadit. Intueri etiam os

portet & præcedentia & præsen
tia, & ea quæ per continentiæ cõ
munitatem consequũtur. pars e=
nim quæ primario afficitur, ven=
triculo continuitate quadam co=
hæret. Insuper colicos nomina=
tos affectus, magna ex parte prę=
cedit, & cruditas & spiritus flatu
osus, & vomitus, & nausea, quæ
multo tempore inanis permanet,
& in præcordijs mordacitas, &
fastidium, & indigentia plurima.
Igitur ex huiusmodi quidem do=
loribus, ĩj qui vehemẽtissimi sũt,
haud ab re in crassis intestinis cõ
sistere putantur, qui vero mitio=
res sunt, ex duabus alterum neces
sariũ est, aut quod ĩ his ipsis sunt,
sed a leuiori causa, aut quod in te=
nuibus consistant intestinis. sed
qui mordaces sunt, a mordaci hu
more intestinum erodente, fieri
solent. Ergo disenteriam semper
huiusmodi dolores præcedunt,
vtpote per quam intestina exul=
cerantur, quã vel solã, tũ recẽ=

tiores medici, tum antiquorũ nõ pauci, dysenteriam nominant. Quanuis nonnulli, non solũ hãc, sed aliam quoque quę cruenta, ob excretorum speciem, nominatur dysenteriam appellant. Nam interdum syncærus, plurimusq; sãguis, interdum veluti limus & feces ipsius non paruæ quantitatis excernitur. Verum hęc affecti iecinoris accidens esse censetur. Ea vero per quam syncęrus multusque sanguis excernitur, vniuersum corpus plerunque euacuat, haud secus q̃ hæmorrhoides, aut muliebre profluuiũ. Sed hæc posta hac percurrere in animo est. Rursus ergo ad dolorum species redire oportet, eas enim in hoc libro persequi potissimũ proposuimus. ¶Igitur iterũ incipiamus a punctorio vocato dolore, ac videtur quidẽ veluti radix ipsius affectus, inter pungendum, circa membranas potissimum figi. verum dolor circa locum punctum, ad ma-

gnum ſpacium extenditur.atque hoc modo in laterali morbo dolorem punctorium eſſe,& in inflāmatione pulſatiuum,apud omnes fere medicos in confeſſo eſt. ¶Verum hæmodia quidem(id eſt dētium ſtupor)nihil ſimile cum mēbranoſis corporibus(vt Archigenes ſcripſit) habere videt̄, haud enī ignoramus ori dūtaxat, neq̄ toti tamen ori,eam accidere, ſed dentes,gingiuaſque infeſtare ſolet affectus quidam, quem hæmodiam vocamus.hanc vero orationē quidem enarrare impoſſibile eſt,ſed cū quiſpiam & auſteros, & acidos cibos īgeſſerit,ita vt affectus aliquis ſequatur in dētibus, & gingiuis,eum in omnibus eūdem eſſe credimus. ſiquidem vidernus nos magna ex pte ſimiles eſſe in affectibus tollerandis, ita vt ab iiſdem cauſis, eadem ſuſtineamus. Hunc quidem affectum in ore duntaxat fieri ſcimus.
Sūt preterea alia dolorum gene-

ra ab Archigene perſcripta, quæ neque dum fiunt cognoſci, neque dum proferunt̄ intelligi poſſunt. veluti holſcimos (id eſt tractori-us) auſterus, dulcis, ſenſim acidus, ſalſus, viſcoſus, ferus, ſtringens. Atque huiuſmodi nomīa in libro de pulſibus ſcripta poſteritati reliquit, quæ auditores nihilo doctiores reddere poſſunt, eo quod doctrina quæque propria deſiderat nomina. Si enim de ſaporibus, aut omnino de ꝓpriĳs quæ lingua iudicant̄ diſſeramus, dicemus vtiqꝫ auſterum, & acerbum & ſtringētem, & mordacem, & ſalſum, & dulcem, & amarū. Si vero de his quæ tactu iudicantur, humidum corpus, & aridum, & calidum, & frigidum, & aſperum, & leue, & molle, & durum, & acutū, & obtuſum. Haud ſecus de his quę viſu diſcernuntur, rubrum, flauum, nigrum, album, fuſcum, aut aliud quidpiam huiuſmodi. Quod ſi appellationes ipſorum permutaue-

ueris, quid dicas auditorum intel-
liget nemo, veluti de astringen-
te, aut austero dolore. quippe fieri
non potest, vt quid sit dulcis do-
lor, intellegatur. Nam dolor sem
per molestare laborantem solet,
atqui dulcia quæque iucũda sunt.
Igitur quam verissimum est, Ar-
chigenem circa medicæ artis ope
ra fuisse studiosum, quo pacto ta-
men in huiusmodi nomina incide
rit, quum sæpenumero inuestiga
uerim, inuenire non potui. Videa
mus ergo quid manifeste ex ipsis
colligere possimus, veluti paulo
ante de stupenti labore iam fecisse
videmur. Nam iustũ est vt obscu
ra nomina in dubio derelicta, inu-
tilia reputentẽ, perinde ac si nun-
quam scripta fuissent. Quæ vero
clara sunt iudicentur non ratione
duntaxat, sed multo etiam præce
dente experimento, quanquã hu-
iusmodi iudicium perdifficile est.
nam plærunque aliĩs nos credere
oportet, qui suos affectus ob animi

languorem, neque cõsequi plane, neque si consequantur, eos enarrare possunt, aut quia oratione quid patiantur, declarare omnino nequeunt (quippe nõ exiguas ea res vires desiderat) aut quia affectus ipse ineffabilis est. Ergo relinquitur, quod nemo singulorum dolorũ species conscribere potest, nisi ipsemet passus fuerit, sitque medicus, qui interpretandi aliĵs facultatem habeat, & qui prudẽter, & sine mollicie, comprehẽdere possit suos affectus, dum laborat. Atq; nemo inuentus est, qui per totum ætatis suæ decursum, omnes affectus sustinuerit, etiam si perquam morbosus fuerit. Proinde nõ possum non mirari, quum eorũ proprietates ab Archigene scriptas lego, ita scilicet ipso narrante, tãquam omnes passus fuisset, quanq; nõ admodum morbosus erat Archigenes. Si enim vnam aliquam partem, & infirmã, & morbidam habuit, non protinus omnibus

laborauit. veluti nec reliquorum mortalium vllus. Neque enĩ inuenire eſt hominem eundem, qui ſimul & caput habeat infirmum, & thoracem, & pulmonẽ, & hepar, & lienem, & ventriculum, & inteſtinum ieiunũ, & colum, & veſicam, atque reliquas id genus pꝫtes. Videtur atq; Archigenes ꝓpꝛŷs quibuſdam conſilŷs, & quidem dialecticis potius, quam affectuum ipſorum experientia fulcitus, pro viribus dolorum ſpecies explicare voluiſſe.

¶ Quod ea quæ ab Archigene dicta ſunt, aliqua vere & abſolute & clare, alia om̃ino obſcure, impefrecte, indiſtĩcte, & falſo dicta ſunt. Cap. II.

VErum vt ſtudioſi maiori a nobis copia dotati recedãt, ꝓpoſita eius oratiõe, eos qui in arte exercitãtur, moneo & hortor, vt quæ plane vera ſunt ea duntaxat eligant, ipſiſque credant, q̃ vero

ab ĳs abhorrere videbunt, ea pte
riri oportet. ¶Igitur Archigenes
quum rephendiſſet Aſclepiadem
dicētem in articulari morbo ner=
uum affectũ, dolore haudquaquã
cruciari, quod nihil omnino ſen=
tiat, carnem autem, quanquã non
affectam, dolore tamen, vtpote a
parte vicina compreſſam. Poſtea
ad verbum ita ſcribit. Porro vaſa
vehementer cõpreſſa, capitis do=
lores ſine inflammatione obortos
arcēt, veluti prohibita in ipſa in=
curſiõe, id quod barbaricum vin=
culum tũ maxime perficere põt.
Sphacelodes vero hemicranias,
diſſectio eorum, ſed maxime arte
riæ circunſcribit. Hæc enim ſi ſu
perauerit, pulſatorium turgidũq;
dolorē inducit, ac rotunda euadit,
horrorem plane excitans, quēad=
modum venę quædam veluti in=
durantur. Nerui vero intorti diſ=
tenduntur, ac indurantur. atq; hi
torpentes inferunt dolores, dura
diſtentione cruciantes, & pfun=

dos, & infixos, & ãgustię plenos, & minime fusos. ¶ Membranę in latum discurrentes, & inæquales dolores excitant, atque crebro ita laborant, vt hęmodię (id est dentium stupori) simile quidpiam habeant trãsmissionis videlicet asperitatem. Ita superficies quoque, & membranæ in media carne contentæ, quę dilaniantes quoque dolores inferunt. ¶ Dolores vero a mẽbranis ossa circundantibus dependentes, perinde affligere comperiuntur, ac si in ossibus ipsis consisterent. ¶ A venis, graues, & descendentes, & æqualiter infixi dolores suscitantur. ¶ A carne autẽ & fusi & laxiores, quapropter non adeo extendi videntur, sed arbitratur laborans sensum asperis quibusdam rebus impleri.

¶ Musculi, quod ad dolores pertinet, ex carne neruo atque arteria quoque mixta idiomata referũt, stringentes (vt ita dixeris) & cũ capaci latitudine intenti & torpi-

desalientes. Ex reliquis vero vlcerosus quidem dolor, & in vlceribus leuiter acutus, & maxime dulcis, & qui pruriginem inducere potest, ad superficiem pertinere videtur. ¶ Punctorius autem profundas partes infestat, infixus autem, cũ sinus accesserit. Stimulans autem, partim eorum quæ in loco sunt, aliquid affectum esse declarat, partim contra, vtpote qui haudquaquam profundas partes occupat. ¶ Lacerãs autem est, qui in sinu videlicet consistit.

¶Hic est primus Archigenis sermo ex libro prĩo de locis affectis, quo docere conatur, quomodo ex dolorum differentijs partes affectę possint inueniri.

¶Igiť rursus ab initio ipsum examinemus. Nũ incassum dixerit, sphacelodes hemicranias vasorũ dissectio intercipit? Igiť quos dolores nominet sphacelodes, inuentu difficile est. nõ enim inter oẽs conuenit, quid hęc vox (sphacelos) si-

gnificet. Sunt enim qui dicũt ip=
ſam vehementem dolorem decla
rare, aliĳ tantum inflammationis
exceſſum, vt partẽ ad corruptio=
nis periculum inducat, quæ diſpo
ſitio a nonnullis congrena appel=
latur, Aliĳ ꝑtis affectæ corruptio=
nem ipſam, ſphacelon dici volũt,
Aliĳ conuulſionem, Nonnulli non
eam quæ fit cõuulſionem, ſed quę
per inflammationis magnitudinẽ
expectatur, Aliĳ etiam nõ ſimpli
citer conuulſionem, ſe eam quæ
neruoſorum corporum inflamma
tioni ſuperuenit, Aliĳ ſimpliciter
fortem tentionem, aliĳ putredinẽ.
Ergo vocabulum ſphacelodes, in
iam propoſita Archigenis oratio=
ne ſcriptum, ad tantam peruenit
obſcuritatem, vt nihil per ipſum
explicari poſſe videatur, ipſo nuſ=
quam in aliĳs libris medicorũ no=
minum enarrationẽ cõſcribente.
¶Per verbum autem circunſcri=
bit, fortaſſe intelleget quiſpiã ab
eo, veluti celeriter & ex toto ſa=

nari. ac subijciamus vt ita dicat. Nã quid facere poterit is, qui intelligere cupit ea, quæ ne is quidẽ qui scripsit intellegi voluit.

¶ Deinde pulsatorium, & turgidum dolorem, arterias inferre dicit, cum ipse videlicet per sphacelodes hemicranias primogenia affectione laborant. In primis itaq; quale sit pulsatorius dolor enarrare tentemus, quãuis ante nostram enarrationem, omnibus medicis notus sit. siquidem ingentium inflammationum accidens ipsum eẽ perhibent. Turgidus autem dolor est, qui a parte primario affecta, veluti a radice incipiens, celeriter in partes adiacentes transfertur. Id vero nõ solum in hemicrania, vt Archigeni placuit, sed in cephalea quoque vocata, euenire solet. Etenim in hac nonnũquam arteriæ primario affectę huiusmodi (qualem dixit Archigenes) dolore vexantur. Ita vt fateant nõnulli, vasorum ipsorum se dolorẽ

ſentire, id interpretari tentans, arteriam ſubhorrentem, fieri rotundam dixit. Igitur inquirendum eſt, vtrum veluti per Sphacelodes hemicranias, arterias affici dicit, intelligendum ſit ab eo, ſimili quoque modo affici venas, vtpote per hunc ſolum morbum, varicum exemplo obtortas, an commune ſit accidens venarum, vel quomodolibet affectarũ, vel duntaxat inflammatarum. Ex eo enim quod ſermoni de venis, iungit ſermonem de arteriis, par eſt vt coniiciamus, de eodem affectu ipſum fuiſſe loquutum. Ex eo autem quod mox in vniuerſum de neruis, atque de aliis huiuſmodi partibus ſcribit, non adaptans vni morbo ſermonem, eadem ratione putandum eſt, itidem de venis quoque fuiſſe dictum. Itaque in hac ambiguitate ſatius fuerit, vt exiſtemus in eo ſermone quem de hemicrania conſcripſit, ſimul cum arteriis, ipſum vena-

rum quoque mentionem fecisse, atque reliquorum instrumentorum sine vllo distincto affectu, neque in neruis, neque in ĳs partibus, quæ illos deinceps cõsequũtur. in quibus dixit venas graues, ac detrahentes, atque æqualiter informatos dolores inferre. Verũ hæc nonnihil ambiguitatis continent. ¶Quod vero deinceps sequitur vbi dicit, nerui vero distẽduntur, & manifeste contorti indurantur, recedit enim ab hermicranica dispositione, definiens id in vniuersum ad neruos quomodolibet affectos pertinere, quod plane mendacium est. Neque enĩ quilibet neruorum affectus, ipsorum essentiam indurat, atque intorquet. Sunt enim nonnulli, per quos laxiores euadunt nerui, quẽadmodum per alios quosdam aridiores. Quinetiam sæpenumero vbi nullam sensu perceptibilem habent differentiam, ita vt om̃ino exquisite sani videantur,

nihilo minus neque ſenſum, neque motum, præſtant ſubiectis corporibus. Itaque in ſolis fortaſſe inflãmatiõibus, aut inflãmatorĳs morbis, aut pręter naturã tumoribus, dixit neruos & indurari, & intorqueri. At ne in ĳs quidem manifeſte apparet neruos intendi. Nam & laborantibus ipſis, & nobis aſpicientibus, intenti nerui apparent. quapropter niſi curentur, & conuulſiones & diſtentiones ad ipſos ſequũtur. Atque omnium quæ in tumorem attolluntur, commune accidens eſſe videtur, vt intendãtur. Nã & arterias, & venas, vbi per ſumma membra, orta inflammatione, panus exurgit, intendi videmus. Plærunque etiam totũ vas intentum videtur, ac rubere magis, & calere, atque maiori dolore (ſi tangatur) affectum. Itaque conſtat totum inflammari, incipiendo ab ea parte, quę primario affecta eſt, vſque ad alas, & inguina. Proinde recte dixerũt omnes

ſere medici, iſlammatis partibus, accidit vt rubeſcant, tendantur, renitantur, intumeſcant, & doleant. Verum (vt diximus) nō omnibus, ſed his duntaxat accidit pulſus, quæ arterias habēt notatu dignas, & partem ſenſu prȩditā, aut vbi ad notabilem magnitudinem inflammatio attollitur, tunc enim pulſatorium dolorem ſentiunt laborantes, vel nullo exiſtēte ſenſibili vaſe in affecto corpore. Sed interrogabis me fortaſſe, quæ ſint ſingulorum inſtrumentorum propria accidentia? Id vero iam antea neque ſemel duntaxat explicatum eſt, quod videlicet propriæ actionis noxa, qualiscunq; ſit ſpecie, cuiuſlibet partis proprium eſt accidens. Neq; eñ aliud eis neceſſario accidens, neq; etiam noxarum differentiæ exiſtunt. Nam differentię quidē variantur, pro affectus, tum ſpecie, tum magnitudine, Accidētis vero ad vitiatā actionē pertinētis,

siue genus, siue spēs, aut vtcunq; nominare volueris, sēper permanet. Cęterum satius fuisset Archigenē, qui omnia, via & ratione se explicaturum professus erat, abūdātius hæc persequi, sed alia quoque permulta negligenter admodum tractauit, quorum non pauca, in plurimis aliĳs libris conscripsimus, quemadmodum & posthac deinceps dicentur. sed breuiori quidem cōpendio, ea q̃ exacte alibi fuerūt exaratæ. lōgiori vero disputatione hic tractabūt ea, q̃ alibi breuiori stylo pcurrimus. ¶Nunc vero reliquas dolorū differentias, quarum in præscripto sermone Archigenes mētionem fecit, persequamur. Quod enim peccauerit, dicens stupidos dolores neruis euenire, quodq; stupor non vnius cuiuspiam partis sit affectus, sed caussæ potius, ac dispositionis rationem habeat, iam antea dictum est. Quod vero dolores dure distendentes in ipsis fieri

dicit, recte dictũ est. q̄q̄ melius erat, si simpliciter dixisset distendẽtes, nõ addendo, dure. Nã neruorũ dolores, vtrinq; vehemẽter distẽdere possunt. quia ad vtraq; extrema tenduntur, tum id a quo incipiunt, tũ illud in quod finiuntur. Non secus quam chordæ in cithara, quę sæpenumero, vbi nimis intenduntur, disrumpi solẽt. Quapropter citharistæ, quum instrumẽta sua post vsum reponere voluerint, chordas relaxãt. Nam plane cõstat eas a contrariis, tum caussis, tũ dispositionibus intẽdi, siue humidus fuerit ambiens aer, vt rigare ipsas & implere possit, siue vehemẽter aridus. Ab vtraq; enim ambiẽtis aeris temperie, ad vltimam tensionem perueniunt. Proinde recte dixit Hippocrates neruorum conuulsiones & a plenitudine & ab inanitione euenire. vtpote per quas nerui immodice scilicet tenduntur. ¶ Sed q̄d profundos dixit esse dolores,

id ab accidentibus, quæ plurimis ex neruis eueniunt, sumptum est. Etenim quum venæ quidem semper priores, in superficie sint, deinde post eas arteriæ, quibus postea nerui subduntur, idcirco laborantes tensionem in imo sentiũt, quanquam multi tendões, qui ob id, ꝙ neruosa sunt corpora, a nõnullis plane nerui nominãtur, nõ profundos, sed in superficie dolores habent, si quando ipsos quoq; sic intendi contigerit, vt sunt illi qui digitos extendunt, sunt autẽ & qui illos incuruant, in superficie quidem, sed non similiter vt extedẽtes. ¶Porro Archigenes neruorũ dolores ifixos esse dicit, quũ huiusmodi doloris species, vt antea diximus, ad colon magis pertineat. Atq; accidit etiam auri, cũ quadam pulsatione, atque dentibus molaribus: quinetiam oculis, sed infixus dolor neruis minime euenire potest, eteni magna ex pate vtroque extenduntur, & ad su

pernas, & iferiores animãtis partes. Quod vero deinceps ab Archigene dictũ est neruos ãgustię plenos habere dolores, inepte quidem dictum est. Nã nihil amplius declarat, quam quum dicit & minime fusos, re vera enim minime fusos idem est, quod in latitudine porrectos dolores nerui non habẽt, sed magis circũscriptos, vtpote perueniente ipsorum tensione, & ad supernas, & ad inferiores partes, magis vero sursũ vsque ad caput. Ac tum primum ipsos vniuersi corporis, & cõuulsiones & distentiones comitantur, nulla nerui tentione huiusmodi accidẽtium aliqđ inducere potente, antea quam caput ipsum attingat.

¶Post hæc consequenter scripsit Archigenes de membranis, quod in latitudinem perueniãt ipsis dolores, quum afficiuntur; quod quidem verum esse fatemur. Qđ vero aliquid hæmodiæ (id est dentium stupori) simile habeant, non

est verũ, vt ãtea dictũ est. Neq; etiam in totũ verũ est, quod mẽbranarum dolores sint inęquales. siquidem contrariũ magis veritati consonat, quippe ex propria ratione, videntur æquales inducere dolores, eo q̃ vniuersũ ipsarum corpus, æquale est. Nã q̃ ob communicationem cum vicinis, inæqualitatẽ quandã afferunt, id interdum per accidẽs euenire solet. Quũ enĩ ad affectã ipsarũ ptem, circũiacẽtes & ducuntur, & tenduntur, dissimilẽ fieri dolorẽ necesse est. vbi enim intenta particula acutiori sẽsu est, ibi dolore vehementiore cruciãtur. Vbi vero sensum habet hebetiorẽ, ibi minus dolẽt. Atq; ex eo quoq; quod vel attingunt, vel nõ attingunt id quod ĩ particulam ipsam tẽdit, non ab re dolorum differentia dephenditur. Atq; hac ratione nõnulli pleuriticorũ, iugulũ dolent, porrecta in hũc locũ mẽbrana costas succingente. Aliquãdo tamẽ

non ad iugulũ, sed ad pcordia do
lor transit, percepto ipsius sensu ĩ
septo trãsuerso, vtpote qđ neces=
sario mouetur, quũ pleuritici re=
spirant, idq; oĩbus thoracis parti=
bus magis. Quum enĩ veluti ra=
dix doloris in latere consistit, tũ
laborãtes, musculis q illic sũt, re=
spirare pigritãt. q̃re tũ soli septo
trãsuerso, natura respirationis of
ficium committit. queadmodum
in bene valentibus, qui libera v=
tuntur respiratione, cõtingere so
let. Igitur quum in partibus late=
rũ infernis, oritur inflãmatio, se=
ptũ transuersum intentũ, magis
dolet. quũ vero in ptibus supernis
tum iugulũ potius dolor infestat.
Nam septum transuersum, quia
mouetur, iugulũ autem, quia du=
rum est, caussę rationem obtinet.
¶ Vbi vero ingens in hepate ori=
tur inflammatio, aut vbi ipsũ in=
duratũ est, dolor qui tũ iugulũ in
dextra parte infestat, concauæ
venæ magis, quam membranæ

rum tentionem sequitur. Quum
autē dixit, hoc modo sæpenume-
ro superficiem quoq; separat īdo
lere, plane declarat id esse, quum
membranæ affectum quempiā ha
bent. Vnde Archigenes dixit i-
psas, dolores habere hæmodię nō
dissimiles. Quia enim simul cū hę
modiæ proprietate, stuporis etiā
sensus percipitur, vt ab eadē caus
sa vtroq; affectu dependente. Mē
brana autē quæ in superficie cuti
substrata est, sępenumero stupēti
dolore afficitur, vtpote qui ab ex-
ternis caussis, & quidem frigidis,
celerius noxam subit. Idcirco de-
ceptus Archigenes dispositionis
communitate, cæteras membra-
nas hæmodiæ simile quidpiā ha-
bere dixit, ac sæpenumero super/
ficiem quoq;, non secundum affe-
ctæ particulæ essentiam, facto do
lore, sed ob membranarum ipsa-
rum essentiam, quę exanguis est,
& frigida: quapropter facile a fri/
gidis affectibus infestantur. Quia

vero affectum ipſum, huiuſmodi dolores comitantur, idcirco ſępe/numero dixit fieri huiuſmodi do/lores, non veluti per affectæ par=ticulæ eſſentiam, ſic enim inſepa rabiles eſſent, ſed per accidens ſu peruenientes. Subſtrata igitur cu tí membrana, quę cum ipſa ſimul excoriatur, dolores facit tenſiuos, & torpidos. membranę vero quę in media ſunt carne, veluti deuel lentes dolores excitant. ſũt enim plurimæ, & inæquabiliter inſitę, atq; eam circundantes. Quumq; aliquando e diuerſo, contra natu=ram, tendi carnem contigerit, hu iuſmodi dolores euenire neceſſe eſt. Sane a multis exercitationi=bus, aut tenſiui, aut vlceroſi pro=ueniunt dolores, qui totos muſcu/los occupare conſueuerunt, inter quorum partes, carnes quoq; nu=merantur. Verum de huiuſmodi doloribus, ſatis in ſalubribus pręceptis iam dictũ eſt. ¶Sed qđ mẽ branarũ quæ oſſibus adiacent do

lores, & profundi sunt (id est in intimo corpore sensũ excitãtes) & ossiũ ipsorũ, veluti dolentiũ, inducũt imaginẽ, haudquaquã mirandũ est. Nã ij a quã plurimis ostocopi (id est ossium labores) nominantur, & magna ex parte ab exercitationibus euenire solent. quãuis interdũ vel a frigore, vel plenitudine, fieri possint. ¶ Insup venas dixit graues, & detrahentes, & æquabiliter irruẽtes inferre dolores. Verũ ab initio, vbi hemicraniæ mentionem fecit, venas veluti varices incuruari ait. Ergo in hoc solo fortasse accipere oportet, ipsũ hoc dicere. Atq scire licet propriũ arteriæ venæq; dolorẽ, extensi secundũ longitudinem corporis, veluti chordę cuiusdã speciẽ referre, nulla vtiq; grauitate simul apparente. Æquabiliter aũt infigi venarũ dolores, admodũ obscurũ est, quippe infigi, ad nihil qđ ipsis accidere solet, referri potest. ¶ Deĩde de

carnibus dicit, qđ & fusos, & laxiores inducit dolores. Atq in totũ nullus dolor laxus est. nisi eos fortasse, qui minus intendũtur, laxiores vocitet. quoniã & vasorũ, & mẽbranarũ dolores, magis intendi videãtur. Idem cõfitetur. eos non adeo extentos cõspici, ob hoc quod carneæ musculorũ partes, breuibus lineamentis continẽtur. Sed id quod deinceps scribit, videri tactũ, veluti asperitatibus quibusdã plenũ, an proprie ad dolores, qui in carnibus consistunt, pertineat, inquirendũ est. Nam quod interdũ aliquid huiusmodi per ipsarũ dolores eueniat, a veritate haudquaquam abhorret. At quia non semper euenit, ad factã in ipsis dispositionem. idque magna ex parte vnicã quandam, nõ ad ipsarum essentiam, proprie referendum esse videtur. neq simpliciter intellegendũ est eam dispositionem esse affectum inflammatorium, sed qui cum humo-

re fit, exaſpare ſuapte natura po-
tente. ¶Porro deinceps de muſcu
lis ſcribẽs Archigenes, eos ex car
ne neruiſq́ꝫ, mixta idiomata refer
re dicit, vtpote peculiari ipſorũ
eſſentia ex his conſiſtente. Addit
vero arterias, quoniam in ipſis ĩ-
ueniuntur. Atq; hoc pacto, venas
quoq́ꝫ dicere debuit, atq́ꝫ membra
nas. ¶Vocabulum autẽ aſtringẽ-
tes, patrio ſermõe de his dicitur,
qui quanquã pleni ſunt, a bono ta
men habitu non aberrant, atque
idcirco de iunioribus dũtaxat di-
ci conſueuit, de ſenibus vero mi-
nime, quod non poſſit ipſorũ cor
pus boni habitus, plenitudinẽ ſu-
ſcipere. Igitur Archigenes ad a-
liquam rem, quæ nõ ita facile poſ
ſit inueniri, vocabulum hoc refer
re videtur, maxime quia confun-
dere, & corrumpere ſolet, patri-
orum nominum ſignificata. Q đ
ſi aſtringentes, de ĩjs dici intelle-
xeris partibus, quæ a plenitudine
intenduntur, non proprie ad mu-

ſculos, ſed communiter ad omnia repleta corpora ptinebit. ¶ Quũ vero eos capaci cum ſpacio extẽdi dixit, puto ipſum hãc, a neruorum plenitudine voluiſſe ſeiũgere. ¶ Torpide aũt pulſare, haudquaquam fuiſſe recte dictum, iam antea declaratum eſt. ¶ Reliquorum vero dolorum, vlceroſus, ĩquit, leuiter acutus eſt. Eſt autem hæc quoq; oratio obſcura, neq; p ſe quicquam docere poteſt, haud aliter quã cæteræ ipſius obſcuræ orationes, quas ne enarrare quidẽ poſſibile eſt. niſi quis rem ipſam p ſe intelligens, eam orationi adaptare conetur. Quum itaque ſciueris, tum medicos, tũ exercitationis prĩcipes, eos dolores vocare vlceroſos, per quos inter mouẽdum, vel tangendum, in laborãte parte, ſenſus excitatur, qualis ĩ vlceratis partibus percipi ſolet, facile intelleges per dolorem leuiter acutum, huiuſmodi quampiã ſpeciem ſignificari, qualis ab acu

tæ acus punctura, fieri consueuit. Ergo constat ipsũ, neq; continuũ esse, neq; æqualiter per omnes p-tes porrectũ. Hũc itaq; dulciorẽ esse dicit, quũ dicere deberet imbecilliorem, aut obtusiorẽ, aut nõ vehementẽ, aut minus molestũ, aut id genus aliud quidpiam. Nihil enim quod molestum est, ꝓprie dulcius appellari potest. ¶Id autẽ quod dicit, & pruriginem inducere potest, inarticulate dictũ est: q̃ppe haud obscura est inter pruriginis sensum, & vlcerosam dispositionẽ differentia. Verũ quia crebro pruriginosa dispositio, vlcerosã antecedit, atq; soluta quiescenteq; vlcerosa, in pruriginosam transmutatio fieri solet, inde est quod de ipsis cõfuse, indefiniteq; Archigenes scripsit, quemadmodum neq; caussas harum dispositionum exacte tractauit. Verum nos eas ĩ libris salubriũ præceptorũ perfecte exarauimus. Igitur vlcerosus dolor, non solum ad

cutẽ,ſed ad imas quoq; partes,vt oſſa extẽditur. Pruriginoſus autẽ reuera ad ſolam ſuperficiem pertinet,non tamẽ primario,pro ratione ipſius propria,ſed per accidẽs. Ipſa enim omnes pelli ſubiacẽtes partes,ſpiſſitudine ſuperat. Horum ergo dolorum vterque, propriæ diſpoſitionis eſt accidẽs, fiunt autem ob acres quoſdam humores,atq; tantũ ipſi,quantũ diſpoſitiones ipſæ ĩter ſeſe differũt. Sed vt dixi, ſatis de ipſis in libro ſalubrium præceptorum definitum eſt. ¶Fodicus vero(inquit) dolor,in profundo eſt.ſed non recte,nã ad mẽbranas, non ad imas partes proprie pertinet.

¶Infixus autem (vt inquit) quũ ſinus acceſſerit. Hic ſermo non omnino abſurdus eſſe videtur. Quippe ſinus, concauitas quædam eſt,quum partiũ antea coniuncta rum,altera diſtat ab altera. Quum itaque fluxione impletur, ita vt adiacentes partes

distendantur, tum tensiuum dolo rem sentiunt laborãtes, non quidem longo spacio porrectum, sed proprĳs limitibus circun scriptũ. At excreto q̃uolibet e sinu humore, protinus dolor conquiescit, nisi ambientia sinum corpora, adeo distendãtur, vt inflammatoria dispositione torqueantur. Hæc sunt quę ꝓprie ad sinus ꝑ tinẽt. Quod vero ab Archigene dictũ est, aliud ab his est. verum quid intellexerit, quũ ita scriberet, haud facile inueniri potest. ¶ At quod deinceps scriptum est, non minorem habet dubitationem. Nam stimulans (inquit) dolor non in imo subsistit. Hic enim sermo, cũ eo quẽ in initio præmisit, pugnare videtur, quo in hunc modum scripsit. Stimulans autem, partim corpm quæ in loco sunt, quidpiam affectum esse declarat, partim cõtra. Id enim fieri potest, & in parte ossibus maxime vicina, & in cute, atque omnino in medio, huius-

modi dolore facto ab humore mordaci, sẽsibilium partium aliquam erodente. ¶ Deinde quod in fine eiusdem oratiõis sic scriptum est. Lacerans autem est, qui in finibus consistit. si lacerans quidem idem significat, quod diuellens, mendacium est. Nam illi qui ĩ sinu est, minime contigere solet. Quod si non hoc, sed aliud quidpiam dicere voluerit, quomodo id poterit ĩueniri? Atq; huiuscemodi sũt quę in præscripto sermone Archigenes posteris memoriæ prodidit.

¶ Igitur transeamus ad alium, qui & ipse ex dolorum differentia, affectas ptes cognoscere docet. Est ipsius series huiusmodi. ¶ Hepatis vero dolor, holcimos (id est tractorius) & inhærens, & torpidus est, atque atrocius molestans.

¶ Splenis autẽ acutus nõ est, sed & grauitatem simul, & extensionem habet, atque similis videtur ei, qui ad elisionem quidem atque expressionem, sed extrinsecus in-

cumbentem, renititur. ¶Renes & austeros dolores inducunt, & cum permanente astrictione pungẽtes. ¶Vesica vehementer strĩgentibus vtitur doloribus, atque tensionibus punctorĳs. ¶Vterus autem acutis, turgidis, pungentibus, distendentibus, torminatim incidentibus, quippe qui huiusmodi mixtiõe, dolore natus est, quãobrem idiomatis quoq; ambiguitatem inducit. ¶In hoc sermone, iterũ Archigenes protinus ab initio, hepatis dolorem holcimõ (id est tractorium) esse dicit. Verum hoc vocabulũ holcimos, apd̃ Grecos in vsu non est. proĩde quid significet haud facile inuenire est. Nam vocabulorum significationes, ex longo vsu deprehenduntur. Atqui video eos, qui illo vtuntur, viscidum per ipsum velle significare, quale viscum esse videtur, vt cuius vna parte tracta, potest per ipsã reliqua illi continua simul attrahi. Sic pasta quo-

que ex frumẽto, holcima dicitur, maxime si accuratissime subacta fuerit. sed ex ordeis, aut milio pasta, holcima nõ dicitur. Atq sub hac significatione, hepatis dolor haud quaq̃ holcimõ euadet. proinde aliam significationem quærere oportet. Itaque vnus ex his qui Archigenis sectã reliquis pręponere conantur holcimon hepatis dolorem dici asserit, quum hepar, vel induratum, vel inflãmatum, detrahere iugulum videtur. Alius quum diuturno morbo laborat. Alius quum mediocri dolore afficitur. Sunt qui tardum ipsum significare velint, vtpote qui acuto aduersetur. Atque vrgentem, & adeo vehemẽtem, vt nullam admittat requiem. Hunc acutũ eũ vocare solitũ, contrariũ vero, nẽpe tardũ, holcimõ dixisse autumant. Nonnulli eum dolorẽ, holcimon vocant, qui grauitatis speciẽ refert. Nã grauẽ dolorẽ vocari ex cõsuetudine dicũt tractũ,

quia grauitate fit. Multa insuper alia varie explicant, admirandi illi quidem enarratores, sed quæ itellegantur a nemine. Cõstat igitur hoc vocabulum holcimos, qđ in propositæ orationis initio inuenitur, nihil nos posse docere. ¶At vero deinceps consideremus, qđ vtiq; sit dolor inhęrens. Nã hunc quoq; hepatis propriũ esse dixit. Mihi quidem facile persuasũ est, turgido dolori, inhærentem per contrarietatem opponi, ipsum dicere voluisse. Quid enĩ aliud cõijcere quis posset? Etenim hepatis dolor, si quispiam alius, vicina corpora ad consensũ inducit. Nã & ad iugulum vsque porrigitur, & spirãdi difficultatẽ creberrime affert, atq; interdũ tussĩ q̊q;, ac dysenteriã, neq; raro nothas costas ĩfestat. Igitꝰ quonã pacto vere dicetꝰ eodẽ in loco ꝑmanere? At fortasse satius fuerit putare, quod inhærentem dolorem dixerit, veluti ĩfixum. Atqui hepatis dolor,

vt nuper oſtendimus, haudquaq̃ huiuſmodi eſt. ¶Similiter antea iam declaratũ eſt, ne torpidũ quidem dolorem, particulæ cuiuſquã proprium eſſe. Nam ad diſpoſitionem potius referendus eſt, hęc autem nõ in iecinore, ſed in neruoſis potius corporibus inuenitur.

¶Porro atrociter moleſtans, cum torpido pugnat, vtpote qui violentus eſt, atque continuus. Sed nec huiuſmodi quidem hepatis dolor eſt, ſed potius grauis. At ne grauis quidẽ, exacte proprius hepati eſt, ſed ſpleni quoq;, ac renibus inflammatis communis. Equidem non ſatis mirari poſſum, quo pacto Archigenes ad liene dũtaxat, hanc doloris ſpeciem referre tentauerit. Nam vel Hippocratẽ audire debuit dicẽtem. Et in renẽ dolor grauis. Verum hoc peccatum exiguum forte cenſebitur. At longe maximum eſt illud, quod committere ſolet, noia ſcribens cæteris ſenſibus peculiaria,

quemadmodum nunc de renibus quidem, austeros scribit dolores, de vesica vero, astringentes. Hęc enim saporũ sunt nomina, qui lingua vt instrumento, & gustandi sensu dignoscuntur. Igit̃ res quędam declaratur, generatim quidẽ per hoc vocabulum stringẽs, sed magis particulatim per austerũ, & acerbum. quippe ambo astringunt, sed magis acerbum, qualis est omphacia vocata galla. Porro austera sunt multa, vt mali punici genera, atque cotonea mala, ac reliqua complura mensis apta. Sane acerba, haudquaquã sunt rucunda, non solum ea quę medicamentorum speciem referunt, veluti hypocystis, & balaustium, & galla, & rhus, sed etiam illa quæ quum sint huiusmodi, recipiũtur tamen in cibos. Quapropter non excogitari quidẽ potest, quid vel austerum, vel acerbum dolorẽ dicere voluerit Archigenes, non magis q̃ aut ceruleũ, aut rubrum,

aut fuscũ, aut alium aliquem, a coloribus nominatum. ¶ Nunc autẽ quid dixerit doctor qdã ex Archigenis familia, tempus est considerare. Nam dolorum proprietates Archigenem arrogantia motum interp̃tari voluisse censet. at quia reuera ineffabiles sunt, cum in huiusmodi nomĩa absurda incidisse, non intellegens vnãquãq; qualitatum, siue gustabilem, siue tãgibilem, effari posse. Vbi vero multæ qualitates circa vnam essentiã apparent, ibi & proprietatẽ fieri cõtingit, idque maxime in gustu videre est, si aliquando & amaritudinem, & dulcorem, & austeritatem, & acrimoniam, in vna essentia apparere cõtigerit. Sic enĩ in gustu ꝓprietas quædã oritur, ineffabilis illa quidem, si vnico nomine ipsam explicare tentaueris, sed quæ dici tamen potest, si per singulas qualitates discurras, eo addito, ꝙ & magis & minus declarare, haud impossibile est. Ita &

herbas vniuersas, & reliquã quoque materiam, enarrauerũt medicorum non pauci, singulas qualitates, quę enũciatis rebus insunt, explicantes. Ergo Archigenes, si vniuersam essentiæ proprietaté, vnico nomine cõphendere voluerit, indoctus omnino fuisset, id quod de Archigene nequaquam sentiẽdum est. Si autem simplices qualitates, ipsę quidem ineffabiles non sunt, earum vero quantitas, exacta quidem mensura, ineffabilis est. quãquã sub latitudine quadam explicari potest. Igitur longiori sermõe vti nõ oportet, quũ species ipsa plane sermonẽ declaret, illa videlicet species qua vti debet is, qui quãlibet rerum sensibilium interptari aggredit. quippe omnium tangibiliũ qualitatũ, propria habemus nomia, haud secus quam gustabilium, visibiliũ, & audibilium. Atque omnibus ĩjs patrio more vti debemus, & neq; stringentem, neque austerum no

minate dolorem, vtpote quę ſaporum propriæ appellationes ſunt. Plurimi enim medici Archigene antiquiores, quum dolorum differentias conſcriberent, haudquaq̃ auſi ſunt a conſuetudine in nominum vſu recedere, quę & ab ipſis laborantibus audire licet, qui perinde ſe dolere interdũ aiunt, quaſi acu pungãtur, ac rurſus perinde, ac ſi terebro perforent̃. Quin etiam videri ſibi aiunt contundi ſeſe, & diuelli, & tẽdi, & retrahi, & detrahi, & grauitatis cuiuſdã ſenſum percipere, qua interdum ſubiectarum partium aliqua ſuſpẽdi videtur, interdum vero circundantibus incumbere. Igitur vt huiuſmodi nomina omnia facile intelleguntur, ita aſtringentes, & acerbi, & auſteri dolores intelligi haudquaquam poſſunt, ac prętera ab vſu om̃ino aberrãt. Hæc intelligere debuit Archigenes, quum docere nos vellet, quomodo loci affecti poſſint cognoſci.

Nam omnis qui de doloribus ha=
betur sermo, vanus, nugarũque
plenus esse censet, nisi ex his, quę
laborantes ipsi dicunt, eos cogno=
uerimus. Ergo si ab ipsis, quomo=
do dolent, discere oportet, nũquã
vero dicant, acerbũ, aut austerũ,
aut atrocem, aut holcimõ dolorẽ,
rursus inutilis erit huiusmodi do=
ctrina. Præterea huius sermonis
locus ille, quo dicũt Archigenem
ĩterp̃tari velle dolorum proprie=
tates, ad doctrinam, tum impossi=
bilis, tum inutilis esse plane vide=
tur. Primum enim non omnis ip=
sorũ proprietas enunciari potest,
quod cum ita sit, omnino fieri nõ
potest, vt ad doctrinã aliquid cõ=
ferat, vtpote quam ñ duntaxat q
sensibiliter ipsam percipiunt, no=
scere possunt. qppe quę nobis non
affectis, incognita est, nisi fortasse
Archigenes, omnes sui corporis
ptes habuerit affectas. qđ licet cõ
cesserimus, fieri tamen nõ potest,
vt credamus, vnum hominem,

omnes singularum partium affe-
ctum fuisse expertum. donemus
tamen (si volueris) hoc quoque,
quanquam impossibile est. Nam
vteri saltem affectus nunquam
scilicet percepit Archigenes. ni-
hilo minus huius proprietates cō-
scripsit, quæ duntaxat a solis mu-
lieribus expertis, dinoscuntur.
Itaque admirationem (ita dn̄ me
ament) sæpenumero mihi indu-
xit, ex qua tandem ratiocinati-
one, tam absurdam hanc doctri-
nam collegerit, Quam & si ve-
rum contendas, nihil tamen ex
ea vtilitatis prouenire fateri coge-
ris, nullo infirmo suos affectus per
Archigenica nomina interp̄tan-
te. Nam quod nonnulli laboran-
tium fastidire stomachum aiunt,
id nobis, eo ꝙ aliquādo ita fuimus
affecti, plane notū est, sicut etiam
mœstitia torqueri, quippe quosdā
sic fuisse affectos satis constat. An
vero austero dolore, ab Archige-
ne dicto, q̄spiā fuerit affectus, ītel

legi non poteſt, vtpote nemine ſciente, cuinā rei nomen hoc adaptauerit. Nam punctoriū, & diſtendentem, atque eos qui conformiter nominantur, atque ĩjs multo magis vehementem, & fortē, & violentum, & continuum, & intermittentem, nemo eſt qui nō nouerit. vtpote qui per nomina a cōſuetudine nō abhorrētia, enarrantur, & quos quotidie euenire videmus. At auſterum, & aſtringentem, & atrocem, & holcimō, vt nemo profert, ita ſi quis fortaſſe proferat, nemo intelligere pōt. ¶ Cęterum oportet, & affectū eſſe communem, & appellationē ipm declarantem, ab auditorum cōſuetudine nō aberrare, veluti quum ſtomachū ſtringi dicimus, id qđ nemo non dicere ſolet. quippe tali ſępenumero ſenſu afficimur, qualem extrinſecus onus aliquod incumbens, inducere poteſt, idq; in nonnullis oris ventriculi diſpoſitionibus, quod per abuſionem nō

ſolum populares, ſed probatiſſimi quoque medici ſtomachon appellant. ¶Quinetiam inter vehementer reſpirandum, nonnunq̃ grauitatem in dextra præcordiorum parte ſentimus. id ſi citra febrim eueniat aut obſtructione aut dura diſpoſitione hepar laborare conñciendum eſt. Veluti in inflammatione infeſtatur, febrim comitari neceſſe eſt. ¶Itaque omnia huiuſmodi & dici poſſunt, & manifeſta ſunt om̃ibus medicis. Archigene prioribus, atque ſine abſurdis illis nominibus doceri poſſunt. Archigenis vero doctrina hoc habet ex acte proprium, vt non nouarum rerum, ſed nominum rem nullam declarãtium, enarrationi ſtudeat. Nam librum de pulſibus, huiuſmodi nominibus impleuit. quãuis ille, vt in commẽtariis de pulſibus oſtendimus, haudquaquam tranſlatis indigeat nominibus.

¶De via & ratione, qua ſimul & ſedes affecta, & ipſius di-

ſpoſitio poſſit cognoſci.
CAPVT TERTIVM.

EQVIDEM voluiſſem Archigenem, tantorum medicorum ſucceſſorem, addere aliqd, quo clarior euaſiſſet doctria, nõ demere tantũ, vt ne nos quidem, qui in artis operibus iam ſenuimus, dicta ipſius intellegere nequeamus. Igitur qđ ab illo omiſſum eſt, id ꝑficere aggrediamur. docebimus enim in primis viã & rationem vniuerſalem, cuius adminiculo, & ipſe affectos locos inuenire, & cęteris viam oſtendere poſſis. ¶ Igitur vt in priore libro dictum iam eſt, via & ratio huiuſmodi eſt. In primis quęrere oportet ſingulorum locorum propria ſigna, vt quomodocunque afficiatur, aut per ſingulos affectus alterentur, inuenire poſſis. Deinde vtrum ſingulorum affectuũ propria ſint ſigna, an circa quanlibet

partem varientur. Itaque oportet & loci, & affectus non immemores, deinceps signa perstringere. ¶ Veluti si ita acciderit, vt pulmo inflãmatione laboret, tãta inducetur spirandi difficultas, tantaque angustia, vt suffocari laborantes videantur, ac recti sedere conentur. quem affectum orthopnœam nominant. Quinetiã calidam sentiũt respirationem, idq; maxime si erysipelatis particeps fuerit inflammatio, quocirca vbi plurimum effluant, iuuari videntur, ac multum aerem frigidũ attrahere concupiscũt, atque inter tussiendum sputũ expuunt, idque mõ hoc, alias alio colore infectũ, vt interdũ rubrũ, interdũ flauũ, aut rufum, ac spumosum quoq;, & nigrũ, & liuidũ appareat. Insuper grauitatis cuiusdam thoraci incumbentis sensum, sæpenumero percipiunt, ac dolorem ex imo ad ipsum peruenire, & ad pectus, & ad spinam. Præterea acuta

est ipsis febris. Pulsum vero hñt, qualem in libro de pulsibus diximus. ¶ Sic vbi membrana costas succingens inflammata est, acuta febris infestat, accedẽte, pulsus ea quam in commẽtarijs de pulsibus diximus proprietate. est autẽ dolor punctorius, quum spiritus difficulter trahitur, ac magna ex pte sputum colore infectũ apparet. haud secus q̃ in peripneumonia. Igitur vtrosque affectus spirandi difficultas necessario comitat̃, co ꝙ affecta particula spiritus sit instrumẽtum, oritur autem febris, & propter affectum ipsum, & ꝑpter positum. Nam & pulmo, & succingens costas membrana ꝓpe cor constituuntur. Inflammatio vero calidus affectus est, sic etiam tussis ipsis vt spiritalibus cõuenit. Sed ꝙ aliquid exequitur, id ab affectu ipso ꝓcedit. Quippe iam ostẽdimus, omnem inflammationem, ex affluẽte fieri sanguine. quapropter si biliosus fuerit sãguis, flauũ

aut pallidum erit ſputum. Si pitu-
itoſus, & ſpumans, & candidum.
Si melancholicus, aut nigrum, aut
liuidum. Si nihil horum ſanguinẽ
infecerit, rubrum. Quinetiam in
laterali morbo ſæpenumero ma-
gis bilioſum. ĩ peripneumonia ve
ro magis pituitoſum, ſequi conſue
uit. Sed de hoc ſatis iam declara-
tum eſt. Quod autem inflamma-
tarum partium excremẽta per a-
ſperam arteriam referuntur, eius
rei cauſſa, tum ad poſitum, tum ad
formationem referenda eſt, quip-
pe quæ per ſolam hanc viam efflu
ere poſſunt. At vero ventriculus
duos habet meatus, vnum ꝑ quẽ
natantes in ipſo humores euomũ-
tur, alterum per quẽ humores ad
inferiora delabuntur. Verum id
quod in eo vitioſum inuenitur, ſu
pernatat magis, ac vomitione re
ĳci conſueuit. Reliqua per inteſti
na deĳciuntur. Veluti renum, ve
ſicæque excrementa, meiẽdo ex-
cernuntur. Cerebri vero redundã

tia, per nares præcipue, nonnunquam vero per palatum, & aures vacuatur. ¶Igitur sedes affectę dinoscuntur, & ab accidentibus, & ab actione læsa, & excrementorũ qualitate, & a tumoribus præter naturam, & doloribus, & a coloris vitio quod sequitur, vel in vniuerso corpore, vel in vna quapiam parte, vel duabus, idq; vel maxime in oculis, & lĩgua. quibus addere potes, si vis, eam quoque affectionem, quæ proprie per consensum afficere dicitur, veluti in priori libro iã diximus. ¶At nũc tempus esse videtur, vt amicos, quorum petitioni obtẽperans, hos commentarios scribere aggressus sum, ad exercitationem inducã. fit autem exercitatio omnis; quũ particularia sub eandem viam & rationem ducũtur. Huiusmodi autem doctrinæ specie, vt persæpe ostendimus, non aliud inuenitur vtilius. quippe vię, & rationes, vbi solę sine multifaria secundũ ipsas

exercitatiōe cognoſcūtur, haud-quaq̃ poſſūt perfectos efficere diſcipulos. Altius igitur viā & rationem dicere aggreſſi, ad exercitatiōis modū accidamus. In primis q̄dē intueri oportet, nū actio aliqua ſit læſa, quippe cū ipſa proprium actiōis inſtrumētū affici neceſſe eſt. deinde vbi actionē læſā eſſe perſpexeris, ad modū lęſiōis accedēdo, cōſidera ad quā affectionem ꝓprie pertineat. Poſtea affectam particulam nota, nū tumore quopiam, aut dolore infeſtetur, & quidem accurate cuiuſlibet horū ſpeciem inueſtigando. ſic enim non ſolum tumorum, verum etiam dolorum quoque, varios modos addiſces. Aſpice ſubinde affectæ partis excremēta, ꝑ quem meatū vacuentur, ac vide, num aliquid eſſentiæ ab affecta parte ſecernatur. Poſtremo vtrū omnino incocta ſint ipſius excrementa, an mediocriter cocta. Ac deīde quid ad vniuerſi corp̄is, & q̄d ad q̄rundā

partium vſum, ipſa conferat, partim per ſuas actiones, partim vero per colorem, & figuram ipſa fruuntur. Eſto enim vt quiſpiam inter reſpirandum in notharū coſtarum loco doleat, non protinus hūc eſſe pleureticum ſuſpicari debes, ſed ī primis quidem, an tuſſiendo aliquid expuat, intueri. id enim ſi coloratum, vt dictum eſt, videris, tum ipſum pleureticum eſſe dices. Quod ſi tuſſiendo nihil omnino expuat, fieri poteſt, vt nihilo minus pleureticus ſit ille quidem, ſed īflammationem habeat, & incoctam & ſtrictam, adeo vt nihil ab ea foras eījci poſſit. Ac fieri quoq; poteſt, vt ob hepatis inflammationem, dolor in iam dicta ſede excitetur. intentis videlicet internis vinculis, quibus nonnullorum iecur coſtis alligatur, atq; ſic dolor ad ſuccingentem coſtas membranam perueniat. Verum nequaq̄ ſimilis eſt pulſus, in hepatis, & membranæ coſtas ſuccin-

gẽtis inflãmatiõe. ac ne alui quidem sedimenta similia sunt. quãq̃ non in qualibet iecinoris inflammatione eadem sunt, sed in his affectibus q̃ proprie iecorarij nominantur. Igitur vbi nihil excernitur, a quo indicium aliquod sumi possit, satius fuerit pręcordiorum dextram partẽ tangere. qđ si nullus apparet tumor, ne sic quidem desistere oportet. quippe fieri potest, vt in sola sima hepatis parte, sit inflãmatio. similiter etiã ĩ gibbis partibus, vbi non omnes, sed hæ duntaxat intumescunt, quę a nothis costis conteguntur. Itaque laborantem, vt vehementer respiret, monere oportet, deinde interrogare, nũ grauitatem sẽtiat, aut suspensam a superioribus, aut incumbẽtem vicinis. Accidit aũt aliquando, vt in his, haud secus q̃ in hepate, oriatur tumor p̃ter naturã, cuius occasione septũ transuersum oppressũ, respirationẽ efficit difficiliorem, atq; qui ita la-

borant,ab exigua tussi irritātur. Ergo in huiusmodi dispositionibus,solidū,firmūq; discernēdi iudicium per omne tempus morbi, a pulsu sumendum est.deinde tractu temporis,reliqua quoq; accidentia,consideranda sunt. Nā & linguæ,& vniuersi corporis color alteratur,vbi hepar vitiatum est. Sicut rursus thorace affecto, tussis increscit,atq; eo tempore omnino apparent,ea quę tussiendo expuuntur. Igitur quemadmodū fieri non potest,vt illæsis spirandi,tum partibus, tū instrumētis, difficilis fiat respiratio. accidit autem interdū,nullo existente in ipsis proprio morbo,sed transuerso septo,aut detracto,aut oppresso,vt homo difficulter spiret. Ita etiam vsu venire solet in ea sede, quę principem in se animę facultatem continet.Nam cum & sciētia,& opinio, atq; cogitatio hominis,in ipsa cōsistat,si harū aliqua lædi videatur, ꝓtinus ipsam

quoq; affectu quopiã laborare arbitramur. Nã vbi vel in pleuritide, vel peripneumonia deliriũ incidit, nemo vel a costa, vel a pulmone, accidẽs hoc prouenisse dixerit. Quippe vniuersi eã partẽ, in qua prĩceps aĩę vis residet, cõsentire putãt, ac nititur quisq;, vt modũ cõsensus sectæ suę conformẽ ostendat. Verũ in aliĳs affectibus, non cõsentire, sed primogenio ipsã affectu laborare aiũt. veluti ĩ lethargo, & phrenitide. at verovndiq; affici, vbi ꝓpriarũ ipsius actionũ aliqua lędit. Proprias actiones dico, q̃ a nulla alia pte, vt instrumẽto fiũt. nã reuera & videre illã, & audire haud quaq̃ negãdũ est, sed videre oculis, & audire auribus. Atq; vt cogitet, & reminiscat, & existiet, & eligat, neq; oculis, neq; lingua, neq; alia q̃piã pte vtit. Q d si hęc aĩæ ps, ita esset in cõtinẽte ipsã corpe, vt nos in domo aliqua, ĩ primis fortasse, nullã ei noxam afferri putaremus

a loco. quoniam vero ipſam lædi videmus, quomodo lædatur, eſſet inueſtigandũ. Si vero veluti forma quędã corporis eſt, ab ipſo inſeparabilis, eã lædi non inficiabimur, ob ſuſcipientis ipſam corporis alteratione͂. At quia de hac re inter philoſophos ingens pugna eſt, aliĩs eã veluti in domicilio cõtineri dice͂tibus, aliĩs vero ipſam corporis formam eſſe putantibus, idcirco quomodo lædatur, inue͂tu perdifficile eſt. Quod vero lædatur, ab experientia diſcere licet. Etenim vbi fracto capitis oſſi, terebra adacta eſt. ſiquis vehementius comprimat, protinus ſenſum omne͂ amittit laborans. Quinetiã ſi inflãmatio quædã oriatur, nam & hãc interdũ euenire videmus, mente͂ itaq; lædi minime negandũ eſt. Præterea nõnulli per vehemente͂ capitis vſtione͂, delirauerũt. atq; per fortes ictus, capiti adactos, ſæpenumero ſtupidũ ſopore͂ ſequi videre eſt. multi quoq;

affectus in capite consistẽtes, mẽ-
tem haud obscure vitiãt, adeo vt
etiam populares, quũ aut delirare
aliquẽ, aut mẽtem quomodolibet
affici conspiciunt, capiti remedia
adhibenda esse censeant. Verum
enimuero quod prĩcipiũ sẽsus &
motionis ab impetu prodeuntis,
sedem in cerebro habeat, & quod
hoc a membranis (Græci menin-
ges vocant) cõtegatur, id in aliĩs
commẽtariĩs, quã verissimũ esse,
declaratum est. Nunc vero quo-
modo distinguantur affectus pri-
mitiui ab his qui per cõsensum e-
ueniunt, considerandũ est. Nam
huiusmodi speculatio proprie ad
hoc nostrum institutum pertine-
re videtur, & quidẽ non sine ma-
nifesta vtilitate. quippe quod ad
curandi rationẽ pertinet, primũ
omniũ scire oportet, cuinã parti
remedia sint adaptanda. Nã per
solum consensum læso cerebro, si
ea pars quæ primitiuo affectu la-
borat, fuerit curata, prius q̃ cere-

bro propria aliqua eueniat dispo-
sitio, nullū in ipso reliquitur ac-
cidēs. Q đ si ex consensu, perma-
nens aliqua fiat in ipso dispositio,
tum nō solū parti q̄ primitiuo af
fectu laborat, sed capiti quoq; re-
media adhibere oportet. Qua ꝓ-
pter exacte definire, vtrū cere-
brum, an mēbranæ ipsius primi-
tiue afficiantur, haud magnā vti-
litatē afferre potest. In vtraq; enī
dispositione, capiti succurrit. Igi
tur huic rei non ita vehemēs stu-
diū adhibere, sed morbi potius es
sentiam, qualis sit inuenire, quip-
pe humidum exiccare, aridū hu
mectare, frigidum calfacere, cali-
dū refrigerare, oportet. Ac si cō-
iugatus fuerit affectus, per cōtra-
riam cōiugationē ipsum curare,
vt calidum & siccum, humecta-
re, & refrigerare, humidum, fri-
gidūq; exiccare & calfacere, atq;
in reliquis duabus cōiugationibus
ad portionem, ac in cæteris mor/
bis omnibus, eadē ratiōe similiter

facere conuenit. At vniuscuiusq; spetiem, in libro de morborũ differẽtijs psequuti sumus. Quũ itaque & cerebri, & membranarum eius, ijdẽ morbi simili curatiõe indigeant, logica magis, q̃ ad curationẽ vtilis esse videtur quęstio, in vtrolibet illorum cõtineatur princeps aĩæ facultas. Verum an in corde sit ea facultas, longe diuersa, atq; omnino differẽs est q̃stio. Esto enĩ vt a flaua bile ĩ corde & accumulata, & putredine affecta, phrenitis sit excitata, nõne delirare videbitur is, qui caput oxyrhodino (id est oleo rosaceo cũ aceto) perfundere iusserit? Nam si hoc pręsidio phrenitidis caussa sanari possit, non capiti, sed thoraci, ipsum adhibere poterat. Neque tamen vniuerso thoraci, sed illi duntaxat parti, in qua cor cõtinetur. Hactenus hæc explicasse sufficiat, hoc addito, quod non affectum locum, verum etiã caussam illi noxam inferentem, con-

ſiderare oportet. vt exempli gra
tia, delirium eſt accidēs eius acti=
onis quæ a loco mētis cōpote ꝑ=
dit. ſimiliter ſopor ſtupidus, ſed a
contrariꝭs cauſſis oriuntur. Quip
pe & vigiliam & delirium, cauſ=
ſa poteſtate calida efficit. at quot=
quot ſomnolēti & ſoporoſi ſūt af/
fectus, omnes a frigida cauſſa ꝑ=
ueniunt. Id quod ex medicamen=
torum natura, plane diſcere licet.
Quippe frigida ſtuporem ſopo=
rēq;, calida vero vigilias, & va=
rias motiones inducunt. Sed quid
opus eſt fortia medicamenta enu=
merare, cū quotidie videamus &
lactucas, & potabilium, calidarū/
que aquarū balneas, & vinū mo=
dice dilutū, ſomnum inducere? re
liquorum medicamentorū exem
plo, quę & humectare & refrige=
rare poſſunt. Quæ vero ꝭs con=
traria ſunt, vigilias excitare. Ita/
que tenuis ratio victus, & vinum
meracius, vigilias inducunt, idq;
multo magis, cū vinū meracum,

aut suapte natura fuerit calidum, aut valde antiquum, veluti apud nostrates Pergami olim accidis=se, memorię proditum est. Neque absurda videtur historiæ ipsius narratio. Grãmaticus quidã, sin=gulis diebus balneum petẽs, vnũ ex pueris secũ ducebat, altero do=mi relicto, qui rẽ familiarem ser=uaret, atq; ea quæ ad victũ essent necessaria, prępararet. Puer itaq; domũ custodiens, quũ vehemẽti siti cruciaretur, nec esset ei aquæ copia, vinũ antiquum liberaliter potauit, atq; ex reliquo tempore vigil omnĩo permãsit. Postea cor reptus febre, vna cũ vigilijs ob=orto delirio perijt. ¶Cæterũ ani=mantiã quæ frigidiori sunt natu=ra, p hyemẽ ob frigoris vĩ, perĩ=de ac si mortua essent, latitare so/lent. Atq; tũ viperas quoque vi=deres, si manibus tractentur, de/feranturq;, haudquaq̃ mordere. Nã per æstatẽ, tũ hoc animal, tũ serpentes reliqui oẽs, maxime sub

caniculæ feruore, quũ vehemen/ter æstuant, furorem præ se ferre videntur, adeo vt ne exiguo quidem momento quiescere possint. Quod intellegens Nicãder, sic de Cenchride cecinit.

Non temere offendas calcando Cẽchridis artus,

Dum furĳs agitur.

Verũ de ĳs alibi pleniorẽ inuenies & enarrationẽ, & demonstrationẽ. Siquidẽ calida caussa motum excitat, atque idcirco vigilias affert, frigus autem ociosum, & ad motiones pigrum reddit animal, ob idq́ somnum, soporẽq́ inducit. Igitur qui hęc intellegit, quũ per ardentiũ febrium vigorẽ, hominẽ viderit & vigilare, & delirare, deinde inclinante iam febre, & dormire, & recte sapere, in capite nullam propriam esse dispositionem, sed a febris abundãti calore, delirium fieri existimabit. Sic etiã in peripneumonia, & laterali morbo, quum ad vigorem

febris peruenerit, deliriũ ſequi ſo
let, nullo exiſtente in capite pro-
prio affectu. Quippe tum affectus
proprius eſſe putandus eſt, cũ p-
manere in parte quapiã cõſpicia-
tur. Vnde ſi in laterali morbo, p-
manens euenit delirium, caput
proprium habere morbũ perpẽ-
de, ita vt quamuis lateris morbus
quieſcat, poſſit tamẽ capitis mor-
bus permanere. Sępenumero enĩ
vidimus panum ob vlcus aliquod
obortũ, vlcere curato, deĩde diu-
tius infeſtare. Ergo quũ pars ali-
qua ſimul cũ alia ſic afficitur, vt
irritata quidem vna, altera ve-
hemẽtius moleſtetur, remiſſa ve
ro irritatione quieſcat, eam per
conſenſum affici putandum eſt.
Hæc enim vna coniectura com-
munis eſt. Sed de cerebro, vt di-
ctum eſt, proprium ſumitur indi
cium, ſi non aſſidue delirium per-
maneat, ſed auctã febrim ſequa-
tur. Atque eadem ratione fieri ſo
let, vt quum febrium acceſſio-

nes irruere incipiunt, sopore, laborantes grauentur, quod hoc tempore cerebrum vehementer sit refrigeratũ. quippe quod alioqui paratissimum est, vt noxam huiusmodi subeat, quum intemperiem habeat frigidam, non vero tantam, vt hæc sola prædictorum accidentiũ possit esse caussa, sed quũ accessio ab ĩitio processerit, frigus adeo increscit, vt soporem queat ĩducere. Id vero, vt dixi, fieri consueuit, vel ab intemperie frigida, vel a pituita in cerebro exuperante.

¶GALENI, DE AFFECTIS LOCIS LIBRI SECVNDI FINIS.

¶GALENI DE AFFECTORVM LOCORVM DINOTIONE.
Liber Tertius.

¶Quod actionum noxę, ipsarum actionum instrumenta affecta esse declarant, aut primitiue, aut per accidẽs.
Caput Primum.

E affectis locis, sic enĩ vocant corporis partes, pauci admodũ medici scribere aggressi sũt, ac multo plura q̃ attigerint, omiserũt. ¶Itaque cęteris silentio præteritis, vnius Archigenis haud indigni qui omnibus preferetur, meminimus. diximus enim eum sermone, quo asserit actiones quasdam lædi, illæsa ea corporis particula, quę ipsis deputata est, discussiõe egere. Quãquam defendi potest, si videlicet

pars per alterius consensum læsa, nondum permanentem habeat dispositionē, sed veluti vmbra quędam, vt ipse dicebat, insit hæc ei affectio. Nam si ad ignē quis propius accesserit, vt fere côburi videatur, citra tamen vstionem, dolebit quidem vehementer, sed calefacta parte nihil adhuc patiente. Sic etiam vbi ambiens aer vehementer frigidus, aut aqua exacte frigida, aut nix infestat, grauis admodū dolor excitatur. Atqui ablata re quæ nocuit, protinus conquiescit affectio. Quamobrem satius fuerit, vt dicamus, nomine idipsum indicante, affici quodammodo eam partem, quæ alteri cō sentit. Neque enim pars quę nihil patitur, sed ea quæ cum alia patitur, consentiētis vocabulo significatur. Itaque quū affecto stomacho, oculi similibus infestātur casibus, quales in suffusionibus apparere solent, dicendum est illos pati, elato ad cerebrum ab humori-

bus in ventriculo cõtentis, fumoso quopiam vapore, non tamen adeo afficiuntur, vt ablata re quæ molestiam intulit, propria curatione egeãt. Verum huiusmodi disputatio, vt dixi, ad dialecticam potius pertinet. Quæcunque enĩ quæstionis vsum transcendunt, qualis sit rerum natura secũdum propriam essentiam indagantes, haud dubie logicæ esse censẽtur. Sic etiam Chrysippus philosophus de animi ægritudinibus scripsit. Vnum quidem de curãdi ratione librum, quo scilicet maxime ad earum curationẽ vtimur. cui tres alios subiunxit, qui logicas continent quæstiones.

¶ Quod scire oportet, quomodo læsa actione, distinguantur partes primogenio affectu laborantes, ab his quæ per aliarum consensum afficiuntur.

Caput Secundum.

IGitur quot ſint læſarũ actionũ modi, Archigenes parum accurate explicuit, quamuis hęc quęſtio, & melior, & huic noſtro propoſito vtilior fuiſſet, quod & primo affectę, ſiue ꝓprie affectæ, ſiue quomodolibet nominaueris, corporis ſedes, ita deprehendun/tur, & curãdi quoq; facultas abunde ſuppetit. Ego vero in vocalibus inſtrumentis id iam expoſui, ac in eo quoq;, qui in manu ſenſum amiſit digitorũ, ipſis non affectis, quippe inuẽta ĩ dorſi initio pars, quæ primo afficiebatur, idoneam curationem oſtendit.

¶Quod partes, quarum actiões, eo quod aliĩs conſentiunt, læsdũtur, aliæ quidem in proprio ſuo corpore habẽt dſpoſitiões ipſas, aliæ vero priuantur, aut materia, aut facultate, quę ipſarum viribus influere ſolebat.

Caput tertium.

SEd aliter eueniũt suffusionis accidẽtia, affecto ventriculo,atq; aliter ei, qui ab alto decidit, nullo existẽte in vocalibus instrumẽtis vitio, vox intercepta est. Deniq; alia cõ sensus specie laborabat is, cuius digiti sensum amiserant. Siquidem oculi vexabantur ꝙ ascenderet ad eos aliquid, vox autem ꝙ materia eius esset oblęsa. Sed digiti idcirco torpebãt, ꝙ sentiendi facultas ad ipsos non descẽdebat. proinde satius fortasse fuerit, vt existimes, tum vocalia instrumenta, tũ digitos nulla affectiõe laborasse, id quod de oculis haudquaquã dixeris. Nã his vt fumoso vapore impletis, affectus ipse inest. Vocaliũ vero instrumentorum, atq; digitorum officiũ læditur, non ꝙ veniat ad eos quippiam præter naturam, sed ꝙ careat eo quod secũdũ naturam ad ipsos venire debet.

Sane secundum dorsi spinam lęsa

nerui origine, vis sentiendi digi-
tis non influit. Neque guttur reso
lutis intercostalibus musculis effla
tum spiritum recipit. Nihilo mi-
nus recte dixeris, in ipsis hanc esse
passionem, quod non perueniant
ad ipsas partes ea, quæ antea quũ
secundum naturam se haberent,
venire solebãt. Etenim fontes af-
fici haud absurde putaueris, si nõ
perueniat ad ipsos aqua. Sic Cerea
lium quoque frugum e terra pro-
deuntiũ, squalor immodicus, pas-
sio est, & animalium, cibi potio-
nisque penuria. Quoties enim ali
cui deest illud, sine quo secundum
naturam, munere suo fungi non
potest, ipsum optimo iure affectũ
esse putandum est. Sed huiusmodi
quęstiones (vt iam dixi) ad diale-
cticam potius pertinẽt. Cæterum
magna medicorum pars negligit
eas considerationes, quæ vel læ-
sis, vel deperditis actionibus, ne-
cessariæ sunt. Quum enim duæ
tresve fuerit aliquãdo huiusmodi

actiones, accidit interdum, vt vna particula affecta, reliquæ illi cõsentientes in suis actionibus simul lædũtur, interdum vero, vt omnes eodem modo afficiantur. Atque accidit interdum, vt harũ alique dispositionem habeant (vt ita dicam) ecticã, id est, quę tenaciter hæret. reliquæ vero (vt sic dixeris) schesin, id est quæ facile discutitur. de quibus secũdo libro de viuorum dissectione, atque in eo qui hunc præcedit iã diximus. ac nonnihil in sequẽtibus quoque dicemus, vt videlicet futurũ sermonem, qui sine huiusmodi definitionibus explicari non potest, pficiamus. Sed iam enarrare aggrediamur id, quod admodũ vtile fuerit pdixisse, propter eos, qui verbo quidẽ demõstrare nitunt, affectorũ locorũ inuestigationẽ, medicis eẽ necessariã, opere vero illã euertũt. Atque vnũ aliquem affectũ p exẽplo sumamus, sitque is pleuritis, ĩ quo, latus eẽ affectũ,

dolor ipse declarat. Sed vtrũ suc-
cingulum vocatum, siue membra
na, siue tunica (nihil enim refert)
inflãmetur, in pleuriticis, an alia
quadam lateris particula, p̃terea
vtrum pulmo secundũ fibras ne-
cessario afficiatur, an omnino affe-
ctionis sit expers, scire nihil ad rẽ
pertinere autumant ĳ, qui vsum,
& experimenta præferũt. dicunt
enĩ multos se vidisse pleuriticos,
tum a præceptoribus, tum a se cu
ratos, obseruatis ĳs pręceptis, quę
ab Hippocrate in libro de ratione
victus in acutis morbis, præscri-
pta sunt. item quid ipsis prosit, &
quid noceat noscere, euidentia si-
gna habere, quibus discãt cui ve-
nam secare oporteat. Insup de fo-
mentis, cataplasmatis, victus ra-
tione, alui ductiõe, nihil sibi ad cõ
pletam notitiam deesse, idque ex
longa experientia. Sed quid vel
Hippocratẽ, vel aliũ quempiam
illo priorẽ induxerit, vt hæc inue
niret auxilia, se penitus ignorare,

fatis ipſis eſſe, ſi iam dictis reme-
dĳs cõmode vtantur, id qđ alios
quoque artifices facere videmus.
Neque enim faber, ſiue lignarius,
ſiue ęrarius, neque cerdo, quo pa-
cto artes ſuę fuerint inuẽtæ, inqui
runt, ſed a præceptoribus edocti,
vſu eas probant, & confirmant,
atque ſic clarum nomen aſſequun
tur. Equidem, vt verum fatear,
quũ medicos qui ſe empiricos ab
experientia nominant, talia ꝓfe-
rentes audio, inducor certe vt ꝓ-
babiles putem eorum ratiões, vi-
denturque mihi, qui rationalem
medicinam profitentur, cõtra il-
los parum idonea ſe reſponſione
tueri. Proinde vt per omnẽ æta-
tem, ne temere cuiquã aſſentirẽ,
ſemp me continui, ita apud ęgros
diu, multũque debita auxilia inue
ſtigaui, an videlicet logica demõ
ſtratione indigerem, an ſufficerẽt
ea præcepta, quæ ab experientia,
& præceptoribus, atq; ex meipſo
didicerã. Igitur ea q̃ diutina inqui

fitione longe optima iudicaui, ita me dĳ ament, veritatis amatores docere non grauabor. Nihil enim caussę est, quamobrem mentiar, quod facere solent ĳ, qui vni sectę addicti, omnem ex ipsa gloriam quęrunt. quippe cõtẽtiose eos defendere oportet, eam sectã verã esse, quam vnicam nouerũt. nam ex nullo alio disciplinarũ genere, gloriã sperare possunt. Ego vero reipsa, & publice, & priuati, apud eos videlicet qui sectam quãlibet a me discere cupiebãt, ostendi, in omnium sectarũ scientia (ne maius quicquã dixero) me esse posthabendum nemini. Quod si vni sectarũ patrociniũ ferre, vel breuibus quibusdã rationibus aggrederer, nemo tam facile me deprehenderet. Non enim, vt nonnulli faciũt, ex libris eas didici, sed prę stantissimis in vnaquaq; secta pceptoribus vsus sum. Itaq; innotui Romę, tum primoribus eius vrbis ciuibus, tum imperatoribus dein-

ceps omnibus, & quidem ob artis opera, nõ ob sophisticas rationes. quãobrẽ nihil ꝓhibet, quo minus de vnaquaque secta vere dicã ea quæ sentio. Igitur per artis exercitationem comperi, eam inuentionẽ quę ex vera demonstratiõe procedit, in his quę raro accidũt, remediorum copia experientiam longe superare. Equidem multos morbos curaui, medicamentis ab experientia maxime alienis, quæ quidem in libro de curandi via & ratione latius explicata sunt. Nũc vero ea dũtaxat perstringã, quæ nostro ꝓposito magis accommodata videbuntur. Nam comperi læsas actiones non solum in similaribus partibus laborantibus, verumetiam in aliĩs quibusdam particulis, quæ licet actionem nõ habeant, vsum tamen quendam præstare videntur. Sic etiam instrumentalium partium morbos, actioni nocentes deprehendi. Quibus præcognitis, inueni

deinceps morbos quosdam, continenter plurimos homines infestãtes, alios vero raro accidentes. Atqui experimenta tm̃ spectãtes medici, non ea quæ raro, sed quæ crebro accidũt, memoria, & imitatione assequũtur. Quocirca dispositionũ raro euenientiũ, nõ solum curationẽ, verum etiam p̃uenientes ipsarũ notiões neglegũt. Proinde primũ inuestigaui quomodo cognoscendę sunt, inueniq; earum quasdam artificiali deprehẽdi posse notitia, nõnullas vero artificiosa vocata coniectura, atq; idcirco ipsas magna ex parte rectas. Eiusmodi enĩ est artificiosæ coniecturę vis. Verum & has ipsas, & dispositiões eis priores, quę videlicet artificialem notitiã admittunt, indigere semper inueni affectarum partiũ notione. Itaque medicinã ꝓfessus, vsque ad senectutẽ, nullã in hodiernũ vsq; diẽ calũniam subñ, neq; curãdo, neq; pręsagiẽdo. id quod celeberrimis

q̃busdã medicis interdũ accidere memini. Quod si quis gloriam ab artis opibus non a sophisticis sermonibus assequi voluerit, is citra ærũnam facili compendio colligere poterit ea, quę per omnem fere ætatem diligenti inquisitione inueni. Idq; sibi persuasum habeat, hac via & ratione, medicamenta me inuenisse, quibus morbos raro euenientes curarem, quum antea neque pręceptorem vidissem huiusmodi morbos curantem, neque ipse aliquod expertum haberẽ remedium. id quod, per deos immortales, affirmare nequaquã timeo. Quippe vitiata actione, semp inuestigare studebã, quæ nã sedes, vel ipsa afficeretur, vel alteri consentiret. quũque eam inuenisse psuasum mihi esset, tum dispositionem ipsam q̃rere, atque ex vtrisque, totius curatiui generis indicationem sumere, simul remediorum & quãtitatem, & qualitatẽ, & idoneam materiam inuenire.

Præterea cum prædictis, & ætatem, & naturam laborantis, tum anni tempus, & terram, & id genus alia, quorum ĩ Hippocraticorum librorũ enarratiõe memini, perpendere operępreciũ ducebã. Verum superioribus duobus libris hũc præcedentibus, nisi fluxa admodũ fuerit memoria, didicistis affectas sedes quinque modis posse dep̃hendi. Nempe ab excrementis, atque ĩjs quæ affectis partibus adnascuntur, item actione læsa, quibus connumerantur & color præter naturã, & figura. Sed excrementa trifariam diuidũtur. ali quando enim affectarum sedium partes, ipsarum videlicet essentia vel soluta vel dissecta excernuntur, interdum ea quæ in ipsis cõtinentur, nonnunquã aliquid quod morbosas dispositiones sequitur. idq; vel solas, vel semper, vel magna ex parte. Cum itaque in quibusdam affectibus, nulla alia mihi pateret via, sola actionis læsio, sa-

tis cõducebat ad affectarum partium inuentionẽ.

DE MEMORIA PERdita, deque aliis affectibus qui circa principem animæ facultatem euenire possunt. Caput quartum.

IGitur cum deperditam cuiusdam memoriã restituere oporteret, essẽq; adhuc iunior, ac neque preceptorem vnquam vidissem, qui huiusmodi affectionẽ curasset, neq; ab antiquorum aliquo curationem didicissem, apud meipsum inuestigaui. Primũ quidẽ quænam pars esset affecta, cui topica, id est localia vocata remedia adhiberem, prius videlicet vniuersi corporis curatione pmissa. Id enim cõmune præceptum est, quod diligenti accuratione in omnibus morbis obseruare opotet.

Deĩde quavia, ratione, remedio-rum singula inuenirem. Cęterum affectã sedẽ eã ipsam existimaui, qua princeps animæ vis cõtinet. Medicamenta autẽ ea adhibenda esse, quæ huius sedis dispositioni aduersarẽtur. Interim oratos habere velim omnes, qui in horum commentariorũ lectionẽ inciderint, vt pruritũ, solicitudinẽ, vel insaniã, quã de sectis conceperũt, deponãt. deinde sic, vt ꝓbos viros decet, dicendorũ seriem cõsiderent. Equidẽ quũ ea quę iam supra ꝓposui, perpenderem, accepi Archigenẽ librũ quẽdam, de ob-læsæ memorię restauratione edidisse, quocirca omnes bibliothecas ilico percurri, cõuenique bibliopolas om̃es, atque medicos quoque, quos & viri, & scriptorum eius, studiosos esse sciebã, quo eius libri copia mihi daretur, sperans in eo remedia me inuenturum, locum autem affectum minime, quod plane scirem nullam aliam a cor-

de ſedem huic affectioni ipſum de
ſtinaſſe, ſecta ipſius conſtãter de-
fendente, principem animæ vim
in ea parte ſedem ſibi vendicare.
Porro intellegere cupiebam quod
intemperantię genus, eius affecti-
onis cauſſam eſſe putaret, neque
enim dubitabam, qui diſtemperã
tiam aliquam pro cauſſa afferret,
vtpote qui ſectam eius non igno-
rarẽ. Sciens itaque octo intempe-
rantiæ genera in qualibet particu
la poſſe conſiſtere, quatuor ſimpli
ces, & quatuor compoſitas, noſce-
re cupiebam, quod intemperantię
genus Archigenes læſæ actionis
cauſſam eſſe declararet, frigus ne,
an humiditatem ſpiritus ĩ corde,
an compoſitum ex frigore, & hu-
miditate, aut ariditatem cum fri-
gore, putaret huiuſmodi poſſe af-
fectionem producere. Etenim ma
nifeſtum erat, eum in hac re nihil
tribuiſſe calori. Sed quid demum
mihi acciderit, ĳs qui huius ſectæ
inſaniam abſterſerĩt, iam narrare

aggredior. Sane primos eius libri
sermões scripsi, vbi videlicet Ar
chigenes curationem scribere ag
greditur deletę recordationis, si-
ue obliuionis, siue memoriæ amis-
sæ, aut læsæ, vel vtcunque eam,
quam supra proposui affectionem,
nominare volueris, aut si nõ affe-
ctionem, sed morbum, aut acci-
dens, aut infirmitatem appellaue-
ris. talia enim a sophistis tractan-
tur, quæ ne minimã quidam vti-
litatem ad curationis rationem af
ferunt. verum quo clariora reddã
tur ea quæ posthac dicemus, hoc
prædicere necesse erat. Archige-
nes vndecĩ libros epistolarũ scri-
psit, ĩ quorũ primo, extat ad Mar
sium epistola, qua consuit, vt pa-
tri memoriam restituere nitatur,
atque ab initio statim post prooe-
mium, vbi curationẽ tractare in-
cipit, ita ad verbum fere scriptum
est. itaque modici sanguinis itera
ta detractio, incipiente etiandum
malo, meo quidem iuditio, non pa

rum conferre videtur, nisi laborã tis forte ĩbecillitas obstiterit. Deinde rursus ĩquit. Consultum mihi videtur, vniuerso quidem corpori, & irrigationes, & fomenta, deraso vero capiti, cucurbitulas, adhibere. His intellectis (vt verũ fatear) fastidio affectus sum. idque nõ ab re, quod spe, quam de viro conceperam, frustratum me viderem. quippe qui millies, in multis commentariĩs suis, affectorum locorum, atque dispositionis ipsorũ scientiam, necessariam ad rectam curationem esse dixisset. Sed quid vtilitatis inde consequemur, nisi ab ipsis ad remediorum inuẽtionẽ dirigamur? Qua igitur o Archigenes probabili ratione persuasi, caput aggrediemur, relicto corde. cuius cognatũ qddam officium memoria est? Quã dispositionẽ sanãdo cucurbitula capiti adhibita, memoriã reuocat? q̃ ratiõe hm̃oi suades remedia? ita nũc quoq; inter visitãdũ ęgros, p cões cõsulta

tiones, video medicos inter ipſos interrogantes, qua ratiõe hoc potius, quam illud adhibere ſuaſerit. atque ĥ ne minima quidem negligunt, tantum abeſt vt tam grandia, qualis eſt cucurbitula capiti adhibita, prætereant. Neque video, ſi pectori e regione cordis fuiſſet adhibita, qua ratiõe Marſi patrem iuuare potuiſſet. Præterea propoſita iam verborũ ſeries, nõ explicat, vtrum conciſa ante ſcalpello, an integra cute, cucurbitulã thoraci aptare voluerit. Si enĩ forte fortuna, vt nonnunquã euenire ſolet, frigida aridaque fuerit diſpoſitio, ſanguinis quidem detractio ad extremum ducit periculum, ſolæ vero cucurbitulæ, non alio nomine, quam caloris excitãdi gratia, vtiles eſſe cẽſentur. Cucurbitulæ enim attrahunt ad ſeſe humorem ex imo, id quod aridę diſpoſitioni maxime aduerſat. Ignota itaque diſpoſitione, quæ vel caput, vel membranas ipſius afficit,

haudquaq̃ tutũ fuerit, in exteriores caluariæ partes materiam retrahere. Sic enim prædicere debuerat, si frigida humidaque affectio fuerit, capite hoc modo disposito, curationis summã in calfaciendo exiccandoq; statuere, atque prẽsidiorum materiã, quæ huiusmodi habeant facultatẽ, adhibere oportet. Quũq; vix ex obscura me vertigine recollegissẽ, sequẽtia etiam legere aggressus sum, ĩuenire me posse sperans, si nõ per ordinem, saltẽ sine ordine, huiusmodi aliquem sermonẽ, qualis is erat, quẽ nuper exempli caussa pcurrimus. deprehẽdi itaq; omnia præsidia per delectum vehemẽter calorifica atq; exiccãtia, adeo vt totum caput, synapismo ab ipso vocato, calfaceret, quãuis vehementissimũ sit medicamentũ. Deinde ablato sinapi, caput nitro conspergere, mox aqua rigare iubet, quo medicamine nullũ in arte medica violentius inuenies. si

quidem dolorẽ veluti cauterium excitat. ſed diutius durat eius operatio. Itaq; Archigenes inferens, inquit. Igitur ĩtolerabilem habet dolorẽ, neq; vlli vel maximorum præſidiorũ cedit hoc medicamẽtum. quippe ex ſinapi, naſturtio, grano gnidio, vua taminea (ſtaphidagrian Græci vocant) apophlegmatiſmos inſtituit, ac ſternutamenta mouere, & potiones propinare iubet. vtraq; ex vehemẽter calidis aridiſq; medicamẽtis componens. Vt facile conſtet ipſum credidiſſe. ad humiditatẽ, & frigiditatem, vel cerebri, vel membranarum, hanc diſpoſitionem pertinere. Huiuſmodi enim diſpoſitio, ſi caluariam tantũ affecerit, hominem memoria haudquaq̃ priuabit. Verum hęc obiter propterea dixerim, quod exiccãtia calorificaq; remedia inducit. q̃q̃ nuſquã ab ipſo explicatũ eſt, humore frigoreq; obliuionem cõſtare. Sed quis non indignabitur,

videns caput tantis vexari ne-
gociis, alia videlicet parte affe-
cta? Cæterum id quod de cucur-
bitulis ab initio indeterminate pro-
tulit, postea pergens huiusmodi
verborū serie manifestissime de-
clarat. Atque irritationes (in-
quit) quas sinapi, cucurbitulæque
intulerunt, leuare oportet. quip-
pe quæ interdum mitiores, in-
terdum vehementiores esse so-
lent. Atque efficaciores sunt il-
læ, quæ concisa prius cute, ad-
aptantur. Verum o clarissime
Archigenes, nulla tibi suffragari
ratio potest, quamobrem capiti i-
sta adhibeas, si affectio consistat
in corde. Neque ab experimen-
to, vt interim empiricos alloqua-
mur, talia possūt inueniri. Æstuās
quispiam sub ardente febri, fri-
gidam aquam per intemperan-
tiam ingessit, & nonnihil præsi-
dij expertus, medicis imitationis
viam, nulla interueniente ratio-
ne, aperuit. Cucurbitula vero,

nulla occasione duce, sed sola idi-
cāte ratione adhibetur. Neq; enī
sua sponte cucurbitula sese ada-
ptare, neq; etiā si hoc detur, per
occasionem aliquā capiti adhibe-
ri potest, præsertim in ea affectio-
ne, quę raro euenire solet. Inter-
roganti vero mihi nostræ tempe
statis medicos, præcipue senes, &
exercitatos, curassent ne vnq̄ hu
iusmodi affectū? oēs pene respon-
derunt, nunq̄ id se tentasse, vno
duntaxat excepto, qui diceret cu
rationem quidē aliquando se ag-
gressū, nihil vero ꝑfecisse. Quo
pacto igitur eorum, quę ex occa-
sione duntaxat apparent, auxilia,
vel experimento, vel imitatione
cognoscemus, cū raro eueniat hu
iusmodi affectus, neque sua sponte
possit cucurbitula per occasionē
capiti adaptari. Frigide enim po-
tio, cæteraque id genus remedia,
quorū quotidie in multis creber-
rimū facimus periculū, per expe-
rimenta inueniri possunt. sed cu-

curbitulæ appoſitio, ſiue conciſa prius cute, ſiue ea integra fiat, ab experientia occaſionem accipere non potuit. Quum enim reliquarum affectionum ſedes, quamuis non exacte, ad inuentionem tamen remediorũ, ſatis ſenſibus dinoſcantur, in memoria id conceditur minime. Reliquas voco affectiones, vt lateralem morbum, peripneumoniã, nephritidẽ, diſpoſitionem colicam, hepaticam, ſplenicã, aut veſicæ, aut vteri affectus, atque id genus cæterarum partiũ. In quibus omnibus, & dolores, & ea quæ per meatus excernuntur, & ſi non exactiſſime, ſaltem in latitudine, ſedem affectam declarant. In laterali enim morbo facile eſt vniuerſo lateri adhibere quicquid volueris, ſimiliter ventri in colica, quemadmodũ ſi hepar aut lienis inflammetur, præcordijs, atque haud ſecus in cęteris partibus. Deperdita vero memoria, nullum affecti loci ſignũ,

neque tumor præter naturam, neq; dolor aliquis, neq; excretio, neque aliud quidpiã extat. Quẽadmodum neque in melancholia, phrenitide, mania, morbo comitiali, lethargo, sopore, & in ea affectione quam recentiores medici catochen, id est vigilantem soporem nominant, atque catalepsi, id est occupatione, ac ne in ĳs quidẽ affectibus, qui vel toto corpore resident, vt spasmis, & saltibus, vel altera duntaxat medietate, vt paralysi. nullum enim signũ ab his tanq̃ ex radice prodit. quippe neque tumor præter naturam, neq; dolor, neq; color a priori mutatus, neq; excrementa, vnde Archigenes potuisset ĩuenire remedia. siquidẽ nugaces sunt empiricorum occasiones, atq; Archigenis sermo nos ducit ad cor. Verũ si concedamus ab experientia, dictarũ affectionũ auxilia prodĳsse, nunq̃d manifeste deprehendetur falsa illorũ arrogãtia, qui rationa

les vocãtur? ac ne simplex quidẽ illa reprehensio erit, sed gemina. atq; vtraque fortis? Si enĩ vsque= adeo vtile est experimentum, vt non solum citra rationem inue= niat remedia, verum etiam coar= guat rationem tanquã aperte fal sam, tantũ abest vt ratio dogma= ticis medicis sit vsui, vt etiam no cere videatur. Sed (vt aiunt) satis reprehenditur id quod inutile es= se ostenditur. Quod si ratio ali= quando etiã nocere videatur, qđ maius argumentum desideras, q̃ rationis vitium ostendatur? Por= ro multas de principe vi aĩę rati= ones, dialectico more interrogã= do inductas, vna cum affectorum locorum vsu, quibus euincere pos sis, in animalibus affectibus, auxi= lia cordi adhibenda esse, ita subi= to contempsit Archigenes, alios qui in curandi ratione exercita= tissimus, vt neglecto pectore, ca= piti cucurbitulas adaptaret, ipsũ= que, licet haudquaquam affectũ,

& incideret, & vreret. Num igitur per Iouem mẽtitus sum paulo ante, cum dicerẽ rationalẽ viam, quod ad remediorum inuentionẽ pertinet, omnino prodi ab his scilicet, qui patriæ, quam sectæ suæ proditionem, æquiori ferrent animo? quippe proditionem esse arbitrantur, si vera discendo, dissentiendũ sit his, quibus ea secta defenditur. Igitur vt in præsentia, turpem contentionem manifeste declarant, sic etiam haud obscure dementiam suam produnt, cùm putãt omnia sua decreta turbari, si aliquando, vel in vno reprehẽdãtur. Placitorum enim alia, mutua consequentia cohærent, alia inter se pugnant, alia neq; consequuntur sese, neq; pugnant, vt in hac ipsa de principali animæ potestate, quęstione. siue enĩ in corde, siue in capite sedem ei statueris, poteris de naturæ elementis, quãcunq; volueris eligere opinionẽ, cũ priore sententia, neq; pu-

gnando, neq; consequens aliquod adducēdo. haud secus de generatione quoq; & corruptione, de animę essentia, de dijs, de prouidētia, de fato, itē genitus ne sit mūdus, an ingenitus, finitus, an infinitus, præterea an plures sint mūdi, numeroq; incōprehensibiles, an vnus duntaxat. quippe nulli iā dictorum placitorum repugnat, neq; ad vllum ipsorū sequitur, ea quę de animę vi principali habetur opinio, siue in corde, siue in cerebro eam contineri dixeris. Itaq; produūt vniuersam sectam rationalē, qui huiusmodi scribunt curatiōes, cū de pręcipua animi vi, adeo manifestæ sint demōstrationes, vt omnibus fere hominibus nota sit pars qua residet, solis medicis summisq; philosophis qui in corde eam collocant, nō apparet. Demōstratiōes vero ipsas, in cōmentarijs quos de Hippocratis, Platonisq; decretis edidi, iam dixi. Porro rationalē animę vim in

cerebro, virilē vero, atq; irascibi lem in corde, concupiscibilem in iecore sitam esse, nemini non persuasum est. Id quod quotidie dicē tes audiendo, discere licet. Quippe fatuum, aiunt cerebrum nō habere. Timido & pusillanimi, cor deesse. Tityo vero iecur ab aquila erosam, non solum poetæ, verū etiam pictores, sculptoresque fingunt. Sed tempus est vt ad propositum redeamus. ¶Sane in confesso est omnibus medicis, si opa spectes quę rationali potestate affecta laborantes faciunt, caput propriam rationis esse sedem. proīde considere mus oportet, qualis sit in vnaquaque affectione dispositio, de læsa memoria principium facientes, tū quia iam de ipsa loqui statuimus, tum etiā quia crebro ipsa nobis occurrit, vitiata simul quodammodo ratione. Quemadmodum si ratio lædatur, memoriam quoque lædi contingit, vtriusque noxa ab eadē dispositione ꝑ-

cedente, quę vbi vehemẽtius intenditur simul cum memoria, ratio quoque deperditur. Quæ affectio, stultitia nominatur. Sic in lethargo etiam, atque omnibus soporosis affectionibus, vtręque pereunt. Atque dispositionem ipsã, secundum primum genus, similem esse necesse est, nempe intemperiem. Iam enim explicauimus, eam similarium partium, quæ primo operantur, communem esse dispositionem. Secundum vero alterum genus, frigida omnino intemperies est, ipsa enim animales actiones torpidas efficit. id quod animalia quę per frigora latere coguntur, haud obscure declarant. Id etiam in frigidis medicamentis videre est, ac frigidis quoque cibis. siquidem lactuca graues inducit somnos, si multã ipsius quãtitatem quis ingesserit.

¶ Verum etiã capitis grauitates, quæ videlicet sine mordaci infestant dolore, somnum, soporemq́;

afferunt, quibus apophlegmatiſ-mi magnifice opitulari videntur. Ad hæc non mediocri argumen-to ſunt, capitis & ardor & refri-geratio. ſiquidem ardor, vigilias, refrigeratio, ſoporẽ inducit. Item biliosi calidique morbi, vigilias, deliria, phrenitides. contra, pitui-toſi frigidique, ignauiam, ſoporẽ-que efficiũt. Quippe quod ad vi-gilias, ſoporeſq; per morbos per-tinet, calida, frigidaque intempe-ries, primã ſibi facultatem vendi-cat. altera vero ab hac, ad humi-ditatem ariditatemque refertur. Item balneæ quoque, eo quod ca put madefaciũt, ſoporiferæ ſunt. haud ſecus vini moderata potio, omnes cibi humectantes, atque ex ætatibus pueritia quidem, ob hu-morem ſomnolenta eſt. Senes ve ro ob ariditatem, vigiliis vexan-tur. Igitur omnia hæc argumẽto eſſe poſſunt, ad animi ignauiã in-ducendam, humiditatem præter naturam, ſecundas partes obtine-

re, frigiditatẽ vero priores. Pro/inde vt humiditas abũdãs, vel ſola, longos, profundoſque ſomnos, ita ariditas quoque ſola, vigilias efficit. de quibus diſpoſitionibus ab Hippocrate dictũ eſt. Somnus aut vigilia, ſi alterutrum modũ exceſſit, malum eſt. Quod ſi frigus cum humore vehementer inten/datur, ſoporem, ſtuporemque cõſtituit, ſine hoc vero, memorię nocet, ſtultitiamque ĩducit. Quum itaque non ſolũ in frigiditate, humiditateque, verum etiã in ariditate, & calore, non paruum, ſecũdum magis et minus, ſit diſcrimẽ, nihil mirum ſi multifarię inueni/antur cauſſæ, quæ animales actio/nes lædere poſſint. Cæterum cla/rioris doctrinæ gratia, rationalis animę actiones, principales, irrati onalis vero, mortales vocentur, ſed has in præſentia ſilentio prę-terire decreuimus, nondum enim vel cordis, vel iecoris affectus, tractare ꝓponimus. Igitur quemad/

modum somnus, & vigilia, si modũ excesserint, ille ob humiditatem, hæc vero ob temperantiam fit arida, ita & in his ipsis, & magis, & minus, tum in somnis, tum vigiliis, sequitur maiorẽ, aut minorẽ, vel humiditatẽ, vel siccitatem. Cũque bifariam (vt iam declaratũ est) fiant huiuscemodi intẽperies, duplex quocꝫ erit vtriusque dispositionis modus. vnus q̃dem in humidis, siccisque humoribus, alter vero in corporibus solidis, si aliquando in easdem intẽperies solidę partes atqꝫ molles ĩciderint. Præterea quamuis iam dictæ temperies sint contrariæ, fit tamen ex ipsis mixtum quoddam temperamentum, vt in vigilanti sopore, quũ pituitosus biliosusqꝫ humor abundauerit. Ita ĩ calidi frigidiqꝫ cõtrarietate, eosdẽ quoqꝫ modos inuenire licet, tũ simplicibus intemperantijs, tũ ex ambabus cõpositis. Pituitæ enim si bilis misceatᵣ, flauã dico, mixta

fit ex calido frigidoq; dispositio. Quod si in solidis corporis partibus, mixtam ex contrarijs dispositionem fieri fateamur, tres ab ipsa prodibunt in vnaquaque cõtrarietate intemperies. Igitur huiuscemodi affectus oẽs, capiti aduenire solent, sed inter se differũt, nõ solum mixtionis varietate, aut eo quod magis minusue ĩtenduntur, tum in simplicibus, tũ mixtis dispositionibus, verum etiam quod ventriculi cerebri, interdum afficiuntur huiusmodi intemperantijs, interdum vniuersa eius vasa, aut humiditas quæ p corpus cerebri dispersa est. Accedit ad hæc quartus quoq; modus, quum videlicet ipsummet corpus cerebri intemperatum redditur.

¶De stultitia, sopore, lethargo, phrenitide, & mania. Caput quintum.

QVorũ itaq; vel memoria, vel intellectus perẽt, somnos obseruare oportet (quippe intellectus amissio stultitia est) vtrũ vehementer, an modice somnolenti sint, aut omnino non somnolẽti, sed quantum ad somnũ pertinet, secundum naturam sese habeant. Sic enim vincentem inuenies intemperiem. Præterea considerãdum est, vtrum excernant quippiam, vel ex naribus, vel ab ore, quod a capite defluat, an aridæ huiusmodi partes sint. quippe ex ĩs dispositionem ipsam, coniectura consequi poterimus. Quemadmodum in destillatione & grauedine vsu venit. siquidem in ĩs, & qualitas, & quãtitas excremẽtorum, atque caussarũ quæ præcesserunt contemplatio, capitis dispositionem declarat, siue calida ea fuerit, vt in vstione, siue frigida, vel in refrigeratione. Nisi enim omnia hęc discrete co-

gnoueris, idoneam dispositioni curationem haudquaquã inuenies.

¶Cum igitur vel periit, vel grauiter lęsa est mẽoria, frigida omnino intemperies est. quocirca calefacere ipsam oportet, at vero exiccare, aut humectare, non necessarium est, sed si humiditati copuletur, arefacere, si ariditati, madefacere. Cæterũ si inter has medium obtinet, ipsum conseruare oportet. Equidem noui quẽdam, qui ob laborẽ in studiis, atque vigilias, memoriam pene amiserat, læsa etiã ratione. Item agricolã, qui ob labores quos vites colendo subierat ac tenuem victũ, eodem modo affectus est. atque iĩ exiccãtibus, calorificisque lædebantur, madefacientia vero, quæ calefaciendi quoque vim haberẽt, haud mediocri ipsis erant præsidio. Interdũ vero, vbi principales actiones lęsæ sunt, febris quoque accedit, vt ĩ phrenitide, & lethargo. interdum sine febre vitium est,

vt in mania, & melãcholia, id q̃d modo per consensum, modo primaria affectione cerebro laborãte accidit. Quũ igitur proprijs accidentibus, exacte discernuntur huiusmodi vitia, & perpetua sunt, neque alijs precedentibus supuenerunt, primogenia affectione, quum vero proprijs accidentibus discerni non possunt, neq; perpetuo permanent, atque ad alias affectiones consequuntur, per consensum ipsa cõstare dicimus. Neque latere nos debet, vbi p cõsensum quis afficit̃, fiatq; adhuc affectio, q deletis afficientibus ipsam caussis ipsa quoque simul deletur. Si vero consentientes partes, permanentem iam habeãt dispositionẽ, quãuis quiescat caussa efficiẽs, ipsa tamen permanebit affectio. Igitur q in cerebro cõsistant oẽs principalium animæ virium affectus, in confesso habẽt omnes medici, nisi quis vni fortasse sectę addictus, aliter in animo sentiat, aliter depro-

mat ex ore. At qualis ſit imtempe ries, non ſine negocio inuenitur. ea enim res laborioſum medicū, qui inquirēdo non fatigetur, deſi derat. non quidem quo pacto ve= teres rep̄hendat, qui de principe animæ vi, & vere & clare ſcri= pſerunt, adeo vt priuatis quoque pſuaſum ſit, ipſam in cerebro cō= ſiſtere. Sed philoſophis fortaſſe, vtpote in ocio degētibus, facilius pro hoc errore quis veniam dede rit. Medicis vero, qui iam in ope= ribus ad ſenectutē vſque verſati ſunt, quum de hac re contendūt, tantum abeſt vt ignoſcamus, vt etiam ignominia dignos eſſe cen= ſeamus, quippe qui vigilantibus, delirantibus, phreniticis, lethar= gicis, caput irrigare cōſueuerūt. Nam & Archigenes quoque, vbi vitiata memoria medicanda eſt, aut ſtultum medicari aggredi= tur, capiti remedia adhibet.

Quis vnquam exercitatus medi= cus apoplexiam, morbum comi=

tialem, opiſthotonon, emproſtho tonon, neruorum diſtẽtionem, ali ter curauit? quis denique mediam partem corporis reſolutam? Nũquid vero vbi nerui conuulſione afficiuntur omnes medici, vel experimenta etiam profeſſi, ſummã curatiõis eſſe cẽſent, primis vertebris remedia adhibere? quemadmodũ vbi media quoque vniuerſi corporis pars reſoluta eſt. Porro cerebrũ quoque calefaciũt, quẽadmodũ apoplecticos quoq; curare conſueuerũt. Sic etiam per morbum comitialem, quum enim vel a ſtomacho, vel ab alia quapiam parte affectio ꝑcedit, eã maxime & in primis curare præcipiunt. Cerebrum vero ita pręparant, vt non ita facile afficiatur. Hęc itaq; potiſſimum inquirenda ſunt, non principalis animę vis, quã nemo, niſi peruerſa fuerit mente, nõ aptiſſime cognoſcit. Neq; neruorũ originem, diuinantiũ more, a dijs petere, ſed ab experto diſſectore

discere oportet. Sūt enim nōnulli qui sibi iam persuaserūt, neruos a corde oriri, eo ꝙ nequeunt inter syndesmum, neruūque discernere, accedente etiā ononyma, quippe copulæ a multis medicorū colligantes nerui appellantur. Verū nulla vexabimur nominis inuidia, si modo non syndesmos ipsos, sed voluntarios (vt ipsi aiunt) neruos intellegāt, quos scilicet a cerebro initium accipere dicimus, Neque enim illi, aut conuulsionem, aut paralysin, ad syndesmos referūt, sed eorum neruorum qui voluntatis imperio obediunt, affectionē esse dicūt, Conuulso enī vniuerso corpore, omnes quidem autumāt affici talem quāpiam partem, quę vt in arbore caudex ramorū, sic ipsa sit omnium neruorū communis origo, idq; veluti caudex, nō paucorū in vna parte, queadmodum ramus, vt si vel crus, vl altera manus forte fortuna conuellantur, totius mēbri cōuulsio, neruos

rum qui ad ipsum proueniunt, ori ginem affectam fuisse declarat, ra mi cuiuspiam exemplo in arbore. Q đ si vniuersum corpus afficiat̃, communem originẽ, omniũ infra faciem neruorũ, quæ arboris caudici proportiõe respondet, affectã esse putandum est. Hæc origo ad primas spinalis medullę partes refert̃. Proinde exercitatissimi quisq; medici, huic remedia adaptãt. cordis vero, an originis rationem in hac affectione habeat, nullam omnino mentionem fecerunt. Si vero simul cum vniuerso corpore facies quoque conuulsa videat̃, nõ solũ eam partem quę ex spina ꝓcedit, verum etiam cerebrum ipsum curamus. etenĩ labra quoq; sæpenumero conuulsa videmus, item oculos, frontis cutem, totam mandibulã, similiter & linguę radicem. At quia omnes iam dictas partes, a musculis ex cerebro neruos suscipientibus, moueri ex anatomice didicimus, cerebrum, ipsis

fic laborantibus, credimus esse affectum. vbi vero ipsis illæsis, cæteras partes conuelli viderimus, spinæ initium affectum esse fatemur. Hęc igitur sunt quæ promptè discere, mox ipsorum dispositiones considerare oportet. Sed sunt nonnulli medici, qui dispositiões ipsas ne aggrediũtur quidẽ, sed certant super rebus manifeste apparentibus, iacturãque temporis, quod non consumere oportet respõdendo ĩjs qui recta medicorum decreta euertunt, sed inueniendo potius ea, quæ illi silentio præterierũt. Et vel haud quaquã res ipsas definierunt, aut eas sine demonstratione, aut sine idonea definitione, aut non satis abunde explicauerunt. Quemadmodum Hippocrates, vbi neruorum conuulsionem, vel ob plenitudinem, vel vacuitatem fieri dicit. Etenĩ verus est sermo eius: quibus vero rõnibus fulciatẽ, vt fides ei adhibẽda sit, non popularibus, sed doctis

duntaxat viris, & qui diligenter prima medicinæ rudimenta didicerũt, notũ est. Hęc igitur quum di dicissem, facile mihi persuasi, cõuulsionem fieri ob eas caussas, quę ab Hippocrate dictę sunt. quippe si omnis motus q a voluntate pcedit, attractis musculis in eas qbus innascuntur partes, fieri videtur. Neq; possit fieri attractio, nisi ad suam originẽ retrahatur musculus. Constat conuulsionem in conuulsis partibus factam, hac sola ratione a motu naturali differre, qđ pręter voluntatem fit. Itaq; quẽadmodũ in eo, qui secũdũ naturã habet, voluntas in cerebro iuxta neruorum originẽ ordinata, motionis principium, primis dat neruis, ac per ipsos, musculis. Ita si sine huiusmodi principio, inueneri mus, quę caussa neruos conuellere possit, modum quo cõuulsio fiat, nos iam scire, non temere profitebimur. Etenĩ si videris aliquando neruosa corpa, vt lyrę chordas,

ob ambientis aeris immodicã intẽperiem, adeo vehemẽter, vt rumpantur, intentas, haud difficulter intelleges, idem in animantium quoque neruis posse contingere. Sed quomodo affecto aere tenduntur chordę, vt rumpantur, si vel nimis aridus, vel admodum humidus sit? Nempe humor madefacit ipsas, vt in tumorem pręter naturam attollantur, qui mox eas extẽdit. Ac veluti sol tergora arefaciens contrahit, ita siccitas, chordas, & trahit, & extendit. Sic lora quoque, quum ad ignem exiccãtur, contrahi tendique videntur. His ita pręcognitis, haud difficile inuentu fuerit, vtrũ ab ariditate, quæ est humidę essentię defectus, & vacuatione, an ab humoris plenitudine, quæ egestati aduersaẽ, & ab Hippocrate repletio noĩata est, affectus ipse prodierit. quippe quũ cõuulsio fit, vel a labore, vel vigiliĳs, vel fame, vel sollicitudine, vel arida æstuanteque febri,

qualem in phreniticis videre eſt, cauſſam eius eſſe ariditatẽ, vacuationemque recte putaueris. Si vero temulento cuipiam, ac omnino pleno homini, qui videlicet ĩ ocio degit, id euenire cõſpexeris, non ab re a cõtraria cauſſa cõuulſionẽ ortũ habuiſſe iudicabis. Atqui euacuationi, contraria eſt repletio.

¶ Atque morbus quoque comitialis conuulſio eſt omnium corporis partium non perpetua, vt in emprosthotono, & opisthotono, atq; tetano (id eſt neruorum rigore) videre eſt, ſed quæ ex temporum accidit interuallis, neque ſolũ hac re, ſed mentis quoque, ac ſenſuum oblęſione, a iam dictis cõuulſionũ generibus differt. vnde cõſtat in ſupremis corporis partibus, cerebro videlicet, hunc affectum cõſiſtere. Cęterum velox eius diſcuſſio, craſſum humorem, ſpiritus meatũ in cerebri ventriculis, obſtruentem, hũc maxime affectum peperiſſe declarat, neruorũ prin-

cipio ſeipſum quatiente, quo excu tiat id quod noxium eſt. Ac for- taſsis per morbum comitialem cõ uulſio haud abſimilis eſt his quæ a ſpinali medulla incipiunt conuul- ſionibus, ſingulorum neruorũ ir- rigatis proceſsibus. Verum nõ ab ariditate, vacuatiõeq;, ſed a craſ- ſo ſemper humore, hanc affectio- nem induci, argumento eſt, quod & ſubito fit, & ſoluitur cõfeſtim. nam ſubitariam meatuum obſtru ctionẽ a craſſo viſcoſoque humo- re fieri conſtat. Etenim breui tem pore fieri non poteſt, vt vel cere brum, vel tenuior ipſius membra na, ad tantã perueniat ariditatẽ, vt corio ſimile quippiam pati vi- deatur. Accedit ad hæc, vt is qui ſic laborat, neque videat, neq; au diat, neque vllo ſenſu quicquam percipiat, ac ne conſequi quidem poſſit, quid factum ſit. Siquidem cum memoriȩ viribus, ratio quo- que læditur. Ex his igitur omni- bus plane conſtat, in cerebro hãc

affectionem consistere, impediẽte humore animalem spiritũ, qui in ventriculis eius continetur, quo minus possit exire. Porro quamobrem hic spiritus vocetur aĩalis, aut quę sit eius potentia, in eo commentario, quem de Hippocratis, Platonisque placitis scripsimus, iã demõstratum est. Sane quum ea, quę ꝑ dissectiones apparere solẽt, accurate consideraremus, rationi consonum videbatur, animam in cerebri corpore sedem obtinere, atque in ipso, & rationis vim, & sensibilium imaginum memoriã residere, ac primum ipsius instrumẽtũ, tũ in sensibilibus actiõibus omnibus, tũ in his quę a cõsilio & voluntate prodeunt, spiritũ esse, qui in ipsius vẽtriculis, maximeque postremo, continetur: quãuis non contẽnendus sit medius ventriculus, perinde quasi non valentissimus sit. multis enim rationibus inducimur, vt hunc amplectamur, duos vero anteriores de-

feramus. Verum exacta horũ notitia, ad curationis inuentionẽ nihil fere conducit. Nam satis fuerit ad probe curandum, nosse sedẽ affectam esse cerebrum, atque in eius ventriculis humorem crassũ & viscidum comprehendi. ¶Igitur quemadmodũ ea, quorum gratia, & affectas sedes, & earum dispositiones inquirimus, sic crassorum quoque humorum differẽtię, vtrum videlicet pituitæ, an atræ bilis naturam habeant, haud mediocriter ad curationem conferre videntur. Si tamen in præsentia nõ obliuiscamur, quod quum simpliciter dicimus, Pituitosos quid ẽ eos nominari, in quibus humiditas frigiditasque, Melancholicos vero in quibus siccitas atque frigiditas, dominantur. quamuis magnæ, peculiaresq; interim differẽtiæ, tum pituitę, tum atrę bilis inueniantur. Pituitę quidem, vnum genus est, quod quotidie vel screando, vel vomendo, vel emungẽ

do educitur, vaporoſo ſcilicet ſpi
ritu plenum, vt ne ſenſum quidē
lateat, ipſum eſſe diſſimulare. Ali
a vero pituita, ſimilaris quidē vi-
detur, licet fortaſſe non ſit ſimila-
ris, qualis eſt crudus humor qui in
vrinis ſubſtat, a Praxagora vitre
us appellatus. Atque ex hoc gene
re eſſe videtur ſaliua, quæ neque
fluida admodum eſt, neque aquo-
ſa. Verum ſaliua non vnica dun-
taxat qualitate guſtum afficit, ne-
dū vniuerſa pituita. Sæpenume-
ro enim & acrem, & acidā, & ſal
ſam in ore ſaliuam, manifeſte de-
prehendimus, veluti cū ſani degi
mus, nulla qualitate īfecta, ſed p-
inde quaſi aquoſa, ſaliua guſtui of-
fertur. ¶ Sic atra bilis quoque ob
ſubſtantię varietatem non obſcu-
ras habet differētias. Nam alia eſt
veluti fęx ſāguis, q̄admodū ſpiſ
ſa eſt, fęcibus vini haud abſimilis.
Alia vero, quā ſuperior, eſſētię ē
multo tenuioris, atq; vomētibus
eā, et olfaciētibus, acida videt̄, quę

etiam terram radit, attollit, & fermentat, atque ampullas quales feruētibus iusculis supnatare videmus, excitat. Sed ea quam crassæ fęci similem esse dixi, in terram effusa, non inducit feruorē, nisi forte in ardente febri, ipsam pręassari contingat, neque vlla etiam acida qualitate participat, quādoquidem & ipsam nominare consueui melancholicum succum, aut melancholicum sanguinem. Hæc enim, meo quidem iuditio, non recte atra bilis appellari potest. Prouenit autem huiusmodi humor in quibusdam plurimis, vel a temperie ab initio cōparata, vel a cibis, qui (quum in venis concoquuntur) in huiusmodi humorem transmutari solent. ¶Igitur vt crassus pituitę succus, ita hic quoque, comitialē morbū solet efficere, vbi ī meatibus vētriculorū cerebri retinetur, siue is medius sit, siue postremus. Vbi vero in ipso cerebri corpore abūdat, eā insaniæ speciē

quam Græci melãcholiam vocãt, efficit. Quemadmodum alter atræ bilis succus, qui præassata flaua bile nascitur, ferina delirameta inducit, modo sine febre, modo cum febre in cerebri corpore abundãs. Atque hanc ob caussam phrenitis nonnunquam mitior est, quum videlicet a pallida bile ortum contraxit, interdũ vehemẽtior, quũ flaua bilis eam peperit. atque insuper alia nonnunquã dementia occurrit ferina & melancholica, flaua bile præassata. Deliria autẽ, quæ per febrium vigores accidunt, nõ propria cerebri affectione, sed per consensum fiunt. proinde eos delirare & desipere, non solum medici, sed priuati quoque dicere consueuerunt, Verum ita affectos non nominãt phreniticos, eo ꝙ phreneticorum insania, non quiescit, mitigato febrium vigore. Igitur quemadmodũ phreneticis, febris, vnum quoddam accidens dispositiõem cerebri censetur. sic e con-

uerſo in ardẽtium febrium demẽ-
tia, multis elatis ad ipſum vapori-
bus. Haud ſecus fit ea affectio quæ
ſuffuſioni in accidẽtibus ſimilatur,
a ventriculi diſpoſitiõibus ortum
trahẽs. Nanque cerebrum vẽtri-
culo, & ventriculus cerebro, ſuas
affectiones tranſmittit, idque pro-
pter neruorũ a cerebro ad os vẽ-
triculi deſcendentium magnitu-
dinem, per quos etiam ſenſus huic
particulæ, quam vlli reliquarum
corporis partium acutior eſt.

¶Quocirca capitis fracturas, quũ
ad membranas vſque perueniũt,
biliofus vomitus, ac interdum do
lores capitis, quomodocunque fi-
ant, nauſea, ſtomachique morſio
comitatur. Hypochondriacas ve
ro & flatuoſas vocatas affectiões,
melancholica triſtitia ſequitur,
haud ſecus quam acutam febrem
dementia, & quibuſdam oris ven
triculi diſpoſitiões, ea quę in acci-
dentibus ſuffuſioni ſimilatur affe-
ctio. Sic neruoſis partibus inflam-

matis, promptius quam reliquis, delirium superuenire solet, idque ascendēte ad caput interdum per cōtinuas partes, solo calore, iterdū vero spiritu vaporoso, vel fumoso, aut fuliginoso.

¶De melancholia.
Caput Sextum.

POrro quemadmodū hę passiones, quibus caput per consensū afficitur, ita illę quoque qui primigeniæ ipsius affectiões sunt, nō parū inter se differunt. Igitur crassi humores, qui in cerebri substantia abūdāt, interdum ei vt instrumentali, interdū vt similari parti nocent. Quum enim meatus obstruuntur, vt instrumentali, quū vero temperamentum alteratur, vt similari. Proinde totus hic sermo in fine sexti libri de vulgaribus morbis præscriptus est. Melācholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur, & cōtra, morbo comitiali laborantes, efficiūtur

melancholici. Atque horũ vtrũ-
libet magis accidit, prout vel in
hanc, vel in illam partem, infirmi
tas repit. si enĩ in corpus, epilepti-
ci, si vero in mentem, melancho-
lici redduntur. Hoc sermone pri-
mum quidem declarauit, quod nõ
semper, sed magña ex parte horũ
affectuum alter in alterum trãsit.
Quippe non solum atra bilis, ve-
rum etiam pituita morbum comi-
tialem committit. Igitur ea quam
atra bilis constituit, in melancho-
liã transit. quę vero a pituita par-
ta est, in aliam affectionem de qua
paulo post dicturus sũ, permuta-
tur, melancholiam vero haudqua
quam efficit. Altera vero Hippo-
cratici sermonis pars, non parum
contẽplandi locũ desiderat. quip-
pe quum anima sit aut tempera-
mentum actiuarum qualitatum,
aut ab ipsarum tẽperamento per-
mutetur. Bilẽ, quũ cerebro veluti
pti instrumẽtali nocet, ad cerebri
corpus cõuerti ait, id ꝙ in obstru-

ctionibus fieri constat. Quũ vero temperamentũ mutando, ei vt similari nocet, ad mentem eam re pere dicit. ¶Verũ hoc quod medici dereliquerunt, definire inprimis necessarium esse videtur. Nẽpe vt in manifestis corporis partibus, interdum omnibus, eadẽ apparet temperies, vt in morbo regio, & elephãte sic vocato, & aqua inter cutem, & malo habitu, quæ a Græcis cacexia dicitur. Insuper in his quæ ab hepate, atque splene pendent, colorum vitijs. Interdũ vero vnius duntaxat partis, quę videlicet aut biliosum, aut pituitosum humorem suscipit, tẽperies permutatur. Ita etiam cerebro accidit, vt nõnunquam vniuerso in venis sanguine melãcholico effecto, ob commune vitium, ipsum quoque lædatur. Nonnunquam vero, reliqui corporis sanguine prorsus inocuo, solus is qui in cerebro contẽtus est, alteratur. idq; bifariã fit. Aut enim aliunde

in ipſum deriuatur, aut ĩ ipſomet melãcholicus humor genitus eſt, quum videlicet ĩternus calor aut flauam bilem, aut craſſum atrũq; ſãguinem, ſuperaſſauit. Atq; hæc doctrina non paruũ habet in curatiõe momentum. ſiquidem vbi vniuerſum corpus ſanguinẽ melancholicum continet, curationẽ a venæ ſectione incipere oportet. Vbi vero ſolum cerebrum, infirmus (quod ad hanc diſpoſitionem attinet) ſanguinis detractione nõ indiget, quamuis ob aliam quampiam cauſſam, ſanguis mitti poſſit. Vtrũ vero melancholicus ſanguis vniuerſum corpus, an ſolum cerebrum occupet, ita diſcernendum eſt. In primis vniuerſi corporis habitum, qualis ſit, conſideres velim. memineriſque, quod molles, & candidi, & obeſi, nequaquã humorem habent melãcholicum. Macri vero, & nigri, & hirſuti, & quibus latæ ſunt venæ, aptiſſimi ſunt, vt huiuſmodi in ipſis hu-

mor cumuletur. fitq; interdũ vt rufo colore homines, affati in melancholicam temperiem decidãt. atq; post hos flaui, idq; maxime, quando & vigiliis, & multis laboribus, & solicitudine, & tenui victu fuerint educati. Quibus hę quoq; notę conueniũt, an hemorrhois aliqua restricta sit, aut alia quæpiam consueta sanguinis vacuatio, aut mulierum menstrua. Insuper quibus cibis q̃s fuerit vsus, vtrum iis qui suapte natura melãcholicum sanguinẽ pariũt, an e diuerso. Porro qui melancholicum sanguinem efficiunt, hi fere sunt, caprina, bubulaq; caro, magisq; hircinæ & taurinæ, sed maxime asinorum, chamelorũq; carnes, nam & his nonnulli vescuntur, item vulpinæ, caninæq; carnes. atq; magnam in huiusmodi sanguinis generatione vim obtinet, ex lepore cibus, sed multo magis ex apris. ac limaces q̃q; melãcholicũ sanguinẽ pariũt, si fre-

quens sit eorũ vsus, præterea oẽs terrenorũ animalium carnes sale cõditæ, aquatilium quoq; carnes, vt thunni, balenæ, vituli marini, delphini, canis, atq; cetaceorũ omnium. Ex oleribus aũt, brassica fere sola, huiusmodi sanguinẽ gignere consueuit, quemadmodum & arborum germina, vbi vel muria, vel oxyhalme condiuntur, p̃/cipue lentisci, terebinthi, rubi, canirubi. Leguminũ vero oĩm maxime lentes, inter melancholicos cibos numerãtur, mox panis furfuraceus, & qui ex tipha, atq; viciatis seminibus factus est, quorũ apud quasdam nationes vsus, loco frumenti habetur. Verũ de ĩjs ĩ prĩo libro de ciborũ facultatibus iã dictũ est. Preterea vina crassa, nigraq;, aptissima sunt, vt ex ĩp̃is melancholicus humor fiat, p̃sertĩ si q̃s abũde ipsa ĩgerẽs, oblata occasiõe ĩ multo corpus calore cõtineat. vetus dẽiq; caseus vbi forte fortũa ĩ corpore fuerit sup̃calefa-

ctus, facile huiuſcemodi p̃it humo
rẽ. Igitur ſi quis ãtea q̃ in morbũ
inciderit, huiuſcemodi victus ra
tiõe fuerit educatus, maiorẽ quã-
dam inde licet facere coniecturã.
Si vero boni ſucci cibis vſus fue-
rit, conſiderare oportet, exercita
tiões ipſius, mœſtitiam, vigilias,
ſolicitudines. Sunt etiam nõnulli
qui per febriles (vt dictũ eſt) mor
bos, melancholicum humorẽ cõ-
traxerunt, atq; ad efficaciorẽ no-
titiam, non parum confert, anni
tempus, ac præterita, præſenſq;
conſtitutio, itẽ terra, ac laboran-
tis ætas. His itaq; omnibus præ-
meditatis, quum ſperaueris in v-
niuerſi corporis venis melancho
licum ſanguinem contineri, quo
certiorem habeas notitiam cubiti
venam ſeca, præcipueq; mediã,
quæ communis eſt, & ei quæ hu-
meralis nominatur. & ei quæ per
axillam ad manum fertur. Quod
ſi tum fluens ſanguis non videa-
tur melancholicus, ſtatim ſuppri-

matur. Si vero talis appareat, va
cua quantum pro laborantis cor=
poris habitu satis esse conieceris.
¶Est preterea tertium melācho=
liæ genus, morbi comitialis exē=
plo, quum ortum a ventriculo ha
buerit. Solentq; medicorū aliqui,
hanc dispositionē, hypochōdria=
cum flatuosumq; morbum nomi=
nare. Verum satis mihi fuerit, ea
accidētia percurrere, quæ a Dio=
cle perscripta sunt, in libro cui ti=
tulus est, affectio, caussa, curatio, ī
quo Diocles ad verbum ita scri=
psit. Porro alius oritur a vētricu=
lo morbus, qui supra ꝓpositis nō
dissimilis est, nomīaturq; ab aliïs
melancholicus, ab aliïs flatuosus,
quem sūpto cibo, maxime coctu
difficili, & caustico, sputum humi
dum, idemq; multum comitatur.
item ructus acidus, flatus, æstus, ī
precordiïs fluctuatio non ilico. sed
quum retinuerint, interdum vē=
triculi quoq; vehemētes dolores,
qui nōnullis ad dorsum vsq; pro=

cedunt, cõcoctis deĩde cibis quie=
ſcunt, mox alijs ingeſtis, eadẽ rur
ſus reuertũtur accidẽtia, quæ in=
terdum ieiunos, interdũ etiã a cœ
na moleſtant, atq; euomunt cru/
dos cibos, & pituitã, vel ſubama=
ram, vel calidam, vel acidã. adeo
vt nonnunq̃ dentes torpedine af
ficiãtur. Atq; horum plurima ab
ineunte ſtatĩ ætate eueniunt. Vt/
cunque tamẽ acciderint, omnibus
protelantur. His pręſcriptis. Di=
ocles mox cauſſam ſubiungẽs, ita
ſcribit. Cæterum flatuoſas voca=
tas, ſuſpicandum eſt, plus caloris
quã decet, habere ĩ his venis, quę
alimẽtum a ventriculo excipiũt,
ſanguinemq; in ipſis craſſiorẽ fa=
ctũ. quippe cõſtat has venas eſſe
obſtructas, vel hoc argumẽto, q̃d
alimẽtũ corpori nõ diſtribuitur,
ſed in ventriculo manet, quod
antea in ſanguinẽ mutari ſolitum
erat, quũ a meatibus ipſis ſuſcipe
retur, magnaq; ipſius pars, ĩ imũ
ventrem excerneretur, ac poſte=

ro quoque die, vomitu reñcere- tur, vtpote non digestis per cor- pus cibis. Sed ꝙ calor id quod se- cundum naturam est excedat, fa cillime intelleges, tum ab æstu, q ipsis accidit, tum ab his quæ inge runtur, siquidem iuuari videntur a refrigerantibus cibis, qui vide- licet calorem refrigerare, extin- guereque solēt. Deinde alia quo- que Diocles iam propositis in hoc sermone addidit. Aiunt aūt nō- nulli, os vētriculi qđ ītestinis cō- tinuatur, in huiuscemodi passiōi- bus inflāmari, ac ob inflāmationē ipsam & obstrui & prohibere, ne alimenta statuto tēpore ad inte- stinū descendāt. quāobrem diu- tius quā decet, in ventriculo ma- nētia, & tumores & ęstus, atq; re liqua q̃ p̄dicta sunt efficiunt. Hęc sunt quæ Diocles quidem literis prodidit. verum inter enumerā- dū præcipua totius cōcursus ac- cidētia, silentio præterijt, quæ vi delicet & melancholiā, & flatu-

osam, hypochondriacamque affectionem, tanq̃ charactere quodam designant. atqui omisit (vt puto) huiuscemodi accidentia, eo ꝙ ex morbi ipsius nomine manifeste declarantur. Etenim ab Hippocrate didicimus. Si metus & mœstitia longo tempore tenent, melancholicus est huiusmodi affectus. Verũ haud absurda quæstio est, quare Diocles quũ caussas magnorum accidẽtiũ redderet, quã ob caussam mens lędatur, nõ scripsit? siue enim venarum, quæ vẽtriculo contiguę sunt, calor exuperat, siue partes quæ iuxta portam sunt (Græci pyloron vocãt) inflãmatione laborant, quid caussæ sit, cur melancholica comitẽtur accidẽtia, derelictum est. Etenim quod venter flatuoso spiritu impleatur, ac deinde eructando ipsũ leuetur, ac pręter ea quæ dicta sunt vomitione quoq; iuuetur, vel nihil dicente Diocle, manifestum est. Sane propria melã-

cholię accidentia, ſimul cũ dicta ventriculi diſpoſitione ſcribere, haud ita facile ei videbatͤ. Id itaq; addere, ac ſimul qualis ſit in huiuſcemodi affectibus, vẽtriculi diſpoſitio, manifeſta interpretatione enarrare aggrediamur. Atq; videtur quidem in ipſo inflãmatio eſſe. Sanguis autem in parte ĩflammata contentus, & craſſior, & atræ bili magis cõformis. Itaque quemadmodum elata ex vẽtriculo, ad oculos, fuliginoſa quadam, aut fumoſa diſpoſitione, aut craſſis quoq; vaporibus, ſimilia vt in ſuffuſione accidentia contĩgunt, eadẽ ratione ſublata ad cerebrum ab atra bile euaporatiõe. melancholica euenient in mente accidentia. Etenim q̃ frequentiſſime videmus, flaua in vẽtriculo bile contenta, caput dolore affici, mox ea per vomitum eiecta, ilico dolor mitigatur. Atq; huiuſmodi dolorũ genera, mordẽdo, exedendoq; infeſtant, quemadmodũ

alia grauitate, alia tēsione, alia sopore molestare videntur. Atque inter optimos medicos conuenit, non solum hæc accidētia, verum etiā morbū comitialē, capiti a vētriculo procedere. Igitur vt melancholicos, timor nunq̄ deserit, ita præter naturam eis visa, non sēper eodē genere continentur. ¶ Siquidem alius testā se factū putauit, atq; idcirco obuiantibus cedebat, ne collideret. ¶ Alter gallos cātare audiens, vt hi alarum, sic ille brachiorum plausu latera quatiens, animantiū sonū imitatus est. ¶ Fuit item alter timēs ne Atlas, qui mundū sustinere dicit, grauatus sub tanto onere, ipsum a se excuteret, atq; ipse cū illo colliderctur, ac nos quoq; cū ipso periremus. ¶ Sunt alia huiusmodi infinita eorum visa. differūt autem inter se melancholici. Nā omnes timent, mœrent, vitam damnāt, odio habent homines, sed non oēs mori cupiunt, Etenim hoc ipsum

nõnullis melancholiæ caput est, ꝙ morté pertimescunt. Quosdã etiam alieno admodũ, atq; extraneo videbis animo, vtpote qui simul & morté metuant, & tamen mortem sibi consciscant. Proĩde recte videť Hippocrates omĩa ipsorũ accidentia in duo hæc coegisse, metũ & mœstitiã, mœstitia nimirũ eos inducit, vt odio ꝓsequanť oẽs quotquot viderĩt, nũq̃ non tristitiam præ se ferentes, ac terrentur, vt in tenebris pueri, atq; ex adultis indocti. Sane quẽadmodũ externę tenebræ omnibus fere hominibus pauoré inducunt, nisi vel audaces admodum vel edocti fuerĩt, sic atræ bilis color, mentis sedem tenebris similẽ reddens, timoré efficit. Etenĩ sũmis tũ medicis, tum philosophis, in confesso est, & humores, & omnino corporis tẽperantiam, animę actiones variare posse. id quod nos quoque vnico commẽtario docuimus, quo demon-

ſtratum eſt, quod aĩæ potentiæ, corporis temperãtiam ſequũtur. Quocirca humorum vim ignorãtes, in quorum numero & Eraſiſtratus eſt, ne ſcribere quidẽ de melancholia quicq̃ auſi ſunt. Neque indignum eſt admirari, tum communes hominum ſententias, tũ plurima quoq; dogmata, quæ & philoſophi, & medici, per ignorantiam prçterierũt. Igitur ab omnibus, affectus ipſe melancholia vocitatur, indicante nomine humorem qui ipſius cauſſa eſt, quũque circa ventriculũ prima inceperint accidẽtia, ipſiſq; auctis melancholica ſequatur affectio, deĩde alui deiectione, & vomitu, & proba concoctione, ructibuſq; leuetur is qui laborat, hypochondriacum, flatuoſũq; morbũ, ipſũ nominabimus. Accidentia vero ipſius dicemus, & mœſtitiam, & metum. Quũ aũt propria, melãcholię accidẽtia, auctiora vident̃, circa ventriculũ vero, aut nulla,

aut parua admodum sunt, aut ab re existimaueris primitiuã in cerebro affectionem consistere, ob atram bilem in ipso congestam.
Cæterum quibus signis discernatur, vtrum in solo cerebro, an in vniuerso corpe huiuscemodi humor cõtineatur, paulo ante dictũ est. Interim monendi sunt mihi amici, qui me curantem viderũt, frequentibus balneis, victuq; humido, boniq; succi, nullo alio adhibito prẹsidio, huiusmodi me morbum curasse. vbi nondum ob longum temporis tractũ, nocuus humor multũ vacuationi resisteret, quum enim diuturnus iam factus est morbus, fortiora p̃dictis cportet adhibere remedia. fit autẽ huiusmodi melancholiẹ species, affecto prius calidis dispositionibus cerebro, aut ẹstuatione, aut inflammatiõe, aut phrenitide quoq; ipsum afficiẽte, interdum a solicitudine, mœstitia, vigiliis. verum satis fuerit hæc de melancholia

dixisse.

¶ De morbo comitiali. Cap. VII.

Atque de morbo comitiali deinceps dicẽdum est, quandoquideẽ hic quoque interdum ipsomet affecto, interdum aliĵs cõsentiente cerebro, euenire solet. vt enim tria melancholię genera, ita hunc quoque morbum, tribus contentũ differẽtĵs, omnes fere medici definire neglexerũt. Verum om̃ibus commune est, ꝙ cerebrũ afficitur, vel cõsistente in ipso affectu, id quod pluribus epilepticis accidit, aut a ventriculi ore (quod stomachum vocare solẽt medici) ad cerebrum per consensum ascẽdente. Atque hoc genus proportione respondet accidentibus quę oculis a stomacho aduenıũt, veluti in suffusiõibus. Fit etiã, sed raro, tertium morbi comitialis species. Nec refert siue genus, siue differẽtiã nominaueris, cũ a parte aliqua cui id forte fortuna accidit incipit

affectus, qui deinde sentiẽte ægro ad cerebrum vsq; ascendit. Hoc genus primum vidi in puero, qui tertiũdecimũ ętatis annum agebat, quũ equidẽ adolescẽs etiãdũ, cũ optimis eius tempestatis medicis conuenissem, ad idoneã ipsius curationem inueniẽdã, audiui tũ narrãte puero, dispositionem ipsam a crure initium capere, mox illinc recta ascendere per femur, & imminentes illi lumbos, ac per latera ad ceruicẽ, donec ad caput perueniret, quod quum primum tangeret, ipsum haudquaquã sibi cõstare. Interrogãtibus aũt medicis, quale eẽt id qđ ferebat ad caput, nihil habuit puer qđ respõderet. Alius deinde adulescẽs cõpos mentis (quippe qui satis poterat, & sentire quod fiebat, & alteri enarrare) dicebat veluti frigidam quandam aurã esse, id quod ascendebat. Vnde ex duobus alterum Pelopi præceptori placuit, aut quod qualitas quædam, alteratis

Hystoria
Hystoria

per continuationem partibus, aut ſpiritalis quędam ſubſtantia tranſmitteretur, neque mirandum eſſe dicebat, tam validam vim eſſe humori, qui in affecta pte præter naturam genitus fuiſſet, vt perniciosarum ferarum venenis poſſit cõparari. Quis enim crederet vel ſcorpionum, vel phalangiorum ictibus, totũ corpus ac tam vehementi mutatione affici? niſi ſæpenumero id accidere videret, pręſertim minimã quandã rem feris in ipſum demittentibus. Quum itaque phalangium aliquem momordit, quãuis paruũ ſit animal, exiſtimare tamẽ debemus, venenum ex ipſius ore in ictum corpus deſcendiſſe. Porro marinę turturis, quemadmodũ & terreni ſcorpiõis aculeus, in partem extremã acutiſſimam illam quidẽ finitur, vbi nullum foramen eſt, per quod venenum deĳci poſſit, neceſſe tñ eſt. vt excogitemus, ſubſtãtiam quandam eſſe, aut ſpiritalem, aut

fluidam, quę vt mole minima, ita facultate quammaxima eſt. Etenī quum nuper ictus quidem eſſet a ſcorpione, videor mihi videre (inquit) quod grandine percuſſus ſim, qui omnino infrigidatus eſt, ſudore etiā frigido accedente, ſed tādem debitis adhibitis remediis, nō ſine negocio ſeruatus eſt. Itaque Pelops, nō impoſſibile eſt (inquit) in corpore ſimilem aliquam eſſentiam generari, non accedēte cauſſa extranea, quę vbi neruoſā aliquam partem occupauerit, per cōtinuas partes, vſque ad neruorum principium, vim ſuam trāſmittit, ſiue id per alterationē, vt ipſe dicebat, fiat, ſiue ſpiritali eſſentia, veluti aura, ad ipſum elata.

Sępenumero enim inſigente aculeum ſcorpione, aut in neruū, aut venam, aut arteriam, manifeſte videmus percuſſos, vehementiſſimis infeſtari accidentibus. Atqui ſcorpionis aculeus, totam cutem penetrādo, ad profundum vſque

§ ſtone

potest peruenire. Phalangiorum vero paruorum ictus solam afficit superficiē. vnde constat, interdū a sola cute, veneni vim ad totum corpus deferri, quippe tota cutis & continua est, & neruosa. proinde haudquaquam impossibile est, quum ex icta parte, per totam ipsam celeriter distributa fuerit veneni vis, eam inde eodem rursus contactu, in singulas subiectarum ei partium recepi, mox ex illis in alias continuas, atque iterum ex his, quę afficiuntur, in alias, quūq; ad dominātium partium aliquam peruenerit, tum mortis periculū homini instare. Ad hanc rem in primis conferunt vincula superioribus partibus iniecta, ab ijs enim præsentaneum præsidium expectatur, id quod in viperarū, scorpionunque ictibus, item aspidum quoque, quod propter imminens subitariæ mortis periculū, magis incredibile est, expertus sum. Etenim quum Alexandrię essem,

rusticus quidē non lōge ab Vrbe, in vno manus digitorū ictus, eius radicem apud palmā validissimo vinculo ligauit, accurrensque in vrbem, ad familiarē sibi medicū, totum digitum ab ipsa dispositiōe ad palmam vsque abscindendum prębuit, sperans inde nihil se mali passurum. Neq; frustratus est sua spe, quippe nihil aliud faciens saluus euasit. ¶ Similiter alium noui, qui epoto ex viperis medicamento, reciſſo prius digito, a periculo liberatus est. ¶ Vidi pręterea rusticum, cuius totū digitum vipera momorderat, qui falce quā tūc forte habebat (erat enim vinitor) ab vltimo articulo ictam partem resecans, deinde inducta in digito cicatrice, nullo sumpto medicamine, sanatus ē. ¶ Sed puerū quoq;, cuius morbus comitialis a crure oriri cōsueuerat, medici qui tunc ad curationē eius cōuenerāt, sanare sperabant, si in primis vacuato vniuerso corpe, medicamē ex ta-

psia, aut sinapi parti adhiberēt. Li gato ĩ medio membro, supra eam videlicet partē, q̄ primaria dispo sitione erat affecta, atque hoc pa-cto, accessionem reuerti prohibue runt. quãuis antea quotidie puerũ infestare cõsueuisset. Verum hæc obiter, atque ex abundantia dicta sint, ne quis miretur, quo pacto, ab ignobili aliqua parte, tantus morbus ortum contrahere possit. Superest autem caussam vestiga-re quamobrem in huiusmodi per cõsensum affectionibus, epilepticę fiant cõuulsiones. Nam ne Pelops quidem, vllam ad hanc rem attu-lit probabilem persuasionē. Neq; etiam alius quisquam, cũ quo no-bis aliqua fuerit consuetudo. Mihi vero per huiusmodi consensum, videnti aliquando laborantē, sine vehementi conuulsione concide-re, simul quod per interualla, bre-uibus quibusdam motibus quate-retur. Probabile visum est, quem admodum frequentissime singula

tum fieri cernimus, affecto ſtomacho, ita hanc quoque diſpoſitionẽ euenire. Etenim meipſum quoque ſingultus ilico inuadere ſolet, ſi piperis aliquando immodicam quantitatem ingeſſero. Id qđ alijs quibuſdam nõ paucis, quibus ſcilicet facilis erat oris ſtomachi ſenſus, accidiſſe meminimus. Atqui iam ſupra memoratum eſt, id non ſolum medicis, verum etiam vniuerſis hominibus ſtomachum appellari. Itaque quum cecidiſſent, qui non ex ꝓpria cerebri affectione, ſed per conſenſum comitiali morbo laborabant, eos citra perpetuam conuulſionem veluti ſaliendo, per interualla concuti videbam. Proinde exiſtimaui, ſimilem aliquem cerebro motum euenire, qualis ſtomacho interdum, a re quapiam moleſtato accidere ſolet. quippe quum a ciborum mole grauatur, aut vbi corruptis cibis mordicus infeſtatur, tũ ſingultu affici conſpicitur. Atque acrem

quoque humorem, nō singultum modo, verum etiam cōuulsionem per vniuersum corpus efficere sępenumero consideramus. deinde vomitu eiecto eo, quod mordicabat, ilico quiescere. Quo minus mirandum est, si neruorum principium, huiuscemodi motu concutiatur, vt a se expellat, quicquid fuerit id, quod a parte primo affecta ad ipsum effertur. Ad hūc modum reliqua quoq; accidētia omnia, quibus nerui cōcutiūtur, fieri putauerim. vbi vero dep̄dito sensu, quis conciderit, non accidente motu, quo vel conuelli, vel salire videatur, id a vehementi frigore ortum trahere censeo, quo in genere lethargus quoque cōtinetur. Apoplexię autē, quod subito euenit, aut frigidū, aut crassum, aut viscidum quidpiam, quod principes cerebri vētriculos affatim implet, non totius essentiæ intemperiem, caussam esse manifestū est. veluti etiā lethargi, phrenitidis,

maniæ, melancholiæ, ſtultitiæ, amiſſę memoriæ, ſenſuum hebetationis, reſoluti motus. In omnibus his affectibus, in quorum numero apoplexia quoque continetur, periculi magnitudinē ex anhelitus nocumento conijcere oportet.
Sane quemadmodum dormientes ſpirant, quãuis nulla alia accedente actione, quę a conſilio prodeat, vtpote qui ſupini iacent in cubili, ita in ſoporoſis affectibus om̃ibus, quanquam neque ſentiat corpus, neque moueatur, tamen ſola ſpiratio, quæ muſculorũ pectus mouentium munus eſt, ſaluatur. cuius rei firmam, ac demonſtratiua lege ſtabilitam, habemus ſcientiam. quemadmodũ quod muſculis etiam omnibus, motus principium ab innatis ipſis neruis accedit. Atqui ex anatomice didicimus, neruos omnes a cerebro primarium ſumere initium. Neque ſimpliciter initium, ſed primariũ dixi, id quod ſpinalis medullę gra

tia, oratiõi adieci. Quamuis enim permulti ex ea nerui prodire videantur, vim tamen omnem quã habet, cerebrũ ipsi suppetit. Quũ itaque spirationem vehementer impeditam, difficulterque procedentem videris, non paruã in cerebro morbidam dispositionẽ eẽ, conĳcere debes, idque in soporiferis morbis, quos nimirum omnes in cerebro fieri manifestum est.

¶De vertiginosis. Cap. VIII.

AFfectus autẽ qui scotomaticus (id est vertiginosus) vocatus est, ex ipsa appellatione, qualis sit, manifestatur. quippe a parua occasione hebetantur, hi qui sic laborant, adeo vt interdum cadãt, maxime si aliquando in circũ rotentur. siquidem ipsis ab vna ratione euenit, id quod cęteris, a pluribus accidere solet. proinde hebe

ſcunt,ſiue alium quempiam, ſiue rotã,aut id genus aliud quidpiã, aut ipſos quoq; in aquis vortices, circumagi viderint. Id vero maxime,quum vel ſub ſole ęſtuauerint, vel aliam ob cauſſam calefacto fuerit capite. Nam quod aliĩs, quum in circo frequenter vertũtur,accidit,hoc ipſis citra circuitionem euenire videmus. Atqui vbi quis crebro vertitur,inęqualem, & turbulentũ, & inordinatum motum,tum humorum,tum ſpiritus,in eo fieri in confeſſo eſt. Rationi igitur conſonum eſt, huiuſmodi accidentia, vertigine affectis, itidẽ euenire. Quamobrẽ nonnulli horum, ab arteriarũ ſectione præſidium petierunt, arterias pone aures ad tantam ſcilicet altitudinẽ ſecãtes, vt medius inter duas partes locus cicatrice induceretur. Sed conſtat nõ omnes huius auxiliĩ beneficio fuiſſe curatos. Etenim aliæ arteriæ ĩis maiores,ad cerebri ſuſtentamentum,

per retiformem vocatam mẽbra-
nam, ascendunt . per quas huius-
modi affectionem fieri rationi con
sentaneum est, elato per ipsas va-
poroso, calidoque spiritu, atq; im-
plente cerebrum. Atque fieri etiã
potest, vt inæqualis cerebri intẽ-
peries, huiusmodi cerebrum per-
ducat. Igitur hanc affectionem ad
cerebrum pertinere, ex ipso ver-
tiginosorũ sensu, manifestum est.
Oritur vero interdũ cerebro, pri-
mogenio affectu laborante, inter-
dum vero, quũ ori ventriculi cõ-
sentit, id quod Archigenes quo-
que fatetur, qui libro primo de lon
garum affectionum notitia scri-
bit. Porro ea bifariam oritur, aut
enim in ipso capite, aut in his par-
tibus quę circa p̃cordia sunt. Mox
genera eius distinguere aggredi-
tur. Nam vbi ex primaria cere-
bri affectione, vertigo dependet:
aurium sonos, & capitis dolorem,
grauitatemque præcedere dicit.
item olfactus, atque alterius cuius

que ſenſus inde prodeuntis, ablæſionem. eos ſenſus (vt equidem puto) ſignificare volens, qui a capite initiũ ſumunt. Vbi vero abore ventriculi oritur, cordis morſionem, nauſeanque præſentiri, Verum, vt iã antea ſępenumero monuimus, licet caput ꝑ alterius partis conſenſum afficiatur, affectio tamen nihilo minus ipſi aſſcribenda eſt.

¶De cephalæa & hemicrania.

Caput Nonum.

ATque de ea quoque quæ cephalæa a medicis nominatur, nemo dubitauerit, quin cerebri ſit morbus. Eſt enĩ (vt breuiter quis dixerit) affectus hic, dolor diuturnus, difficulterque ſolubilis, qui a parua occaſione vehementes habet acceſſiones, vt neque ſtrepitum, neque vocem, neque luminis ſplendorem, neque motum poſtremo tolerare poſſit infirmus,

ſed trãquillitatẽ, obſcurũq; cubiculũ q̃rat, idq; ob doloris vehemẽtiam. quippe nonnulli veluti malleo, ſe percuti arbitrantur. alij caput frangi, diſtendique ſentiunt. Non paucis ad oculorũ quoque radices dolor extenditur. Verũ huiuſmodi acceſſiões, veluti ĩ morbo comitiali, intermiſſiões habẽt, interceditque tempus, quo perfecte liberati videntur. Igitur conſtat, quod ſicut in hoc morbo, ita & in cephalalgia (id eſt capitis dolore) caput facillime afficitur. atq; hoc eſt ipſis commune. verũ per cephalæam, affectæ partes, multo redduntur, quam in cephalalgia, debiliores. Cæterum inter capitis dolores, nonnihil diſcriminis inuenitur. nã ſunt nonnulli, quibus caput aptiſſimum eſt, vt impleatur, ac vniuerſi quoq; corporis habitus, ad ipſum implendum, admodum idoneus. Alij inſuper omnes huiuſmodi partes aptas habẽt, vt afficiantũ. Quibus, vbi vitioſo vi-

ctu vtuntur, accidit vt cephalça arripiantur. Quo minus mirandum est, si horum aliis, membranæ cerebrum continentes, dolore afficiantur, aliis pericranium, id est exterior caluariæ membrana. Discrimen autem ab oculorũ radicibus sumitur, considerando vtrũ veniat ad eas malũ, necne. siquidẽ cõsentaneum est, vt quibus intra caluariam dispositio est, iis ad oculorum vsq; fundamẽta, dolor extendatur, eo quod & a cerebro, & ab vtraq; mẽbrana, atq; a vasis quæ in ipsis continentur, veluti germina quædã deducuntur. ¶ Sed & eorum quibus media capitis pars dolore infestatur (solent aũt vocari hemicranici) aliis extra caluariã, aliĩ in capitis intimis partibus dolorẽ sentiunt. At vero dextrã capitis partẽ, a sinistra distinguit sutura per lõgitudinẽ ipsius protracta, sub qua itra capitis ossa, linea mediũ cerebrũ diuidens, protenditur, ad quam

etiam peruenit, anteriorũ duorũ vẽtriculorum sceptum. Porro ea corpa, suapte natura, idonea sũt, vt ipsis caput impleatur, in q̃bus voporosus, calidusq; spiritus generatur, aut quibus biliosa excrementa cumulantur, in ore vẽtriculi. Atqui spiritus, dolores inducunt tensiuos, qui idcirco sic vocati sunt, quod extensionis sensũ inducunt. Biliosa excrementa, dolore mordaci afficiunt. Dolores a plenitudine procedentes, grauitatis sensum afferunt. quibus si rubor accedat atq; color, calidos, sed sine ĩs, nõ calidos humores significant. Sunt quibus caput assidue dolet, vbi vel liberalius vinum ingesserint, vel meracius, idq; magis si suapte natura calidum fuerit. Prætera calidi odores omnes, vt styracis, aut cypheos, atq; in totum odorata omnia, capitis dolorem pariunt, adeo vt nonnulli, ne thuris quidẽ odorem ferre possint. Neq; vero absurdum est, vt

quoſdam ob ſenſus exuperātiam, dolor infeſtet, quemadmodū ī ore ſtomachi accidit. Sunt enim nonnulli in quibus id tam exacte ſentit, vt neq; acre acetū, neq; ſinapi, neq; aliud huiuſmodi ferat. Alij vero contra, ipſum pene inſēſile habent. quippe videntur aliq vel ructare, vel vomere, quędam vſq; adeo vitioſa qualitate infecta, vt nos ne odorem quidē ſuſtinere poſſimus, quū tamen ipſi interea nihil fere ſentiant. Nihil igitur prohibet quo minus in hominum cerebro ſimiles notentur differentiæ, vt eoſdem odores aliqui impune ſuſtineant, perinde ac ſi omnino ab ipſis diſtarent, alij eos ſine moleſtia ferre nō poſſint. Igitur qđ omnes huiuſmodi affectiones ad cerebrum pertineāt, iam manifeſtum eſſe videtur.

¶ De apoplexia, neruorum reſolutione, & conuulſione. Cap. X.

SIc etiam neruorum resolutio, & per vniuersum corpus eorum cõuulsio, in quo genere neruorum etiam rigor (Greci tetanon vocant) cõtinetur. Itaq; si aliquãdo per totũ corpus, neruorũ actio vitiosa redditur, ipsorũ principium affectũ esse cõstat. id vero ex sola anatomice dinosci potest. Quũ igitur oẽs pariter nerui, tum sentiendi, tũ mouendi vi amiserit, apoplexia huiusmodi affectio appellatur. Vbi vero alteri laterũ, aut dextro, aut sinistro, id accidit, resolutio nominatur, eius scilicet partis, in qua cõsistit affectus, interdũ dextræ, interdũ sinistræ. Quod si in aliquo mẽbrorum idẽ euenerit, eiusdem membri resolutio esse dicetur. Nam & tota manus & totũ crus interdũ resoluitur, atq; solus in crure pes, & quę sub genu sũt. Sic etiam de tota manu similiter proportione dicendũ est. Cæterũ ex anatomis

ce didicimus, quod oẽs animantis partes sub ceruice positę, q̃ a consilio & volũtatis imperio moueri possũt, neruos habẽt qui eas moueant, procedentes ex spinali vocata medulla. Atqui sępenumero audistis eã spinalẽ vocari medullã, addita scilicet medullæ appellatione, interdum vero sine additione simpliciter spinã nũcupari. Vidistis etiã in corporis dissectione, neruos qui pectus mouẽt, ex ea spinæ parte, quę in ceruice est, ortũ deducere. ipsa vero ex trãsuerso incisa, si tota fuerit dissecta, omnes quæ sub ipsa sunt corporis partes, sensu, motuq; priuari. vtpote suscipiente spina a cerebro, vim tum sentiendi, tum mouẽdi pro arbitrio. Præterea in anatomice vidistis, vbi per transuersas spinæ incisiones, ad mediũ vsq;, secundũ longitudinẽ secaretur, non oẽs suppositas corporis partes, sed eas duntaxat, quę e regione sectionis erant, resolutas. dex-

tras quidē dextra ſpinæ parte diſ
ſecta, ſiniſtras vero, vbi reliqua
pars eſſet inciſa. Itaq; manifeſtū
eſt, quod circa primum ſpinę p-
ceſſum, facta aliqua diſpoſitione,
per quā cerebri facultas, quo mi-
nus ad ipſam perueniat, prohibe-
tur, oīa inferiora mēbra, dempta
facie, ſenſu motuq; priuabuntur.
vbi vero media eius proceſſus p-
fuerit affecta, nō oēs inferiores p-
tes resoluentur, ſed vel ſiniſtræ
duntaxat, vel dextræ. Videntur
autē huiuſmodi reſolutionū aliq,
faciē quoq; infeſtare. ſed tū reſo-
lutum latus ad alterā faciei partē
trahitur. Quūq; ex anatomice di
diceritis, neruos qui per faciei p-
tes ſparſi ſunt, a cerebro demitti,
ſi earū aliqua, ſimul cū toto cor-
pore reſoluta eſt, haudquaq̄ vo-
latere debet, reſolutionis diſpoſi-
tionem, in ipſo cerebro cōſiſtere.
vbi vero illęſæ permanſerint, ſpi
nę initium affici ſciēdum eſt. Ac-
cidit vero nōnullis vt faciei pars

tes duntaxat afficiãtur, quemad=
modum & reliquarũ quoq; par=
tium interdum aliquę, vt lingua,
oculus, mandibula, labrum. Eteni
nõ omnibus, ab vno loco princi=
pium ĩſunt, vtpote quæ ex diuer
ſis cerebri partibus neruos ſuſci=
piunt. Id quod in anatomice haud
obſcure conſpicitur. Igitur apo=
plexia omnibus animalibus actio=
nibus noxam inferens, cerebrum
affectum eſſe manifeſte declarat.
Diſcernitur aũt affectiõis magni
tudo ex noxæ quam ſpirationi i=
fert vehementia, quũ enim natu=
ralem ordinem plurimum egre=
ditur, magnam, quum vero pau=
lum impedimenti eſt, paruam in
cerebro noxam eſſe conijcere o=
portet. Sane omnium peſſima ſpi
ratio putanda eſt, quæ & inter=
mittitur, & magna cum violen/
tia trahitur. Quippe vt mori cõ=
tingit apoplecticos, ob id quod ſpi
rare non poſſunt, ſic homo qui
corporis partes mouere nequit,

ad vitæ functiones censetur inu-
tilis, quamuis huic subitæ mortis
periculum haudquaq̃ immineat.
Itaq; vidimus quendam, qui reli-
quis partibus oĩbus resolutis, nul-
lam, quæ ad faciei partes pertine-
ret, actionem amisit, seruata etiã
spiratione. quomodo enim viuere
diutius potuisset, ipsa depdita? In
quo affici putauimus illã spinæ p-
tem, quæ paulo interior est, pro-
cessu neruorũ ad septum trãsuer-
sum tendentium, quinetiã & vri-
nam, & alui sedimina, ipsum præ-
ter voluntatis imperium emisisse
manifestum est. Insuper vidimus
aliũ, cui propter casum omnes ĩ-
feriores partes demptis manibus,
resolutæ sunt. Sic etiam vbi vni-
uersæ corporis partes, quę sub fa-
cie constitutę sunt, resoluũtur, fa-
ciei partibus illæsis, affectionem ĩ
spinæ initio esse certum est. Atq;
eadem quoq; ratione, si toti cor-
pori conuulsio acciderit, eundem
spinæ locum, affectum esse decla-

rat, faciei partibus omnino seruatis illæsis. Quod si hæ quoq; afficiantur, cerebro noxam iam illatã esse ostenditur. Vbi vero pars aliqua conuulsa est, neruum, qui eius motiõi deputatus est, aut musculum, affici necesse est. Igitur si ex anatomice neruorum ad singulas partes venientium, principia didiceris, perquam facile earũ & sensum, & motum deperditũ, curabis. Verum hæc indeterminata relicta sunt & Erophilo & Eudemo qui primi post Hippocratẽ neruorũ anatomicẽ accurate scribentes, non mediocrẽ medicis dubitandi occasionem præbuerunt. Quo pacto per neruorum resolutionem, interdum sensus duntaxat, interdum motus, nõnunquã ambo simul pereant. Itaq; neruorum resolutio potissimum dicitur vbi motus deperditus est. Vbi vero partium aliquarum sensus perit, eam partem sensus expertem esse, resolutam vero non adeo di-

cere consueuimus. q̄q̄ sunt non-nulli, qui hanc affectionem, sensus resolutionē vocitant. Nos vero semper iubemus, vt cuiq; nominibus pro arbitrio vti liceat. etenī hoc nobis esto propositum, vt affectam scilicet sedem, simulq; dispositionem eius inueniamus. Nisi enim hæc accurate cognouerimus, nequaquam eas vero partes q̄bus vel sensus, vel motus vitiatus est, recte curabimus. Sane Pausanias Syrus sophista, quū Romā aliquando venisset, secundū duos minores sinistræ manus digitos, atq; medij partem mediam, sensum in primis quidem difficilē habebat, postea male curātibus medicis, sensum omnīo amisit. Quibus equidem cognitis, omnia quę præcesserunt inuestigaui, atq; ipsum, quum per viam duceretur vehiculo excidisse, atque in dorsi initio læsum, mox partem læsam breui quidem curatam, sed auctū in digitis sensus vitium, audiui.

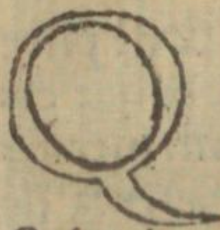
Igit remedia quæ illi digitis ad=
aptauerant, læsæ parti adhibere
iussi, atq; sic vir ille celeriter sa=
nitati restitutus est. Etenim id qd
in primis scire oportet, quod vi=
delicet nerui per vniuersę manus
cutē dispersi, quibus sentiendi ad
ipsam facultas defertur, proprias
quasdam habeāt radices, quodq;
nerui musculos mouentes, ab ijs
differant, medici ignorant. Verū
latius, quam proposueramus, iam
nostra expatiata est oratio, proīe
de quiescere eā decet. quippe no=
stra intētio erat, vt hoc cōmen=
tario omnes affectiões, quę caput,
maxime vero cerebrum infestare
consueuerunt, inueniremus. At
quia ab ipso, nerui originē ducūt,
per consequentiam, ad neruorum
vsq; affectiones, sermo peruenit,
cui etiam finē imponendo, passi=
ones quæ reliqs a capite partibus
accidere solēt, scribere aggredia=
mur, si prius hoc tantillum supe=
rioribus addiderimus.

¶De Olfactu.
Cap. XI.

VBi olfaciendi vis læditur, non eorũ meatuũ qui in naribus conſpiciuntur, ſed vel anteriorum cerebri ventriculorum, quũ ĩtemperantia quadam afficiũtur, noxa eſt, aut eorum meatuũ, qui ethmoides (id eſt cola vocantur) ſi aliquando obturãtur. ſiquidem odoratorum ſenſus, in prioribus cerebri ſinibus ꝑficitur, elatis ad ipſos per coli foramĩa vaporibus, quemadmodum in eo libro quem de olfactus ſẽſorio cõſcripſimus, iam declaratum eſt.

¶GALENI, DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA, Liber Quartus.

PROEMIVM.

Va via & ratione affe-ctas sedes scrutari conueniat, superioribus libris satis dilucide perstrinximus, atque multis definitarum quarundam partium adductis exemplis. Quoniam vero, vt iam diximus, atq; ī aliis libris demonstrauimus, circa res particulares exercitari oportet eum, qui singula artis opera, quę vniuersali via & ratione didicit, tuto & celeriter perficere voluerit, operępretium me facturum mihi videre videor, si rationales quasdam notiones, omnium corporis particularum, quæ sensum effugiunt, cum quomodolibet afficiuntur, pscripsero, sumpto a capite initio. Igitur de memoria, & cogitatiõe vitiata, atque reliquis animę functionibus, quas pricipes nominare consueuimus, in huius commētationis libro tertio iam diximus, simul in non paucis affectuum generibus, via & ratione īducto ex-

ercitationis modo. Nã & de phreniticorum insania, & de ea quę citra febrem accidit, quam melancholiam nominant, præterea de lethargo, sopore, morbo comitiali, melancholia, vertigine, cephalea, hemicrania, apoplexia, & similibus ibi iam dictum est.

¶De affectis partibus in oculorum morbis.

Cap. I.

AT in prę sẽti libro, qui huius cõmẽtarij quartus est, de faciei partibus, quæ intrinsecus, afficiuntur, sermonem faciemus, ab oculis incipiendo. Nam modo ipsorum sensus, modo motus, ac nõnunq̃ tã sensus, q̃ motus, resoluiẽ. idq; interdũ in altero, iterdũ in vtroq; accidit oculo. Nõnunquam solius palpebræ, nonnũquã etiam eius partis, quã proprie oculum vocamus, vel sensus, vel motus lęditur. Cum enim nullo i ocu

lis malo apparente, cernendi quo-
que sensus deperditus est, demissus a
cerebro neruus caussã, vt vel in-
flammationem, vel duritiem in se
continet, aut aliter quomodolibet
foramen ipsius obturatur. Atque
huiuscemodi affectus, oculo, vt in-
strumentali parti, accidere neces-
se est. qui vero ei, vt similari, ad-
ueniunt, octo intemperantiæ ge-
neribus continentur. Præterea ali
ud quoque ipsorum vitiũ est, quũ
vel nihil omnino, vel exiguũ ad-
modum, visifici spiritus, a princi-
pio, quod in cerebro consistere pu
tandũ est, ad eos descendit. Si ve-
ro vteruis oculorum, motum dun
taxat amiserit, secũdę copulę ner
uũ, qui a cerebro oritur, molestari
necesse est, ab aliquo videlicet eo-
rũ affectuũ, quos alteri neruo, q a
prima cõiugatiõe nascit, nup ac-
cidere diximus. Quoniã vero, vt
ex anatomice didicimus musculi
oculũ mouẽtes, senario nũero con
stãt, ac pter eos,, aliĳ quoq; sũt, q

descendentis in ipsum meatus radicem amplectuntur, quippe dissectores ita nominare consueuerunt primę coniugationis neruū, eo quod soli manifestū sit foramē, accidit interī q̄uis ipse haudquaq̄ afficiatur, musculorū aliquis, aut in propria essētia, aut in neruo ad ipsum descendente, ab aliquo nuper dictorum affectuū infestetur. siquidem singulis horum musculorum, pars quædam nerui a secūda coniugatione orti transmittitur, haud secus quã ĳs quoq; musculis, qui meatum ipsum cōprehendūt, siue rĳ duo, siue tres, siue vnus dūtaxat, dicēdus sit. id em̄ in præsentia non refert. modo nouerimus horū musculorū munus esse, vt & retrahãt oculū & firmēt, ne mollis ille neruus, quē & vesificū, & meatū nominãt, vllo pacto in ꝓcessu diuertatur. Quū itaq; sex inueniantur oculū mouentes musculi, si is quidem qui ipsum retrahere solet, afficiatur,

totus oculus delapſus videbitur. ſi vero is qui ipſum detrahere põt, affectus eſt, oculus retractus apparebit. Ita etiam ſi minoris anguli muſculus vitiatur, ad maiorem, ſi vero hic lęſus eſt, ad illum oculus deflectitur. At ſi voluentium muſculorum quiſpiã reſoluitur, obliqua erit totius oculi conuerſio.

Cæterum quum alĳ pręterea ſint muſculi, mollem neruũ illũ circũdãtes, ſcire licet, ipſis reſolutis totum oculum procidere, atq; a ſua ſede moueri, quãuis plerique eorũ qui ſic affecti ſunt, ſenſim quidem intẽto molli neruo, ſed nequaquã affecto, citra noxam cernere poſſint, qui vbi quoquo modo afficiũt, viſum efficit obſcuriorẽ. vbi vero adhuc magis malum ingraueſcit, conſtat eos qui ſic afficiũtur, nihil om̃ino cernere poſſe. Porro quum oculi a ſua ſede remouẽtur, ſi ad alteruttum angulum fiat cõuerſio, innocua pmanebit cernẽdi facultas. ſi vero aut ſurſum, aut

deorſum, aut in obliquum quoque vertant, quicquid ipſis obieceris id om̃e duplũ eſſe videbitur. Muſculi vero supernã palpebrã mouentes (nã inferior immobilis eſt) quoniam perquã parui ſunt, adeo, vt in maioribus quoque aĩalibus, vix manifeſte perſpici poſſint, nihil mirũ ſi nerui ipſis innati difficulter videant. Nihilominus quẽadmodum in muſculis, quorũ iam ſupra meminimus, ita & in his quoque euenire neceſſe eſt, vt interdum muſculi ipſi, peculiari aliquo affectu, ex his quos ad muſculos pertinere nouimus, interdum vero nerui ipſis innati infeſtẽtur. Igitur ſi muſculus ipſam ſurſum retrahẽs exoluitur, laxam efficiet palpebram, adeo vt oculus aperiri nõ poſſit. ſi vero detrahẽtes (gemini enĩ ſunt) reſoluuntur, oculũ claudere non poterũt. Quorum ſi alter duntaxat afficitur, ad oppoſitum muſculũ palpebra deflectet, vt fracta videat, in fine videlicet

circa mediam ipsius lineā. quippe ea pars, quę iuxta musculum affectum est, retrahi, quæ vero iuxta illæsum est, detrahi, videtur. Hi sunt partium oculi peculiares affectus, qui latentibus locis insident. Ac sunt præterea alij, qui ex alijs partibus ei per consensum adueniunt. Igitur accidentia, suffusorum visis similia, videntur, oculis nulla propria affectione molestatis. sed aut oris ventriculi, aut cerebri cognatione, id accidere solet. Verum hæc ipsa, ab ijs quæ a vētre oriūtur, distinguēda sunt. Primum quidē ex eo, qđ vel alter dūtaxat oculus, vel vterque similiter, visis occupetur. siquidem in vniuersum visa ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta, vtrique oculo similiter accidunt. Quæ vero per suffusiones apparent, neque incipiunt simul in vtroque, neq; similiter apparent. deinde ex tempore quoq; distinguuntur. Si enim tribus,

quatuorve aut etiã pluribus mensibus, suffusionis apparuerint accidentia, contemplantique tibi pupillam, nihil tenebrosum videat, ab ore ventriculi affectũ ꝓcedere inuenies. Si vero non ita multum temporis intercessit, quærendum est in primis, vtrum ex quo incepit affectus, singulis diebus perpetuo huiuscemodi apparitio perseuerauerit, nullo scilicet interueniente die, qui omni reprehensione caruerit, an diebus quibusdã laborans exacte videatur conualuisse. Nam assiduitas suffusionẽ portendit. Intermissio vero, quod malũ a ventriculo prodierit, suspitionẽ excitat. idq; magis, si pfecte quis concoquens, nullũ sibi visum apparere fatetur, sed multo magis, si quum apparuerunt visa, mordicus in ore ventriculi doluit, maxime vero, si post hęc vomendo, eiecta re mordente, mitigata fuerint accidentia. Hęc sunt q̃ primo statim die, quum videris hominẽ,

interrogãdo discere debes, qñ, vt iam diximus, exquisite secundum naturam se habuerint oculi. Vbi vero altera pupilla tenebrosior, aut turbidior, aut (vt breuiter dicam) non exacte pura videt, suffusionis esse initium censendum est. Si vero quispiã suapte natura pupillas ipas non admodũ puras habuerit, cõsidera nõ vtriusq; simi lis sit affectus, ad hęc si nõ ita multum tẽporis a suffusionis accidentibus pręterierit. Quibus sic se habentibus, impera, vt minus cibi, quam pro consuetudine, ingerat. eũque nihil mali succi habentem, postero die vbi probe cõcoxerit, qualia appuerint visa interroga, si enim vel omnino nulla, vel debiliora videãtur, ad ventriculum referendũ est accidens. At si simi lia permanserint, non per cõsensum, sed ex propria dispositione, sciendum est huiusmodi accidentia oculos infestare. Idque magis vbi sumpto ex aloe medicamẽto,

nihil variauerint. Voco aũt medi camẽtum ex aloe, quod alĩj hierã picram, alĩj simpliciter picrã appellant. Quippe si a ventriculo prouenerit accidẽs, huiuscemodi medicamẽto potui dato, facillime curatur, accedente simul bona cõ coctione, vt in idem conueniant, & affectę sedis notitia, & ipsius curatio. Equidẽ quosdã sic affectos, quãuis, vt scitis, non viderẽ, quũ in alienis essent terris, per literas curaui. Nam quum nonnulli ex Iberia, Celtica, Asia, Thracia, atq; alĩjs regiõibus, per epistolas a me peterent, etiã in suffusionis initio, nullo adhuc vitio in pupilla apparente, vt probatũ aliquod eis medicamentum transmitterẽ, volui prius certiorem me redderẽt, nũ ex multo tempore ita fuissent affecti, prętere a de alĩjs quoque, quorum paulo ante mentionem fecimus. Qui quũ per epistolas respõderent, sex menses, aut annũ iam exactum esse, vtrunque oculum

similiter affici, quum probe concoxissent, melius sese habere, p cruditates, atque ventriculo mordicus dolente, grauius irritari, educta vero per vomitum bile, quiescere, nulla facta de pupilla quæstione, satis efficaciter me cognoscere putaui, non proprio affectu, sed per ventriculi cōsensum oculos infestari. Mittēs itaque picrā, ipsos quidem in primis, atque p̄cipue, per eos autem, alios quoque multos ipsorum conterraneos, sanaui. quū enim omnes quotquot epistolas meas acceperunt, docti essent, affectorum locorum notas ex literis meis didicerunt. quibus deinde facile cognitis, eos amaro medicamento curauerunt.

¶At similia quoque suffusioni accidentia, in quibusdam phrenitidis speciebus, affecto scilicet cerebro, sæpenumero euenire solent. Nec refert, vtrum species, an differentias nominaueris.

Nam simplices quidem duę insec

niũtur, ex quibus deinde tertia cõ ponitur. Quippe sunt phrenitici quidam, qui de ĳs quæ oculis offerũtur, recte (quantum ad sensitiuam notitiam pertinet) indicant, cogitãdo vero, a naturali indicio aberrant. Alĳ rursus cogitatione quidẽ falluntur minime, sensibus tamen difformiter mouẽtur. Sunt prẹterea qui simul & sensus, & cogitationis vitio laborant. Itaque cuiusq; lẹsionis modũ, sic accipe.

Exemplum

¶Quum Romẹ quidam domi, cũ lanifici puero cõtineretur, surgẽs a cubili venit ad fenestrã, per quã & ipse videri, & prẹtereũtes videre potuit. Itaque ex vitreis vasis singula ostendens, interrogauit, imperarent ne vt ea proĳceret? Illi vero ridentes, plaudẽtesque, vt ea proĳceret, rogabãt. cũ ipse deinceps omnia arripiens eiecit, at illi magnis acclamatiõibus riserunt. Postea iuberent ne puerum quoq; pĳci? quũ eos interrogasset, atque id illi iussissent, ilico

ipſum deiecit. quē ab alto cadentē videntes, ſuppreſſo ſtatim riſu, accurrerunt, & cõfractũ iã puerum ſuſtulerũt. ¶ Ad contrariam affectionem, non ſolũ in aliĵs, verũ in meipſo, quum puer adhuc eſſem, expertus ſum. Quum enim per æſtatem ardente febri laborarem, & feſtucas atro colore, ex cubili eminere, & floccos ſimiliter ĩ veſtibus eſſe putabam, quos auferre tentans, nihilque ſub digitis eductum inueniens, accuratius, vehemẽtiuſq; id efficere conatus ſum. Audiens itaq; duos ex amicis, qui tũ aderant, dicẽtes. Vides ne hũc iam & floccos euellere & feſtucas colligere? ſtatim intellexi, adipm quod dicebant me feciſſe. Quum vero ſic animo conſtarem, vt rationalis in me facultas nõ vacillaret, recte inquam dicitis, proinde ne phreniticis me arripiat, auxilio eſtote. illi autem quum idoneis rigationibus caput fouerent, tota die, ſequenteque nocte, grauibus

insomniis turbatus sum, vt interi
& clamare, & exilire viderer.
verum postero die, mitigata sunt
omnia accidentia. Igitur constat
ꝙ licet ab eadem caussa secūdum
speciem accidentia proueniāt, nō
tamē ab eadem sede quę primario
affecta sit, emergunt, & in ĳs qui
ex cerebro, atque illis qui per ven
triculi consensum, vt dictum est,
laborant. ¶Quū enim in cerebro
cuiuspiam biliosus succus abūdat,
acceditque febris ardens, is afficie
tur perinde ac si ad ignem torre-
retur, oriturque tum fumus ve-
luti in lucernis ab oleo, qui per va
sa, quæ ad oculum tendunt, dela-
psus, visorū in ipsis caussa censet,
siquidē in anatomice vidistis, qđ
& arterię & venę, ab his vasis ex
quibus choroides membrana con
texta est, simul cū neruis ad ocu-
lū descēdūt. Verū huic sermoni,
vtpote satis iam definito, finē im
ponētes, de reliquis oculi partibus
deinceps dicamus. si prius id in vni

uersum monuerimus, nostri instituti nõ esse, earũ particularũ quę manifeste sensu percipiuntur, si a naturali constitutione aberrauerint, notas perscribere, sed illarũ potius, quæ quum affectę fuerint, sensum latẽt. Nam quum pupilla manifeste videtur aut fracta, aut distorta, aut pręter naturã vel aucta, vel imminuta, haud difficile est affectã particulã cognoscere. at vero q̃ sit dispositio huiusmodi faciẽs affectũ scire, nõ sine negocio a medica arte petẽdũ est. verũ de ĩjs in libro de caussis accidẽtiũ iam scriptum est. Proinde nõ opus eẽ videt̃, vt in hoc libro vel affectas sedes in oculis, quas sensus cõseq põt, vel affectus ipsos declarare aggrediar. Quippe affectuũ noĩa vno puo volumĩe, cui titulus est quõ noscant̃ oculorũ affectus, pscripta sunt. Caussas vt diximus in libro de accidentiũ caussis, inuenies. Tempus igitur est, vt ad linguam nostra cõuertatur oratio.

¶De affectuũ linguę notitia, item de sopore, & morbo comitiali.

Cap. II.

AT quod videmus interdũ ipsius motum, interdũ gustandi sensum lædi, Atque nonnunq̃ tactũ quoque. Neque enim alio gustus atque alio tactus neruo vtitur, vt in motu videre est. Nerui enim a tertia coniugatiõe orti, nõ solum tangendi, verum etiam gustandi vim obtinẽt. Verum crebrius lęditur gustandi q̃ tangendi facultas, quãuis ĩſdem neruis vtraque vtatur. Nam ad gustum quidem exacto iudicio opus est. tangendi vero sensorium, vt crassissimum, ita cernendi tenuissimum est, Auditus vero sensorium, vt in tenuitate a visu, ita sensorium gustus in crassitudine, a tactu, secundum locum obtinet. Olfaciendi vero sensorium in illorũ quatuor medio constituitur. Mouendi autem vis linguę aduenit, a septima

neruorum a cerebro ortorum con iugatione, non longe a ſpinalis medullæ initio. Quuuque hoc in loco vtraque cerebri pars, tam dextra, quam ſiniſtra afficitur, ne apoplexia hominem rapiat periculum eſt. vbi vero altera tantum, in paralyſin fieri ſolet. Ea interdũ alteram duntaxat linguæ medietatem, a motu prohibet. Interdũ ꝑtes ſub capite cõſtitutas, & quidem modo has, modo illas ĩfeſtat. Nonnunquam alterum latus, per vniuerſum corpus vſq; ad extremas pedum partes, afficit. Igitur ex faciei partibus, lingua ſępenumero iam dicta dũtaxat noxa moleſtari quum nulla ſit, neque in tactu ipſius, neque in guſtu, lęſio. Cuius rei cauſſa haud obſcura eſt, vobis præcipue, qui vidiſtis neruorum a cerebro proceſſum, ad faciem quidem a parte eius anteriore, ad partes totius animalis ſub facie omnes, ab altera parte nempe poſteriore. A qua etiam eorum ner-

uorũ, qui ad linguę musculos veniunt, cõiugatio procedit, quibus ipsa motum ab electione perficit. Itaque nõ ab re quum ãterior dũtaxat cerebri pars afficitur, sola linguæ motio vitio carebit. Reliquę vero faciei partes omnes, in altera parte, dextra, aut sinistra, & sensum, & motum, ab electione amittunt. ¶Quod si aliquando tota anterior cerebri pars afficitur, supremum ipsius ventrem ei consentire necesse est, atque cogitãdi quoque actiones vitiari. Proinde qui ita affectus est, neque sẽsus, neque motionis munere fungitur, spirandi tamen facultas haud quaquam lęditur, vocaturq; hic affectus caros, id est sopor. Si vero adeo vehemẽter spirationem opprimat, vt quis vel magno conatu, vix spirare possit, eorum exemplo qui per grauem somnum stertere solent, apoplexia nominatur. Atqui solutę apoplexię creberrime succedere solet, vocata paralysis. Sopo.

re vero finito, bona valitudo ma-
gna ex parte subsequi consueuit.
Fit autem sopor, Hippocrate au-
thore, musculis tẽporum affectis,
præterea in acutis quoque mor-
bis, vt idẽ Hippocrates scripsit.
Inter soporem vero & apoplexi-
am, morbus comitialis medius ẽ,
cõuulsionẽ afferens vniuerso cor-
pori, sed in paralysin non finitur.
Horum trium morborum, frigi-
dus, ac crassus, aut omninò visci-
dus humor, caussa est. Verum &
in sopore, & morbo comitiali, vẽ
tres magis, cerebri corpus minus.
In apoplexia vero vtraque affici
solẽt. In catalepsi vero & vigilãti
sopore (grece catoche) posteriora
cerebri magis molestantur, Quũ
auté osse quopiã terebra pforato,
medius vẽtriculus fuerit attritus,
sopor hominẽ occupat, sed neque
cõuulsiõe, neq; difficili facta spira-
tiõe, hęc apoplexię, illa morbo co
mitiali peculiaris est. haud secus q̃
catalepsi, soporiq; seruato secũdũ

naturā ſpiratio. ¶Verum vt per ſoporem palpebræ clauduntur, ita in catalepſi manent apertæ. Quē-admodum autem inter perforandum, quum quis membranā negligenter ac vltra quam res poſtulat, meningophylace (id eſt mēbranæ cuſtode) premendo violauerit, ſopor accidere ſolet. Ita vbi os caluariæ vehemēter attritum, ipſius ventriculos cōprimat, maximeque medium, ſopor ſuperuenire poteſt. Quinetiam ad vehementes dolores hic affectus ſequitur, concidente videlicet robore ſpiritus animalis. Voco autem ſic, id quod ē in cerebri vētriculis primum animæ inſtrumentum, quo & ſenſum, & motum, in vniuerſas corporis p̄tes transmittit. Hos cerebri affectus, tum quod iā propoſito ſermoni familiaritate coniunguntur, tum etiam quod āte a non ſatis declarati fuerunt, operæpretium duximus in præſentia definire. ¶Sed ad linguæ affectus

redeundum nobis est. Quorũ aliĩ quidem cõmunes sũt, per cerebri neruorũq; consensum. Aliĩ ipsius duntaxat propriĩ censentur. Igitẽ quod ad communicationẽ, quã cũ cerebro habet, pertinet, vt p se/ptimã neruorũ coniugationẽ motus ipsius vitiatur, ita sensus impediri potest per tertiã, quẽ neruum dissectores mollem appellãt, descendentẽ dispersumq; (vt scitis) in tunicã quę linguã cõprehẽdit. queẽadmodũ is, qui a septima coniugatione ortũ habet, musculis ipsam mouẽtibus, distribuitur. Propriĩ autem solius linguæ affectus, ex ĩs quæ iam supra de oculorũ propriĩs affectibus diximus, haud difficulter inuenientẽ. Quippe sicut musculorũ ipsius intẽperantię motum impediunt, & quidem vt similarium, ita ambientis ipsam extrinsecus membranę intemperies, & tangẽdi, & gustãdi simul sensum vitiat. Instrumẽtalium vero affectionum speciẽ re-

ferunt inflammationes, tumores duri, tumores molles, erysipelata, suppurationes. de his vero, vtpote quæ tum visu tum tactu discerni possunt, nihil aliud in hisce commentariis dicemus. quippe eas dumtaxat affectas partes hoc in libro persequi proposuimus, quę neque visu, neque tactu, sed demonstratione, atque (vt summatim dicam) rationali via inueniri possunt.

¶De sensu auditus. Caput III.

EAdem quoque ratione in sensu auditus, quicunque affectus in aurium oculis obiecta concauitate, oriuntur, rationali inuestigatione non indigent. Illęso vero apparente aurium foramine, si audiendi facultas lęditur, simili via & ratione inquirendæ sunt notæ. Vbi enim præter hanc nihil læsum est, neruum proprium affectum esse, haud absurde coniicimus.

¶De affectibus faciei. Caput quartum.

VBi vero reliquæ faciei particulę, simul cum ipsa læduntur, in cerebro dispositionē præter naturã esse perpendimus, ipso vel vt similari, vel vt instrumētali parte affecto. Sed tūc facies reliquis in locis omnibus, nō solum motum, verum etiam sēsum, aut perdit omnino, aut vitiatum habet, idq; interdū partibus quæ lęsas habent actiones, proprio affectu laborantibus, interdum vero neruis qui ad eas a cerebro deferuntur, deniq; ipsomet interdum affecto cerebro. Quorum discrimen per copulata ipsis accidētia, facile deprehenditur. Quippe si forte fortuna vna quæpiam particula, aut in sentiendi, aut mouendi, aut vtraque facultate læ datur, ea sola caussam dispositi onis continet. Idque aut suis ipsius partibus, aut neruis, qui ad

ipſam ex tertia coniugatione fe-
runtur, vel inſtrumentaliter, vel
per intemperiem laborãtibus. At
vbi plurimæ ſimul afficiuntur p-
ticulę, conſiderare oportet, vtrũ
ex vna neruorũ origine, aut plu-
ribus, ſẽſum motũ ve, quũ in na-
turali ſunt habitu, ſortiãtur. Sub/
ſ̃ciamus eñ ex arte ſecandi cor-
pora, temporum, maxillarumque
muſculis, itẽ labris, & nariũ pin-
nis, ſenſum & motum, linguæ ve
ro, omnibuſq; oris partibus, ſenſũ
duntaxat, a tertia neruorũ coniu
gatione procedere. A ſecũda ve
ro, vt oculorũ muſculis, motum,
ita a prima oculis ipſis, cernendi
ſẽſũ ſuppeditari. Igitur vbi par-
ticulæ quibus a tertia coniugati-
one nerui aduenjunt, & quidẽ o-
mnes, ſed in alterutra dũtaxat p-
te, læſæ videntur (nunq̃ aũt hu-
ius præceptionis, vel nihil dicen-
tibus nobis, obliuiſcaris) neruum
ipſum primario affectũ eſſe putan
dũ eſt. Si vero vtranq; ſimul par-

tē lædi contigerit, nō nerui proprius, sed ī cerebro, loci cuiuspiā, a quo nerui procedunt, primus affectus est. Sane affecto in vtraque parte, tam dextra, q̄ sinistra, cerebro, in eo videlicet spacio, vnde tertia neruorum coniugatio prodit, omnes vicinæ partes simul affici consueuerunt. proinde & tertiæ, & quartæ coniugationis nerui, vnde sequitur, vt oculorū quoq; partes lædantur. Q đ si vnus dūtaxat vel musculus, vel neruus, quoquo modo siue primaria affectione, siue per consensū, fuerit affectus, pars ipsa in aduersum trahitur musculū. Nā resoluto musculo, qui dextram labri partē mouet, ipsa ad sinistram deflectitur. At si is qui sinistram mouet resolpitur, ipsa trahitur ad dextram. Haud secus & totam mandibulā, & nariū pinnas, & genas vtrasq; quas a musculosa latitudīe (id est lato musculo) moueri didicistis, ī aduersam partem deflecti conti-

git. Id autē per neruos non a tertia cōiugatiōe, ſed a ceruicis vertebris procedentes, efficitur. Nam hi per totam pene faciem ſpargūtur, exigua ipſius parte excepta, quæ a quinta coniugatione prodeuntes neruos ſuſcipit, in ſuprema videlicet lati muſculi parte.

¶De ſpinalis medullæ affectibus.
Caput quintum.

SEd iam tempus eſt, vt ſpinalis medullæ affectus perſequamur. Igitur ſpinalis medullę affectus, quantum ad præſētem inquiſitionem pertinet, compendioſam habent doctrinam. vbi vero ad actiones venire oportet, cōpendioſam notitiam non habent. Etenim niſi quis neruorū ab ipſa procedentium coniugationes ita memoria teneat, vt ad quā corporis partem, ſingulæ perueniāt, cognoſcat, diſcernere nō poterit ſecūdū quā vertebrā, ipſa ſit affecta veluti e cōtrario, ſi illarū me

minerit, facilis erit affectæ ſedis notitia. Quinetiam ſi reliquarũ quoque partium omniũ, notitiam quæris, vt neruorum qui a ſpinali medulla oriuntur, memineris, neceſſe eſt. Veluti vbi primę vertebræ afficiuntur, licet raro euenire tamẽ interdum angina poteſt, idque in pueris magis, q̃ adultis, de qua Hippocrates libro ſecũdo de morbis populariter vagantibus ĩ hunc modum ſcripſit. Erant anginę affectiones huiuſcemodi. Ceruicis vertebrę ad interna conuerſæ ſunt, aliĩs quidem plus, aliĩs vero minus, atque in partibus exterioribus, manifeſta videbatur ĩ ceruice cõcauitas, dolorem laborãs, quum tangeretur, ſentiebat. Accidit etiam angina cuidam, ſub ea vertebra quam dentem nominant, verum nõ adeo acuta. quibuſdam vero ob rotunditatis magnitudinem, omnino conſpicua. Gulam licet inflammatio nõ angeret, ipſa tamen moleſtia mi

nime carebat. Ea quę sub genis e-
rant, tumebāt quidē, sed inflam-
matione haud quaq̄ vexabantur.
Inguina nullus dolor cruciabat,
sed naturali potius habitu perma-
nebant. Lingua haud facile moue-
batur, atq; aucta ipsis videbatur,
atq; exerta, venæ sub lingua ma-
nifestæ deglutire nisi magno cū
labore nequibant. at si vi quadam
deuorare conarētur, per nares ef-
fluebat id quod ingesserāt. Ex na-
ribus loquebant̄. Spiritus ipsis nō
admodū elatus, nōnullis, capitis,
tēporum, atq; ceruicis venæ at-
tollebant̄. atq; horū quibusdā tē-
pora paululū calebant, q̄uis alioq̄
nō febricitarēt. plurimi nō ange-
bant̄, nisi quū vel sputū, vel aliud
quippiā deglutire tentarēt. Neq;
subsedebant oculi. Igit̄ quibus tu-
mor non in alterutrā partem de-
flexus, sed rectus erat, nequaq̄ pa
ralytici euadebant. Horū si quē-
piam periisse mihi cōstaret, id re
ferre grauarer minime. nā quot-

quot memoria nunc consequi possum, oẽs superstites permãserũt. Atq; alij q̃ celerrime sanitati sũt restituti. Alij non pauci, quadragesimũ diẽ preterierunt. Insuper nõnullos, febris omnino nõ arripuit. Plurimis etiã vsq; in longũ tẽpus, pars quedã tumoris protracta est, cuius rei signũ, & a deglutione, & a voce, sumi poterat. Atq; eliquatæ quoq; columellæ, quãq̃ nihil mali habere videbantur, malæ tamen significationis nuntiũ prestabant. ¶ At vero q̃bus alterutra pars afficiebatur, ij ea parte a qua vertebræ resoluebantur, paralytici euadebãt, atq; hec ipsa versus alteram trahebatur. Porro huiusmodi accidentiũ notę, & ex facie, & ore, atq; septo quod gurgulionẽ distinguit, euidenter deprehendebantur. Quin etiam inferiores genæ pro ratiõe mutabantur. Cæterum qui paralytici ab angina fiebant, ijs nõ totum corpus, vt in alijs fieri solet,

resoluebatur, sed vsque ad manus duntaxat malũ procedebat. Atq; ĳ concocta quędam, eaq; exigua, & non sine molestia expuebant. præterea quibus tumor in rectitudine consistebat, ĳ expuere poterant. At ĳ quos febris quoq; infestabat, longe maiori cum difficultate spirabant, ac inter loquendũ screabant. venæ ipsis attollebantur, atq; pedes erant q̃ frigidissimi. Horum si aliqui nõ illico mortui sũt, ĳ tamẽ erigere sese haudquaq̃ potuerunt. Verum omnes quotquot equidem nouerim, mortem obierunt. Totã huius sermonis seriẽ, in secundo libro eius cõmentarĳ, quem in secundum librum de morbis populariter vagantibus, perscripsimus, ad verbũ fere enarrauimus. Atq; idcirco eam totam hic inseruimus, eo ꝙ Hippocrates, multis ostendit accidisse anginam nobis raro visam, nullo existẽte in gutture ꝓprio affectu. Quinetiam qđ circa

primas oritur vertebras,a quarũ
altera pars quædam dentiformis
vocata , procedit. vnde nonnulli
ipſam totam vocauere dentẽ. At
nunc ſub hac quoqꝫ vertebra(in-
quit)factam quidem anginã , ſed
non ęque acutam, vt ea quę circa
ſecundam fieri ſolet. ſiquidẽ con-
ſtat,quod ſpinæ partes, quo fue-
rint altiores, eo ſunt præſtantio-
res . proinde quo inferior primis
duabus vertebris fuerit diſpoſi-
tio, eo minorem inferet noxam.
Sane ex arte ſecandi corpora di-
dicimus,ſepti tranſuerſi neruos,
ſub quarta ac quinta vertebra
emergere. præterea ex commẽ-
tariis de ſpirationis cauſſis, edocti
ſumus,liberam ſpirationem a ſo-
lo fieri ſepto tranſuerſo,acceden-
tę ad hanc intercoſtalium quoque
muſculorum actione, vbi videli-
cet vehementiori opus eſt ſpira-
tione . Quod ſi vehementiſſima
ſpiratione indiguerimus , ſupe-
riores et eam muſculos concur-

rere oportet. Verũ non solum ob magnam aut maximam spiratio= nem, horum musculorum actionẽ requirimus, sed ob alias quoq; caus sas, de quibus latius ĩ libris de dy= spnœa (id est spirandi difficulate) iam dictum est. In præsentia vero satis fuerit, a præscripto Hippo= cratis sermone, tantum accipere, quantum ad affectorum locorũ no titiam necessariũ est. Si prius eius verbi, quod in libro de articulis a nobis explicatum est, memineri= mus, vbi inquit. Vertebrarum au tem quæ in spina sunt, quæcunq; per morbos in gibbum trahũtur. Vult nimirum non solũ ad inter= na, vertebrarũ luxationem, quã lordosin (id est excauationem) vo cant, sed eã quoq;, qua retro ver= tebræ labuntur, comitari tensio= nes, quæ ad partes fiunt internas, trahentibus, qui ibi præter natu= ram cõsistunt tumoribus, neruo= sa corpora. Igitur vbi vnica dun= taxat vertebra, aut etiam duę, aut

tres, ſeſe deinceps conſequentes diſtrahuntur, ea parte ſpinam cauari contigit. Vbi vero inter diſtractas vertebras, vel vna, vel plures illæſæ permãſerit, ſic affectis, gibbus accidere ſolet. At ſi in alterutram partem, vel dextram, vel ſiniſtram diſtrahatur, ibidem in obliquũ torquebitur ſpina. Atque in eo quem præmiſimus ſermone, vtriuſque mentionem fecit Hippocrates, excauationis quidẽ, cum dixit quibus secũdum rectitudinem tumor incedit, obliquæ vero torſionis, dicens quibus vero alterutra pars afficiebatur. Porro exacte admodum atq; vtiliter nobis (ſi legerimus) hæc conſcripſit. Per excauationem quidem, neminem fieri paralyticum, quod fit vbi pars aliqua reſoluitur. Per obliquã vero torſionem, malum ad manus vſque procedere, ſignificãs ipſum ad infernas partes, vt coſtas, lũbos, crura, non poſſe deſcendere. ¶ In primis itaque hoc

nobis sciendum est. Alia quidem sequi accidentia, laborante spinali medulla ꝓprio affectu, siue id ex sola ĩtemperie fiat, siue simul humore quopiã affluente, vt in erysipelate, inflammatiõe, atque vlcere putri. Alia vero, vbi vel vna vel plures vertebrę afflictę luxãtur. Quippe vbi proprio affectu spina ipsa laborat, siue id ĩ dextra, siue sinistra parte eueniat, citra tamen vertebrarum luxationẽ, & quidẽ si in altera parte dũtaxat afficiatur, omniũ inferiorũ corporis partium, quæ e regione nocumẽti constituũtur, tã sensus quã motus lęditur. Si vero vtraq; pars affecta est, oẽs particulę tam in dextra quam in sinistra parte, ei quæ læditur subiectæ, similiter resoluuntur. At luxata vel ad gibbum, vel ad concauum vertebra, fieri potest, vt nulla omnino partium inferiorum, vel in sentiendi vel mouendi facultate vitiũ percipiat. Atq; fieri etiam potest, vt

lædatur eo videlicet modo, qui ab Hippocrate in libro de articulorũ affectibus definitus iam est. Quũ igitur ãgulosa (vt ipse nominat) fit spinę luxatio, id est quum non paulatĩ, sed affatĩ, perinde ac si frã geretur, ps aliqua curuatur, subiectas partes omnes lędi necesse est. Paulatĩ vero facta luxatione, atq; in orbẽ magis, nihil notatu dignũ patiuntur partes, quæ commotæ vertebrę supponũtur. Sed in obliquũ laxatio, lædit õnino eas partes, ad quas nerui ex luxatis vertebris procedẽtes, perueniũt. idq; magis ĩ ceruice. ĩ thorace minus, sed multo minus in lũbis accidere solet. Siquidẽ in ceruice, vertebrę inter se cõnexę, ęqualiter vtręq; conferunt foramini vnde neruus pcedit. In thorace autẽ superior magis, inferior minus. Sed in lũbis, totus neruus ex superiori excidit vertebra, vbi si trãsuersa eueniat vertebrarũ luxatio, eadẽ secũ trahẽs & spinã & neruũ illęsũ

seruat ipsius secundũ naturã or-
tũ. In ceruice vero, ex loco me-
dio inter duas vertebras procedẽ
tes nerui, per obliquas luxatiões, ĩ
ea quidem parte, ad quã spina ipsa
deflectitur, opprimuntur, in alte-
ra vero tenduntur. Porro tensio-
nes quidem, vbi ingens quoq; in-
flammatio accesserit, cõuulsio co
mitatur. Ad compressiones vero
earum partium, ad quas oppres-
sus neruus peruenit, paralysis, id
est resolutio, sequitur. Igitur non
ab re in ea angina cuius ĩ pr̨emis-
so sermõe historia narrata est, ad
manus vsq; superuenit resolutio,
vtpote procedentibus neruis ex
fine ceruicis ad manus. Quippe
sub ceruice thorax ẽ, a cuius ver-
tebris emergẽtes nerui, nõ ad ma-
nus, sed ad spacia ĩtercostalia trãs
mittunt, paucis qui ex primis ꝓ-
cedũt exceptis. Igit̃ ꝑ eas q̃s nuꝑ
diximus vertebrarũ luxationes,
reliqų faciei partes oẽs, neq; ĩ sẽ-
su, neq; in motu noxam subeunt.

Porro genę duntaxat sine mandibula lędũtur, vt quæ a musculosa latitudine, id est lato musculo, mouentur. Constat itaque ꝙ musculi quibus mouendi vis aduenit, per neruos, qui a ceruicis vertebris orti, in ipsis disperguntur, noxam non euadũt, si & spinam, & ꝓuenietes ab ipa neruos, affectus quispiam infestauerit. Verum qui & quot sint huiusmodi musculi, ex neruorũ qui a spina oriuntur, dissectiõe didicistis. veluti alia quoque cognitu necessaria accidétia, quę sequũt, vbi spinę ipsius vertebræ, vel in gibbum, vel concauum, vel etiã transuersum luxantur, ex secunda particula cõmentariorum, quos in librum de articulis edidimus, omnia cum ꝓpriis demonstrationibus accurate conscripta habetis. Quorũ summas in pręsentia commemorasse operęprecium fuerit. Equidẽ nõnulla iam percurri. Superest itaque, vt ea quę nondum tacta sunt, tracte-

mus, vt nihil oratiõi nostrę deesse videat̃. Porro scire debetis, vertebras a suo positu luxari, aut ob casum, aut ictũ, aut tumorẽ præter naturã, neruosa corpora, vertebris ipsis, atque spinę insita, extendentem. Horum duo sunt genera. Alterum eorum quæ innascuntur, Alterum tumorum quorundam qui præter naturam accidunt. Quos Hippocrates vno vocabulo comphendens cruda tubera nominauit. Igitur manifestum est, quod in pręmissa conditione, quam libro secundo de vulgarijs morbis descripsit, ceruicis vertebris adiacentes musculi, afficiebãtur. potuit etiam tuberosus aliquis tumor accedere, ob quem cõcocta nonnullos screare dicit, facta videlicet tuberum concoctione. Cur igitur eos anginofos appellauit? an quia difficulter spirabãt, nullo existente vel in pectore, vel pulmone vitio. quippe hac in re differt anginę cõcursus, a peripneu-

monia, & laterali morbo, atque ex eo q̄ angustię sensus ĩ gutture ẽ. Præterea in p̄sagiorū libro videt̃ anginę nomine appellare oẽs affectus huic loco accidẽtes, quos spirādi difficultas comitatur. Inquit enĩ. Angina periculosissima est, celeriterque enecat, si neq; in faucibus, neque in ceruice quicquam apparet, si dolor vehemens est, si vix spiritus trahitur. etenĩ eodem die iugulat, licet interdū vsq; ad alterū, aut tertiū aut etiā quartū ꝓtrahatur. Quę vero in reliquis, nõ minore quidem dolore afficit, in faucibus vero tumorẽ, ruborẽque excitat, superiori non minus periculosa est. sed longius spaciū habebit, pręcipue si vehemẽs fuerit rubor. Sed tum præcipue malum prolongatur, quum non solum fauces, sed ceruicem quoque rubor occupat. Maxime vero potest ab ea secunda valetudo cõtingere, si rubor simul & ceruicẽ & pectus comprehendat, neque

ad interna reuertatur eryſipelas. Igitẽ ex ĩjs verbis haud dubia cõiectura eſt, omnes affectus qui huic loco accidũt, ſi ſpirationẽ quoquo modo reddant deteriorem, ab ip̃o cynanchas (id eſt anginas) nominari. Nondum ſolitis medicis cynãchen per k, ſynanchẽ vero per s, nominare, tantum abeſt, vt vel paracynanchen vel paraſynãchẽ dicerent. Quippe tum primũ homines res ipſas neglexerunt, quũ nimio ſtudio nomina quęrere inciperent. Itaq; quatuor inuentis nominibus, quatuor affectus ſignificari dicebãt. Ac notas ipſorũ ſcribẽtes, genus illud quod ſupra tractauimus, quum ſermonem ex libro vulgariorum morborũ ſecundo explicaremus, omnino dereliquerunt. Atque hęc ſunt quatuor eorum genera. Primũ vbi fauces inflammantẽ. fauces voco internũ oris locum, vbi ſimul cõueniunt, & gulę, & gutturis partes extremæ. Alterum cum neque fauces,

neque reliquæ oris partes, neque etiam externarũ partium vlla inflammata videtur, laborans tamẽ suffocatiõis periculum in gutture sentit. Tertium vbi extrinsecus circa fauces inflammatio apparet. Quartum vbi gutturis partes, tũ externę, tum interiores similiter affectę sunt. At supest adhuc alius ceruicis affectus, quem ipsi silẽtio ꝑterierũt, vbi ad anteriores partes vertebrę luxantur, & quidem solis interdũ musculis, qui cũ ipsis communicant, tumore præter naturã affectis, vel nato ibi tuberculo, interdũ etiam gula pariter vitiata. Nonnunquam musculis quoq;, qui gulam gutturi iũgũt. Quinetiam propriȷ̃s aliqñ gutturis musculis, qui ipsum aperiunt oblæsis. Per omnes id genus affectus, spirandi quidem difficultas oboritur. sed citra suffocationis periculum, laborãtes difficulter deglutiunt atque dolore afficiuntur, idque pręcipue, cum potus eis per

nares resilit. Accidit etiã interdũ vt excedẽte inflãmatione, & lingua, & fauces, in tumorẽ attollãtur, quẽadmodũ & Hippocrates ipse tradidit. Verũ huiuscemodi cognationum enarratio, proposito nostro nihil conferre videtur. Nam lingua affecta aliæ quoque actiones deperduntur.

¶ At vbi vnica duntaxat actio læsa est, & sedes affectę plures, tũ nostri instituti est, vt ex reliquorum accidentium varietate eas discernendo inueniamus. Quippe nullo spiritalium instrumentorũ quoquo modo, neque primario, neque per cõsensum affecto, fieri minime potest, vt spiratio lædatur. Quum itaque multa sint spirandi instrumenta, ac numerosa quoque partium multitudo, quibus ipsa consentire consueuerũt, non ab re multa discretione indiget is, qui & primario affectas, & consentientes sedes, inuenire conatur. Igitur ex sola spirandi

ſpecie, ilico nonnihil, & de affe-
cta ſede, & de ipſa diſpoſitione,
coniĳcere licet. Quippe ſi videa-
tur laborans, inter ſpirandum, to-
tum mouere thoracē, vt in parte
quidem anteriore, ad iugulum, in
vtroq; latere ad ceruicē, in parte
poſteriore ad ſcapulas vſque, mo-
tus ipſius aſcendat, tres ex huiuſ-
modi ſpiratiōe diſpoſitiones ſigni
ficant. Vna eſt flāmea in pulmo-
ne, atq; corde caliditas. Altera in
aliquo ſpiritaliū inſtrumentorum
anguſtia. Tertia eſt facultatis mu-
ſculos thoracis mouētis debilitas.
Quūq; huiuſmodi ſpirationē cō-
ſpexeris, in primis arterię pulſa-
tionē perpendere oportet, hęc enī
quantus ſit calor indicat. Atq; de
ĳs in libro de præſagĳs a pulſu, iā
ſcriptum eſt. Deinde ſpirationem
ipſam conſidera, an multa, an fre-
quens, an exufflando fiat. Poſtre-
mo thoracem in pectore tange,
quem ſi ardentem inueneris, iam
omnes copioſi caloris notas te ha-

bere non dubita. Quibus ex abundantia accedit, faciei, oculorũque rubor, capitis ardor, ſitis vehemens, lingua arida, & ſalebroſa, dicente infirmo ardere ſeſe. Vbi vero incendiĳ ſignis modum ſeruantibus, thorax vehementer dilatatur, anguſtiam in ſpiritalibus inſtrumentis eſſe portendit. Itaq́ꝫ conſideres oportet, an guttur ſit affectum, an pulmo, an thorax ipſe humoribus impleatur, an tubercula in ipſis nata ſint, quo in genere etiã abſceſſus numerãtur. Atqui gutturis affectus, tum primarios, tum eos quibus per cõſenſum infeſtatur, iã percurrimus. Pulmonis autem, thoraciſq́ꝫ vitia, paulopoſt accuratius perſequemur. Nam in pręſentia ſpinæ duntaxat affectus tractare propoſuimus, tum alios, tum illos qui ei per imbecillitatẽ vocatã accidere ſolent. Porro ſolet imbecillitas accidere, interdũ cerebri vitio, vtpote a quo, & ſentiendi, & mouendi facultatẽ reci-

pit. Interdum ipsa dũtaxat spina primario affectu laborãte, idq; ob peculiarẽ intemperiẽ, vel toti spinę, vel diuersis ipsius partibus adueniẽtẽ, quã vulgariũ medicorũ mẽtes nequaq̃ cõp̃hendere valẽt, quũ tamẽ creberrime videãt laborantes quosdã adeo p̃stratos, vt vix digitos possint mouere, quãuis omnibus thoracis partibus spiritus trahatur, nullo ardẽte calore ad magnã spirationem ipsos cogente. Id vero ob huiusmodi caussas eis accidit. Nam dũ quiescit animans, liberam spirationẽ, solum septum trãsuersum, modo valeant vires, efficere solet. Vbi vero ob infirmitatem, spirãdi munus perficere non valet, tũ intercostalium musculorum concurrit auxiliũ. Quod si pręterea maiori animal spiratione egeat, tunc superni musculi omnes, quorũ maximi, scapulas secũ manifeste mouent, ad spirãdi actionẽ requiruntur. Quum itaque hominem spi-

randi opus omnibus thoracis partibus perficere videris, non fuerit tamen frequẽs ſpiratio, quantum thorax dilatetur perpende. Inſup & nariũ pinnas, etenim ipſę quoque & dilatantur & cõtrahũtur. Dilatatur autem thorax quidem, verum non ſimiliter vt in ardentibus febribus, quum adhuc valẽt vires. Nam in ĳs magna ex parte totus thorax dilatari conſueuit. Neque etiam vt in illis, quibus id euenit ob aliquam ſpiritalium inſtrumentorum anguſtiam, vt in angina, atque in dyſpnœa, quam fluxio affatim deſcẽdens induxit. Neque quibus ab vtraque cauſſa prouenit, vt in peripneumonia. Quippe hoc morbo affecti, & maxima & frequentiſſima ſpiratione vtuntur. Cęterum quemadmodũ ob viriũ infirmitatẽ, ita ob vnius quoq; particulę particularem imbecillitatem, omnes thoracis partes dilatari cogũtur. ¶ Igitur Atleta Secũdus nomine, qui ſatis q̃d

pateretur intellegebat, sentire se manifeste in septo trãsuerso dixit imbecillitatẽ. Atque idcirco cogebatur intercostales musculos sine intermissiõe mouere, atq; nõnũq̃ superiores quoque, interdũ autẽ zonam circũdans præcordiorum partibus, sola transuersi septi motione, sufficiẽter spirabat, quo tempore quiescebat. Verum an ad septi trãsuersi musculũ, an ad neruos qui ad ipsum perueniũt, an ad aggregatũ ex vtrisq; pertineat huiusmodi imbecillitas, mihi quidem explicatu perdifficile videt̃.
¶ Idem spiratiõis genus etiam in alio quodam notaui, quem quum aliquando equus in pręcordiorum regione calcitrasset, adeo atrociter, vt oborta in septo transuerso inflammatiõe, mortis periculum immineret. Is licet euaserit a periculo tutus, ab imbecillitate tamen liberari nequiuit. ¶ In alio etiam, qui a vehementi peripneumonia infestabatur, brachij tam

externę, quã internę partes, a cubito ad summos vsq; digitos, sensus difficultate laborauerũt, atque motus quoque nonnihil læsus est. Huic præterea nerui, qui ĩ primo atque secũdo intercostali loco inueniuntur, noxam subierũt. quorum primus non cõtẽnendæ magnitudinis, p intimas partes abditus defertur, sed ei qui ipsum pręcedit admixtus, atque multifariã diuisus, vt in arte secãdi corpora videre est, cuius etiam partes aliquę per interiorẽ cubiti regionẽ, vsque ad digitorũ extrema peueniunt. Alter vero neruus tenuis quidem, nullique admixtus, per axillam sub cute ad brachium defertur, dispersus per cutis tã exteriores, q̃ internas partes. Huic homini celeriter sanitas reddita est, adhibito medicamento ei loco vñ nerui prodeunt, iuxta primum, ac secundũ intercostale spaciũ. ¶Iã sanati sunt quoque nonnulli, quibus vtrunque crus paululum reso

lutum erat, adaptato lumbis medicamento, in eo spinalis medullę loco, vnde cruribus nerui adueniunt, nullum resolutis cruribus medicamen adhibendo. Neque enim ipsorum sed medullæ proprius erat affectus. ¶ Vidimus alium, cui magna oborta suppuratione in altera nate, iuxta cruris initium, nerui eiusdem cruris per incisionẽ nudati sunt, sed ea parte sanata, toti membro mouendi difficultas accidit. Itaque cõijciens durum quidpiam, a priori inflãmatione in neruo derelictum, quod huiusmodi dispositionem induceret, affecto loco idoneum medicamen adhibendo, hominem perfecte sanaui.

¶ Quod autem de partibus faciei dictum est, id de reliquis quoque omnibus est intelligendũ. Quippe vna duntaxat pereunte actione, solum musculum, qui ipsam efficere solet, aut neruum ipsius, affectum esse putandum est. At vbi plures actiones vitiatæ sunt, non

eodem in loco acccidit interdum, omnes eius musculos, a communi aliqua caussa lędi. fieri etiam potest, vt neruus aliquis, qui musculis illis communis est, afficiatur.
¶Prętere a piscator quidã, quũ in fluuio pisces venaretur, adeo circa sedẽ, & vesicã ĩfrigidatus est, vt ipso inuito effluerẽt & alui excremẽta, & vrina. Atq; hic quoque ꝑ calida remedia affectis musculis adhibita, celeriter sanus euasit. ¶Item alius eisdem molestatus accidentibus, sine tamen manifesta caussa, læsis circa os sacrum neruis, multo tempore per multa præsidia, vix sanatus est. Igit̃ qđ ꝓtinus ab initio dicebã. illius nũc quoque mentionẽ faciẽdo, ad alia me diuertam. Etenim si ex arte, quæ corpora secare docet, ad quã particulã descendant singuli nerui, a spina prodeuntes, cognoueris, affectas sedes quã facillime inuenies. Ex artis itaq; actiõibus horum omniũ examen re ipsa depre

hendite. Nanque sępenumero vidistis ex huiusmodi notitia, manifeste iuuari laborãtes. Quippe nõ solum crura, & manus temere ac frustra vulgares medici, tota die noctuque, calidis medicamentis illinunt, prætereuntes locum, vbi vel spina, vel neruus aliq̃s ex ipsa emergens, læditur. Verum etiam caput cuiusdam, non ita pridem, impositis medicamentis vehemẽter calidis, vlcerauerunt, putãtes sensum ipsius grauiter lęsum, hoc pacto posse reuocari. Atque hunc ipsum sanauimus, inuenta sede affecta, tum ex reliquis accidentibus, tum ex euidentibus caussis. Nam super singulis interrogauimus. Quarũ vna huiusmodi erat. Quum sub multa pluuia ac vento impetuoso ambulasset, palliũ circa ceruicẽ madefactũ aiebat, adeo vt vehemẽti se frigore ĩ ea pte affectum sẽtiret. Itaq; si scieris ex primis spinæ vertebris, quatuor neruos ad caput ascẽdere, a q̃bus

pellis ipsũ ambiẽs, sensũ accipit, facile sedem affectam iuenies. Hac igitur sanata, capitis quoque pellis pariter sanata est. vtpote quæ nulla primaria affectione laborabat. Medici vero neque huiusmodi neruos, neque eos qui per singulas cutis partes dispersi sunt, cognoscẽtes, quamuis pręsentaneũ sit eis remediũ, quod minime dęticulę iuxta nerui initium adhiberi deberet, ipsi partes illæsas multo negotio molestant. Ego vero sępenumero vos monui, alios quidem in ipsa spina veluti radicem habere, alios vero vt ex magnis ramis, atque ipsis quoque e spina exortis, procedẽtes, qui rursus diuisi, distribuuntur. Atque alñ per valde multas cutis partes, alñ per pauciores. Quo magis miror dissectores ipsos, illos non cognoscẽre, quum in neruorum resolutiõe quærunt, quam ob caussam resolutarum partiũ non semper & motus, & sensus pereat? videntes ali-

quando sensum duntaxat, aliquã/do & sensum & motum simul deperdi. Arbitrãtur nanque neruorum, qui per musculos dispsi sũt, reliquias, ad cutem tendere, quũque diuisus per musculum neruus affectus est, siquidẽ vehemens fuerit vitium, & sensum & motum simul lędi, sin leuius fuerit malũ, seruari quidem sensum, vtpote q non tantũ roboris desideret, motum vero, eo q robustis egeat viribus, perire. Interdum enim vnus musculus, vel totũ crus, vel manum mouet, ac proĩde viribus ĩdiget, qui si ita afficiatur, vt munus suum perficere nequeat, mẽbrum ipsum immobile relinquit. sentiendi vero facultas partiũ affectiones discernens, illęsa tũc p manet. vt quæ non ita validis egeat viribus. quippe nihil minus, imo magis etiam, pati possunt, p tes quum debiles fuerint. efficit enim imbecillitas, vt facilius affectio a sensu dinoscat. Igitur ratio,

ipſorum in huiuſmodi quidẽ neruorum reſolutione probabilis eſſe poteſt. Vbi vero de perdita ſentiendi facultate, motus non perit. nonnulli quidem adeo vanas adduxere rationes, vt ſatius fuiſſet eos conticeſcere. nõnulli vero cognita huius quęſtiõis difficultate, non grauati ſunt dicere huiuſcemodi paralyſis ſpeciem, qua ſeruato motu ſenſus perderetur, neminem vnquam vidiſſe. Sane qui arroganter ſibi ſectę alicuius principatum vſurpant, artis vero opera nũquam in exercitationis vſũ duxerunt, ĩjs nihil tam difficile videtur, quod non intrepide profiteantur. Verum magna ex parte mentiuntur. atq; vt ſcribunt nõnulla, perinde ac ſi ipſa frequẽter conſpexerint, quorum tamen ne ſomnia quidem vnq̃ viderũt, ita plurima nunquam videri aiunt, quãuis creberrime conſpexerint.

¶De ſanguinis ſputo.
Caput ſextum.

ATq; conuenit quidem inter medicos, sanguinē e gula vētriculoq; vomitiōe, ex spiritalibus partibus tussi, ex faucibus & gurgulione screatu, ex ore sīplici expuitiōe expelli. Nos vero sāguinem, qui a cerebro, ad gurguliōis partes internas, vt ad fauces affatī descēdebat, tussiendo educi sepę numero conspeximus, quippe subito gutturi irruēs, tussim mouere potest. quare dilīgēter aduertere animum oportet, ne aliquādo huiusmodi sanguinem, ex spiritalibus instrumentis ascendisse putemus, exemplo illorum medicorum, quos equidem noui non recte erroris accusare prętantissimos medicos, quum ipsimet errarent, credentes huiusmodi sanguinis eruptionem esse quam periculosissimā, vtpote pulmone vehementer affecto. Neq; enim par est, exigua vena dirupta, tantum

effluere sanguinem. Cęterum cõtingit plærũq; vt vel erosa, vel exesa, vel vtcũq; nominare volueris, vena sanguis affatim tussiendo eĳciatur. Quũ enim retroactis temporibus, quis ex non ita multis interuallis, quotidie sãguinem tussiendo expuere cõsueuerit, superueniatq; ei postea multi sanguinis inter tussiendum eruptio, & quidẽ neq; ab alto cadẽti, neq; in certamine, neq; palestra grauiter vulnerato, neq; etiã sub vllo graui pondere oppresso thorace, reliquum fuerit, vt conĳciamus, ob auctam erosionem, plurimum sanguinem inter tussiendum fuisse reiectum. Atq; nõ pauci sic affecti, pulmõis quasdã particulas simul cum sãguine eiecerũt. Quocirca diligẽter considerare oportet, an spumosum quidpiam simul educatur. Id enim efficacissimum fuerit indicium quod ex pulmõe facta sit excretio. haud secus si bronchi pars quędam. aut

arteriæ, aut venę tunica, aut etiã pulmonis ipsius caruncula eĳcit. Quippe nihil horum accidit ĳs, qui ex thorace sanguinem tussiẽdo producunt. Ac ne dolor quidẽ infestat eos, quibus a pulmone sãguis erũpit, vtpote qui duos neruos perq̃ tenues, a sexta neruorũ a cerebro ortorum coniugatione recipit, extrinsecus per membranam ipsum continentem dispersos, qui intrinsecus haudquaq̃ per visceris profunditatem extendũtur. Verũ thoraci (vt scitis) multi ab internis, multi etiam ab externis partibus, aduenıunt nerui, quibus facile dolores percipi possunt. Præterea thorax musculis, ossibusq; abundat, pulmo vero laxus est, atque ab afflictione tutus. Proinde thoracis dolores intensiores sunt, pulmonis remissiores. Quũ igitur dolẽte thoracis parte quapiam, sanguinem quis spuendo reiecerit, neq; multũ, neque rubrum, sed nigricantem, gru-

mosumq; , huic thorax primaria affectione infestatur. Sanguis aũt ex pulmõe educitur, eo modo quo pus ĩ suppuratis affectibus, vbi videlicet inter thoracem & pulmonem, sensus iudicio cõtineri percipitur, haud secus quam in pleuriticis quoq; sputum quomodolibet coloratũ apparere solet, quẽadmodum in quinto huius commentationis libro vtcunq; dicemus. ¶Consequens est vt de vlceribus quæ sanguinis reiectioni supervenire cõsueuerunt, deinceps dicere aggrediamur. Ea ĩ pulmone creberrime fieri possunt, ac curationem (vt quibusdã videtur) nequaq̃ admittunt, aut (vt aliĩ putant) difficulter admodum sanantur. At in thorace dirupta vasa, a quibus sanguis expuitur, magna ex parte conglutinantur. Nunq̃ enĩ huiuscemodi vlcera, vel diuturna, curationi omnino resistũt. Quæ vero in pulmone longo iã tempore permanserunt, quamuis

aliquando curentur, relinquitur tamen in ipſo res quædam calloſa, fiſtuloſaq́, quæ tractu temporis, a leui occaſione expelli ſolet. Atque cum ĳs quæ inde expuūtur, miſcentur ramenta a medicis vocata, ac cruoris exigua quædã guttula, qua in re, cum vlceribus in alĳs ſedibus genitis, communicant. Verum ex gula ventricu loq́, vomitu, ex renibus & veſica, cum vrina, ex inteſtinis vero deiectione excernuntur. Sed ex ſpiritalibus inſtrumẽtis, nihil ſine tuſſi expui poteſt. Quod ſi pluribus deinceps diebus aliquis cruorem & ſcreauerit, & emunxerit, idq́ citra capitis vel dolorẽ, vel grauitatẽ, ſiue præſentẽ, ſiue pteritam, neq́ is ex ictu procedat, Huius & totum per nares meatũ atq́ eam oris partem, qua ad nares foramen tendit, accurate cõſiderare oportet. Nã fieri poteſt huiuſmodi accidẽs, hirudine huic loco adhærente, quæ quidem

in dies augeri solet, quamuis enī primis diebus, vtpote exigua, sensum effugiat, tertio tamē, quarto/ve die, haud obscure videri potest. Eadem ratione ex ventriculo quoq;, cruor epota sanguisuga euomit. sed est huiusmodi cruor tenuis saniei q; speciem refert, siue is ex ventriculo, siue naribus, siue ex ore feratur. Igitur cum talem videris, ac hominis considerato habitu, super præteritis eum interrogaueris, ex omnibus, rei ipsius veritatem facile conijcies.

Historia.

Equidem quū viderem hominē, ītegra valetudīe, huiusmodi cruorem euomētem, interrogaui qua victus ratione antea fuisset vsus, ille vero inter alia quæ narrauit, hoc quoq; addidit, quod quum nocte quadam sitiret, misso puero q aquam afferret, ex immundo fōte bibisset. Quibus auditis, sciscitatus sum, apparuissent ne aliquando sanguisugæ in ipso fonte, qui quū id quoq; fateret, epoto sub-

inde idoneo pharmaco, hirudinē vomitione reiecit. ¶ Porro quum alius quispiam huiusmodi cruorē emungeret, & expueret, ipso narrante audiui, eum rure, æstatis tēpore, in stagno quodam, cum cęteris iuuenibus iuuenili ludo, qualem adulescentes in aqua ludere solēt, exercitatum, tum ego sciēs in eo stagno sanguisugas esse, duxi laborantem ad splendorem, cōuersoq; directe ad solis radios nariū foramine, in eo meatu vbi nasus ad oris regionem perforatur, hirudinis in meatu latentis caudā cōspexi. Has igitur historias, vtpote perquam cōducibiles, vobis narrare operæprecium duxi.

¶ Quibus notis vitiata voce, affecta sedes deprehendatur. Caput septimum.

QVod in propoſito ſermone, læſionem putare oporteat, etiam ſi non penitus tota ptis actio ſecundum naturam deperditur, ſæpenumero iam diximus. Nec ab re fuerit id in præſentia monuiſſe. Præterea (quamuis non ignoretis) monitos vos velim, non eãdem eſſe rem, vocem & sermonẽ ſiquidem vox vocalium inſtrumentorũ munus eſt, Loquela vero, eorum quæ ſermoni deputata ſunt, Inter quæ lingua principatum obtinet. cui non parum conferunt, & nares, & labra, & dentes. Sic etiam vocis inſtrumenta ſunt, guttur, & muſculi ipſũ mouentes, atque nerui, qui a cerebro ipſis vim deferunt. Igitur ſi vel claudentes, vel aperiẽtes guttur muſculi immobiles reddantur, q̃ ſic afficitur obmuteſcet. vbi vero vel difficulter mouentur, vel palpitant, aut tremunt, pro affectionis ipſius modo, vox ipſa lędetur.

Similiter, si vel conuellendo, vel quatiendo, mouētur, aut vbi imbecillę sunt ipsis veres, siue ob suā ipsorū, siue ob neruorū ipsos mouentiū affectionē, obscurā efficiēt vocem. Quod si alius quispiā ex mouētibus guttur musculis, quoquo modo afficitur, lædetur quidē vox, sed paruum erit vitiū, atq; sic affectus!, neque obmutescet omnino, neq; ita exiguam habebit vocē. Igitur vt ex musculis guttur, mouētibus, pręcipui habent, ĳ q ipsū & aperiunt, & claudūt, ita ex vocalibus neruis, ĳ quos recurrentes vocant, qui & ipsi sextæ coniugationis ps sunt, neruorū, qui a cerebro oriuntur, quemadmodū & alĳ, qui quidem per ipsum dispersi differunt ab illis, eo quod a neruis sextæ coniugationis non in ceruice, sed cum ad thoracis regionem peruenerint separantur. Nullus itaq; tam ineptus dissector est, qui sextam coniugationem totam secet inuitus,

quamuis recurrẽtes nerui ob im-
peritiam nõnunquam diuellãtur.
accidit vero interdum in magnis
asperę arterię vulneribus, vt vna
cum ipsa arteria, vel alter, vel v-
terque incidatur. Porro per chi-
rurgiam quoque infrigidati, tan-
tisper vocẽ impedient, donec ca-
lefacti, naturalem temperiem re-
cuperauerint. Quinetiam vitiari
vocẽ haud obscure contigit, quũ
vel acutior, vel maior redditur,
ob id qđ fauces a suis musculis ne-
queant intendi. Item grauissime
læditur vox, vbi membrana, quę
faucibus & gutturi cõmunis est,
multa humiditate rigatur. Quod
etiam fluctiões eadem ratione vo
cem raucam efficere possint, ne-
mo non intelligit. Vehemẽs quo-
que exclamatio, similiter vocem
afficit, vtpote quæ similem inflã-
mationi circa iam dictã membra-
nam, atque gutturis musculos, pa
rit affectum. Cæterum quum gut-
turis interni musculi inflamman-

tur, eum affectum, anginam esse constat, quę simul & vocē, & spirationem lædit. Ac idem quoque in vniuersum facere solēt omnes præter naturam tumores, siue in spiritalibus vījs exoriātur siue, extrinsecus ipsas comprimēt. Sic enim gula quoque vbi inflammatione affecta est, vt comprimat asperæ arteriæ tunicam, qua cartilaginum ipsius partes extremæ sigmoides vocatæ (id est quæ sigma literę figuram referunt) cōiunguntur, & spirationi, & voci noxā afferre consueuit. Haud absimile quoq; vitium inducit, vertebrarum ceruicis in anteriorem partem luxatio, sed de his iam antea dictm est. Igitur omnes huiusmodi affectus voci adueniunt, proprījs ipsius instrumentis familiari aliquo vitio, siue primogenia affectione, siue per consensum laborantibus. Nam id ad propositū sermonem nihil conducit. ¶Sunt pręterea alīj affectus, cum pe‸uli-

eri sua materia priuatur. Atq; in commentariis de voce iam dictũ est, quod propria huius actiõs materia, generatim quidẽ loquendo, est expiratio. secũdũ spetiẽ vero, atq; ꝓpriã differentiã, exufflatio. quę quidem est, quũ affatim spiritus foras effertur, intercostalibus musculis ad hanc actionẽ cõcurrẽtibus. Vnde fit, vt per vehementia thoracis vulnera, atq; omnino ipsius in altera parte resolutionẽ, in primis quidem semispirans, ac mox animal semiuocale euadat, idq; per accidẽs. In apoplexia vero, sopore, morbo comitiali, vigilanti sopore, cõmuni ratione earũ actionũ quę ab impetu & volũtatis imperio ꝓcedũt, vocẽ lędi cõtingit siue spinæ partes primæ, siue simul cum iis cerebrum quoque afficiatur. His itaque quinquẽ inter se consequentia quadam cõuenientibus, expiratione, exufflatione citra strepitũ, strepenti exufflatione, voce, loquela. si earum

prima lædatur, reliquas omnes læ
di necesse est. Vltima vero læsa,
reliquę haud quaquam læduntur.
At cum secunda, tres reliquæ læ-
duntur, cum tertia, duæ vltimæ,
cum quarta vero, sola postrema
læditur. Etenim si nihil õnino spi
ret animal, vel ex vtrisque tho-
racis partibus, vel ex alteta parte
duntaxat, & quidẽ si ex vtrisque,
celerrime suffocabitur, si ex alte-
ra tantum, semispirans, atque se-
miuocale reddetur, perdetque si-
mul reliquarum deinceps duarum
actionum partem dimidiã. Qua-
rum alteram exufflationem citra
strepitũ, alterã vero, strepẽtẽ no
minare cõsueuimus. Quod si ex-
piratiõe seruata, corrũpatͫ exuffla
tio, reliquę tres actiões, strepẽs ex
ufflatio, vox, et loquela, simul cor-
rumpẽtur. Sicut voce pereunte,
loquelã quoque perire necesse est.
Cum itaque dictarũ actionũ opifi
ces musculos cognoueritis, super-
est cõsiderare, qui ex ipsis ꝓprio

affectu laborent, & quorum actio lædatur per accidens. Quod si quidpiam eorum, quæ ex corporum dissectione vidistis, obliuioni tradideritis, admonebunt vos, hi quos de respirationis caussis, atque de voce perscripsimus, commentarij. Atque de his ipsis, in secundo libro de viuorum dissectione, etiam dictum est. Sane expirationem faciunt, vniuersi thoracem contrahentes musculi, Exufflationem, quæ vehemens expiratio est, intercostales maxime. Strepentem exufflationem, hi qui in faucibus sunt, Vocem vero ipsam, gutturis musculi efficiunt. Sed lingua articulatim vocem distinguens, loquendi vsum præstat. atque non nihil ad hanc rem conferre videntur dentes, labra, narium foramina, palatum, gurgulio, præterea mediocre linguæ ipsius vinculum. Itaque balbis blesisque atque alijs qui impedita sunt loquela, loquutionis instrumentorum aliquod, aut cum natura ipsum

formaret, aut postea, lædi certum est. Veluti quum vel polypus, vel aliud quidpiam narium foramina obstruit, aut ex primis dẽtibus aliquis deperditus est, aut vbi labia fuerint mutilata. Verũ quo pacto quidam tenuẽ obtineant vocẽ, ac pręterea quomodo alię vocis, tum differentię, tũ affectiones, fieri possint, vt rauca, resonans, tenuis, aspera, obscura, in commentarijs de voce sufficienter diximus.

¶Quibus notis sedes affectæ in dyspnœa dephendãtur.
Cap. VIII.

Atque de dyspnœa (id est difficili respiratione) iã antea, vbi spinę passiones percurrimus, multa dicta sunt, quorum in pręsentia meminisse operępręcium esse ducens, ea quę ad huiusmodi cõtemplationẽ desiderari possunt, subiũgere decreui. Itaque in vniuersum expedite vos meminisse velim, musculorum thoracem mouẽtiũ,

neruorumque, qui ad ipſos perue-
niunt, quos in corporũ diſſectione
vidiſtis. Igitur introeuntes ad ho
minem difficulter ſpirantẽ, in pri
mis conſiderate, an omnes thora-
cis muſculi moueantur, an ſoli in-
tercoſtales ſine ſuperioribus, atq;
an ſimul cum intercoſtalibus prę-
cordia quoque moueãtur. Quum
itaque conſpexeritis omnes moue
ri, vnam ex tribus, quas dicemus,
cauſſis, huiuſmodi motionem effi-
cere putandum eſt. ac deinde quæ
ſit illa, quę nunc infeſtat, perpen-
dere oportet. Quod ſi non omnes
mouẽtur, aliter definire. Subijcia
mus igitur aliquem omnes ſimul
mouere muſculos, vt pectus, vna
cum ſcapulis manifeſte ſubleuet.
In hoc ex tribus vnũ aliquod cõij
cere neceſſe eſt. Aut virium im-
becillitatem, aut viarum ſpiritus
anguſtiam, aut vehementem in
corde & pulmone calorẽ. Quãuis
interdum duæ, ac nonnunq̃ (licet
raro) tres quoque ex iam dictis

caussis concurrere possint. Atqui tribus quidē simul conuenientibus, ꝓximam mortē timere oportet. Vbi vero duæ fuerint, difficile est ægrum seruare. Sed vna dūtaxat infestante, peculiari opus est finitione, vt sciatur, vtrum ad sanitatem perueniet æger, an sub malo succumbat. Igitur vbi vires dūtaxat fuerint infirmę, ad tria mouētium musculorū genera venire, eosque omnes ad motionem excitare solent, vno genere mouere pectus nequeunte, Quippe si septum transuersum solum, veluti quum secundum naturā se habet, sufficienter mouere posset, neque intercostalibus, neq; superioribus musculis indigeret, quoniā vero imbecillum est, omnes sensim mouet, sed neque frequentem, neque raram omnino facit actionē. His igitur adhibenda est mens, nā cętera haud difficulter per ea discernūtur. Sane plurimū aucto in spiritalibus instrumētis calore, oībus

quidē thoracis musculis agit animal, sed velox, frequens, & vehemens, est eorum actio, quando videlicet citra virium imbecillitatem, calor infestat. At viriū imbecillitatē, vbi flammeus calor non accesserit, neque velox, neque frequens omnino comitatur motus, proinde nō ita multū, omnes thoracis partes dilatare potest. Quippe hoc dyspnœę genus, cū ea quæ ob nimiam incessionem facta est, vnum commune habet, quod oēs thoracis musculi per ipsam agere coguntur. Quinetiam vbi ob plurimum calorem spiratio difficilis est, pręter magnitudinem, frequētiam, & celeritatem, hoc quoque accedit, ꝙ calidus, feruensque spiritus, exufflando producitur. vbi per virium imbecillitatem, nulla ab ore facta exufflatiōe, ex solis naribus emitti solet. Quđ si per inspirationem cuipiam narium pinnæ manifeste contrahi videantur, id vero efficax ꝓstrati roboris indi-

cium eſt. Ob ſpiritalium vero in=
ſtrumentorum anguſtiam, totus
quidẽ thorax magna ex parte, &
celeriter, & frequenter dilatatur:
ſed qui ſic laborant exufflare om=
nino non conſueuerũt. Si vero ſi=
mul conueniunt in ſpiritalibus in
ſtrumentis, & calor, & anguſtia,
vt in peripneumonia, tum neque
maxima, neque frequẽtiſſima, ne=
que etiam celerrima ſpiratio ſuffi=
cere poteſt. ſed ſurgere tentãt ſic
laborantes, etenĩ ſentiunt hoc pa=
cto thoracẽ facilius dilatari. quip=
pe qui decũbentibus in ſeſe conci
dit, eo ꝙ pectoris partes ad ſpinã
declinãt, qua erecta thorax etiam
ſimul fertur, nõ amplius ſeipſum
grauans. Ac ſimiliter quoq; reſpi
rare ſolent, ſi quibus aſperæ pul=
monis arteriæ plurima defluctio=
ne opplẽtur, aut vbi ex proximis
locis in ipſas aliquid deriuatũ eſt,
a ſuperioribus vero vnica duntaxat
xat re differunt, quod neque exuf
flant, neque calidum ſpiritũ emit

tunt. ¶ Sic etiam ĳs, quibus inter thoracem pulmonemque magna puris quantitas collecta est, quos suppuratos vocant, totus thorax attollitur. sed neque calidus est ipsorum spiritus, neque etiam exufflando emitti solet, nisi adurens fortasse febris accesserit. Verum ĳ celerrime suffocantur, tum ob affectum ipsum, tũ φ vires omnibus suppuratis ex necessitate imbecilliores redduntur. Sed non necessario in fluctionibus quæ ad pulmonem irruunt, aut peripneumonia, aut asthmate (id est anhelatione) robur ꝓsternitur. Nã contra per anhelantes affectus, crassis & viscosis humoribus pulmoni impactis, vires robustæ, constantesque permanere possunt. Atque si tuberculum, coctu difficile, aliquãdo in ipso natum fuerit, thorax maxime quidem dilatabitur, sed non ita multum inspirabit aerem. Ac licet cõtinenter spirare cogatur, non tamen exufflare solet, id enim

aucti caloris proprium est.
¶In eãdem dyspnœę speciem, sed alia ratione, labuntur, ĩ quoque quos angina molestat, ob angustiam quæ non sit in concauitatibus, quæ inspirationẽ suscipiunt, sed in ĩjs quę ipsam transmittunt. Quibus vero, & abscessus, & inflammatio, atque humorum plenitudo, in thoracis aut pulmonis cauernis consistit, nulla obstructione accidente in gutturis atque asperæ arteriæ concauitatibus, illis videlicet quæ inspiratum aerẽ suscipere solent, si tum angustia cõstringat, ex necessitate sequetur magna thoracis dilatatio, sed non ita multus trahetur spiritus. Proinde laborantem & celeriter, & frequenter spirare necesse est.
¶ Præ omnibus autem vos meminisse velim, magnæ respirationis geminas esse differentias. fit enim interdum ob dilatatiõis a thorace procedentis magnitudinẽ, inter-

dum vero ob inspirati aeris mulctam essentiam. Scitis nimirum quod sæpenumero vos admonere soleo earũ rerũ, quę a prioribus omissæ sunt. Nã quas ipsi persequuti sũt, earum propter scriptorũ multitudinem, facilis atque in prõptu est memoria. Sunt nonnulla quę neq; ab Hippocrate (quamuis accurate de dyspnœa scripserit) definita sunt, neq; ab vllo posteriorum ea quæ ipse reliquit, elaborata discussaque sunt. Atque idcirco necessarium esse putaui, creberrime illorum vos admonere. ¶Igitur quicunque sine inflammatione, vel omnino sine aliquo pręter naturã tumore, aut angustia spiritalium instrumentorum, per febres ardẽtes, difficulter spirant, ĩjs inspirati aeris quantitas, magnitudini dilatationis thoracis, proportione respõdet. Quibus vero vel tumor, vel angustia sine flammeo calore in spiritalibus est, in his thoracis quidẽ dilatatio maxima est, id ve-

ro quod inſpiratur, non ſolũ dilatationem ꝓportione non aſſequitur, verũ etiam minus q̃ ſecundũ naturam inſpirari ſolet, attrahit. At ſine diſtinctione, vnã diſpoſitionẽ oſtendit magna thoracis dilatatio, ſi raritatẽ ſimul acceperit. Verũ animaduertere oportet ne aliquando in hac decipiamini, putantes eã ſpirationẽ, quę ob viriũ imbecillitatem omnibus agẽtibus muſculis efficitur, eandem eſſe cũ magna. Quam equidem, quo clarior eſſet interp̃tatio, ſublimẽ vocare volui, nam tum in animum venit, vt perpenderem Hippocratem ſublimẽ vocare ſpiritum, eum qui altioribus thoracis partibus inſpiratur. Quemadmodum quum inquit. Magnus ſpiritus & ex longis interuallis, deliriũ declarat. Conſtat eum, magnum ꝓ multo dixiſſe. Is vero bifariam fieri poteſt, vel ſine ſuperiorũ muſculorum actione, vel ipſa quoq; concurrente. Nam plerunque inter-

costales musculi, vna cum septo transuerso, ad multã thoracis eleuationem qua multus spiritus alliciatur, superiorum musculorum auxilio non indigét. Quod vero huiusmodi eleuationis species, delirium portendat, in commẽtarijs de dyspnœa iã ostẽdimus, vbi etiã cuiuslibet difficultatis anhelitus dispositio, declarata est. Nũc vero, vt compendio quodam, hic explicamus eos affectus, quos ĩ alijs antea cõmentarijs iã percurrimus. Ita & de dyspnœę differẽtijs, partim quidem dictũ est, partim vero in sequentibus dicemus, Nam magnarũ respirationũ, alia quidem crebra est, atq; huic sunt differentiæ complures, quarum aliæ alias dispositiones indicant, Alia vero rara, vnicam indicans dispositionem. Sic etiam de exigua dicendum est. q rara quidem spiritalium instrumentorum frigiditatem, frequens vero non solum spiritalium, sed eorum quoque quæ

cum ipsis mouentur, vt hepatis, lienis, ventriculi, gulæ, laborem portendit. Quum igitur plures sint dispositiones, quas per vehementes motus dolor comitatur, ex aliis notis, & cõsiderandũ & definiendũ est, siue inflammatio quędam, siue erysipelas, siue vlcus, siue abscessus dolorem efficiat.
Quinetiam didicistis ꝙ inæquales intemperantiæ, dolores excitare sępenumero solent. Similiter spiritus crudi flatuosiq; copia, qui arctatus aliquando, partes ipsum ambientes distendit, aliquãdo vero violenter egreditur. Præterea calidi & acris, aut frigidi & lenti humoris abundantia. si aliquando retentus succus, ambientia corpora distendat, aut inde violenter exeat, dolores efficere potest. qđ si grauius affecta fuerint instrumẽta, in quibus huiusmodi res continentur, dolent, vel non mota. si vero leuior fuerit affectus, quando mouentur. Verum in libris de

dyſpnœa, cauſſam explicauimus, cur exiguæ ſpirationis, frequens quidem ſpiritus, motorum per reſpirationem inſtrumentorum, labore ſignificat. Rarus vero, vehementem refrigerationem, & quidem ſpiritalium duntaxt, præcipue pulmõis, & cordis. Eſt etiam alia diſpnœæ ſpecies, quũ veluti breui quadã quiete, ĩtercipit opus thoracis, idq; nõnnuq̃ aſpirando nõnũq̃ vero reſpirando, ſiue hoc accidat ob muſculorũ thoracis cõuulſionem, ſiue ob caloris copiam, cogentis laborantem continenter vel aſpirare, vel reſpirare. ¶Eſt inſuper alius ſpirationis affectus, quem apnœã (quaſi non ſpirationem dixeris) nominant, nulla, vt aſpicientibus videtur, facta ſpiratione. Verum vt rei ipſius natura declarat, eam non fieri incredibile eſt. Nã impoſſibile videtur vt animal omni ſpiratiõe exacte priuatũ, in vita ſeruari poſſit, quamuis ea animalia quę in cauernis la-

tere consueuerunt, thoracem mouere videãtur minime. Proĩde duorum alterum conñcere oportet, aut adeo exiguã fieri spirationẽ, vt sensum effugiat, aut huiusmodi animalia tunc spiratione omnino non indigere, sed eam transpirationẽ, quæ per vniuersum corpus fit, sufficere. quippe hanc, cor ipsum per arterias efficit. Respirationem vero, per thoracem cerebrum efficere constat. At vero dispositio, quæ apnœam facere potest õnibus animalis partibus cõmunis esse videtur, veluti in apoplexia, sopore, morbo comitiali, catalepsi. Nam in his omnibus, nullus proprius affectus, spiritalia instrumenta pr ceteris infestat, nõ magis quam vocis, aut locutiõis, aut progressionis instrumẽta. sed affecto prĩcipio omnia quibus vires suæ per quas reguntur ab ipso suppeditare consueuerunt, ei cõsentire necesse est. verum de apnœa iam & particulatim, et per se

diximus. quamobrem tempus est, vt nunc ad alia transeamus.

¶De pulmonis affectibus.
Caput nonum.

IGitur quum exercitationis via, qua ad affectorum locorum notitiam peruenitur, duplex sit, altera quidem ab apparētibus accidētibus, altera vero a corporis partibus, si quis per vtrasque voluerit exercitari, eadē bis dicet, quāuis alio & alio modo, vt de pulmonis confestim affectibus dictum est, vbi de dolorum ratione, de sāguinis reiectiōe, ac de dyspnœa diximus, atque in præsentia quoque dicemus.

¶Etenim vehementi dolore nunquam cruciatur, verum & grauitatis sensum, & aliquando extēsionem quandam, vel ad pectus, vel ad spinam percipere potest.

re auditur. Accedit ad iam propositas notas, hoc quoq; indicium, si vehementi prægressa pleuritide, nihil pene laborās expuerit. Si vero citra febrī, serosus, aut pituitosus humor, in thoracis spaciū subito defluens, spirandi difficultatē excitauerit, laborans, tenue sputū, idq; ab initio quidem exiguū, sed cum vehementi tussi, vbi vero concoctum est, plus, atq; crassius, & cum mitiore tussi, expuere solet. Quippe bifariam accidere potest, vt vehementer tussiēdo, pauca quis expuat, alij enī ob lentum crassumve humorem, alij ob tenuem, id facere videntur. si quidem tenuis humor, quū subleuatus est, inter tussiendum a spiritu diuisus refluit. Lētus vero, aut omnīo crassus, difficulter effertur, vtpote qui non tam facile a corporibus quibus impactus est, abstergi, neq; etiam a quauis occurrētis spiritus violentia, impelli potest. nisi enī spiritus qui tussiēdo effera

tur, & multus, & vehemens fuerit, nihil secũ educet. Igitur sputum, qđ neq; liquidum, aut aquosum admodum fuerit, neq; crassũ etiã aut lentum, id facile efferri solet, maxime vbi validæ fuerint vires. Etenĩ sine vehementi thoracis contractione, vehementer tussire nemo potest At sine valida tussi, crassos, lẽtosq; humores, efferri ĩpossibile est. ¶Igitur quãdo cum spirãdi difficultate, cui & angustia, & grauitas cõiũcta est, acuta quoq; febris inciderit, is affectus inflammatio pulmonis est. At si intolerabile fuerit incendiũ, angustiæ vero, grauitatisq; sensus minor, erysipelas ipsũ vexare censendum est. Extremis autẽ ita definitis, quid sit erysipelas phlegmonodes, aut inflammatio erysipelatodes, haud difficulter dep̃hendetur. Sunt aliĵ pulmonis affectus vbi citra humorũ affluentiam imtemperies ipsum infestat, siue ęqualis ea fuerit, siue inęqua/

lis. Igit inæqualis, tussim excitat, æqualis vero, si moderata est, spirationis concinnitatem variat. at si vehemens, idq; vincente calore, frigidi aeris, atq; potionis, cupiditatē inducit, ac tractu temporis finitur in febrim, per frigidam autem intemperiem, contraria euenire solent. quippe si modū seruauerit, calidi aeris, ac calidæ potionis desiderium excitat, si vero modū excedit, replet viscus ipsū fluctionibus. ¶Cęterum de ea tussis specie, qua sāguis ex ipso reījcit, vel exoso, vel rupto vase aliquo, vel ore alicuius venæ patefacto, antea vbi de sanguinis sputo mentionem fecimus, iam dictū est. atque nunc quoq; pauca quędam dicemus. Porro ruptiones in ipso deprehendes, tum ex multi sanguinis fluctione, tum ex magna, notabiliq; aliqua caussa quæ præcessit, si subito aduenerit. Voco autem præcedentes caussas, vt quum aliquis ex alto, vel

in ludo , vel certamine ceciderit, aut quum alter super alterum cadit, aut vbi ex inanimatis corporibus aliquod graue, vt vel lapis, vel lignum , thoracem læsit. Nonnullis ira cum exclamatione præcessit. Quinetiam citharœdis tragœdisq; certantibus, aut acuta vehementiq; voce clamantibus, vasa interdum dirũpũtur. maxime vbi non præmissa pulmonis p precedentes exclamationes lenitione, violenter clamare conant. Vt enim luctatoribus, si certamen aggrediãtur, musculis prius, neque calefactis, neq; per frictiones, aut moderatas motiões, explanatis, partes quædam rũpuntur, atque conuellũtur, ita etiam pulmoni accidere solet. Hunc, quia frictionibus ad vehementes motiones præparare non licet, per exclamationes, quæ frictionibus pportione respondẽt, id efficere studemus. Insup nulla manifesta extrinsecus adueniente caussa, vt in

cæteris corporis particulis, ita in pulmone quoq; vas aliquod ob sãguinis abundantiã dirũpi potest, quũ videlicet extensioni resistit, aut ob frigus a vicinis ptibus cõtractum, aut ob innatam intẽperiẽ. Ita Hippocrates venas (inqt) frangit aqua frigida. atqui ipsa p se eruptiones non facit, sed quia venarum tunicas frigiditate sua duras, & extendi cõtumaces reddens, vt rumpantur paratiores efficit. Ruptionis vero caussa est, aut vehemens motus, aut humorum abundãtia, qui vel per se vel vna cum crudo & frigido & flatuoso spiritu, venas extẽdũt. Verum fractiõis ab huiusmodi haud obscurum indicium prębet, subita plurimi cruoris vacuatio. ¶Quũ vero venarum ora aperiũtur, nõ frigidę, sed e contrario, calidæ dispositiones pręcedunt. veluti vbi multis, eisdẽq; calidis balneis, homo vtitur, atq; terram inhabitat calidam, fueritq; anni tẽpus eius-

modi, similiter alimēta quoq;, & potiones. ¶ At quę eroso vase aliquo affatim accidunt sanguinis euacuationes, eas pręcedere solent exigua sputa, atq; acres ī pulmonem a capite fluctiones. Nonnunquā vero & pulmōis aliqua pars, aut ramentum simul efferri videtur, vt neminem latere possit, ad pulmonem hunc effectum pertinere. ¶ Orto in aspera arteria vlcere, præter hoc quod sputū purulentum apparet, dolorem quoque in loco affecto laborans sentire consueuit, ipsum vero per ea q̃ screātur, quia exigua sunt, ab vlcere quod in pulmone natum est, discerni potest. quippe ab vlceribus pulmonis, plurimū sputi reijcitur. Atq; vt ex pulmōe educta particula, visceris ipsius vlcerationem significat, ita ex gutture videmus interdum corpusculum aliqđ a ligula (Græci glottida vocant) per vlcerationē excreari. Id vero non solū hoc indicio depre-

henditur, verum etiam ex eo, qđ in vlcerato loco, doloris sensu, laborans infestatur. veluti de aspera arteria dictum iam est. Etenim pulmonis vlcera, dolor nō comitatur. ea vero quæ in ĳs sedibus oriuntur, dolorem quidem inducunt, sed non vehementem, vt si alicui suapte natura hebes fuerit sensus, ipsum plane nō percipiat. ¶ Igitur persæpe vidimus eos quos iam supra proposuimus affectus, & qui pulmõi, & spacio thoracis, & asperæ arteriæ, & gutturi accidere possunt. quippe omniū horum, sermonis communitate inducti, mentionem fecimus. Qui vero deinceps dicentur, nō ita crecro nobis apparuerunt. ¶ Quidā humorem repente expuit, liquidę bili in colore perquam similem, medium videlicet inter flauū ac pallidum, ac nulla acredine infectum, atque ita quotidie magnam eius quantitatem expuit. deinde leui suborta febricula,

tabescere incepit, adeo vt puru-
lenta screaret. Postea tractu tem
poris, quatuor videlicet mẽsium,
exiguum cum pure cruorem re-
iecit, atque sic aucta febre, magis
consumebatur, ac iterũ, atq; ite-
rum plus expuebat, adeo vt ma-
gnam sputi quantitatẽ redderet,
quocirca magis increscẽte febre,
ac resolutis viribus, eorum qui ta
be marcescunt exemplo mortem
obijt. ¶ Deinde alium vidi eodem
fere modo sex mensibus, ac alium
quoq; diutius laborantem. ¶ Igit
qui primus nobis occurrit, initio
quidem nihil mali habere, sed tã-
dem pessime affici visus est. Alte-
rum vero quũ conspiceremus, ei
statim ab initio cognito malo, p̄-
senti medicamento succurrere tẽ
tauimus. Ac multo etiam magis
tertio. At quãuis multo negocio
vtrunq; liberare conaremur, ni-
hilominus neq; horum vllus, ne-
que alius post eos, seruari potuit.
quũ enim morti iam proximi es-

ſent,pulmõis ipſius putres quaſ-
dam partes expuebãt. Proinde fa
cile cognoui,haud abſimili eos af-
fectu laborare, qualẽ in externis
partibus videre ſolemus, quum a
putrefaciente quopiã humore in-
ficiuntur. verũ has & abſcindere
& vrere poſſumus. pulmoni ve-
ro horum auxiliorum neutrũ ad-
hibere licet. Quapropter omnes
perire neceſſe eſt. At vero po-
ſtremum quum viderem, ad vi-
ſceris fortem exiccationem, ſoli-
cito me animo conuerti, & quidẽ
odoribus atq; potionibus ad id ef-
ficacibus. Proinde medicamentũ
quod hedychroum vocãt, inter-
diu naribus ipſius iugiter adhibe-
re iuſſi. ad ſomnum vero ſeſe cõ-
uertenti præſcripſi, vt nariũ fo-
ramina ex aliquo pręcioſorũ vn-
guentorũ illinerentur qualia vi-
delicet Romæ præparari ſolent,
vocãt vero ea & foliata & ſpica-
ta. Atq; dedi in potu medicamẽ-
ta, mithridaticam vocatã cõpo-

ſitionem, ambroſiam, athanaſiã, theriacã. Itaq; perpetuo anno ſic educatus, tandem ſimiliter vt reliqui tabidi, vitam finiuit. quam fortaſſe, ob iam dictam educationẽ, longiori tẽpore protraxerat. ¶ Pręterea alium huiuſmodi affectum in pulmone notaui. Quidã diuturna tuſſi vexatus, & exiguum lẽtũq; pus expuens, fruſtum quoddam paruo grandinis grano haud abſimile excreauit, ac deferens illud mihi oſtendit, atq; rurſus non ita multo poſt, aliud quoque attulit. vnde conieci, lentum illum humorem, quem antea expuere ſolebat, ad huiuſmodi ſubſtantiam perueniſſe, quamobrem medicamentũ ei in potu dedi, qđ aſthmaticis auxiliatur. atq; ita factum eſt, vt minorem expueret grandinem, atq; lõgiori q̃ anteá interuallo. neque pluribus deinceps annis adeo mitigari potuit affectus, quin tandẽ moreretur. Cęterũ grandines ipſæ, magna ex

parte erui magnitudinem æqua-
bant, quãuis interdũ maiores, in-
terdum minores esse viderentur.
¶ Atq; alios quoq; similiter quidẽ
spuere, sed nihilominus in multos
annos vitam extendere vidimus.
Quorum alĳ aliam ob caussã, alĳ
vero ob spiritalium instrumẽto-
rum affectum, mortui sunt, quã-
uis nihil cruoris excrearent. ¶ Ea
vero quæ Antipatro medico ac-
ciderunt, nemo est qui nesciat. vt
pote qui medicam artem publice
apud Romãos professus est. Age-
bat hic ætatem sexaginta quidẽ
annis minorem, sed quinquagin-
ta iam annos excesserat. Is corre-
ptus aliquando febre quadã ephe-
mera, idq; ab euidenti caussa, de-
clinante iam febre, vt quid sibi
facto opus esset intellegeret, pul-
sum ipse suum tangere aggressus
est. Quum igitur omne inæqua-
litatis genus, in arteriarum mo-
tione inueniret, in primis qui-
dem territus est. deinde ve-

ro quũ ſeſe non febrire, plane ſen
tiret, illico balneum ſubĳt. quippe
laboribus, ac vigilĳs corpus fati-
gauerat. Atque tenui quoque vi-
ctu, donec diem tertium præteri-
iſſet, vſus eſt. quo quum nulla ap-
pareret febris, q̊tidie ad ſolita ne-
gotia ꝑtractãda prodĳt, atque ar
teriam vſque in extrema ſui bra-
chĳ ꝑte tãgẽs, admiratus eſt, per-
ſeuerantem in pulſibus inæquali-
tatẽ. Occurrens itaque mihi, extẽ
dit manum ridens, iuſſitque pulſũ
tangere. At ego ſubridens, quid
inquam portendit, hoc quod pro-
ponis ænigma? Ille iterum ridẽs,
obnixe orauit, vt tangerem. Igi-
tur inter tangendum, omnige-
nam in pulſu inueni inęqualitatẽ,
non ſolum in multarum pulſatio-
num cumulo, quam ſyſtematicen
(id eſt congregatricem) vocant,
verum etiam in vna arterię diſtĩ-
ctione. proinde miratus quomodo
viueret, quum talem haberet pul-
ſum. interrogaui, num difficilis eſ

fet ei refpiratio. illo vero nullā fe fentire refpondente, obferuaui equidem an aliquando mutaretur, quippe fex mētium fpatio affidue arteriam tangebam. Quunque ab initio interrogaret, quænam corporis difpofitio mihi videret pofse huiufmodi pulfum efficere, atq; per quem modum, idque citra febrim? ad eam quæftionem refpondi, in commentarijs de pulfibus iā declaraffe me huiufmodi inæqualitatem. Nanque ob magnarū in pulmōe arteriarū āguftiā, id euenire putaui. anguftię vero cauffā effe dixi, vifceris inflāmationem. At tibi hanc ob cauffā id nunc accidiffe impoffibile eft, quippe febre fuiffes affectus. Relīquitur igitur vel obftructionem, ex liquidis, & craffis, & vifcofis humoribus, vel crudi cuiufpiam tuberculi ortum, in huiufmodi te difpofitionem induxiffe. Tū ille refpondens, oportuiffet (inquit) me fufpitiofa orthopnœa laborare. At ego

probabilia (inquam) ipſum dicere, ſed a veritate aberrare. quippe fieri nonnũquam huiuſmodi orthopnœam, ob eam quã diximus cauſſam, id vero quum in aſperis, non in leuibus arterijs, craſſus & lentus humor cumulatur. Proinde omnem ei victus rationem, atque medicamenta quoque, haud aliter quam aſthmaticis adhibere iuſſimus. deinde ſex (vt dixi) mẽſibus elapſis, leui quadam ſpirandi difficultate affectus eſt, accedente ſimul cordis palpitatione, imprimis quidem ſemel, deinde bis, atque ter, poſtea, quater, ac ſæpius quoque aucta ſemel ſpirandi difficultate, ad quindecimum vſque diẽ, poſt quem difficillima de repente oborta ſpiratiõe, reſolutus ſtatim obijt, aliorũ quorũdã exẽplo, qui cordis affectibus laborãt, de qbus poſthac ſermonem faciemus.

¶GALENI, DE LOCIS AFFECTIS LIBRI QVARTI FINIS.

¶GALENI, DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA.

Liber Quintus.

N præcedēti libro, quũ pulmonis affectus perstringeremus, sermonis communitate, & thoracis, & cordis q̃dãmodo meminimus, pleniorē vero, absolutioremque de ipsis sermonem, in quintum hunc librum distulimus. Quoniam vero quartus liber, ab accidentibus quę Antipatro medico euenerunt, finem sortitus est, læso imprimis ipsius pulmone, deinde ad cor etiã trãseunte affectu, operæpretium me facturum arbitror si omnes eius affectus percurram.

¶De cordis affectibus. Caput Primum.

IGitur quemadmodū de cæteris corporis parti/bus, ita de corde quoqꝫ definiendum eſt. quædam enī ipſi proprie, vel primario affecto, vel vtcūqꝫ nominare volueris, ſuperueniunt accidētia, quædam vero ipſo cæteris partibus conſentiente. Eſt vero ſermo in aliĳs demonſtratus libris, vbi iā declaratum eſt, innati caloris cor velut fontē eſſe, neqꝫ animal mori omnino poſſe, ni cor afficiatur. Quum itaque tres ſint principes partes, quibus gubernatur animal (Quippe præter cordis principatum, oſtenſum eſt ſenſum & motum, vniuerſis corporis partibus, a cerebro ſuppeditari. Iecur vero nutricis facultatis eſſe principium) ſemper mors, ad im/modicas ſequitur cordis intemperantias. ſimul enim cum ipſo o/mnes vitiātur partes. quū enī (vt oſtēdimus) ipſæ peculiari cordis temperie, actiones ſuas perfi-

ciant, hac pereunte, actiões quoq; ipsarum perire, necesse est. ac ꝓinde cerebri quoque, & jecoris. Horũ vero temperie deperdita, non oportet, cordis simul actionẽ perire. Si enim neque sentiendi, neque mouendi ab electione facultatem, animal habuerit, neque nutriatur, veluti in latẽtibus euenit animalibus, nihilo minus viuere ipsum posse, quoad cor manserit illæsum, haudquaquã negandum est. Quippe videmus sępenumero multis deinceps diebus, alios neque intelligere, neque sentire, nec etiam moueri, at nihilominus viuere. quẽadmodũ vbi quis ob virium hebatis imbecillitatem, sine alimento permanens, diutius etiã sufficere potest. At vero si cor respiratiõe priuetur, hominẽ illico perire necesse est. ¶Igitur qui ad spirandi functionẽ nihil conferre thoracẽ putãt, ꝙ caussam reddere nequeũt, cur ꝑ vehemẽtẽ apoplexiam, superno dũtaxat principio

vitiato, laborãtes subito moriãt. At vobis eã inuenire haud difficile est, vtpote quibus efficaciter persuasum est, musculos qui motiõis prĩcipiũ, a neruis in ipsos a spinali medulla, quę in ceruice est, delatis, suscipiũt, thoracem attollere, priuatis tunc musculis mouẽdi facultate, quę ex cerebro ipsis influere solebat. Etenim nisi ad spirandi functionem ambo principia simul iuncta concurrere oporteret, potuisset aliquis viuere, priuatus interdũ superno principio. Igit vt ex his abunde nobis caussa suppetit, cur affecto cerebro in vehemẽti apoplexia, cor quoque lędat. ita ex ijsdem, atque eodẽ modo, facile nobis fuerit, caussã inuenire, quãobrem in apoplexia minore, catalepsi, sopore, morbo comitiali, lethargo animal ita affectum non pereat. Nãque si diligenter consideraueris, inuenies per huiusmodi affectus, quomodo spirẽt laborantes. quippe videbis & violentã &

difficilem ſpirationẽ, perinde ac ſi vinculo quodã cõſtrictus, thorax attolli ꝓhiberet. Atque huius rei ſufficientẽ fecimus mentionem, in libris de muſculorum motione. Nãque ſimilis eſt hæc quæſtio, ei qua de ſomno quidam hæſitant, quippe quum per ſomnum omnes muſculorũ actiones exoluantur, ſola actio quæ ad thoracis muſculos pertinet, ſeruatur. Nunc vero ea dũtaxat dixiſſe ſatis fuerit, quę in pręſentia ꝓpoſito noſtro cõducere videbant. Porro qua ratione homines per ſomnũ ſpirant, reliquis muſculis oĩbus quieſcẽtibus, eadẽ quoque ratiõe per minorem apoplexiam, atque alios ei vicinos affectus ſpirare poſſunt. Vbi vero vel apoplexia, vel alius quiſpiam affectus, adeo vehemẽter increuerit, vt muſculorum thoracis actio omnino deperdatur, perire ſimul reſpirationem neceſſe eſt. Vnde cordis quoque temperamẽtũ ſoluitur, quo fit tandem vt etiã ani-

malis ipsius necessario sequat̃ in-
teritus. Atque hac ratione, p̃ ve-
hementes superni principij lęsio-
nes, animalia perire videmus.
Porro aliter euenit, vbi iecur affe-
ctum est, quod tum ob inediã mo
riantur. verum per longa tempo
rum spacia, in huiusmodi affecti-
bus vitã protelare possunt. Atq;
mori cõtingit nonnullos per aliũ
quoque modũ, vt in syncopa, sto
machi vitio eueniente, & vehe-
menti dolore, & timore graui, &
voluptate maxima. Etenim qui-
bus vitale robur infirmũ est, ani-
mi vero affectiões ob imperitiam
fortes, is animę essentia facile dis-
solui potest. Atque horum aliqui
ob mœstitiam interierunt, sed nõ
illico, vt de sup̃ioribus diximus.
At vir magnanimus, neque ob
mœstitiã, neque ob aliam aliquã
animi ęgritudinem mœstitia for-
tiorem, vnquam succubuit. vt-
pote cuius animæ robur validum
est, affectus vero non adeo vehe-

mentes. ¶Cęterum proprio quoq; affectu cor laborare solet, vel ob simplicem intemperiem, siue inæqualis, siue æqualis ea fuerit, vel inflammationem, vel erysipelas, idque dum fieri incipit. Illico enī antea quam augeatur huiusmodi affectus animal corrumpit. Atq; hos affectus rursus cardiaca sincopa sequitur. Quemadmodū quæ stomachi vitio fiunt syncopæ, ad eos affectus, quibus os ventriculi infestatur, sequi solent. Nam id quoque nonnulli stomachū vocauerunt. verum hæc consentiente corde eueniunt. Porro vtriusque partis, tum oris vētriculi, tū cordis dispositiones, aut a forti duntaxat intemperie, aut venenoso humore, nonnunquā ab erysipelate, aut inflammatiōe, aut alio quopiā præter naturam tumore, fieri solent. Igitur exiguę quidem cordis intemperantię, pulsus arteriarum pro sua quæque natura variant. de quibus in libro de pulsibus iam

dictum eſt. Maiores vero per pro-
prias quidem ſimilarium partium
intemperies ſubitam mortem nõ
inducunt. Per eas vero quę ad in-
ſtrumentales partes pertinent. ſu
bito enecare poſſunt, ſed prçcedẽ
tibus prius ſignis quibuſdã, quorũ
vnum ab Hippocrate dictum eſt.
Qui ſępe & multum exoluuntur,
ſine cauſſa manifeſta, ĳ repẽte mo
riuntur. ¶Eſt & alius affectus, pal
pitatio videlicet cordis, aut per ſe
eueniens, aut cum ſuſpitione qua-
dam, quod in humore cor ipſum
moueatur. Neque enim mirũ vi-
deri debet tantã humoris multitu
dinem cumulari aliquando in am/
biẽte cor tunica, vt ipſum, ne at-
tollatur, impedire poſſit. Quippe
in aĩalibus diſſectis vidimus plæ-
rũque plurimum humoris, vrinę
ſpeciem referentis, in eo, qui ipſũ
inuoluit, pãniculo cõtineri. Etenĩ
ſimia quędam, quum emaciari in-
dies videretur, eam tamen neceſ-
ſarĳs noſtris negocĳs impediti

ſecare in tempore non potuimus, poſt mortem vero, reliquis corporis partibus omnibus illæſis, inuentus eſt in ambiente cor tunica, tumor præter naturam, humorem in ſe continens, qualem puſtulæ (Græci hydatidas vocant) emittere ſolent. ¶ Atque in Gallo quoque vidimus cordis tunicam, huiuſmodi tumore, & quidem duro affectã, perinde ac ſi plures craſſæ membranæ inuolutæ altera alteri fuiſſent. verum in eo nihil humoris cõtinebatur. vnde veriſimilis cõiectura elicitur, homines etiam ſimilibus poſſe affectibus infeſtari. ¶ Inflammato autem manifeſte corde, gladiatores vidimus, haud aliter quam qui cardiaca ſyncopa pereunt, obiiſſe. ¶ Igitur ſi ad ventrem cordis vulnus aliquando penetrauerit, protinus magno cum ſanguinis fluore, hominem mori neceſſe eſt. idque pręcipue, ſi ſiniſtrę partis venter fuerit vulneratus. Si vero nõ ad vẽtrẽ vſq; ptin

gat, sed in cordis substantia cõsi-
stat vulnus, ex ita affectis aliqui,
non solũ ea die qua vulnerati fue
runt, sed sequenti quoque nocte,
viuere potuerunt, qui oborta de-
inde inflammatiõe extincti sunt.
Atque etiam ĩj quãdiu vixerunt,
mentis compotes inuẽti sunt. vñ
euidens sibi testimonium sumere
potest, ea secta quę negat, rationa
lẽ animę vim in corde cõsistere.
¶ Palpitatio autẽ visceris huius,
pluribus integra valetudine degẽ
tibus, tum adolescentibus, tũ adul
tis, subito sine alio manifesto acci
dente euenire visus est. atque oẽs
eos sanguinis detractio iuuit. Nã-
que hoc pacto plærisq; perfecte ab
hoc accidente liberati sunt. præ-
sertim qui vtebãtur, & victu, &
medicamẽtis, quibus esset extenu-
andi facultas. Horũ vero nõnul-
li, quos rursus huiusmodi accidẽs
infestabat, simili curatione sospi-
tes euaserunt. Cęterũ noui quẽdã
quot ãnis, verno tempore huius-

modi palpitationis accidente ve-
xatum, qui quum per tres annos a
sanguinis detractione se adiutum
intellegeret, anno quarto, antea
quam accidens ipsum inuaderet,
sanguinem misit, idque pluribus
deinceps annis faciendo, idonea
etiam post sanguinis detractionē
medicamenta adhibuit. At nihilo
minus hic quoque, ante senectutē
morte preuentus est. Sicut & reli
qui omnes, quorum alĳ quidē per
acutas febres, alĳ vero cū sani de-
gerēt, affatim syncopa intercepti,
interierunt. Quamuis vnus, vel
duo, citra syncopam, alia quadam
mortis specie perierint. At vero
sic affectorum magna pars, ætatē
agebat, quinquaginta quidē ānis
inferiorem, sed quę quadraginta
annos excederet. Porro pannicu-
lus cor ambiens, quomodocunque
affectus sit, nisi inflammatione in-
festetur, inter ignobiles partes re
putatur. Quocirca ipsius disposi-
tio, per consensum ad cor trans-

currit. Cum enim ipse solus affici-
tur, exemplo reliquarum omniũ
partium, quę ad custodiam, & te-
gmentum cęterarum nobiliorum
factę sunt, nullum affert periculũ.
Cęterũ nulla a corde spirãdi diffi-
cultas oritur, præter eas quas in
priori libro diximus, cum de dy-
spnœa sermonẽ haberemus. Etenĩ
supercalfactum spirationẽ efficit
magnam, & densam, atque cele-
rem, ac calidum insuper spiritum
reflat. Contra, refrigeratum, exi-
guam reddit spirationẽ, & rarã.

¶De thoracis affectibus. Caput Secundũ.

Atque huic quoque pti,
vel primario affectæ,
vel aliĩs consentienti,
quemadmodũ reliquis
omnibus, affectus quidam superue
niunt, quos respirationem lædere
necesse est. quippe propriũ respi-

rationis organum eam esse, iã demonstratum est. Igitur vbi dolorificis affectibus molestatur, exiguam, densamque reddit spirationem, veluti in commẽtationibus de difficultate spirationis ostendimus. Id vero, & vicinis quoque partibus, & ĳs quæ simul mouent affectis, euenire solet. Nã diximus añ de spinę affectibus, respirationẽ interdum lædi, thorace proprio affectu nequaquam laborante, sed vel neruo quopiam a spina procedente, vel spina ipsa affecta.

¶Eorum vero, qui proprie ad thoracem pertinent, affectuum quidã in ipsius musculis, quidam vero in membrana costas cingente consistunt. Sed neque de cutis, neq; de costarum alioquin affectibus, hic pluribus verbis tractare nos qdẽ ꝑposuimus. Nam in ĳs sedes affectæ, sensibus subĳciuntur. Igitur quũ ex musculis, alĳ spacia intercostalia vocata repleãt, alii vero extrinsecus extẽdantur, dolorifi-

cæ externorum musculorum dispositiones, vt vlcera, contusiones, abscessus, erysipelas, inflammatio, haud difficulter a medicis manum adhibentibus discernuntur. At intercostalium musculorum inflammatiões, eorũ maxíe, qui in ima parte consistunt (duo enĩ, vt scitis, sunt huiusmodi musculorũ genera) tactu consequi nõ possumus. atque ꝙ grauiori, quam externi, dolore cruciantur. ac fluctionem, quæ inflammationẽ induxit, ad interna, per eam quæ costas cingit membranam transmittunt, quã tunc pariter cũ ipsis inflãmari necesse est. Veluti rursus, vbi ipsa aliquando primario affectu infestatur, ĩtercostaliũ musculorum partes internæ, similiter ei cõsẽtiũt. ¶ Verũ exquisita pleuritis fit, vbi cigẽs costas mẽbrana, primario affectu laborat pro/ ĩde dolor, vel ad iugulum, vel ad pręcordia ꝑuenire potest. ad iugulum quidẽ, superioribus eius par/

tibus affectis, ad præcordia vero, vbi inferiores afficiuntur. Atque vehemens quoq; febris huiusmodi inflammationem sequitur, quia sedes affecta, & parũ distat a corde, & cum panniculo inuoluente, ac septo transuerso cognationem habet. Cæterum afficiatur ne magis cingens membrana, an musculi ipsam contingentes, a pulsibus inditium petere oportet. Nanque musculi minus, cingens vero mẽbrana magis, & tendit, & ĩdurat arteriã. ¶Contra in peripneumonia, nulla penitus apparet huiusmodi durities. At effusa in spatiũ thoracis sanies, in asperas pulmonis arterias recipitur, deĩde tussiẽdo excreatur, qualis sit, qui inflãmationem fecit, humor, declarãs, an videlicet biliosus, aut melãcholicus, aut pituitosus, aut cruentus. Etenim si bilis abundat, pallidum, aut flauum, Si atra bilis, nigrum, Si pituita, spumosum, & candidans, Si sanguis, rubrum sputum

reĳcitur. ¶Quod vero tuſſiendo ex thoracis ſpatio aliquid interdũ expuatur, facile intelliget, is qui eas diſpoſitiones conſiderauerit, quibus ab exterioribus, ad intima pectoris vlcus penetrare contingit, ſiue id ob vulnus nõ conglutinatum eueniat, ſiue ob magnum abſceſſum, vtrinq; eruptum, vel peride diſſectũ ac ſi externas dũtaxat partes afficeret, facta deinde ſectione, inueniatur cingẽs coſtas mẽbrana, eroſa, aut coſta ob ſphacelum (id eſt cariem) exciſa, aut quod exciſam a ſphacelo (id eſt tabitudine) coſtam, aut eo quod medici cingentem membranam, vtpote eroſam, putreſcentẽque, ſeruare illęſã non potuerunt. In omnibus iam poſitis diſpoſitionibus, ſi aqua mulſa in thoracis ſpatium infundatur, atque mox tuſſiendo expuatur, laborans ipſe aquã mulſam eſſe, ex ſapore deprehendet. Quo pacto autem hoc fieri poſſit, atque per quos meatus ipſa in aſpe

ram arteriam ingrediatur, perpē-
dere debet, is qui errorem illum,
quo multi in asperæ arteriæ inuē-
tione imbuti sunt, effugere volu-
erit. ij nanque ex thoracis spatio,
in pulmonem quippiam recipi, im-
possibile esse, iam sibi persuaserūt,
fortasse ita se sentire simulantes,
ne videātur de re quapiam dubi-
tare. Cęterum credere oportet hu-
iusmodi fieri transsumptionē, qp-
pe quæ per vulnera haud obscu-
re apparet. Deinde quo pacto ea
fieri possit, inuestigare, vt quum
inueniremus, animo simus quieti-
ori. Sed inter quęrendum, quam-
diu nihil nos inuenisse putaueri-
mus, ruditatem potius nostram
accusare, quam veritatem ipsam
negare debemus. Atque videmus
etiam cōglutinatis cruentis vul-
neribus, in sputo, notas quasdem,
fluentis ex vulnere cruoris, ad spa-
ciū quod inter pulmonē est & tho
racē. Præterea suppurati, in hoc
ipso spacio pus continere, & ipm

expuere haud obſcure videntur. Atqui rationi conſentaneum eſt, vt eodem modo tum cruor, tum pus, ex thorace expuatur. Quorũ viã inquirens Eraſiſtratus incredibilia quædã ſcripſit, in eo libro, cui titulus de ſanguinis eductione eſt, ſub hac verborum ſerie. Via autem per quam incedunt, ea quę ab ĩjs ſedibus reĩjciũtur, huiuſmodi eſt. Ab ea arteria quę ſpinę adiacet, vaſa quędam ad vtrũque latus, tam dextrum, quam ſiniſtrũ, ſimiliter procedũt. deinde in loca vicina, multiplici diuiſiõe diſpſa, tandem adeo euadunt exigua, vt ſenſum lateant. Quum itaq; ſanguis in huiuſmodi arterias incide rit, nonnunquã per concauã arte riam, ad loca quæ circa pulmonẽ ſunt, atque ad eos nexus per quos pulmo apud ſpinam arterię cõiũgitur, aſcendit. quippe ea quę huc inciderint, hac via ad pulmonem aſcendere ſolent. Verũ quomodo ex pulmone deinde reĩjciantur,

antea dictũ est. In his verbis manifeste declarauit Erasistratus eas arterias quæ a magna arteria ad singula ĩtercostalia loca ꝓcedũt, per ora quæ ad inflammatã partẽ perueniũt, sanguinem suscipere, ipsumq; ad magnam arteriã, quę a corde orta, per spinam extenditur, referre, atq; ab ipsa rursus, ad ea loca quæ circa pulmonem sunt transitum fieri. Sed neq; modum quo huiusmodi transitus fiat, neque viam explicauit. Verum deinceps scribens, atque per eos nexus, per quos pulmo arteriæ circa spinã adhæret. fit enim (inquit) hac quoque via, eorum quæ inciderunt in pulmonem, ascẽsus. At quomodo, & per quæ conceptula id fieri possit, nõ ostendit. Proĩde manet adhuc eadem quæstio, nihil plane ad ipsam dissoluendam, afferente Erasistrato. quamuis vt in cęteris libris omnibus, ita ĩ hoc ipso, de sanguinis eductione, perspicuũ pollicitus fuerit interpres

A

tationē. Quocirca multo magis vitiosum, quispiā huiusmodi sermonem reputauerit, vtpote qui ipsi quoque Erasistrato fuerit suspectus. apparet itaque ex industria eū voluisse obscuris vti sermonibus, vt aliquid dixisse videretur, quum nihil diceret. Atque hoc in loco, quęstionis enarrationem dereliquit. Nā quomodo sāguis ex lateribus quidem ad magnam arteriam perueniat, manifeste declarat. At quomodo rursus ab hac, ad eas sedes, quæ circa pulmonem sunt, vt ipse dicebat, ascendat, haudquaq̄ exposuit. Cōstat etiam ex eo quod dixit, loca q̄ circa pulmonem sunt, quum dicere pulmonē potuisset, eū haud inuitum sermonis obscuritatē affectasse, id quod postea declarauit dicens, ex pulmone autē quomodo ad eductionem ascendat, iam antea dictum est. Perinde enim, ac si in pulmonem, ex magna arteria sanguis, iam delatus sit, quo-

modo inde reĳciatur, velle nos admonere, videtur. Quod vero de expuitione quę ex pulmõe fit, iam antea dictum eſt, nõ ignoramus, ac perſpicuam fuiſſe narrationem teſtificamur, optaremuſque vt de ea, quę ex magna vena in pulmonem fit, tranſſumptiõe, ſimiliter dixiſſet. Quemadmodũ cum inquit, per eos quoq; nexus, per quos pulmo, arterię apud ſpinam coniungitur fieri circa pulmonem ſanguinis reiectionẽ. Ne hic quidem, quos nexus dicat, declarauit. Etenim ſi vel ex mẽbranis, vel fibris conſiſtant, nihilo plus, vt ſanguis in magna arteria contentus, in pulmonem deferatur, conferre poſſũt, quippe neceſſe eſt ex arteria oriri vaſa quędam, per quæ ſanguis in pulmonem transferatur. quemadmodũ Eraſiſtrati ſecta hoc ipſum per arteriam pulmoni ſubſtratam fieri autumat. Huius enim arterię, extremæ partes, & quidem exiguę,

ad asperam arteriam transire vi-
dentur. Atqui ipsa quoque ex ma-
gna arteria, antea quã ad spinam
perueniat, initiũ sumit. Itaq; dupli-
ci quadam ratione, Erasistrato ab
hac arteria auxilium suppeditare
conantur, sectę ipsius professores.
In præsentia quidem, quãtum ad
sanguinis ex thorace eductionem
pertinet alibi vero ad inflamma-
tionis in pulmone generationem.
Nam & hanc obijciunt, eis qui a-
liter sentiũt, vtpote quam ita, vt
Erasistratus docuit, fieri sit impos-
sibile. Nanq; quũ docet quomo-
do fiat inflammatio, putat incidẽ-
tem in arterias sanguinem, spiri-
tui, qui a corde defertur, obuiũ fi-
eri, atq; sic ad extremas arteriarũ
partes repelli. Nisi vbi vulnera-
tæ aliquando quædã arteriæ, va-
cuato ex ipsis per vulnus spiritu,
ex ea quæ ad vacuatum spiritum
fit sequela, sanguinem suscipiũt.
Hoc enim pacto nõ fieret, inquit,
inflammatio, ne in pulmonis qui-

dem arterĳs, quippe si aliquando sanguis in eas inciderit, nulli ipsũ spiritui obuiare, etenĩ in solas pulmonis arterias, nullũ a corde ferri spiritum contendit, quãuis reliquas arterias omnes, a corde spiritum suscipere fateatur. Verum econtrario, ipsas cordi spiritũ suppeditare quem per inspirationem ab asperis leues arteriæ suscipiãt. Hanc igitur arteriam, quę a maiori arteria spinę incũbenti, in pulmonem fertur, inflammationem ĩ extremis partibus sustinere, atque vt sãguis ex thorace reĳciatur, efficere dicit. Sed inflammationis rationẽ hoc in loco tractare non proposuimus. Cęterum qđ ex magna arteria, in pulmonẽ sãguinis transsumptionem fieri dixit, a veritate deuiare videtur. In primis enim sãguinem ex intercostalibus locis, in magnam arteriã trãsferri impossibile est. quippe a spiritu, qui a corde per magnam arteriam ad hęc loca trãs-

mittitur, repulsus, illico reuerte-
tur. Si concesserimus autem hoc
ita fieri, ac demus in magnā ipsū
arteriam deferri, multo absurdior
ex Erasistraticæ sectæ fundamē-
tis sermo euadet. Etenim spiritū,
saluantem incursionis impetum
a corde in hanc arteriam expres-
sum, in totum deferri corpus, per
ortas ab ipso arterias autumat, p-
inde ac si ex vna arteriæ cōstri-
ctione spiritus ad extremas pedū
partes peruenire possit, veluti a
vehementissimo vento, delatiōis
celeritatem fieri putans. Qđ ve-
ro tanta vehementia, sanguinem
in magna arteria contentum, ad
quālibet corporis partem nō im-
pellat, impossibile est. Quanq̄ illi
ad vnam duntaxat arteriā ipsum
compellant. quæ scilicet ratione
prædita, ad pulmonem ipsum de-
ferat, tanq̄ mentem haberet, ac i-
tellegeret, qua via quā facillime
vacuari possit. Id ipsum vero rur
sus pugnare videtur cum præ-

senti sermõe, qui sanguinem quã celerrime vacuari per asperam arteriam concedit. Nam si tam facilis est per extremas harum arteriarum partes transitus, vt incidens in eas sanguis, tam celeriter vacuetur, fieri non potest vt impactus, inflammationem excitet, eo quod impingi, & excidere iter se sint cõtraria. Id vero multo maiori admiratione dignũ est, quod quum Erasistratus quam diligentissime deinceps de puris vacuatione cõscribat, siue id in pleuriticis, siue in suppuratis cõtineatur, ipse pugnam hanc, qua videlicet sermones eius, tum nobis, tũ reliquis hominibus omnibus, inter se certare videntur, non intellexerit. Ea facile deprehendetur, si sermonem eius, qui ad verbum sic se habet, hic subscripserimus. Atque in his ipsis affectibus, plurimi interdum puris excretio fit, caussa, venarum natura est, quam sic perpendere

oportet, magna pars venę ex corde natæ, adiacet ſpinę, ac in eo loco, vbi a vertebris ſeptum tranſuerſum naſcitur, finē accipit. Ab hac vero, venæ quę ad latera extenſæ ſunt, atq; arterĳs adiacēt, oriri videntur. Igitur quum vel vlcus, vel abſceſſus, in his locis euenit, multum puris congregās, id quidem haud facile, ad ſpacium quod inter latera & pulmonē eſt, effundi poteſt. quod, ſuccingēs latera, mēbrana neruoſa eſt, & fortis ac diuidi cōtumax. proínde coercetur ad vaſa, membranæ intrinſecus ſubiecta. Quum itaque tenuis magis, ac imbecillior vena ſit quā arteria, hęc vaſa prius diuiduntur, quam ea quæ circa arterias ſunt, atq; per has diuiſiōes, pus effunditur in venas. Etenim per inferiores ſedes pus deĳci nō poteſt, quia ad eas venarum natura non peruenit, ſed finē ſortiuntur, vt dictū eſt, circa ſepti trāſuerſi ortum. Quum ſemper autē

continuæ ſedes repleãtur, vt per ſuperiores meatus exitum capiat neceſſe eſt. Perpendẽda igitur eſt actio, quam pulmo inter reſpirandum efficit, ac quomodo, tum ſpiritum tum humores, & attrahit, & expellit. quippe eodẽ modo pus a lateribus ad pulmonem aſcẽdere ſolet. Sed quomodo demum a pulmone reijciatur antea dictum eſt. ¶In hoc ſermone, Quod pus in venas tranſſumptum, non poſſit ad loca ſepto tranſuerſo inferiora puenire, recte ab Eraſiſtrato dictum eſt, vtpote vena, quæ octo inferioribus thoracis coſtis alimentum præbet (non enim omnes alere poteſt) ad ſeptũ tranſuerſum perueniẽte, neq; enim in præſentia contendere velim, an exigua aliqua eius particula inde exiliat. At quomodo huiuſmodi pus expuatur, ne principiũ quidem dicere aggreſſus eſt. Similiter nec ſectatorum eius quiſquã. Neque enim dicere potuerũt ali-

quid a vena ad pulmonem deferri, ea ratione, qua arteriam quãdam a magna arteria separatam, ad pulmonem deduci affirmant. etenim arteria, tametsi non manifeste per ipsum diuiditur, ei tamen substerni, atque ad asperam vsque arteriam ramusculos emittere videtur. Verũ a magna vena, quæ spinæ incumbit, venam aliquam in pulmonem transire, neq; nos vnquam vidimus, neq; dissectorum quisquam scripsit, ac ne Erasistratus quidẽ id affirmare ausus est. Quippe ĩter omnes cõuenit, quod a dextro cordis ventriculo, per vnum duntaxat vas, pulmo sanguinem recipit. Oporteret igitur pus quod a costis, in eam venam, quę spinæ adiacet, ĩ primis quidem peruenire ad cor, deinde ad venam quæ ab hoc orta, in pulmonem transit. Postea ex hac in asperas arterias, quæ p ipsum dispersæ sunt, transsumi. Postremo tussi indigere, quæ scia

licet ipsũ vsq; ad os efferre posset. Igitur quo pacto puris sãguini permixti, ab ipso fiat secretio, tanquam exiguum quidpiam, ac vulgare, & quod ad vniuersam ipsius rationẽ firmandam parum conducat, præteriens, dicere neglexit. Neque defendi etiam potest, quod sanguis in vena, quæ circa spinam est, cõtentus, ad cor ipsum referatur. Nam'e contrario, vena hęc a dextra cordis auricula exorta, sanguinem secum defert, qui omnibus thoracis partibus, quæ circa octo costas cõsistunt, alimentum præbeat. Etenĩ superiores quatuor, non ab ĩjs, sed a vena ad iugulum ascendente, quæ a medio loco, inter cor & iugulum exoritur, nutrimentũ suscipiunt. Pręterea & hoc quoque, non minus absurdum quam indignum ad Erasistrati verba sequitur. Nam pus qnod a supernis quatuor thoracis costis, in concauam venam refertur, maxime

quidem ad eas venas ducetur, quę ad ceruicē, & scapulas, & caput, & manus, imo potius ad vniuersas animalis partes, perueniunt. Hęc sunt fere absurda, quę ad Erasistrati scripta sequi vidētur. Accedit ad hæc, quod caussam in hac perpensione penitus non attigit. dicens enim, non facile pus effunditur in spatium, quod īter costas est & pulmonem, quia succingēs costas membrana, neruosa sit, & fortis atque diuidi contumax, pus aliquādo in hoc spatium effūdi posse, non negauit. quippe qui verbis suis, non facile, addiderit. Debuit ergo dicere, id quanquam nō facile, tamen aliquando fieri. deinde viam ostendere, qua suppurati, pus expuere possūt. Vt enim ex ījs non paucos perire, ita & alios complures seruari vidimus. Quorū si quis per singulos dies, reiecti puris quantitatem collegerit, interdum sex, aut octo heminas, interdum quindecim, atque

interdum plures, totam summam
æquare inueniet. Cęterum id quod
quam creberrime dicere consue-
ui, nunc quoque dicam, quod mul
ti medici, rerum quæ manifeste
videntur, caussã reddere neque-
untes, eas esse omnino negant.
Quãquam (vt dixi) omnes quot-
quot in thorace vulnerati sunt,
iniectam per vulnus aquam mul-
sam, illico expuere solent. Nonnul
li etiam curato, conglutinatoque
vulnere imprimis quidem diebus
purulenta quædam expuunt, nisi
recte, ac exquisite, vniuersus san-
guis per vulnus (quatiendo vide-
licet hominẽ, qui sic vulneratus
est) fuerit effusus: At vero mem-
brana costas succingens, & vali-
da est, & neruosa, ac diuidi contu
max, huic sermoni adde, si velis,
quamobrem humores in spatium
thoracis effusos, hæc quidem non
transmuttit, ille vero non recipit.
Atque dic etiam cutem membra-
nis esse multo fortiorẽ, atque craf

ſiorem, vt per fractionū oblęſio-
nes, cruentum humorem, quo mi-
nus per ipſum penetrando egre-
diatur, prohibere poſſit, hunc ta-
men in nonnullis videmus adeo
copioſe effundi, vt totas etiam fa-
ſcias poſſit irrigare. Quod quum
ita fieri videamus, idem haud ab-
ſurde per reliquas quoque mem-
branas fieri fatendum eſt. Atque
ſatius fuiſſet Eraſiſtratum de hac
re non dubitare, ſed id potius abū-
danter intellegere, quomodo hu-
mor inter thoracem & pulmonē
contentus, in aſperas pulmonis ar-
terias recipiatur, ad leues vero ar-
terias, atque ad venas, peruenire
non poſſit. Nam & ipſo Eraſiſtra-
to autore, tria hęc vaſa ſimul ex-
tēduntur, atque ſimul diuiſa, ter-
minantur ſuo extremo quodlibet
ore, in adiacentem pulmoni mem-
branam. Cum ergo tria hæc ora
inter ſe proxima ſint, cur in vnū
duntaxat fiat tranſumptio, quæ-
rere debuit Eraſiſtratus. Nam lon

ge prẹstantius erat, ea quæ fiunt, quomodo fiant quẹrere, quã quod fiant negare. Quanquam neque dubia, neque inuẽtu difficilis mihi videtur, eorum quæ in thorace continentur, in pulmonem receptio, quæ quidem in asperæ arteriæ partibus extremis fieri potest, quippe quæ non adeo angustæ sunt, vt leuarum arteriarum atque venarum partes extremæ. Atque quod magna ex parte, asperarum arteriarum essentia, cartilago est, quæ cõcidere, atque cõcludi omnifariam nõ potest, quod etiam earum, quam duorum vasorum reliquorum, ora, multo sũt ampliora. Cum igitur ipsorum circa pulmonem diuisiones numero sint æquales, rationi consentaneum est, asperæ arteriæ veluti ramos, reliquorũ duorũ generũ partes, proportione superare. Id vero manifeste apparet p visceris ipsius dissectionẽ, nã vicina quęq; vasa eandem inter se seruant in ma-

gnitudinis excessu proportionē, quā ab initio maxime eorum partes habere conspiciūtur. Hęc sūt quę dicere debuit Erasistratus. ac deinceps, vtrum aspirationis, an quietis tempore, pus ex thoracis spacio in pulmonē recipiatur, explicare, ac deinde quum id, neque per aspirationem, neq; per quietē fieri docuisset, ostendere, ipsū respirationis tempore recipi. id qđ facillimū erat demonstrare, ei cui prius persuasum esset, respirationis actionem ad thoracem pertinere, pulmone nullam propriam habente motionem. quippe qui ꝑ consequentiam dilatato thorace, pariter attollitur. eo vero cōstricto, ipse, spongiarum exemplo, quas manibus exprimimus, in sese residere solet. Etenim hoc pacto per magna vulnera, fibra ipsius per vulnus procidere videtur. verum citra vulnus, thorax vehementer constrictus, humorem qui in eo spacio, quod

inter ipſum & pulmonem eſt, cõ
tinetur, in aſperas ipſius arterias
comprimendo cogit. Nec credas
velim, huic orationi, vehemẽter,
fruſtra fuiſſe inſertum. Niſi enim
vehementer admodũ, thorax pul
monem ex omni parte cõprimat,
humor in aſperarum arteriarum
ora recipi nõ poterit. Quãobrem
natura, quo robuſtior fieret exp̃ſ-
ſio, tuſſi vocata, donauit anima-
lia. Quę cũ naturale ſit accidens,
& ſternutamentum, & ſingultũ,
& nauſeam, ſimilitudine quadam
imitať, de quibus in libro de cauſ-
ſis accidẽtiũ ſatis dictũ eſt. Verũ
quia viribus opus eſt, quibus hu-
iuſmodi accidẽs naturale exciteť,
cõtĩgit creberrime p ſuppuratos
affectus, mori laborantes, proſtra-
tis antea viribus. quod a validiſſi-
ma thoracis conſtrictione, eadẽq;
celerrima, tuſſis excitatur. Atqui
vires imbecillę, neque validę ne-
que celeriter agere poſſunt. Ergo
de expuitione quę ex ſpacio thora

cis procedit, satis fuerit hęc dixisse. redeamus igitur rursus ad eũ quẽ ab initio ꝓposuimus sermonem. Sane quę in succingente costas membrana, ac musculis illi cõtinuis, fiunt inflammatiões, morbum quem lateralẽ vocãt efficere solent. Huius accidentia inseparabilia sunt, febris acuta, dolor, perinde ac si locus vel intendatᷓ, vel pungatur, spiratio frequẽs & exigua. pulsus paruus, arteriã & duram, & quodam modo tensam indicãs, tussis magna ex parte cum sputis coloratis, nonnunquã vero sine his. Has incoctas pleuritides nominant, quę vel celeriter hominem rapiunt, vel longo temporis spacio finiuntur. Ac dolor modo ad iugulum, modo ad præcordia peruenire videtur. Sunt pręterea aliꝫ laterum cũ febre dolores, per quos spirationem exiguam reddi necesse est, sed nullum redditᷓ sputum, vt in ea re nihil a pleuritide sine sputo constante, differre vi-

deatur. Verum hi facile ab illis discerni possunt. In his enim nulla omnino tussis est, illi vero qui sine sputo pleuritide laborant, sicca tussi molestantur. deinde qđ neqꝫ tensionem, neque duriciē vllam, refert pulsus. postremo quod non æque acuta febri laborant, neque adeo difficulter spirant. Sunt etiā nonnulli, qui presso inflammato loco extrinsecus dolere sese, fatentur. Etenim ĩj per sputũ non purgant quia ab initio nihil eius succi, qui inflammationē excitauit, ad thoracis spacium peruenire solet. At concocta inflammatione, nisi pus prius discutiatur, ad cutē vsque attollitur, atque inciditur.

¶ De septi transuersi affectibus.

Caput tertium.

TErminũ quo thoracis pars iferior finit, ãtiq phrenas (id est mentē) appellauerũt. siue simpliciter id ipsis in animũ venerit,

siue(vt aliqui putant) quia eo in/
flammatione affecto , mens quoq;
lædatur. Verum qui Platõis sęcu
lo successerunt, septum ipsum no
minauerunt, quãuis Plato ipse si=
militer vt reliqui veteres , phre=
nas vocitaret, putãs ipsum in ani
malibus vtilitatis gratia fuisse cre
atum, vtpote quod animi irascen
tiam, in corde contentã, a cupidi=
tate, cuius sedes in iecinore eẽ cre
ditur, distinguit. proinde medici
neglecto prisco nomĩe, septũ ĩpm
appellare consueuerunt . Id quod
in dorsi quoq; spina eos fecisse cõ
stat. quippe huic quoque ob ꝓpriã
essentiam medullę nomẽ est, quẽ=
admodũ instrumentũ cuius nunc
mentionẽ fecimus, phrenes nũcu
pantur. Verum quo clarior esset
dinotio, illi dorsalis , quemadmo=
dum & ceruicalis, & spinalis, atq;
lumbaris, cognomẽta addiderũt.
Postea fere oẽs simpliciter dorsa=
lem appellare consueuerũt. Sic in
pręsenti quoque proposito, phre=

num nomĩe reiecto, diaphragma (id est septũ transuersum) noĩare gis placuit. Aristoteles autẽ hanc animalis particulam succincturã appellat, nescius ipsam magnę ac perquã necessariæ actioni, in animalibus esse deputatã, quippe quę spirationis instrumẽtum est. nec mirum est si spirationem, quũ afficitur, lędat, vt quia vel spinæ vel neruis ab ea exortis, cõsentit, veluti supra de spirandi difficultate dictum est. vbi etiam proprios ipsius affectus percurrimus. At vero nunc eos affectus, qui superno consentiente principio, ei adueniunt, perstringamus.

¶Igitur antea quadam aliquis deliret, frequentem ac exiguũ, infestante vero iam delirio, multa varietate inæqualem spiritum reddit. veluti de spirandi difficultate iam dictum est. Atque delirare etiam solent nonnulli, ob vitium quod in ore ventriculi cõsistit, & febribus ardẽtibus, & pleuritide,

&peripneumonia. q̄ vero ob septi transuersi affectum accidunt deliria, non multum distant a phrenitide. quippe per cæterarum partium affectus, atque per febres ardẽtes deliriũ mitigari solet, quoties morbus declinare videtur. At phrenitidis propria, præcipuaque nota est, ne in declinatiõe quidem febrium, deliriũ quiescere. Neque enim per consensum dũtaxat, sub huiusmodi morbo cerebrum afficitur, sed propria primariaque affectione laborat, atq; proinde paulatim cõquiescit hic affectus. Veluti etiam neque subito, neq; affatim, vt in ĳs partibus, quarũ nuper mentionem feci, accidere consueuit. Quippe anteaquã inualescat, præcedunt ipsum accidentia non pauca. Eaq; omnia phrenitica indicia vocantur, quæ ab ĳs quóque, qui me præcesserunt, conscripta sunt. Nam interdum vigilias præcedere, siue etiam somnũ, manifestis imaginibus turbatum, ita

vt & clament nõnulli,& exiliãt, videre eſt. Interdum vero adeo agreſtis accedit obliuio, vt laborantes aliqui, quum matellam petiuiſſent, meiere tamen neglexerint. Aut quum lotiũ emiſiſſent, matellam ipſam ꝑdere, haudquaquam meminerint. Interdum maiori cum tumultu, aut temeritate reſpondẽt, præſertim vbi aliquis antea fuerit manſuetus. Atque hĩ omnes exiguo vtuntur potu. Spiratio ipſis rara eſt, & magna.
Nonnunquam occiput dolor infeſtat. Quum vero iam ꝓxime ad phrenitidem accedunt, oculi eis vehementer euadũt ſqualidi, aut ex altero ipſorum acris lachryma effunditur, ac deĩde lippitudo innatat, & venæ ipſorum ſanguine plenæ videntur, & ſanguis ſtillàt e naribus. Quo tempore nihil quod exacte ad prudentiam pertineat, reſpondent. & floccos auellunt, & feſtucas carpunt, atq; ari-

diore febri, cui non ita magnæ in
alterutram partẽ mutationes ac-
cedunt, torquentur. quemadmo-
dum in aliĳs quibusdã febribus vi-
dere est, quæ per vigorem quidẽ
grauissime infestant, inclinatiões
vero habent mitiores. Ad hęc lin
gua quoque salebrosa est, nõnulli
interdum audiendo falli vidẽtur,
ac interdũ mœsti iacent, vix quic
quam respondentes, atque dispo-
sitiõe dolorifica affecti, vel acrius
p̃mente aliquo, eam haudquaquã
sentiunt. Ergo hoc modo per ce-
rebri affectum, paulatim phreni-
tis euenire solet. Ab aliarum vero
partium nulla perpetuum deliriũ
procedit, dempto solo septo trans
uerso, cuius vitio excitatum deli-
rium, parum a continuo distat,
adeo vt veteres putauerint, hac
parte inflãmatione affecta, homi-
nes phreniticos euadere, atque ob
eandem suspitionem, phrenas (id
est mentem) eam appellauerunt,
tanquam sapienti parti conferat

quippiam. Verum, deliriũ quod huiusmodi vitio accidit, a phreni tide distinguitur, & ex oculorum accidentibus, & sanguinis a naribus stillis, atque spiratiõis specie. quippe phreniticorũ spiratio magna est, & ex lõgis semper interuallis. Contra, vbi a septo deliriũ oritur, inęqualis, vt modo exigua sit, atque frequens, modo magna, & angustiosa. Nam incipiẽte septi transuersi inflãmatione, prius quam delirent laborãtes, exiguũ, ac frequentem, reddũt spiritum, cõtra, ĩjs qui ob affectum cerebrũ delirant, magna prodit, raraque spiratio. Atque, vt summatim dicam, veluti eorum accidentium, quæ phrenitidem antecedere diximus, aut nullum apparet, aut si apparuerit aliquod, id per exiguũ est, in his quibus septum trãsuersum inflammatione laborare incipit, ita rursus intendi pręcordia, septi transuersi, illico ab initio affecti, propriũ indiciũ est, id quod

affecto cerebro posterius accidit, nõ incipiẽte videlicet affectu, sed quum paratus iam fuerit. Atque calor quoque circa caput & faciẽ vehemẽtior est ĳs, qui ob cerebri vitiũ delirant. Reliqui septi trãs-uersi affectus, siue primarĳ sint, siue per consensum illi eueniant, partim quidẽ ab hoc nostro ꝓpo-sito sunt alieni. nempe qui mani-feste apparent, vt sunt, tum alia accidentia, tum abscessus in ipso exorti, partim vero iam antea di-cti sunt.

De gulę affectibus. Caput quartum.

EAm partem quæ inter fauces & os ventriculi media est, quã veteres œsophagon nomiabãt, qui post Aristotelis seculum scri-pserũt, stomachon, nos gulam di-cimus, appellare consueuerunt. Quamuis Aristoteles prisco sem-

per vocabulo hāc animalis parti-
culam nomīauerit. ¶Eius duplex
eſt vſus. Vnus quod veluti via ē,
eorum quæ deuorantur. Alter ꝙ
circa v̄traque viam, actionē quā-
dam efficere videtur, tum deuorā
do ea quæ ab ore ad ventriculum
deferuntur, tum reĳciendo ea quę
ab hoc ad os eleuantur. Sane gemi
næ ſunt ei partes quas diſſectores
tunicas appellāt. altera ad cibi po
tuſque deglutitionem vtitur. al-
tera ad eam, quæ vomēdo fit, ex-
pulſionem. Proinde rationi cōſen
taneum eſt, duo eſſe affectuum ip-
ſius genera. vnum qđ veluti vię,
tum ingeſtorum, tum vomitione
reiectorum, ei accidit. alterū ve-
ro, quod ei veluti vtriuſq; actio-
nis inſtrumento, euenire poteſt.
Conſtat vero, duorum iam memo
ratorum vſuum, alterum quidem
ſemp eſſe neceſſariū, alterū vero
ꝓpter occaſiones quaſdā. Igitur
eorum accidentiū quę ip̄m, tanq̄
viā infeſtāt, genus vnū eſt, quū

ob tumorem aliquem præter na-
turam āgustior fit ipsius meatus,
Alterum quum proprias actiones
perficere nequit. Porro iam ātea,
vbi de angina quę ad vertebrarū
in ceruice luxationē sequitur, ser
mo habebatur, diximus, quod ac-
quisititia ei angustia accidit, vbi
sub vertebris ipsis comprimitur,
cuius rei nunc quoque admonitū
te esse velim. Nec obliuiōi tradas
tumores eorum musculorum qui
gulam ipsam inuoluunt, sed quo-
modo nascantur ĳ, in vniuersum
in libro de tumoribus præter na-
turam dictum iam est. Cæterum
in ĳs ōnibus commune est. quod
tanta sæpenumero inter deuoran
dum infestat āgustia, vt potus ad
nares remittatur. Quum vero
inflammatione affecta gula, fami-
liari propriaque angustia, non a
vicinis partibus acquisita, torque
tur, tum grauissimus inter deglu-
tiendum dolor infestat, accedente
quoque perquam difficili transitu.

præſertim ſi ſupinus, qui laborat, iacens tranſglutire quippiam conetur. quocirca ſic affecti habitũ tranſformare, atque erigere ſeſe ſtudent, ex accidente ipſo edocti, faciliorẽ ita fieri deglutionẽ, adeo vt haud parum habitus hic, ad ciborum in decliues partes delationem, conferre videatur. vtpote quę poſſit ſępenumero vel ſola fieri, ſi prius ex ore vſque ad gulæ initiũ facta fuerit expreſſio. A ſupino decubitu nullum ſperatur auxiliũ, quo facilius ad infernas partes ferantur alimẽta, quippe quod tum a ſola gulæ actione deuorandi munus perfici poteſt. Neq; vero latet vos, quod partium inflãmatione affectarum nulla, non dolet, quum ſuo munere fungitur. Contra vbi quieuerit, dolor mitigari ſolet. Ergo quum gula ſentiendi facultate ſit prædita, ipſam quoque veluti auctarium inditiũ, in vſum euocare oportet, quo plenius huius particulę affectus dinoſ

cantur. Id quod a laborante, inter respondendum deprehendere licet, nisi adeo fuerit saxeus, vt q̃d ipsum lædat narrare non possit. Contra, si id quiuerit, gulæ sensus maximum præstabit corollarium, ad affectuum ipsius dinotionem. Etenim imbecillitatem nõnunquam percipere se dicunt laborantes, vt longo vix temporis spatio per gulã transeant, ea quæ ingesta snnt. quę aliquãdo ad primum impetum facile descendũt, deinde rursus arcentur, vt videantur impacta, demum per residuum spacium facile labuntur. Horum primum actionis infirmitatem, alterum particulę cuiuspiam angustiam indicat. Verum vtriusque differentias, ex reliquis accidentibus intellegere licet. ¶Nã ob imbecillitatem id euenire coniiciendum est, quum a sola intemperie, citra tumorem præter naturam, ingestorum in trãsitu tarditas, & æqualis est, & sine dolo-

re, & apud ſupinum decubitum, augetur. erecta vero ceruice mitigatur, neque vllus accedit anguſtiæ ſenſus. ¶Vbi vero tumor aliquis acceſſerit, is vnamquampiam particulam anguſtiorem cęteris efficiet, atque per eam tardior erit tranſitus.

¶Quod ſi tumor inflammationis fuerit particeps, accedet ei pariter & dolor, & ſitis, & multi caloris ſenſus, & febris non admodum ardens, quæ etiam ſiti proportione haudquaquam reſpondet. Si vero tumor aliquis ex non ita calidis fuerit, tū circa febrim, & calorem, & ſitim, deglutionis inæqualitas eueniet, retentis in parte quapiam alimentis, præſertim ſi maiuſculum, atque ſolidum fuerit, id quod deuorat. acceditq; dolor aliquis ſed exguus. Ergo quum aliquando huiuſcemodi accidētia lōgo tēporis tractu nobis apparuiſſēt accedēte nōnūq̄ ephemera febre, nonnunq̄ etiā horro-

re,cõiecturam faceremus abſceſ-
ſum incoctum eſſe in gula. Acci-
dit procedente tempore, vt labo-
rans eruptionis ſenſum pciperet,
ac ſubinde pus euomeret, idq; nõ
ſolum eodem, ſed poſtero quoque
die,atque itidẽ tertio,deinde ſuc-
cedebant ei deinceps,omnia vlce
ratę gulę indicia. qppe ſiue acria,
ſiue acida,ſiue ſalſa,ſiue acerba de
uoraret,aut vellicationẽ, aut con
ſtrictionem ſentiebat,dolebatque
hac in parte,vel nihil deglutien-
do,ſed moderatius. Vehementio-
rem vero dolorem excitabant ea,
quibus mordendi,aut cõſtringen
di vis erat. Hic ergo longo tẽpo-
ris ſpacio vix ſeruatus eſt, fretus
ſcilicet ętatis beneficio. etenĩ natu
maiores,fere omnes perierunt.
Sane quotquot dolorificũ quẽpiã,
in gula habẽt affectum, omnes ex
dorſi quoque dolore ipſum ſignifi
canter declarant. cuius rei cauſſa
haud obſcura eſt, ĳs qui gulã ſpi-
næ incũbentẽ viderũt. Quinetiã

constat, quod ex gulę vasis, haud secus q̄ ex reliquis omnibus, sanguis vomendo reñci potest. Id si ob ruptū vas acciderit, dolor ibi percipitur, ac locum, vbi aliquid ruptum est, indicat. Haud secus vbi vena fuerit erosa, siue diabrosin, siue anabrosin, siue aliter quomodolibet nominare volueris, locus affectus deprehendi potest. Aperto autem vasis alicuius ore, nullus omnino dolor sētitur. atque hac re a reliquis distinguitur, ac præterea quod neq; ictus, neque casus hanc profusionem p̄cessit, id quod rupto vase videre est. Quanq̄ ob solā sanguinis plenitudinem, nulla adueniente extrinsecus caussa, vasa interdū dirumpi possunt. At venæ erosionē, vlcus præcedere solet. Fit aūt vlcus, vel rupto vase, vel vitiosorum humorum influētia, id qđ in cute quoque sæpenumero accidere videmus.

¶De oris vētriculi affectibus. C. 5.

VEteres os vẽtriculi cor nominabãt, ab accidẽtibus quæ inducere videtur, hanc (vt aiunt) deducentes appellationem. Neq; enim syncopam duntaxat, veluti cor, sed etiam cõuulsiones, sopores, morbum comitialẽ, melãcholiam, inferre solet. quinetiã accidentia, qualia per suffusiones infestant, vt iam antea, quũ de oculis loqueremur, dictũ est. Atq; omnes ĩj affectus, consentiẽtibus ei cęteris partibus, in ipso fieri dicuntur. Nam ad propriã eius rationẽ pertinet, & appetentiam prohibere, & natãtes cibos corrumpere, quẽadmodũ id haudquaq̃ fieri solet, quum cibi in ventriculi fũdo firmantur, præcipue si suapte natura non ita facile corrumpantur. Igitur exacte animum aduertere oportet, vt discernantur affectus, qui ipsius occasionẽ p consensũ eueniũt ab ĩjs qui huiusmodi particulis, quarũ actionibus no

cere consueuit os vẽtriculi (quod vt veteres oẽs cor appellabãt, ita nr̃a tẽpestate stomachus vocat̃) primario accidere censentur. Sed hæc ĩter se discernere facile poterit is, q assidua exercitatiõe circa notiões versatus, ea q̃ p̃cesserũt, diligẽter cõsiderauerit. Sũt enĩ proprietates q̃dã ineffabiles, vna cũ accidẽtibus q̃ enarrari possunt, cõuenĩẽtes, qbus certiores stabilioresq; euadũt affectarũ ptiũ notæ. sed has vnusqsq; p se inuenire poterit. Quæ vero tã q̃ fundamẽta vniuersæ dinotionis existũt, atq; ex qbus studiosissimi quiq; ineffabiles accidẽtiũ proprietates edidiscũt deiceps explicare aggredior. Igit̃ grãmaticus q dã iuuẽis, q̃ties vel nimis vehemẽter doceret, aut cogitaret aut inediã sustĩeret, aut irasceret̃, cõitiali morbo corripiebat̃. p pẽdi eq dẽ ĩ hoc os vẽtriculi, vtpote qd facile sẽtiret affectũ esse. ac deinde p consensũ & totũ cerebrũ, & corpus vniuersũ, cõ-

uulſione concuti. cui probam cō-
coctionem accurate procurare, ac
tertia, vel quarta hora panem o-
ptime præparatum exhibere iuſ-
ſi. atque hunc quidem ſolū, ſi nō
ſitiret. ſi vero ſiti cruciaretur, ex
vino madidum, & quidem albo,
atq; modice ſtringente. Nam hu
iuſmodi vinum, vt ventriculum
robuſtum efficit, ita haudquaquā
tētat caput, id quod facere ſolēt,
ea quæ vehemētes vires obtinēt.
Itaq; quum hac victus ratione v-
tens, non vt ante afficeretur, ex-
actam iam notitiam me habere ar
bitratus ſum, eorum quæ prius ſo
la coniectura conſequebar. Itaque
quolibet anno bis, aut etiam ter,
medicamentum amarum ex aloe
ei exhibui. Purgatis deinde ex v-
niuerſo ventre excrementis, re-
ſumptiſq; ad proprias functiones
viribus, vir ille vigīti annis, qui-
bus poſtea ſuperſtes permanſit, ī-
tegra, inculpataq; valetudine, vi
tam exegit. Quod ſi aliquādo ob

ingruentia negocia diutius a cibo abstinere cogeretur, exigua quadam conuulsione vexabatur. ¶Iã alios quoq; vidimus, conuulsione per morbum comitialem, ob oris stomachi vitium correptos, quũ aut nõ probe cõcoxissent, aut vini, & quidẽ meracioris, plurimũ potassent, aut vbi veneri immodice operam dedissent. ¶Quin etiam per febres, quosdam conspeximus derepẽte conuulsione prehendi, nullo (quod eam præsagiret) pręcedente indicio, qui bilioso superueniẽte vomitu, protinus ab omni noxa liberati fuerunt. atque hoc modo affectorum nõnulli, res quasdam fuscas vomẽdo reiecerunt, alñ humorem, porri succo similem, quidam etiam vitiosis grauati cibis, soporosi permãserunt, donec ea quæ os vẽtriculi opprimebant, omnia euomuissẽt. Atqui horum accidentiũ, vix vllum crederes, a ventriculi ore procedere, quemadmodũ ne syncos

pas q̊q;, nisi tã crebro ita euenire videretur. Quãq̃ enim nõ pauci ad ipsũ ex cerebro nerui pueniũt non tamẽ tanti esse videntur, vt eorũ occasione, principium adeo ipsis cõsentiat, vt conuulsionẽ inducere possit. tantũ abest, vt quis credat, cor ipsum tã vehementer ori vẽtriculi consentire, vt acuta protinus sequatur syncopa. Porro multos nõ solũ insõnia & somni tumultuosi molestãt, sed amẽtia quoq;, propter vitiosũ humorẽ in ore vẽtriculi exauctũ. ¶De flatuoso vero vocato præcordiorum morbo, nemo nõ dixit, quomodo tristitiã, despirationẽ, mœstitiã inducat, atq; vt summatim dicã, ad melancholiæ accidentia, nihil reliqui facit. Quippe laborãtes huiusmodi morbo, post cruditates, dictis accidentibus multo vehementius infestantur, ac quidã ex ipsis splenici quoq; fiũt, q̃ circa conijciendum est, ex hoc etiam viscere, vitiosam saniem, in

ventriculum irruere. Ergo ea accidentia quæ vel cerebrũ, vel oculos efficiunt, vitiosorum humorũ vaporationem sequuntur. At syncopa, quę stomachi vitio solet euenire, ob dolorũ ipsius proprietatem, exolutionem inducit, eius quoq; intemperie ad cor fortasse perueniente. Queadmodum vbi cor vehementer intemperatum est, vires agminatim cadere necesse est. Atque constat prætera quod κιτου (id est pice) vacatæ, mulieribus accidũt, vbi hęc particula affecta est. Quæ enĩ aut canũ more, aut nihil oĩno, aut malos cibos cupiũt, ĩjs appetentiæ ĩstrumentũ lęsũ esse certum est. id vero os vẽtriculi esse demonstratũ iam est. Sic etiã nausea, cordis dolores, singultus, ĩter huiusce p̄tis affectus numerari debẽt, verũ omniũ harũ affectionum caussas ĩ libro de accidentiũ caussis iam diximus, vt nihil nũc opus sit, ĩ earũ explicationi tẽporis iacturam

facere. Etenim quæ per intempe-
rantiam, ei veluti similari corpo-
ri, morborũ differentię adueniũt,
iam ibi enarratæ sunt. Instrumẽ-
tales vero morbi qui ei accidere
solent, adeo manifestas habent no
tas, vt latere possit neminem, qui
cõmunes significationes, quæ &
in his antea commentarijs, & in
alijs quibusdam præscriptę sunt,
memoria tenuerit. Neq; enim ab
scessus, neq; inflammatio, neque
erysipelas, neq; vlcera huius loci,
in obscuro sunt. vtpote quorũ cõ
munes sunt notæ cum ijs quæ su-
pra de gulę affectiõibus dictę sũt,
atq; illis eo manifestiores, quo fa-
cilior huic parti sensus est, ac cla-
ram quoq;, promptãq; notionem
habet. Similiter vbi ex hac parte
sanguis reijcitur, indiciorum ꝓ-
prietas, cõmunis est cũ illis, quæ
de gula iam diximus. verum co-
gnitio longe manifestior euadit.
¶ Atq; par esse videtur, totũ vẽ-
triculi spacium, simili dispositiõe

affici, quales sũt illæ quas in ipsius ore fieri diximus, atq; similia quæ ei aduenire accidẽtia. Quod vero lõge maiorẽ inferũt violentiam, ea quæ in ipsius ore cõtingũt, idcirco medici ea quę in parte ventriculi ĩferiore eueniũt, perĩde ac si omnino non fierẽt. & despicere & cõtemnere solent. At quia coctionis opus, in ptibus ab ore inferioribus fieri, nemo negat, necesse est hãc ipsã partẽ, quũ male disposita fuerit, cruditatũ esse causã quũ videlicet vel ob inordinatã alimentorũ ingestionẽ, aut multitudinẽ, aut qualitatẽ, homo cõcoquere nequit. Morbi vero cæteris partibus omnibus cõmunes, siue instrumẽtales sint, siue per solam intẽperiẽ infestẽt. quorũ sedes affectę manifeste sunt, ad hanc præsentem cõmentationem proprie nõ pertinent. quippe eas dũtaxat partes, quæ sensus iudicium effugiunt, cõsiderare propositum est. Sed de sanguine qui ex ipso

vomendo reĳcitur, non cõuenit inter medicos. Etenĩ sunt qui putent nequaq̃ fieri posse, vt sãguis vel ab hepate, vel a liene, effluẽs, per ipsum euacuetur. similiter de pure quoq; ab ipsis erumpẽte existimãt. verum enimuero ꝑ artis exercitationẽ, vtranq; opinionẽ examinanti mihi, visa est ꝑ ipsũ fieri euacuatio ex dictis visceribus. Cæterũ differre voluimus huius rei doctrinam, in eum locum vbi ĩde ipsis sermonem faciemus. quippe deiceps & iecinoris, & lienis affectus percurrere propositum est.

¶ De iecinoris affectibus.
Caput sextum.

HVic parti, quẽadmodũ & cęteris omnibus, duplex morborum genus accidit. Vnũ a sola intemperie, citra tumorem præter naturam. Alterum vbi vna cum intemperie, tumor quoq; infestat

vt inflammatio. eryſipelas, ſcir-
rus, id eſt tumor durus, inflatio, a
craſſis & viſcoſis humoribus ob-
turatio, idq; in extremis vaſorũ
partibus quæ ex venę ipſius por-
tis exoriuntur. Verum in ĩjs labo-
rans, & grauitatem, & præcor-
dia veluti ſuſpenſa, ſentit. quod ſi
fumoſus quoque ſpiritus, cui non
pateat exitus, ibi concludatur, nõ
ſolum grauitas, ſed tenſionis etiã
ſenſus ſequetur. ¶Inflammatio-
nes vero quę in hoc viſcere citra
ipſius imbecillitatem naſcuntur,
ſiquidem in gibba parte conſi-
ſtant, pręcipue ſi grandes fuerĩt,
perfacile vel ſolo tactu diſnoſci
poſſunt. At ſimarũ partium inflã-
mationes, per alia potius accidẽ-
tia, quam per tactum inueſtigare
oportet. ¶ Incipiam igitur ab
his quæ in parte gibba oriuntur,
ſi prius vos admonuero, eorum
ſcilicet quos in corporũ diſſectio-
ne conſpexiſtis muſculorum, qui
ſub cute tenduntur. Sunt ve-

ro octo numero, quatuor contenti coniugationibus. Quarum prima ex musculis constat rectis, per totum carneis, a pectore ad pubis ossa, ita enim vocāt dissectores, descendentibus. At reliquarum trium coniugationum musculi, vsq; ad rectorum contactum, carnea quidem parte constant, vbi vero primum illos attigerunt, in neruosas membranas degenerare videntur. Horum itaque musculorum vna coniugatio, quę quidem reliquis exterior est, a thorace obliquo deducitur, in anteriores partes descendens. Altera huic contraria, ab īfernis exorta partibus, obliqua ad anteriores ascēdit. Huic tertia musculorum coniugatio subiicitur, qui transuersum habēt positum, atque peritoneo, id est membranæ quæ intestina continet, innituntur. ¶Rectorum autē musculorum, tumores præter naturam, oblongi, atque per totum ventrem extensi, videntur, vm-

bilicũ, veluti ipsi quoque musculi, comprehẽdẽtes. quapropter haud obscura est eorum dinotio, vtpote quos & positus, & figura declarat. accedente ad hæc, quod ipsi a nullo exteriore musculo contegũtur. Hæc autem obliquis quoque musculis, quia thorace descẽdũt, sunt communia. At multo difficilior est notitia musculorum qui ijs subiecti sũt, difficillima vero trãsuersorum. ¶Constat autem iecur intra hos sub peritoneo esse positum, quod quum tribus contegat musculis, fieri nõ potest, vt tactus aliquam ipsius notitiam præstet, nisi vel magna in ipso oriatur inflammatio, vel incũbentes ei musculi extenuentur. Sed iecur affici declarant in dextra præcordiorũ parte grauitas, dolor tota præcordia retrahens, atque ipsius vsque ad iugulum extensio (nam & hoc nõnũquam euenire solet) exigua tussis, lĩguę color, in primis quidem ruber, deinde vero niger,

ingens faſtidium, ſitis inexhau-
ſta, vomitus tum ſincæræ bilis,
tum eius quæ ouorum vitellis ſi-
milatur, quæ poſtea eruginis ali-
quando colorem referre conſpi-
citur. Aluus quoque aſtringit, ni-
ſi vna cũ viſceris huius ĩbecillita-
te, iſlãmationẽ excitari cõtigat.
¶ Eryſipelatis autem accidentia,
his fere ſimilia ſunt. Sed inſuper
febris quoque cum vehementiſſi-
ma ſiti laborantes cruciat. eas enĩ
febres quas ardentes antiqui vo-
cabant, magna ex parte aduenire
videmus, iecoris, aut ventriculi,
flammeis diſpoſitionibus, atque in
pulmonis inflammatione eryſipe-
latis participe (Græci φλεγμο-
νήν ἐρυσιπελατώδην appel-
lant) ardentes febres excitantur,
quemadmodum vbi in vniuerſo
quoque corpore, biliioſi humores
ad immoderatum feruorem per-
ueniunt. Verum hæ quæ aut ieco-
ris, aut ventriculi occaſione euca-

niunt, omnium sunt vehementissimæ. Quibus particulis ita laborãtibus, febres magna ex parte in tabem transmutantur. Sed de hac alibi seorsum scriptum ęst. ¶Quę in simis iecinoris partibus eueniũt inflammationes, vt magis quam illę quæ in eius gibbo fiunt, fastidium, nauseam, vomitum biliosum, sitim ingentem, inducũt: sic e cõtrario hæ, maiori quam illę, interspirandũ dolore (vt dictum est) laborantem afficiunt, magisque tussim excitant, atque dolorem vsq; ad dextrę partis iugulum, adeo vt detrahi videatur, extendunt. porro vtrique parti quum dolor adest, nothæ costæ nonnunquã consẽtiũt. Nã ĩ hac re, ãbę eius ptes, merito cõmunicare videñt, q̃uis nõ, passim omnibus animãtibus id eueniat, eo ꝙ nõ ĩ õnibus, iecur p mẽbranas costis adaptañ. id quod nõ solũ in simĳs, sed in alĳs quoq; animalibus videre est. Etenim in alĳs quidẽ attingit, in alĳs cõtra.

Igitur quēadmodū interdum in gibbis dūtaxat, ita & in simis hu- ius visceris partibus, inflammatio oritur. quamuis ī neutra partium exquisite distincta possit consiste- re. Nam omnium eius partiū car- nes inter sese continuantur. Cęte- rum quibus vel a natura, vel a morbo abdomen extenuatum est, in ĳs facile est videre ingentem iecinoris inflammationem. q̃ pro- priā hāc a musculorū tumoribus sortitur differētiam, quod moles sub manibus ad coaceruatam cir- cumscriptionem desinit. At mu- sculus quilibet, quum totus sibi cō- tinuus sit, inflammationis ipsius moles sensim diminui consue- uit. quippe soli iecinori proprium est, vt tumoris cumulū cōprehē- sim habeat circūscriptum. ¶ Vn- de manifestum est, quod durus in ipso tumor (Gręci scirron vocāt) multo euidētius dinosci potest, eo quod durior sit scirri ipsius, quā inflāmationis moles, quodque in

huiuſcemodi diſpoſitione, extenu
ata ſint corpora, quę ei incũbunt.
At vero tractu temporis, quãuis
magis increſcat ſcirri cumulus,
non tamen ęque facile fuerit, per
tactum ipſum cognoſcere, interci
piẽte ſcilicet iudicium aqua inter
cutem, quę illico ſcirrum ſequi cõ
ſueuit. Quippe niſi hepar afficia-
tur, haudquaquam fieri poteſt hu
iuſmodi affectus, non tamen ſemp
ob primariam eius affectionẽ exci
tatur, quãuis hoc ſit quã frequen-
tiſſimũ. Etenim quia ipſum, eius
facultatis, quæ ſanguinẽ gignit,
inſtrumentum eſt, conſequẽs eſt,
vt vitiato hoc viſcere, actio quo-
que eius vitietur. Accidit autem
(vt dixi) quũ alias aliam partem
frigida intemperies afficit, vt he-
par quoque refrigeretur. Igitur ſi
vel lienis cauſſa, vel ventriculi,
vel inteſtinorum vniuerſorũ, ma
xime ieiuni, meſenterice venę ha
bituali intemperie aſficiantur, fa-
cile etiã vna refrigerare poſſunt,

omnes ſimarum iecoris partium venas, quo fit vt ad hepatis quoq; corpus, intẽperies ipſa perueniat. Si vero vel pulmonis, vel ſepti tranſuerſi, vel renum occaſione, id accidat, in primis venę, quæ in visceris huius partibus gibbis conſiſtunt, per conſenſum afficiuntur, deinde tractu tẽporis, hepar quoque, eadem diſpoſitione infeſtatur.

¶Ergo ea quę hucuſque diximus, ſic ſe habere nemo inficiabitur, niſi forte quis, aut ſuapte natura cõtentioſus, aut omnino fuerit indoctus. ¶De obſtructione vero, non æque certæ habentur coniecturę. Etenim ꝙ ſimarum partiũ venæ, ab ea quæ in porta exorit̃, in tenuiſſimas extremitates finiãtur, haud obſcure apparet. Atque quod ad eundem locum, alię quoque venarum extremitates, a concaua vena, in gibbas viſceris partes diſtributarum perueniant, ſimiliter cõſtat. licet quomodo per

ſua ora ipſę inter ſeſe coniungan-
tur, videre nequaquam poſſimus.
Neque enim dubitat aliquis, ſed
oēs fere medici ex vno ore enun-
ciant, ꝙ cibus vniuerſo corpori di-
ſtributus, ex omnibus ſimarum
partium venis exiens, ad gibbas
partes ꝑ dictas extremitates trāſ-
ſumitur. Quod ſi fateamur, ſan-
guinis tranſitum, ob tumoris cu-
iuſpiam molem, conſtringi, rati-
oni conſentaneum eē videtur, vt
nonnullis placuit, vt pars quæ in
ſanguine magis tenuis, atque a-
quoſa eſt, trāſſumatur, atque ve-
hatur, per vniuerſum corpus. ſyn-
cærus autem ſanguis, qui propter
ſui craſſitudinem, in viſceris ſub-
ſtantia permanet, ei morborum
qui ex plenitudine fieri ſolent,
cauſſa eiſſe cenſeatur. Perſcrutāti
bus vero nobis huius ſectę placita,
videntur partim cum ĳs, quę iam
ſupra dicta ſunt, conſentire, ꝑtim
vero nonnihil ab ĳs, quæ appa-

tere ſolent, differre. Quod enim aquoſa ſanguinis pars tranſſũpta in venam concauam, vſquequaq; per corpus diſpergatur, conſequi videtur ad ea, quæ iam in cõfeſſo eſſe diximus. Quod vero contra, craſſior ſanguis in viſceris venis concluſus, ad inteſtinum ieiunũ, & colon, & cecum, atque rectum deferatur, & (vt quiſpiã dixerit) in ventrem fortaſſe, nemo vnquã vidit, neque in hepatis pręter naturam tumoribus, neque etiã obturationibus. Verũ in omnibus corporis partibus, tum ſupernis, tum inferioribus, pituitoſus ſanguis, contineri conſpicitur, in ĳs morbis, quos Gręci & anaſarcas, & leucophlegmatias nominare conſueuerunt. Per aluum autem, nihil cruentum, neque in ĳs, neque in aſcite, neque in tympania, ſecerni ſolet. Sed ſpacium quod inter peritoneũ, & partes ei ſubiacẽtes eſt, aquoſo humore impletur. Proinde rationi magis conſentaneũ eſt

vt ob visceris refrigerationem, cibus iam redditus, in sanguinem trãsmutari non possit. quinetiam refrigerantur cum ipso vniuersi corporis venæ, idq; maxime, vbi nullo plærũque tumore in iecinore apparente, laborans aqua inter cutẽ molestari videtur, vitio existente vel in liene, vel ieiuno aut tenui intestino, aut mesenterio, vel pulmõe, vel renibus, aut etiã vbi plurimus per hemorrhoidas sanguis excernitur, aut ob muliebre profluuiũ, aut quum retinentur menstrua, aut ob aliam ingentem vteri dispositionem. Nã per omnes huiuscemodi affectus, aqua inter cutem hominem vexari cõtingit, vel nullo existente in hepate præter naturam tumore. Id vero præcipue intelligitur ab ĳs, qui didicerũt quomodo ex intempestiua aquæ frigidæ potatione, iecur affatim refrigeratũ, statim aquam inter cutem inducit, antea quam scilicet in durum tumorem

attollatur. Verum sic affecti vehementi ciborum desiderio tenent, nec mirum, quippe ob refrigeratum os ventriculi, huiusmodi cupiditates inualescere, iam ante didicimus. Sed de aqua inter cutē, quantum ad præsens attinet propositum, hæc dixisse satis est.

¶ De morbo regio. Cap. VII.

PORRO vtrum semper ī morbo regio locus affectus sit hepar, an alia p̄terea dispositio hunc affectum efficere possit, deinceps percurrēdo scrutemur. siquidem videmus nonnunquam iecinore nequaquam affecto per morbi iudicationem, effundi ad cutem bilem pallidā, quo modo abscessus quoque aliqui interdum euenire consueuerūt. Videmus etiā aliquādo citra morbi iudicationē, sangui-

nem ab extranea aliqua occasione corruptum, biliosum effici, qualis etiam a feris mordentibus fieri solet. Etenim imperialium seruitorum quidam, qui viperarum venationi deputatus erat, quum a vipera morsus esset, aliquãto tpe, medicamenta quibus vti cõsueuerat, potabat, cũq; vniuersi corpis color mutaret, adeo vt porri colorẽ referret, accedẽs singula nobis enarrauit, cui epota theriaca, quã celerrime color secundum naturã restitutus est. Solẽt autem medici inuestigare, an assumpti veneni propria extent signa, eo quod sępenumero videant, citra letalis veneni potionem humores similiter, vt epoto veneno corrumpi. Verum nõ mirum est, si sic aliqñ mutentur humores, vt vniuersum corpus auriginosum euadat. Quanquam fieri etiam potest, vt iecinoris secundum naturam temperies mutata, humores huiuscemodi vitio afficiantur, & quidem

citra obſtructionē, aut inflamma-
tionem, aut ſcirrum. Quinetiam
manifeſte quādoq; videmus, vni-
uerſum corpus, herbis cādēti pal-
lore infectis, ſimilari, interdū plū
beum, aut etiam magis fuſcum re
ferre colorem, interdum etiā alias
quaſdam ineffabiles colorum pro-
prietates, quę iecinore ſuo mune-
re nō recte fungente, accidere ſo-
lent. Sic ob ſplenis quoque vitia,
huiuſmodi colores eueniunt, ſed
multo nigriores quam ab hepate.
Quos vt clara interp̄tatiōe enar-
rare difficillimū, ita cognoſcere fa
cillimū ĳs præſertim qui illos ſæ-
penumero conſpexerint. Etenim
Steſianus quum medicorum iudi-
ciū ſubĳſſet, neſcio quo pacto eo-
rum nō pauci, abſceſſum in ipſius
hepate cōſiſtere crediderint. Sed
poſtea quam longo temporis ſpa-
cio, nihil ſe in melius ꝓficere ſen-
tiret, me quoque vocauit. Igitur
ſimul atque domum, vbi iacebat,
fuiſſem ingreſſus, aſpiciens eum,

hoc inquam scias velim, nullũ tibi esse in viscere vitium, sed quid aliud te molestet, nudatis præcordiis declarare conabor. Inueni ergo in profundis musculis abscessũ, contracto iam pure, in medio spacio eorum musculorum, qui per transuersum incedunt, atque illorũ qui obliqui ab infernis sursum tendunt, qui (vt nouistis) mediĳ sunt inter eos qui transuersi peritoneo incumbunt, & eos qui sub externa cute obliqui deorsum feruntur. Sic etiam alios complures scitis me notasse, per colorẽ declarando modo iecur, modo splenem esse affectum, nulla audita præteritorum accidentium narratione, neque etiam per tactũ inuestigato viscerum affectu. Proinde sæpenumero audiuistis me male imprecantem ĳs, qui medicæ quidem professionis (quod ad spectatiuam pertinet) prĩcipes se esse iactabãt, nullius vero ægri volebãt aggredi curationem. De quorum nume

ro plurimi fuerunt tum empirici, tũ methodici, quibus si quis dixerit, fieri posse, vt solo pspecto colore, affecta sedes interdum cognoscatur, illi aperto ore, atque rabidi canis exemplo, exerta lingua, impudenter ei resistunt. Verũ præsens sermo haudquaquam ad illos dirigitur. Itaque ad aliud accidentium genus quod sola iecinoris imbecillitate, quæ per se ac sine inflãmatione euenire solet, cõtinetur, nunc trãseamus. quemadmodum & de ipsius inflammatione, quæ citra proprię facultatis suæ imbecillitatem accidit, seorsum iam diximus. Cęterum postquam sanguinis generationem, hepatis munus esse intelligimus, si caussa aliqua fuerit, quæ hunc generare possit, eam hepatis propriam facultatem esse dicemus. Propriam autem diximus, propter eas quæ omnibus corporis nostri partibus communes esse dignoscũtur, quas in libro de naturalibus facultatibus iam

percurrimus, attractricem dico, & retentricem, & expultricem. Nanque quarta generatim quidē alteratrix, speciatim vero sanguifica vocatur. Porro omnium facultatum essentiam, in peculiaribus partium temperantijs consistere didicistis. proinde quū iecur ad aliquam octo intemperantiarū labitur, accidet viribus ipsius noxa, quæ illi intemperantiæ peculiariter debetur. Sed de ijs generalem scripsimus sermonē, in tertio libro de accidentium caussis, proprius autem cuiusque secundū speciem partis, communi ad portionem respondet. Igitur calidæ iecoris intemperantiæ, cum contentos in ipso humores, tum eos qui per mesenterij venas deferūtur, & assant & adurunt frigidæ autem, contentos iam in ipso humores, crassos, atque ad fluxum & motum contumaces reddunt. id vero quod ad ipsum fertur, & pituitosum, & crudum, atque

semicoctũ efficiũt. Sic de reliquis quoque duabus dicendum est. Arida quidem intemperantia, ſicciores, craſſioreſque, humida vero, magis tenues, aquoſioreſque reddit humores. ¶Igitur quum alui ſedimina, aquæ, in qua nuper mactata caro abluta eſt, ſimilia eſſe videritis, efficaciſſimum inde affecti iecinoris ſignum elicere nequaquam dubitetis. Ac nominantur hepatica, ea præcipue quæ ob imbecillitatẽ ipſius deijciuntur, quippe ad iecoris eſſentiam pertinent huiuſmodi affectus. Atque didiciſtis cuiuſque primorum corporũ eſſentiam ex quatuor qualitatum conſtare temperamento. Sic etiã quum fęci ſanguinis ſimilia per aluum excrementa deijciuntur, iecur affectum eſſe conijciẽdum eſt. Vt enim tenue & ſanioſum excrementum, infirmi iecinoris, ſanguinem creare non potentis, ita id quod fæci ſimilatur, ſuperaſſantis ſanguinem hepatis inditium

eſt. Neque enim a memoria ve-
ſtra decidit, quum ſæpe videretis
quoſdam, in primis quidem ſanie-
em, & cruenta quædam, dein tra-
ctu temporis craſſum, ac melan-
cholicum ſanguinem, poſtremo
atram quoque bilem, & quidem
ſyncæram, deĳcere. Accidit au-
tem interdum, vt hic affectus, ob
frigidã intemperiem citra febrim
incipiat, quando tenuis ſanies ſan
guinis excernitur. deinde tractu
temporis, corrupto in viſcere ſan
guine, febris ſuperuenire ſolet.
quæ tamen ab imperitis vſque a-
deo negligitur, vt laborantem
interdum nequaquam febricitare
putent. quippe hunc affectum ob
inediam accediſſe exiſtimãt, quũ
tamen potius, quia nulla ſit ipſis
cibi cupiditas, quã ob medicorum
inſtitutum, laborantes a cibo ab-
ſtinere conſueuerint. Itaque quũ
interim nihil excernatur, videa-
turque laborans omnino liber a fe
bre, balneis eum exponunt, ac de-

bitam victus rationem præscri-
bere neglegunt. Quocirca rur-
sus corruptos cibos aluus deijcit,
quos deinde hepaticorum excre-
mentorum nonnihil sequitur. At
nonnulli qui ob frigidam intem-
periem laborare inceperunt, non
solum non perdunt cibi cupidita-
tem, verum etiam interdum mul
to maiore cupiditate atque desi-
derio, quam antea se cibum ap-
petere aiunt. Calidas vero intem-
peries, nunquam comitatur ci-
borum appetentia, sed inedia per-
quam grauis, sitis vehemens, ac
vrgens, febris insignis, vitioso-
rum humorum vomitus. Hęc sũt
propria hepaticorum accidentia.
sic enim nominari iã dixi eos. qui-
bus visceris ipsius vires fuerit im
becilles. Qua in re vulgus medi-
corum errans, hunc affectum pu-
tat esse dysenteriam. Inflammati-
onem autem alia (vt dictũ est) se
quũtur accidẽtia. Quũ itaq; ãbo
ĩterdũ affectus cõueniãt, vtriusq;

accidentia simul apparere solent: quapropter tenaci memoria ea seruari oportet. Sic enim non solum laudabunt nos, sed admirabuntur etiam, ij qui opera nostra indiguerint, presertim si accidētia quoque, que alijs morbis communia sunt, insuper prospexerimus. veluti quod dolor ad nothas costas peruenit, quod iugulus detrahi videtur, quod spiratio parua redditur & frequens. Equidem quum primum Romam venissem, magnifice admiratus est me Glauco philosophus, ob huiuscemodi quādā dinotionem. Etenim per viā mihi occurrens, opportune (inquit) aduenisti, iungensque dextram dextræ, proximi sumus (inquit) laboranti, quem nuper vidi, itaque oro, vt vna mecum ad ipsum venias, est autem Siculus medicus, quem non ita pridē mecum ambulantem vidisti. Ego vero, quid inquam molestat ipsum? Tum ille Glaucus & copiose mihi

admodum, & apertę id declarare aggressus est. Neque enim adeo erat vafer, vt aliquid me celare posset. Quoniam heri (inquit) & Gorgias & Apelas mihi nunciaue runt, notiones, præsagiaque edis disse te, quæ ad diuinationem pos tius, quã ad medicinam pertinere videbantur. cupio equidem peris culum facere, nõ adeo vt tuã exs periar doctrinam, quam vt sciã, num tanta sit in arte medica, tum cognoscendi, tum pręsagiendi fa cultas. Interim quũ hæc diceret, venimus ad laborantis hostiũ, vt neque verbo, eius prouocatiõi res spondere, neque etiam ea quę sæs penumero me dicere audiuistis, effari possem. quod scilicet multa interdum nobis feliciter facileque apparent, interdum vero omnia sunt ambigua. atq; idcirco & alte ram, & tertiam quoque considers rationem expectamus. Itaque in primo statim aditu obuiam nobis venit qdã, peluim a cubiculo effe

rens, continentem tenuẽ craoris saniem, carniũ nuper mactatarũ ablutioni haud absimilẽ, euidẽtissimũ affecti iecinoris indiciũ. qua diligenter inspecta, vna cũ Glaucone ad medicum ingressus sum. Apprehẽdi itaq; manũ in carpo, id est brachiali, quo intelligerem vtrũ inflãmatio, an sola imbecillitas esset in viscere. Quia vero (vt diximus) medicus erat, nuper (inquit) a deiectione decubui, itaque perpende arterias ob id quod surrexerã crebrius pulsare. Hæc quum dixisset, inueni equidẽ inflãmationis indiciũ. Prospiciensque ad fenestram hyssopum ex aqua mulsa decoctum, in olla cõsideraui. proinde cogitaui, medicũ se pleuriticum esse putare, dolore videlicet nothas costas infestãte, qualis iecinoris quoq; inflammationibus aliquando accidere consueuit. Hunc itaq; quum sentiret, essetq; spiratio, & pua, & crebra, atq; exigua tussi ĩfestaret, pleuri-

ticum se esse existimabat, quam/
obrem hyssopum quoq; ex aqua
mulsa præparauerat. Intellegens
itaq; ego, quod fortuna viã mihi
præberet, qua apud Glauconẽ cla
rum nomen adipisci possem, ma=
num meam ad nothas in dextro
laborantis latere costas admoui,
indicatoq; loco, dixi eum ibi do/
lere. Quod cum ipse fateretur,
Glauco ex solo arteriarum pulsu,
existimãs me sedem affectam in=
uenisse, plane admirari me cœpit.
Verum, vt vehementius stupe=
ret, hæc quoque addidi. Quem=
admodum hoc in loco dolere te
confessus es, ita velim fatearis, e=
tiam tussiendi cupiditate vexari
te. etenim ex longis interuallis,
tussis exigua, arida, & qua nihil
expuis, molestare te solet. atque
ita me dicente incepit forte for/
tuna, huiusmodi quadã tussis spe/
cie (qualem iam diximus) tussire.
qua de re tanta admiratione Glau
co commotus est, vt cõtinere se/

ſe non valẽs, magna voce excla-
mando, in laudes meas prorũpe-
ret. Tum ego nõ putetis (inquã)
ſola hæc ex arte poſſe præſagiri.
Sunt enim alia quoque, quæ nunc
dicere aggredior, quibus & labo-
rans ipſe teſtimonium feret. Ita-
rurſus incipiens, dixi. Quum ma
gnam trahis ſpirationem, dolor
ea parte, quam notaui, vehemẽ-
tius te cruciat, ſentiſq; in dextra
præcordiorũ parte grauitatem.
His auditis ne infirmus quidẽ ſe-
ſe potuit cõtinere, quo minus pręe
vehementi admiratione, vna cũ
Glaucone exclamaret. Itaque ſẽ-
tiens equidem arridentem mihi
fortunam, de iugulo quoq;, quod
videlicet ad inferiora trahi vide-
retur aliquid efferre volebam.
At quia magnas inflammatio-
nes, quemadmodum & ſcirrum,
id comitari ſolet, dicere non ſum
auſus, veritus ne laudem quã an-
tea de me excitaueram, saucia-
rẽ. Quunque animum induxiſ-

ſem tuto me aliquid eloqui opor=
tere,aſpiciens laborantẽ,haud ita
multo poſt(inquã) iugulũ ad in=
fernas partes detrahi ſenties, niſi
fortaſſe id iam ãtea tibi euenerit.
At cum hoc quoq; fateretur, cõ=
uerſis equidem oculis ad ęgrotã=
tem mirifice attonitum, vna(in=
quam)addenda eſt prędictis diui=
natio. Etenim dicam,quã de mor
bo ſuo laborans ipſe habuerit ſu=
ſpitionem. Tũ Glauco,ne de hac
quidẽ diuinatione deſperare ſe a=
iebat. Laborans autem incredibili
hac pollicitatione, in ſtuporẽ ad=
ductus, & acriter me intuẽs,quid
eſſem dicturus, attenta mẽte ex=
pectabat. Igitur dicente me,quod
infeſtantẽ morbũ pleuritidẽ eſſe
putaſſet,ille ingenti cũ admirati/
one,huius quoq; rei ſe teſtem ex=
hibuit. id quod etiam affirmabat
ex aſtantibus vnus,qui paulo an=
te latus eius ex oleo fouerat. Atq;
ex eo tẽpore Glauco,tũ de me, tũ
de vniuerſa arte, quam optimam

concepit opinionẽ, quũ antea nihil magni ab arte expectaret. vtpote qui nunq̃ cum consummatis in arte viris versari consueuisset. Hæc ideo dicere volui, vt intellegatis, q̃ accidentia cuilibet morbo propria sint, & quæ aliis quoq; morbis cõmunia, ac ꝑterea quę ab vtrolibet genere sint inseparabilia. Itẽ quæ magna ex parte, & q̃ raro videri solent, atq; ea quę anticipitẽ habent euentũ, vt si aliquando fortuna huiusmodi vobis occasionẽ qualem mihi fuisse oblatam iam dixi, præbeat, ea commode vti sciatis. Sæpe enim fortuna, non contẽnendã adispiscẽdæ laudis ansam suggerit, ea tamen vulgus medicorum ob imperitiam vti nescit. Quanq̃ doctissimus quisq;, quum accidentiũ aliquod huiusmodi conspexerit, haud difficulter reliqua quoq; inueniet. quorum alia quidem necessario, alia vero magna ex parte, & locũ affectum, & morbũ ipsũ

ſequũtur. Verum meminiſſe debetis eorum præceptorum, quę & generalia, & vniuerſalia appellantur, & quæ multorum ſpecialium communia genera ſunt, vt circa omnem rerũ particulariũ materiam exercitati, eas celeriter diſcernere poſſitis. Eſt igitur cõmunis ſermo, quem iuenire propoſui, de naturalibus facultatibus quas in qualibet parte generatim quatuor eſſe didiciſtis, Primã voco attractricem, quæ peculiares parti ſuccos, alẽdi ipſam gratia, & appetere, & attahere poteſt, Altera deinde eſt, quæ alteratrix dicitur, qua ſuccus attractus, ſimilis euadit parti quæ alitur. Huic aliæ duæ miniſtrant. Retentrix, quæ ſuo munere fungitur, quando pars attractum ſuccũ coquit, donec in ſuam ipſius naturam eũ mutauerit. Et expultrix, quando a coctione. quod inutile eſt, excernit. idque excremẽtum vocatur. Has itaque facultates in qualibet

affecta parte, vtrum validæ sint, an infirmæ consideretis hortor, vt in hepate, quoniam de hoc dicere instituimus, vis attrahendi si quomodolibet afficiatur, cibum in ventriculo iam in succum trāsmutatum relinquet, vt per aluū exacte cōfectus, liqdus, & haudquaquam exiccatus excernatur. Atque hoc quod ipsa affecta sit signum vobis erit. Quicquid enī ab aliquo tanquā a caussa procedit, id etiam illius signum esse cōstat. Hunc affectum nonnulli ad Mesareum pertinere autumant, vocantque sic laborantes mesaricos, eo quod vident cibum per venas mesareo & mesenterio intextas, transmitti, vt solebat, non posse. eodem seducti errore, quo ħ qui manus eorum, quos syncopa, vel cordis, vel stomachi vitio, prostrauit, affectas esse arbitrantur. vtpote quę haudquaquam, vt antea, numere suo fungantur. Quippe iecur, me-

ſareì venis veluti manibus, quæ ex ventriculo ei cibum afferant, vtitur. Similiter etiam falluntur nonnulli, vbi crura reſoluta ſunt, ob affectũ aliquẽ, eam ſpinę partẽ quæ iuxta lumbos eſt, infeſtantẽ. quippe neglecta ſpina, cruribus remedia adhibẽt. Igitur ſi meſẽterium vel inflãmatione, vel alio euiuſmodi affectu laboret, hunc proprie ad ipſum referemus. ſi vero iecur ob imbecillitatẽ per venas ſuas cibũ allicere nequeat, nõ meſenterio (id eſt lactibus) ſed iecinori, remedia ſunt adaptanda. Quemadmodũ ne reſolutis quidẽ vel manibus, vel cruribus, ob affectũ qui in ſpina conſiſtit. Verum vbi vel inflãmatio, vel eryſipelas meſenterium afficit, haud ita difficile eſt diſcernere, ſi alui excrementa diligenter conſideres. etenim non ſolum hepaticis excremẽtis exquiſite ſimilia (quũ vt dictum eſt, iecur imbecillũ trahere ad ſeſe cibũ nequit) deĳciũ-

tur, sed apparet etiam, veluti ab inflammatione, sanies quædã admixta. Nam ab omni parte inflãmata, cui spissũ, crassũq; tegmẽ, non incumbit, in primis quidem tenuis sanies defluit, quæ, concocta deinde inflammatione, & crassior, & puri similior reddit. Quũ ergo nulla existente in iecore inflammatiõe, huiusmodi quippiã, cum excremẽtis succi speciẽ consequutis deijcitur, in mesareo affectum esse censendum est. Igitur vt nõ potente ob imbecillitatem hepate succum a vẽtriculo attrahere, attrahẽdi facultas afficitur, ita quum retinere nequit, cõprehendens, cõtinensq; facultas, infirma putanda est. Proinde in primis quidem cruorem saniosũ excerni videmus, postea vero crassum, & fæculẽtum. Similiter aliæ quædam eueniunt excretiones, non quidem ob imbecillitatẽ, sed ob expultricis facultatis robur, ratione plenitudinis, & quidem sæ-

penumero integra etiandum cō/
stante valetudine. Sic plerūq; ps
aliqua, quū affecta est, per hepar
purgatur viribus ipsius iam factis
robustioribus. quippe cōcoctis in
ipsa vitiosis humoribus, sequitur
excretio, sed ita sequitur, vt vti-
les humores retineantur, expel-
lantur vero inutiles. Atque sunt
nonnulli qui huiusmodi vacuati-
ones nominent cruentas dysen-
terias, quæ euenire solent quibus-
dam, vel mutilato aliquo mēbro,
aut vbi quis in exercitatione edu
catus, ad ocium se cōuerterit. Ac
solet quoq; mulieribus retētis mē
struis huiusmodi per sedē vacua-
tio fieri. Atque interdum per vo-
mitum quoq; eandem ob caussā.
Verum his syncerus sanguis ex-
cernitur, similis ei', qui ab hostia
interfecta profundi cōsueuit, mo/
do inferne scilicet per aluum, mo
do per superiores etiam partes.
At per erysipelata, & inflamma-
tiones, accidente concoctione, vi

tiosus, cœnosus, & putris, deijci-
citur. Atque vt in hepaticis affe-
ctibus (quanq̃ raro) medicamen-
torum auxilio, robustiore euadẽ-
te iecinore, interdum deijciuntur
excrementa, tum colore, tum o-
dore, pessima, purgato ita visce-
re, sic eodem modo vrinę quoque
deteriores redduntur. quibus im-
periti medici nonnunquã decepti
grauis morbi periculum subesse
arbitrantur. Etenim quibus sine
ratiocinatione, rudis dũtaxat ex-
perientia suffragatur, de his quæ
raro eueniunt experimenta ha-
bere non possunt, veluti eorum
quę sępenumero accidunt facile
meminerunt. Quod autem pro-
tracto per longum spacium mor-
bo, apparentibusq; notis cõcocti-
onis, huiusmodi fiant euacuatio-
nes, non semel duntaxat, immo
creberrime, ex enarrationibus,
quas in Hippocratis opera edidi-
mus, didicistis. Igitur quemad-
modum retentrix facultas quum

imbecillior eſt,ac rem quæ ipſam grauat,retinere nõ valet; vis expultrix id quod moleſtat euacuat, ita infirma expultrice, res quædã retineri ſolent,facultate retentrice non admodum grauata. Nam in quolibet inſtrumento, alias alia facultas,vel fortior fit, vel imbecillior,facta videlicet ad actionem relatione. ſi modo vniuſcuiuſque facultatis rationẽ intellexerimus. Nam reuera tota ſemper particula,ſecundum temperamenti quod ei frequentius ineſt, agit proprietatem. Verum aliquãdo rem grauantem ſuſtinet,ac longo temporis tractu eam vincit,conficit, alterat,& concoquit, deinde rurſus alio tẽpore, rei infeſtãtis vel qualitatem, vel multitudinem, ferre non valẽs, ad ipſius excretionem inſurgit. Atque e contrario, vbi interdum accurata adhibita eſt curatio, ipſam rem moleſtãtem deĳcere cupiens, viribus grauiſſime proſtratis, ob imbecillitatem id ef

ficere non poteſt. Igitur hæc omnia in quouis naturali inſtrumẽto perpendere, atque mentem in ipſis dinoſcẽdis exercere debetis. Sic enim inuenietis partium quarundam affectus, antea haudquaquam indagatos, veluti ne folliculi quidem fel continentis. Si enim (vt oſtendimus) bilioſum humorem ad ſe trahit, quemadmodum renes vti ſãguinis ſerũ, aut ſplen, id quod vini fęcibus, aut amurcæ ſimilatur, accidit interdum, vt ob huius folliculi imbecillitatem, impurus fiat ſanguis, atque idcirco alia eueniat regĳ morbi ſpecies, pręter eas tres quas iam ſupra propoſuimus. Ac nonnunquam ita repletur etiam (quemadmodum veſica quæ vrinę eſt conceptaculũ) vt euacuari nõ poſſit, aut quia obſtructus eſt, aut quia ſecretoria ipſius facultas eſt imbecillior, Veluti etiam, quũ obſtructis, aut infirmis vaſis, quæ ab ipſo exorta, ora ſua in hepar extendunt, bilis

osum humorem interdum attra/
here non potest. Proinde excre/
mentorum proprietatem in mor=
bo regio cõsiderare, perquam ne=
cessarium est. id enim non medio=
cre nobis ad huiusmodi notitias au
xilium suppeditabit. Hæc equi=
dem considerans inueni quorun/
dam regio morbo affectorum ex=
crementa, flaua bile vehementer
colorata, similiter etiã & vrinas,
item per cutem quoque, vt non=
nullis plurimum flauę bilis a bal=
neo profundi, ita aliis plurimum
ipsius retineri, ac perquam exigu
um effundi comperimus. Hanc rẽ
si accuratiori experimento intel/
legere volueritis, nullà prius ad/
hibita vnctione, homini sudorem
strigili auferri iubete. videbitis
ꝓfecto non eodẽ modo in omni/
bus, strigilis concauitatem im/
pleri. vtpote quod in aliis magis
aquosum, atque in aliis magis bi/
liosum est. Quod si cum prædi=
ctis eorum quoque quæ præcesse

runt accidentium memoriam habuerimus, multo clarior euadet loci affecti notitia.

¶ Sed interim hoc quoq; signum subiungere placuit. Quidam acuta biliosaque febre laborãs, die septio multa flaua bile ad cutẽ trãsmissa, a morbo liberatus est. mansitque sequentibus deinde diebus auriginosus. Itaque & excrementa, & vrinas cõsiderauimus. vtrisque vero secundum naturam se habentibus, atque ob eam caussam nullum visceris affectũ declarantibus, venit in mentem, fieri posse, quod translata in cutem bilis crassior esset. qua ipsa ratiõe promotus, discere volui qualis nam esset sudor, illo autem apparente aquoso, cõieci bilem esse, dissipari contumacem, præcepi itaq; laboranti, vt aqua suapte natura calida, & cui discutiẽdi vis esset, vreretur, ac pterea victũ adhiberet humidiorẽ, qui humorũ crassitudinẽ moderate posset extenuare.

Hic autem bonam valetudinem consequutus est, vnico auxilio, & notitia confirmata, & curatione absoluta. ¶Quinetiam aliũ multam in strigili bilẽ relinquere vidimus, vnde eam plurimã in vniuerso corpore procreari perpẽdentes, ipsum adhibita idonea curatione sanauimus. Quibus vero citra febrĩ morbus regius accidit, vrgẽte in dextra p̃cordiorũ parte grauitatis cuiusdam sensu, ĩjs omnibus aperiẽs (vt scitis) obstructiones, & cibis, & potibus, & medicamentis extenuãtibus, deinde medicamentum quod bilem ducere posset exhibens, eorũ plurimos vna die sanitati restituimus. Qui vero purgatione liberari non potuerunt, ĩjs rursus valentiore ad aperiendum data potione, medicamentum quod vehementius purgaret exhibui. Sic deinde sub fine purgationis, vel cerulea, vel flaua etiã bilis, cum acri mordacitate secernebatur.

In ĳs cõieci fellis folliculum, simi-
li quopiam affectu laborare, qualis
in vesica exuberāte vrina inter-
dum fieri solet. etenim adeo mul-
tam nonnunquā recipit, vt nimis
intenta nequeat eam quæ in ipsa
continetur expellere. Verum in
vrinę receptaculo (neque enī ab-
surdum fuerit, vesicam ita nomi-
nare) bifariam id fieri solet. Inter-
dum ob excretorię facultatis imbe
cillitatem, Interdum vel ob gra-
uem somnū, vel negocia quępiā,
retēta vltra quam par est vrina,
quæ deinde vesicam nimis inten-
dens, hac ipsa ratione vires eius
prosternere potest. At fellis folli-
culus, vtpote cui nullum succur-
rit ab animali facultate præsidiū,
vnicum habet imbecillitatis prin
cipium, veluti cętera quoque na-
turalia instrumenta, a partis intē-
perie ortum.

QVINTI LIBRI FINIS.

GALENI, DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA, Liber Sextus.

De affectibus lienis. Caput Primum.

EX ĳs quæ de iecinore diximus, facile inuenientur notæ, quibus lienis affectus discernantur. Hoc addito, quod ipsius inflammationes, ob duritiē, facile tangendo dephendūtur. Quum itaq; splen multa habeat accidentia cū hepate communia, illa, nulla re differre videntur, nisi quod quædam magis, quædā vero minus, alterutri euenire solent. Nam quod ad coloris rationem pertinet, vniuersum corpus, vbi splen imbecillitate affectus est, magis nigricare videt. Nam hoc ei natura officiū dedit,

vt melancholicum ſanguinem ex hepate, ad ſeſe attrahat, quo ipm alii iam demonſtratum eſt. Igitur attrahendi facultate facta imbecilliore, ſanguis ex iecore in vniuerſum corpus impurus tranſmittit, quo circa color nigrior euadit.
Quinetiam hepatis exemplo, ſæpenumero excrementa quædam ex ſe reiicit. Itaque vomitione, cui nauſea quoque accedit, melãcholicum ſanguinẽ excernit, qui interdum per inferiora quoq; decedere videtur. At huiuſmodi vacuatione ſuppreſſa, nonnulli mœſtitia melancholica vexantur, atque cibos auidiſſime concupiſcũt, idque præcipue ſi valde fuerint acida quæ ad ventriculum tranſferuntur excremẽta. Quanquam nonnunquam euerſa deiectaque penitus cupiditate, cibum faſtidiunt, alia quadam vrgente ipſum, affectionum differentia.
Quod vero indurato ipſo, aqua inter cutem effundi poſſit, con-

ſentiẽte iecinore, iam antea dictũ eſt. Etenim laborante aliquando vtroque viſcere, regium morbũ euenire conſpeximus, nigriore, quam ꝑ conſuetudine, ſubſequẽte colore, ita vt putaretur flaua bilis fuligini eſſe permixta. atq; medici quidam iecur nullo affectu tum laborare exiſtimantes, dubitant quomodo a ſplene morbus regius naſci poſſit. Quemadmodũ ſunt, qui a ſolo liene indurato, nullo exiſtẽte in iecinore vitio, aquã inter cutẽ fieri poſſe arbitrantur. Haud ſecus hallucinari conſueuerunt, in ea quoque aquæ inter cutem ſpecie, quæ ad acutos morbos ſequit̃. quippe ab ĩjs iecur, calida & ſępe numero, ſicca quoque intemperie tam grauiter afficitur, vt cibũ in ſanguinẽ tranſmutare nequeat. Atqui ne in ĩjs quidem iecur affici exiſtimãt, ab Eraſiſtrato accepta conſuetudine, vt nullam partem affici arbitrentur, niſi vel tumor quiſpiam, vel vlcus in ipſo conſi-

ſtat. Sed donemus illis, vt exiſtiment, nullum morbum ab intemperantia cōſiſtere. At medici qui ſequuntur ea, quę manifeſte apparēt, qui & refrigerata parte quapiam, accidentia quædam fieri ſuſpicantur, admiratiōe digni ſunt, quod aquā inter cutem conſiſtere poſſe putant, ne vnico quidē loco affecto. Quod ſi ob id, quod nullus eſt in hepate tumor ipm haudquaquam affectum eē exiſtimāt, neq; aliarum partium vlla afficietur, in his qui aqua frigida vitioſa epota, mox aqua inter cutem corripiūtur, quippe noxam infert internis ptibus aqua ſic ingeſta, alias aliīs, ſed præcipue & in primis, ei quæ forte fortuna eo tempore reliquis fuerit imbecillior. verum niſi ad iecur frigus tranſmittatur, aqua inter cutem ſubſequi poteſt minime. Sic ſplenis quoque vitio aqua inter cutem nonnunquam euenire conſueuit, aut quū tumor quiſpiam, vt ſcirrus, ipſum refrige

rat, aut vbi citra tumorem refri=geratum eſt, vt quum quis aquã frigidam, & vitioſam, affatim & importune potauerit. Quod ve=ro melancholica mœſtitia, ipſo hu iuſmodi excrementa ad os ventri culi tranſmittente, proueniat, an=tea, vbi hãc rem tractauimus, iam dictum eſt. quamobrem non opus eſt nũc ipſam iterum percurrere. Neque etiam oportet inſtrumen=talium in ipſo affectuum rationali diſcurſu notas inueſtigare. Affe=ctus autem quos intẽperies fecit, partim ex his quæ iam diximus, partim etiam ex ea doctrina quã ſupra de iecinore ꝓpoſuimus in=telliges. Nam aliĳ quidem nomi/natim ſunt explicati, Aliĳ vero q ſimiliter vt illi cõſiſtunt, ſimilem quoque habebunt dinotionem.

¶ De ventriculi & inteſtino=rum affectibus. Cap. II.

Vum de ventriculi affectibus, superiore libro loqueremur, in duas maximas ipsum partes secari diximus, quarum altera quę superior est gulæ continua est, ex multis neruis sensificis contexta. Altera vero huic cōtinua, ad intestinorum vsque exortum extēditur. Porro sicut vtraque in animalibus ꝓprio munere fungitur, ac pro vtilitatis differentia diuersa eis eueniunt accidentia, ita simili modo quicunque affectus cōmuniter tum similaribus, tum instrumentalibus partibus aduenire solent, hĳ etiam ĳs, tum inter se, tum etiam cum vniuersis intestinis, communes esse censentur.

Verum accidentium similitudo, nō solum in ĳs inter se, sed etiam in vicinis quoque partibus, q̄ ipsa attingūt, inuenit. qualis est renū, & coli cōmunicatio, atque horū nonnulla sedem affectam habent

cognitu facilem vt dyſenteria &
tineſmus. Sane in pręſentia nomē
dyſenterię ꝓprie audire oportet,
vtpote quod ex appellatione ipſa,
inteſtinorum vlcus ſignificat.
Neque enī affatim fit huiuſmodi
affectus, id quod in eo quē hepatis
vitio accidere diximus, fieri ſolet,
atque ꝓprias etiam habet notas.
Etenim ꝓtinus ab ipſius initio, bi
lis mordax ſecernitur, quā deinde
interaneorum abraſiones ſequun-
tur. poſtea paulum cruoris ſimul
excerni videtur, quādo videlicet
affectus ipſe iā dyſenteria eſſe cen
ſetur. Quū itaq; huiuſmodi abra-
ſiones ſolę excernuntur, conſide-
randū eſt, num pinguę quippiam
ſimul cum ipſis deĳciatur, ita enī
in craſſis inteſtinis vlcus conſiſte-
re credendum eſt. Vbi vero cru-
orem quoque excerni videris in-
tueri oportet, vtrum is reliquis
excrementis ita ſit admixtus, vt
vniuerſus miſceatur vniuerſis,
an pars eius aliqua reliquis ſuper-

naret. etenim si admixtus est, in superioribus, si vero supernatat, in humilioribus intestinis vlcus esse portẽdit. Ac idem quoq; in abrasis excrementis videre est. verũ non ita manifeste vt in cruore. Similis etiam de ramentis ratio est. nã & ipsa, quod intestinum fuerit oblæsum, declarant, tum ab essentia ꝓpria, tum ex modo, quo vel commisceri reliquis excremẽtis, vel vni eorum parti supernatare videntur. Cęterum non mediocriter cõducit ad curationem, nosse in qua intestinorũ parte cõsistat vlcus. Nam si in superioribus intestinis est, ab epotis medicamentis præsidium petendũ est. si vero in humilioribus, clysterẽ subijcere magis conuenit.

¶At huiusmodi dysenterię, ab his quę ab hepate ꝓfluunt, ita discernunt. Nam ab initio tenuis sanies sanguinis ab hepate deijcitur, deinde aucto malo, crassus humor, fęcibus vini haud absimilis. Præ

terea quod in hepaticis excretio-
nibus nihil abrasum expellit, atq;
interdum duorum, aut trium die-
rum interuallo, supprimitur eua-
cuatio. deinde rursus redit malū,
atque excernuntur excrementa
prioribus multo peiora. id vero p
intestinorum vlcera haudquaquā
apparet. quippe ī ijs neque affatim
neque ex lōgis temporum inter-
uallis, laborantes deijcere consue-
uerunt. ¶ Atque vlcera quæ in
recto intestino oriuntur (tinesmū
vocant) vehementi quidem ten-
sione, & prompta deijciendi cupi
ditate infestant, paucis admodum
sequentibus excremētis, quæ qui-
dē ab initio pituitosa deijciuntur,
sed per totum morbi spacium, ijs
quę a supernis descendunt, haud-
quaquam misceri videntur.
¶ Scribunt nonnulli q̄ a forti ex-
cernendi conatu, pręcedente dolo
re vehementi, aliqui lapides callo
sos deiecerunt, ijs qui in vesica na
scuntur haud absimiles, id q̄d ego

neque vidi, neq; alium qui vide=
rit vnquam audiui.
¶ Sed coli vehementem dolorem
sępenumero conspexi, medicis il=
lum nō ad colū, sed ad renes per=
tinere putantibus. veluti renum
quoq; cruciatus, ad colum referre
videntur. Sūt qui omnino negēt,
in sinistris partibus, colicam dispo
sitionem euenire posse. Igitur vt
ab initio, horum affectuum distin=
ctio difficilis est, ita hoc tempore,
non ita magnam præsidiorū diffe
rentiam ipsi requirunt. Proinde
exuperantia oportet intueri acci=
dentia. Nam & nausea, & vomi=
tus vrgent, sed multo grauiores,
& magis assidui, dolente colo.
Euomuntque ita laborantes, pitu=
itosa quædam, atque corrupta,
hac in re nephriticos longe supe=
rantes, ac retinent etiā magis ex=
crementa, vt ne flatum quidem,
neque etiam ructum, excernere
possint. Sæpenumero etiā veluti
circuire videtur dolor, atque plu=

rima loca occupare, qui modo in hac, modo in illa parte vehementior fit, nephritici vero dolores, eodem in loco stabiles, iugiter infestant. Quũ itaque dolor in loco fuerit renibus altiore, manifestum colicę indicium portẽdit. Si vero in vno loco, vbi scilicet renes ponuntur, stabilis constiterit, nihil ad notitiam potest positus ipse cõferre. proinde cum his notis, quas nuper percurrimus, vrinæ quoq; considerandę sunt. Nam nephritici ab initio dilutas, purasq; reddunt vrinas, deinde sequentibus diebus, crassum aliq d in ipsis subsidere videtur. Demũ omnino arenosæ minguntur. At in colica, si quid ab aluo deỹcit, id flatuosum quodammodo est, & sępenumero aquę supernatare consueuit, similem habens bubulo stercori consistentiam. Quinetiam colicorum cruciatus multo magis quam nephreticorũ, lenientibus mitigant clysteribus. Atq; euenit interdũ,

vt frigido aliquo humore simul e-
iecto, illico quiescant, eritque mi-
tigans præsidium, non mitigans
tantum, sed etiam curatiuũ & pro-
gnosticum. Porro vt hi frigidum
humorem aluo excernẽte, ita ne-
phritici cũ vrina lapide exeunte,
& a dolore liberãtur, & simul lo-
cum affectum ostendunt. Itaque
nihil relinquitur, nisi vt paren-
tur, ne postea tam facile affici pos-
sint. Nam vt perseuerante dolo-
re, vtraque pars eisdem indiget
præsidijs, ita tẽpore subsequente
oportet diuersa auxilia adhibere.
Quapropter nullum, quod ad cu-
rationis rationem pertinet, com-
mittetis errorem, si in prima pro-
tinus horum morborum accessio-
ne, eos difficulter discernatis, eo
quod tum neque extrinsecus, ne-
que intrinsecus, differẽtibus egẽt
auxilijs, quod satis sit, ea quæ do-
lorem lenire possint, adhibere.
¶ Omnia intestina a vẽtriculo or-
dine quodam descendunt, atque

omnium ſupremum ieiunum eſt, deinde quod tenue vocatur, poſtea cæcum, quod vſque ad infernas partes extenditur, deinde colũ, quod ad ſuperiores reuertitur partes, donec ſæpenumero & lienem, & iecur attingat. Itaque nõ ſatis mirari poſſum, quomodo nõ ſolum medici fere omnes, ſed etiã populares, vehementiſſimos quoſque dolores, in quacunque parte euenerint, ad colum referant. Id quod mihi quoque veriſimile viſum eſt. Sed quum cauſſam quærerem, cur tam vehemens, tanq́ perſeuerans eſſet dolor, non ſimpliciter huic aſſertioni credere potui. Neq́ enim ſimpliciter, vt in renibus, atque vreteris, impacto lapide, ingentes dolores in tranſitu excitãtur, ſic & in tenuibus inteſtinis, rationi conſentaneum eſſe cenſebis, frigidos ſpiritus retentos, atque ſimiles ĳs humores, dolorẽ in ipſis efficere. Nam tenuiũ inteſtinorum tunicę rara, tenuiq́;

essentia constãt, vt non ita diu huiusmodi caussas cõtinere possit. Ergo probabile est, frigidum, eũdémque crassum, aut viscosum humorem, aut flatuosum spiritũ, ĩ corpore crasso densoque genitum, sed egredi nequeuntem, dolorem excitare, vehementem quidem, geminam ob caussam, intemperãtiam, & corporum quibus continetur tensionem, lõgum vero, quia difficulter vacuatur. Nam corpora ambiẽtia, tum ob crassitudinẽ, tum spissitudinem, ipsum arcere possũt. ¶ Atque interdũ aliĩ quoque dolores, & quidem vehementissimi in sublimioribus intestinorum partibus eueniunt, grauiter vomitionibus cruciantes, adeo vt nõnulli sub fine, stercus quoq; euomere conspiciantur, a quo affectu vix vnquam aliquis potuit sanus euadere. hunc ἰλεὸν (id est voluulum) vocant, nonnulli etiam chordapson, quum scilicet tumor aliquis eminet, in tenuium intesti

norum parte, vt videatur intesti num ad chordæ similitudinem cõ uolutum. Itaque non ab re visum est medicis antiquioribus, vel ab inflammatione, vel obstructione aridi stercoris, huiusmodi tenuiũ intestinorum affectus oriri. ¶ Sũt alia quoque accidentia, quæ quidẽ haud absurde, & intestinis, & vẽ triculo, simul affectis euenire cre duntur, vt quas λειεντερίας (id est leuitates intestinorum) κοιλίακας (id est ventrales) nomi nant, quum videlicet materię ne quaquam sũt mordaces. Nam vt mordaces, ob mordendi vim, om nia intestina ad excretionem ex citant. Ita non mordaces intesti norum imbecillitatem sequi con sueuerunt, quia retinere conten ta, ne exiguo quidem tẽpore pos sunt. Siquidẽ illico excernunt ea, perinde ac si graue aliquod onus deponerẽt. Haud secus quã in di stillatione vrinæ cõtingit. Nam

Nam & in hac modo ob acrimoniam, & vellicationem, vesica iugiter, quicquid ad eam peruenit, secernit, modo ob id qđ molē ipsius vel exiguam, sustinere nequit. Cęterū a quibus caussis intestinorū leuitas proueniat, alibi particulatī ostēdimus pręter ea quæ in libris de curandi via & ratione, de naturalibus facultatibus, & de accidentiū caussis iā dixeramus. Etenim hūc librū non incepimus, vt caussas quæ morbos efficiunt, sed vt affectorum locorum, qui & tactus & visus iuditium effugiunt, notas perstringeremus. At quia ad exactam horum notitiam, etiam de ipsis dispositionibus interdum aliquid dicere coactus sū, idcirco de causs[i]s quoque, quę ipsas efficiunt, mentionem facere non sum granatus. Itaque sermoni de intestinorum affectibus finem imponamus. Sūt enim in ipsis affectus quidam cognitu faciles, qui scilicet cū prędictis cōmunes habent notas. Nā

abſceſſuũ, inflammationum, ſcirrorum, inflationum, eryſipelatum inditia, omnibus cognita, quũ in ventriculi locis apparent, & affectus ipſius, atque ſimul affectæ ſedis notitiam oſtendunt. Sed de ijs iam antea ſatis dictum eſt.

¶De renũ affectibus. Cap. III.

IGitur quum derepente nephritis inciderit, lapide notatu digno, vel in renũ aliquo, vel in vreteris impacto, dolorem excitat, colico haud abſimilem. verum diſtinguitur ab eo, ex nauſeæ tum multitudine, tum magnitudine. Sũtque per vomitum reiecta & biliosa, & pituitoſa, quibus præaſſũpti quoque cibi aliquid admixtum videtur. ſępenumero etiam ex loco, quum ſuperiores coli partes afficiũtur. Atque ex eo interdum, ꝙ non vni loco dolor innititur, ſed reuoluitur & ad plurimas extenditur partes. præterea quod ne flatus quidem tranſmittitur. Atque

omnia hęc colicis duntaxat eueniſ
re ſolent, ſed alia quidem magis,
alia vero minus. Quum vero ex
his quæ in vrinis reſident, aut laſ
pide cũ vrina excreto, plane diſſ
cerni poſſunt, nullus relinquitur
quæſtioni locus. Sunt nõ pauci la
borãtium, qui dolorem modicum
in profundo lumborum infeſtanſ
tem ſentiunt, quãuis ab initio nõſ
dum ſabuloſum quippiam maniſ
feſte excernatur. Quibus (vt ſciſ
tis) dato medicamento, quod lapiſ
dem in renibus contercre poſſet,
ſimul & affectum ipſum, & ſedem
affectam cognouimus, atq; ipſum
habuimus curationis principium.
Quum enim a medicamẽti potioſ
ne, in vrinis ſabuloſa quædã ſubſ
ſidere conſpicerem, nephriticum
affectũ eſſe cognoui. atq; deinceps
eadem medicamenta exhibendo,
reliquã pfeci curationẽ. ¶ Quũſ
que renem quempiam ita affectũ
cognoueris, ſi dolores cum horroſ
re interpellato, varioque ĩfeſtare

videātur, sequāturq; febres quę-
dam inordinatæ, tum pronum in
ventrem decumbere, atque inter
dum in alterum latus, vt sublimis
sit affectæ partis positus, laboran-
tē sese vertere iube, ac deinde in-
terroga, num circa renem dolen-
tem veluti suspensi cuiusdam pon
deris sensū percipiat. etenim quū
hæc ei acciderint, abscessum iam
cōcretum conijcere oportet. quo
concocto, pus mictum, vt laboran
tem a dolore liberat, ita vlceris in
rene periculum affert. proīde ex-
acto studio laborādum est, vt in-
ducatur cicatrice. quod nisi illico
contigerit difficiliorem reddet cu
rationem. porro perseuerantis vl
ceris notæ, ex vrina haud obscure
deprehenduntur. adde quod labo
rās creberrime in affecto rene do-
lorem sētit, atque interdum cum
vrina exiguum pus, veluti ab vl-
cere excernitur. Similiter ramē-
tum nōnunquam cum vrina ex-
pelli videtur. Ac interim sanguis

quoque, qui erosi iam vlceris indicium est. Quanquã rupto aliquãdo vase, aut ob plenitudinem, aut casum, aut vehementem ictum, nonnulli magnam sanguinis copiam meiendo profuderũt. Id quod aperto interdum venę alicuius ore, fieri videre est. Sed efficacissima vlceratorum renum cõiectura est, si cum vrina exiguæ quædam carunculę excernantur, vtpote quas renum essentiæ partes, easque vehementem vlceris erosionem auulsas esse, constat. ¶Ea vero quæ pilis similia sunt, Hippocrates quoque cum vrinis excerni vidit, quemadmodum in aphorismis scripsit. ac ipsi etiã vidimus aliquando, quæ semipedis longitudinem æquarent, interdũ etiam ijs longiora. Quæ nonnunquam adeo videbãtur exigua, vt mirarer quomodo in renum spacio talia possent cõsistere, proinde probabilius mihi videbatur in venis huiusmodi res pcreari. ¶Ats

que hoc modo memoriæ proditũ
est ĩ quodã Arabię loco (vt aiũt)
dracũculos vocatos nasci, neruo-
sa natura, colore, crassitudineque
lumbricis similes. Igitur quũ mul
tos audiuerim qui sese vidisse eos
dicerent, ipse vero nunquam vi-
derim, idcirco neque de ortu, neq;
de essẽtia ipsorum quicquam ex-
acte conĳcere possum. At vbi pi-
los meiẽdo excretos vidi, tum ex
colore, tum ex mole, credidi dicẽ-
tibus eos ex crassa, lentaque mate
ria, quã calor calfecit, exiccauitq;,
in venis consistere. quanquam lõ
gitudinis ipsorum caussam nõ in-
tellego. Verum quum primum e-
os vidissem, curationem a medica
mentis quę vrinam ciere possent,
tentaui. quam postea experientia
comprobauit. Omnes vero quot-
quot huiusmodi affectu laborare
consueuerunt, neque ante ipsum,
neque rursus post ipsum nephri-
tico aliquo accidente fuerunt mo-
lestati. etenim curati fuerunt me-

dicamentis quæ ciere vrinam pos
sunt. Verum etiam si alia quæpiã
humorum vitia, a venis per vri
nam expurgentur, quemadmodũ
si puris quoque multa fiat per vri
nas excretio, nihil ab ĩjs vel re
nes, vel vesicã, vel vreteras mo
lestari cognouimus. Cæterum in
hac re non parum cum intestinis
conuenire videntur, quæ licet in
hepaticis dispositionibus haud vl
lo affectu laborent, a bile tamen læ
duntur, veluti vesica quoque, vbi
longo tempore ac res per ipsã vri
næ transeũt, vlceribus affici solet.
¶Est etiã alius renum affectus quo
tenuis sanies sanguinis mingitur,
similis excrementis quæ in hepa
ticorum affectuum initio excernũ
tur, nisi quod magis videtur cru
enta. cuius rei caussa est disposi
tio haud absimilis ei qualem in ie
core diximus imbecillitatem es
se, insuper quum ora, aut mea
tus (vtcunque quidem nomina
re volueris) per quos ex concaua

vena in renes vrina percolatur, ſupra modum dilatantur. ¶Atq; ad renes quoque pertinere is videtur affectus, quẽ alij matellæ intercutem, alij vrinæ profluuium, alij diabetem, alij dipſacon appellant. qui certe quam rariſſime euenire ſolet. Equidem eum ante hac bis duntaxat videre potui. ſupra modum videlicet ſentientibus infirmis, atque ſubinde bibentibus. quapropter exuberanter quoque reddunt id quod biberunt, eo a ſua qualitate non mutato. Atque hic renum, veſicæque affectus, ſimilis eſt ventriculi inteſtinorumq; leuitati. Sed de inteſtinorum leuitate alibi ſeparatim iam dictum eſt, vbi oſtendimus non ventriculum dũtaxat, ſed vniuerſa quoque inteſtina ad excretionem, tũ ciborum, tum potuum aſſumptorum, celeriter excitari, adeo quod ne pauxillo quidẽ tempore, citra moleſtiam, ferre poſſint, ipſorum aut põdus aut qualitatem. At quod af

fatim, celeriterque ad vesicã vrina defertur, id neque ad ventriculi, neque intestini ieiuni, neque tenuis, imbecillitatem tãquam caussam referendum est. Si enim ob id quod potum sustinere nõ possũt, ad excretionem properant, quid obstat quominus per sedẽ excernatur. id quod in leuitatibus intestinorum fieri plane videtur, Neque enim cibus duntaxat, tam celeriter, per tam longam intestinorum conuolutionem transiens deijcitur, verum etiam ea quæ epota fuere. Porro transmissionem a totius ventriculi partibus, ad hepar, non propter hepatis, aut venarum in lactibus, aut ventre, aut earum quæ ab hepate exortæ ad renes tendunt, imbecillitatem fieri didicimus. Quippe in libris de naturalibus facultatibus iam ostẽsum est, iecur ex ventriculo per mesenterij venas, veluti arbores a terra per radices, cibum ad sese allicere, sic etiã renes id q̃d aquo-

ſum in ſanguine eſt. Verum veſi
cam nõ trahere a renibus, quem-
admodum neque inteſtina a ven-
triculo, ſed renes quidẽ per vre-
teras excernendo in veſicam mit
tere, ventriculum autem in ieiu-
num, per eã partem quam Erophi
lus dodecadactylon vocat, a du-
odecim digitorum lõgitudine nõ
men ei imponens. Itaque renum
potius imbecillitas accuſanda eſt,
vtpote qui continere diutius vri-
nam non valent, non vero aliarũ
partium, per quas potus tranſire
ſolet. Sed rurſus rephẽdẽdo dicet
quiſpiam, quum infirmi fuerĩt re-
nes, quomodo fieri poteſt, vt tam
celeriter vrinã ad ſeſe attrahant?
an dicere poſſumus, quemadmo-
dum in ventriculo, quibuſdam li-
entericis vehemẽtiſſima excita-
tur ciborum cupiditas, ita in reni-
bus quoque cupiditatem ſimul ori
ri, atque hanc ob cauſſam eos vri-
nam per concauam venam ad ſe-
ſe trahere, ſed illico ab attractiõis

impetu grauari. Etenim quemadmodum in his qui canina vocata appetentia vexātur, videmus vt affatim impleti, paulo post aut euomant, aut fluore deĳciāt, id quod non solum ĳs qui pręter naturam se habent, accidere solet. verum etiam animalibus quibusdam integra valetudine degentibus, vt in auiculis quas nostrates in Asia seleucidas vocant, videre est. quippe quę iugiter locustas edunt, easque celeriter excernunt. Ac in alĳs quoque animantibus huiusmodi accidēs naturale videt̄. Vt igitur canina cupiditas in ore vētriculi cōsistēs, non potēte ipso deuoratorum pondus sustinere, multa impetuose ingerere, atque ea celeriter excernere cogit. Ita in renibus quoque accidit serosę humiditatis cupiditas, vna cū viriū imbecillitate, vnde & humiditatē affatī attrahere, ac eā deīde in vesicā īpellere cogūtur. Sed quęres fortasse, quā ob rem vrinę, fluor subi

to euenire poteſt, leuitas iteſtino⸗rum, non poteſt? veluti neque canina cupiditas, ſed plurium dierũ numero opus eſt. Nã affectus ini⸗tium ab incremento, incrementũ a vigore diſtinguitur. Quoniam ventriculi cupiditas, qua cibũ po⸗tumque appetit, animale offitium eſt, quo citra ſenſum noſtrum ne⸗quaquam fungitur. Renum vero deſiderium naturale eſt, neque ab ipſo ſenſus noſtri afficiuntur. Pro⸗inde quum ad ſtatum peruenit, ne ſenſum quidem mouet, quemad⸗modum appetentia canina. Qua de re rationi conſentaneum vide/tur, vt quum inceperit paulatim icreſcat. Imprimis enim trahit ſã⸗guinis ſerum ex venis, vel nihil nobis ſentientibus, quem quum to tum attraxerit, videaturque ſan⸗guis in venis, huiuſmodi humidi⸗tate ſpoliatus, exiccata tum vaſa humorem trahunt ex hepate, de⸗inde hoc ex inteſtinis & ventricu lo. Quum itaque exiccatæ fuerint

venæ quę in ore ventriculi ſunt, potum deſiderat homo, vtpote diſpoſitionem ipſam tum primum ſentiens, deinde exhibitam potionem venæ ex hepate ad ventriculum venientes, vtpote aridæ, totam rapiunt, atque ex his aliæ deinceps, donec ad renes perueniat tranſũptio. quippe in libris de naturalibus facultatibus dictum eſt, non ſolum potionem, verum etiã cibum tranſumptionē per attractionem facta, per vniuerſũ corpus deferri. Igitur hic affectus, qđ ad tranſitus celeritatem pertinet, perſimilis eſt inteſtinorum leuitati. Etenim ſi diſpoſitionem, quę in renibus eſt, reſpexerimus, ipſa cũ ventriculi diſpoſitiōe eadem eſt. ſi vero partium quæ ante renes ſunt naturam perpẽdamus, omne lationis opus ad naturales actiões pertinebit. Nam ſucceſſione agit attractoria facultas. atque hac ratione inter ſeſe nonnihil differũt. quamuis in vna re ſimilitudo inuē-

niatur, quippe ex concaua vena ad renes attracto, primæ deglutioni eorum quę ex ore in ventriculum deferuntur, haud absimilis est. At vero actiones quæ hanc antecedunt, ad vrinæ fluorem proprie pertinent. Constat igitur nō recte putasse quosdam, diabetem veluti caninam cupiditatem, ad ventriculum pertinere. Nam qui prę nimia siti vētriculum impleuerunt, seruare potionem longo tempore possunt. Sed vehementi siti laborantes quatuor accidentium periculum a potione subire solent. Vnum & quidē primum vomitio est. Alterum velox per aluum excretio, aut fluore, aut intestinorũ leuitate. Tertiũ quod potus diutius q̄ par est in vētriculo manet. Quartum id ipsũ, de quo nũc sermo est, siue id diabetē, siue dipsacon, siue vrinæ fluorem nominare volueris. Neq; enī vt idoneum ei nomē imponamus, sed vt curationis viā, tũ ex loco affecto,

tum ex ipsa dispositione inuenia-
mus, scrutari, animus est. ¶ Atq;
alius interdum affectus occurrit di
abeti perquam similis, & quidem
a multis cibis, qui neq; concoquũ-
tur, neque per aluum deijciuntur,
neque plenitudinẽ efficiunt, neq;
etiam probe alere possunt, sed dis
sipantur, discutiunturque. Cuius
vt crebrior est, quam dipsaci, euẽ
tus, ita faciliorem admittit curati-
onẽ, quippe si prius quam ad sum-
mum peruenerit, ipsum cognoue
ris, haud ita difficulter curabitur.
Nam vbi quis duplum consueto-
rum alimentorum assũpserit, ne-
que corpus ali videatur, idque ci-
tra alui fluorem, hunc affectũ nõ
solum priuati, verum etiam medi
ci paruipendunt. Quum vero tri
pluum ingerit, idoneis auxilijs li-
berari potest, priusquam scilicet
ad quadruplum, aut quintuplum
perueniat. Igitur rationi consen-
taneũ est hunc affectũ, a celeri dis
sipatiõe incipere, õnibus partibus

attractricem , atque ei coniuga/ tam facultatem, quæ proprie ap/ petentia vocatur, seruantibus. Etenim ingētis sitis, quę citra di= abetem accidit, caussa est ventri/ culus, aut calida, aut sicca, aut v/ traque intemperie, affectus, maxi me vero os ipsius. Proxime ven= triculo hepar, sed maxime ps eius sima (simul inflāmatis scilicet gu læ, pulmonisque partibus) huius accidentis veluti radix est, quum a dispositione crysipelatis naturā mutāte incēditur. Ac sequitur eti am sitis magna ex parte, tabitudi nis genus aliquod, alias aliud, ve= luti quum hanc tractaremus ma= teriam declaratum est. ¶Hęc ita= que propter accidentium commu nicationem, simul cum renum af/ fectibus dicta sūt. Porro diabetes, proprius renū affectus est, qui ca/ ninæ in ore ventriculi cupiditati, proportione respondet, accedente prętérea retētricis facultatis imbe cillitate. Nā si citra vehemētē cua

piditatem, ipsum fieri diceremus in primis, nihil pene vrinę ad renes peruenire notaretur. si vero citra retētricis facultatis imbecillitatē, non tanta celeritate sequeretur vrinę profluuium.

¶ De vesicę affectibus. Caput quartum.

VEsicę superueniūt accidentia, partim cæteris communia, veluti oēs ipsius præter naturam tumores, dolores, atque quæ hos facere possunt affectiones, partim ipsi soli propria, vt ischuria (id est vrinæ retentio) stranguria (id est vrinæ stillicidium) ac per alium quoque modū immoderata vrinę excretio. verū huiusmodi vacuatiōes (vt de renibus supradictum est) vesica tanquam meatu vtuntur, ipsa haudquaquam affecta. At vero stillicidium, si ob vrinæ acrimoniā fit, accidens vesicę est, affe

ctus vero minime. Si vero aut ab vlcere, aut imbecillitate pcedit, a vesicę affectu factum esse dicetur. Quemadmodũ vbi acrimonia in caussa est, aliquãdo ob renum vitium, aliquãdo ob alias partes, quę cum vrinis, humorũ suorũ vitia, aut pus, vbi abscessus aliquem infestauerit, transmittere possunt. Euenit etiam interdum vrinę stillicidium, humoribus qui in venis sunt, & per renes, & per vesicam expurgatis. Cęterum quũ ab intẽperie vesica fit imbecillior, læditur propria ipsius actio. quę est vrinę excretio, ad quã animal excitari solet, quũ, vel a multitudine contentæ in ipsa materię vesica grauatur, vel a mordacitate conuellitur, sed ab horum vtrolibet magis imbecilli, quã robusti, dolere consueuerunt. Quinetiam instrumentales affectus, imbecillitatem interdum inducere possunt. Item intemperantiæ omnes, cum aliæ, tum maxime illæ, quæ nonnullis

iugiter eueniũt, quũ frigore cor=ripiuntur, tunc enim plane graua ri vidétur, vel pauco admodũ cõ tento in ipſa humore. ¶ Atque veſicę etiam veluti meiẽdi inſtru mento, iſchuriæ accidens ſuperue nire ſolet. Interdum quidem (vt dictum eſt) quum id quod in ipſa continetur, non ita cõp̃hendere valet, vt ipſum exprimat. Inter= dum etiã obſtructo inferiore me= atu, aut a craſſis humoribus, aut impacto lapide. Atq; accidit non= nonquam, vel ab inflammatione, vel alio huiuſmodi tumore, vt an guſtior reddatur meatus, vel etiã omnino obſtruatur. Sed neq; ner= uorum a ſpinali medulla exorto= rum, neque etiam ſpinæ ipſius af= fectus, veſicę tantam imbecillita= tẽ afferre poſſunt, vt vrina pro= pterea ſupprimatur, quemadmo= dum nonnulli putauerunt, cre= dentes veſicæ officium, a conſi= lio, & electione procedere, quod ſcilicet vrinam retinemus quoad

voluerimus, atque eam pro vo luntatis imperio excernimus. Verũ ſatius fuiſſet noſſe non veſicæ, ſed meiendi officium, veluti etiam deĳciendi, non inteſtinorũ munus, ab electione cõſilioq; pendere. Quippe veſicę officiũ vnicũ eſt, vt videlicet cõphendat. At muſculus qui vrinę meatũ in circuitu ambit ĩ origine ceruícis veſicæ extenſus, inſtrumentum eſt, cuius opus ab electione excitatur, vtpote qui ambiens veſicę ceruicem, eã ita exacte ſtringit, vt nihil humoris ex veſica, in meatum ingredi poſſit. Atque ſimilẽ quoque, & actionem, & vtilitatẽ habet, muſculus qui recti inteſtini partem extremã ambit. Proinde ipſis reſolutis, neque vrinam veſica, neque ſtercora aluus retinere poteſt. ſed præter voluntatem, paucis omnino interuallis, vtraq; excernuntur. Itaque veluti in reliquis muſculis, quod a reſolutiõe ſit nobis inuitis, id electio noſtra

haud inuita efficere solet, ita eadē ratione ab horum actione quiesci-mus, quum vel stercus, vel vrinā excernere ꝓpositū est. Atque vt nonnulli tum vrinarum, tum cibi excrementorū deiectionem, totā ab electione ꝓcedere existimātes, errauerunt, ita rursus aliꝗ his e di-uerso, totū hoc opus naturale pu-tantes, a veritate deuiauerunt. Etenim cibi a vētriculo in ieiunū transmissio, tota, naturę opus est. Rursus omnino ab electione pen-det & vtrorūque membrorum & cuiuslibet digiti tum extēsio tum inflexio. delatio enim quę a ven-triculo ad ieiunum fit, & quæ ab hoc in tenue intestinū, a sola natu rali facultate ꝓcedit. At alui deie ctio, & vrinę redditio, vtroꝗ in-strumento, propriꝗs suis facultati-bus agente, perficiūtur. Rectum intestinum, atque vesica naturali vtūtur facultate, musculi vero ea quę & animalis, & voluntaria no minat. Quippe musculi qui ſuos-

tes cohibere solent, tunc quiescũt ab opere, abdominis musculis munere suo fungẽtibus, maxime vero medĳs. Sunt nõnulli qui quum non ita facile deĳcere possunt, manibus huiusmodi musculos cõprimunt, neq; non vbi vrina ita suppressa est, vt omnino retineatur, idem facere cõsueuerunt. Quum itaque nerui, per quos animalis facultas ad iã dictos musculos; perueniт, afficiuntur, aut spina ipsa læsa est, resoluitur musculorum actio, atque excernitur & vrina & stercus, vel inuito laborante. Quum vero vesicę corpus ita fuerit affectum, vt quod in ea continet exprimere non possit, supprimitur vrina, nominaturque hoc accidẽs ipsius ischuria. Atque accidit interdum ꝓpter obtusum ipsius sensum, vt non reddatur vrina, citra tamen expultricis facultatis lęsionem, si proprĳ vesicæ nerui afficiantur, neruis musculi ceruicem eius stringentis, munere suo fun-

gẽtibus, ipſorum ſcilicet faculta-
te ſeruata. Nam ſi reſoluantur,
proprium indicium, quod muſcu-
lus hic reſolutus ſit, eſt vrinę prę-
ter voluntatem excretio. At hu-
iuſmodi eueniente affectu, quum
meatus ipſius fuerit obſtructus
vtraque diſpoſitio cognitu diffici
lis erit. Proinde vt exquiſite dino
ſcantur, non ſolum hi, ſed reliqui
quoq; omnes veſicæ affectus, per-
quam neceſſarium eſt præſcire,
euidentes cauſſas extrinſecus ad-
uenientes, quas proprie procatar-
cticas (id eſt initiatrices) vocant.
Sed multo etiam accuratiori inue
ſtigatione, eos qui præceſſerũt in
animantis corpore affectus, inqui-
rere oportet.
¶ Igitur cuidam, quum cecidiſ-
ſet, ſpina ſinuata eſt, quapropter
vrinam reddere non potuit.
Nam & id aliquando fieri ſolet,
quemadmodũ ab Hippocrate di-
ctum eſt. Verũ nõ illico ſuppreſ-

sa fuit vrina, sed perendie, ob affli ctarum vertebrarũ ad interna lu- xationem, inflãmata vesica. Itaq; dolebat in ea pte vel nemine tan- gẽte, sed multo magis, si quis ma- nu eum tangeret. Atque hunc cu rauimus inflammationi remedia adhibentes. ¶ Rursus alter luxa- tis ad externas partes vertebris, vrinam inuitus pfudit, nullo in- festante vesicã dolore. in hoc cõie cimus eius musculi neruũ qui ve- sicã claudit, fuisse affectũ, pinde spinam curare voluimus. ¶ Atq; in alio similiter affecto, suppressa fuit vrina, torpẽte ob affectos ner uos vesicę sensu, quũ itaque inter dormiendum, non sentiret homo vesicam impleri, ipsa extensa, ni- hil excernere potuit, etenim acci dit interdum, vt hoc modo vrina supprimatur. Quemadmodũ etiã sanis quibusdam, aut vrgentibus negocijs, vel in contionibus, vel senatu, vel foro, vel cõuiuio. tum enim retenta lõgo tẽpore vrina,

extẽditur vesica, atque vrina sup primitur, contractrice facultate lęsa, propter immoderatam tẽsionem. ¶Quidam etiam quũ cecidisset. manente spina illæsa, in primis quidem magnã sanguinis copiam cũ vrina emisit, postea vero oĩno suppressa est vrina. cuius rei caussam esse coniecimus, ꝙ cõcreti sanguinis grumus intus se opposuit, quocirca demissa per colem fistula, paulum vrinæ reddidit, extracta deinde fistula, apparuit in ipsius ore grumi indiciũ.
¶Præterea quum alios quosdam diuturni dolores vna cum abscessuum notis infestassent, finitis abscessibus, tenue pus cũ vrina profluere visum est, deĩde subsequẽs vrinæ rẽtentio, coniecturę occasionem dedit, quod a crasso pure meatus obstrueretur. ¶ Atque in pueris etiam quos lapis in vesica cruciabat, vidimus sæpenumero vrinam retineri. Eos itaque resupino figurato corpore concussi-

mus vt ita a meatu lapis dimoue-
retur. ¶ Quum vero id, quod ia-
miam dicam, sæpe videritis, oro
vt ipſum tenaci ſemper memoria
ſeruetis. Quod ad grumos voca-
tos, non ſolū eos qui in veſica, ſed
multo magis illos quoq; qui in in-
teſtinis, ventriculo, atque thora-
ce nonnunquam continentur, ani
mi defectio, & color fœdus ſequi
ſolet, pulſus vero paruus, obſcu-
rus, frequens apparet, & laborans
ipſe cū anxietate reſoluitur, quē-
admodū in magnis ſæpenumero
vulneribus accidit, vt mirari ali-
quis poſſit, quænam ſit huius euē-
tus cauſſa: quippe quum omnium
quæ in corpore ſunt, ſanguis ma-
xime nobis ſit familiaris, quomo-
do ex vaſis ſuis effuſus, tanti mali
authorem ſe prȩſtet, vt & putre-
do partiū, & marcor ipſum ſequi
poſſit. Etenim vidimus, vbi ve-
ſicæ meatum grumus obſtruxe-
rat, eadem ſequi accidentia, gru-
mum vero adeſſe coniecimus hoc

argumento, quod plurimum an- tea cruorem laborantes cum vri- na reddidissent. Itaque medica- mẽtum quod lapidem terere pos- set ex oxymelle, atque ipsum quo- que oxymel per se in potu dedi- mus. At nihilo minus, alij quidẽ perierunt, vno quodam seruato, solutis grumis, quos paulo post cũ vrina excreuit.

¶ Quoniam vero non satis est ad affectæ sedis inuentionem, ea dũ- taxat accidentia, quæ in præsen- tia infestant, intueri. nam & ex his quæ præcesserunt, subinde de- finimus, facile intellegetis, si eorũ quæ antea vidistis, memineritis. Igitur quũ multi creberrime pus cum vrina emitterent, præteri- torum accidentium memoria, & sedem affectam nobis ostendit, & dispositionem in ipso consistentẽ declarauit. Quidã enĩ quũ prius ĩ regiõe renũ sępenũero doleret, accedẽte inordĩato horrore & exi gua cõcussiõe, febre correptus ẽ.

Alius circa vesicę positum, simul cũ horrore, ac febre, dolores pręsensit. Nonnulli circa sęptũ trãsuersum, & thoracem, Atque aliĩ in dextra pręcordiorum parte. Cõiecturam itaque fecimus, in ĩjs omnibus, quod pus per renes expurgaretur, vomica scilicet in loco dolente erupta. ¶Cum indiciĩs autem supra propositis, nonnihil cõfert puris quantitatem, & quomodo totum cum vrinis misceat̃, vtrũ conturbetur, an contra, cõsiderare. veluti iam antea de intestinis dictum est. Nam vt in his, si a superioribus intestinis quidpiã defertur, id ciborum excrementis perinde admixtum videtur, acsi cum ipsis subactũ fuisset. Si vero ab humilioribus, cum vna ipsorũ parte excernitur. Simili modo vrina, aut tota a pure cum ipsa emisso conturbatur, aut per partes quasdam dispersum pus inæqualiter defertur. Plęrũque etiam solum pus, sine vrina excernit̃. idq;

haud obſcure in veſica ſuppura-
tionem conſiſtere indicat. Quod
vero exacte commixtum eſt, a ſu
pernis alicunde partibus venit.
Sed quod mediam inter hæc con-
ditionem ſeruauerit, id a renibus
deſcendiſſe certum eſt. Similiter
ſi erupta vomica, cum affecti loci
indiciis, vlceris quoque ſignũ ali-
quod appareat. Nam & hoc aliqñ
quidem exacte commixtũ videt̃,
aliqñ vero mediocriter. interdũ
vel nullam habet mixtionem, vel
quodãmodo ſuperfertur, vel ſolũ
excernitur. Atque vocatum qui-
dem ramentum, vlceris, eſſentiæ
vero proprietas, affectæ partis, p-
prium indicium eſt. quippe partes
a veſica auulſæ, lamis, a renibus
vero, carũculis ſunt ſimiles. Ita
etiã vbi ex ſublimioribus pars ali-
qua affecta eſt, excremẽta, cũ vri-
nis eiecta intueri, & ea ſuſpectarũ
partium eſſentiæ cõparare opor-
tet. Igitur cum vrina expurgant̃
gibbæ hepatis partes, atq; omnes

quotquot sunt his superiores. Per aluum vero pars iecinoris resima, intestina, ventriculus, lienis. Preter hęc sunt quoque nonnulla quę (licet raro) per aluum expurgantur, vt partes thoracis, atque pulmonis, atque per vrinam purgantur interdum partes, quæ extra septum transuersum constitutæ sunt. Quidam vero, siue ꝙ quam ob caussam id fiat nesciũt, siue qđ id nunquã apud ęgros fieri cõspexerunt, his qui viderũt fidẽ adhibere nolunt. Nos vero pulmonis vomicã per vrinã, thoracis autẽ per intestina, & aluũ, expurgari vidimus. Quanquã in primis ex pulmone per renes transitus, nullam reuera dubitationem excitare debet. Etenim vt a concaua vena, ita ex magna quoque arteria, rami descendũt ad renes. Hęc quęstio tamen Erasistrati sectatores non parum vrget, quippe qui putauit solum spiritum in arterĳs cõtineri. Nobis vero nihil difficu

tatis affert, vtpote intelligẽtibus, ꝙ leuis arteria pulmonis, quãtum puris ex erupta vomica suscipit, id in sinistrũ cordis sinũ deferre potest, quod inde in magnã ipsius arteriam incidẽs, per renes trãsit in vesicam. Hoc tamen non ita crebro euenire videt̃, vtpote pure prius ĩ asperas arterias magna ex parte trãssumpto. Itaq; quã ob caussã pus in pulmone genitũ, cũ vrinis (licet raro) excernatur, iã dictũ est. ¶Id vero qđ per vẽtrẽ expellit̃, aliã & quidẽ raram (q̃ in corporũ dissectiõe apparet) habet caussam, q̃ppe cõcaua vena, mediãte vase quodam stelechiee (id venę q̃ arboris caudici ꝓportione respõdet) videt̃ iterdũ adaptari. Proĩde nihil mirũ, neq; impossibile est, & ex ꝑtibus septo trãsuerso superioribus, pus in vẽtrẽ defluere, & ex his q̃ eidẽ supponuntur, ipm per renes in vesicã ꝑuenire. Nã corporũ raros habitus, par est vt rara etiã accidẽtia sequãtur.

¶De vteri affectibus. Cap. V.

A Tque ne hoc quidem loco solicitos eẽ oportet, vtrum vuluã, an vterum appellemus, eam partem quæ mulieribus ad pariendũ a natura data est. Neq; rursus vtrũ numero plurali vuluas, aut vteros, an singulari vuluam, aut vterum quis nomĩauerit. Etenim satius fuerit in rebus vtilibus tempus collocare, ex quibus vel ad notitiam, vel pręsagia, vel curationem, fructum aliquem decerpere possimus. ¶ Veluti in eo affectu quem nõnulli vteri suffocationẽ, alñ spiratiõis ob vterum ablationem vocant, volentibus medicis, vtraque appellatione vnũ quẽdã affectum explicare. Ego vero multas vidi mulieres hystericas, id est ab vtero suffocatas. nã priores fœminę artem medicam professæ, a quibus nomẽ ipsum audiri potuit, ita seipsas nominare solebãt. alias quidẽ sine sensu immobiles iacere

cum obscuro paruoq; pulsu, adeo vt in quibusdam ne percipi quidē pulsus posset. Alias sētientes quidem, & moueri potētes, atque integra ratione, sed tamē animi defectione, & difficili spiratione laborantes. Alias etiam crura & brachia contrahentes. Ex quibus coniecturam feci multas esse, vteri affectuū differentias, vel pro caussæ efficientis magnitudine, vel pro specierum quarundam varietate, inter se differentes. ¶Igitur prima species, cuius Heraclides Ponticus in suo commentario mentionem fecit, multam exhibet de ortu suo ambiguitatem. Ait enim sub hac specie, neque pulsum, neq; spirationem mulieris deprehendi posse. Atque ob id duntaxat non videri mortuam, quod exiguum, in mediis corporis partibus, calorem haberet. Est autem libri titulus Apnus (id est perdita spiratio) Heraclide. Ac astātes quoq; medicos quæsiuisse ait an nondum sit

mortua? Rursus nõnulli Heraclide posteriores credẽtes seruari aliquid spirationis, quamuis ipsa non appareat, carptæ lanæ flosculos, coram naribus suspẽdi iubent, vt exacte deprehendatur, num spiritus aliquis inter spirãdum, tum intro, tum foras rursum deferatur. Sunt qui poculum aquæ plenum, ori vẽtriculi imponere præcipiunt, quippe immotum omnino seruari humorem aiunt, si tota perierit spiratio. ¶Itaq; si omnes ita affectæ mulieres interĳssent, simplex esset quęstio, quum vero nonnullæ seruatę videantur, geminam oriri quæstionem necesse est, inuestigãtibus nobis, tum dispositionem ob quam spirationis munus deperditur, tũ vel magis, quomodo viuere possint, quæ nihil omnino spirant. Quippe in cõfesso est, & spirationem a vita, & vitam a spiratione, separari non posse, adeo vt viuentem non spirare, & spirantem non viuere, sit

impoſſibile. Atque hæc quæſtio, quãquam ſuperiore difficilior videtur, non eſt tamen perinde difficilis. quippe facile ſuſtinebitur, ſi latebris incluſa animalia conſideres, nulla apparente in ipſis ſpirationis nota. Hoc enim cognito, perſpectiſque animalibus, vtpote frigidis, atque eo demonſtrato, ꝙ maximus reſpirationis vſus eſt, vt intimus calor, & refrigeratione, & ventilatione ſeruetur, haud ita difficile fuerit perpendere, exiguum illum calorem in ipſis derelictum, arteriarum, cordiſque officio conſeruari, quæ actio a quibuſdam medicis tranſpiratio, veluti ea, quæ a thoracis pulmoniſqꝫ offitio prodit, reſpiratio vocatur. Itaque pereũte, ob vteri affectum ſpiratione, quoniã vniuerſũ corpus refrigeratur, id enim manifeſte videtur, fieri poteſt, vt nullla ꝓdeat ab ore ſpiratio, quamuis ea quę in arterĳs fit, nequaq̃ intercipiatur. Verũ adeo poteſt eſſe exi-

gua, vt ſenſum omnino effugiat. Ergo vt nihil ad hũc affectũ pertinens maneat indiſcuſſum, ſuccedit iterum alia quæſtio. Quã ob cauſſam corpus refrigeretur? Ea vero haud difficulter diſſolui poterit, ſi cauſſas quæ præceſſerunt diligenter intueamur. Sũt autem huiuſmodi. Conuenit inter omnes medicos hunc affectum magna ex parte viduis euenire, idque maxime, ſi antea probe purgarẽtur, ac parerent, atque virorum concubitu gauderent. Quibus rebus omnibus priuatę, quid probabilius excogitare quis poſſet, q̃ qđ ob retenta menſtrua vel ſemẽ cohibitum, huiuſmodi mulieres, vteri diſpoſitionibus crucientur? ſiue eas apnœas (id eſt non ſpirationes) ſiue ſuffocationes quis vocauerit, ſiue etiam fortuna cõtractiones ſine membris. Idque fortaſſe magis a ſemine contingere poteſt, vtpote magnam vim obtinẽte. vt eſt enĩ in mulieribus, humidius, ita etiã

am frigidius, proinde ipsũ excer-
ni oportet, præsertĩ si naturaliter
multo semine exuberat mulier.
¶ Id vero viris quoque euenire so
let. quippe non parua est horum
differẽtia. Sunt enĩ nonnulli quos
protinus a iuuẽtute concubitus im
becilliores efficit. Aliĳ nisi assidue
coeãt, capitis grauitate molestan
tur, cibos fastidiũt, ac febribus ob-
noxĳ fiunt, atque vt deterior est
ipsis appetentia, ita & concoctio
minor. hos Plato arboribus ĩmodi
ce fructiferis cõparat. Equidẽ noui
q̊sdã, q̄bus huiusmodi erat natu
ra, qui præ pudore a libidinis vsu
abstinentes, torpidi, pigrique fa-
cti sunt. nonnulli etiam melãcho-
licorum exemplo, præter modum
mœsti, ac timidi, cibi etiam, tũ cu
piditate, tum concoctione vitiata.
Quidam vxoris mortem lugens,
& a concubitu quo antea creber-
rime fuerat vsus, abstinẽs, cibi cu-
piditatem amisit, atque ne exigu-
um quidem cibum concoquere

potuit. vbi vero seipsum cogendo plus cibi īgerebat, protinus ad vomitum excitabatur, mœstus etiam apparebat, non solum has ob caussas, sed etiam (vt melancholici solent) citra manifestam occasionem. Verum hic quam celerrime liberatus est. Hæc ergo consideranti mihi apud meipsum, visum est longe maiorem ex retento semine quam menstruis, corporis noxam euenire posse, præsertim in his qui suapte natura vitiosis abundant humoribus & pleni sunt, atque in otio educati, quique cum antea nihil ad libidinem reliqui fecissent, affatim continere ceperunt. Equidem perpendi in ῆs, naturalem excernendi ipsum cupiditatem huius rei caussam esse. quum enim & tale & tantum fuerit, neminem non ad sui excretionem vi quadam stimulat.

¶ Ita Diogenem Cynicum narrāt, virum alioqui omnium mortalium, quod ad continētiam per-

tinet, constantissimum, libidini tamen indulsisse, non a copulata illi voluptate, veluti bono aliquo illectum, sed vt noxam, quæ a retento semine hominum corporibus obrepere solet, euitaret. Eum meretrix adire pollicita, quum diutius cessaret, ipse manu pudendis admota, semen proiecit, ac venientem deinde mulierculam remisit, inquiens, manus hymeneum celebrando te præuenit.

At plane constat modestos viros, non ob voluptatem, sed vt ab impedimento præseruentur, libidini indulgere, perinde ac si nulla esset ei voluptas coniugata. Sic etiam reliqua animalia ad coitum excitari arbitror, non quod existiment voluptatem boni cuiuspiam speciem præ se ferre, sed vt semen, quod ob retẽtionem ipsa molestat, excernant, haud secus quã deijciendi stercoris, excernendæque vrinę desiderio, suapte natura moueri cõsueuerũt. ¶Cogitãti

itaque mihi aliquando ſuper hac re, tale quoddam accidens apparuit in muliere ex longo iam tempore vidua, quæ præter cętera mala, neruorum quoque diſtentione vexabatur. ac dicente obſtetrice, vterum eſſe retractum, remediĳs ad huiuſmodi affectus cõſuetis, vti decreuit, quibus adhibitis, partim ob ipſorum calorem, partim etiam quod inter curandum, manibus tractarentur partes muliebres, oborta titillatione, cum labore, & voluptate, veluti per coitũ vſu venire ſolet, excreuit craſſũ, plurimumque ſemen, atque ita a moleſtia ſua liberata eſt mulier. Proĩde manifeſta coniectura aſſequutus ſum, vitiato ſemini, maiorem, quam menſtruis, eſſe vim, ad noxam vniuerſo corpori inferendam. Itaque licet hæc quidem aliquando profluãt e viduis, ſuppreſſum nihilominus ſemen, moleſtiam, noxamq; ipſis inferre poteſt. ¶ Quibus vero nequaquam

persuaderi potest, exiguum succum in vna parte contentum, tãtorum accidentium, quæ vniuerso corpori eueniunt, esse caussam, ĩj omnino immemores esse videntur eorum, quæ quotidie contingunt. Etenim a phalangĩj ictu, totum corpus affici videtur, exiguo veneno, per minimũ foramen iniecto. Sed longe maiori admiratione dignus est scorpiõis ictus, qđ breui admodum tempore, grauissima infert accidẽtia. quippe quũ sese implicat, aut perquam exiguum est id quod inĩjcitur, aut nihil omnino, nullo apparente foramine in ipsius aculeo. Atque fieri nõ potest, quum primum quis, perinde quasi ab acu, punctu est, vt vniuersum corpus veluti grandine percuti videatur, animi simul defectione accedente. Nam rationi magis consentaneũ est, vt vel a spiritu quodã, vel tenui humiditate iniecta, hæc eueniant accidentia. Sunt qui putant res quas

dã ſolo tactu, per qualitatis vim, ea quę eis vicina ſunt alterare poſſe, idque plane videri in marina torpedine, vtpote cui tam vehemens ſit potentia, vt per piſcatoris tridẽtem trãſmiſſa ad manum alteratione, derepente totam reddat torpidam. His coniecturis facile deprehenditur, paruæ molis res quaſdam, ſolo tactu, maximas inducere alterationes. Id quod in Heraclio quoq; lapide, quem magnetem nominant, videre eſt. ferrum enim quod tetigerit, ei adhæret, vel nullo adhibito vinculo. deinde ſi aliud, id quod primo tactum fuerit tetigerit, ſimiliter vt primum illi adhęrebit. Poſtea tertium ſecundo, ita vt plane cõſtet, rebus quibuſdam vehemẽtiſſimas eſſe vires. ¶Reliquum eſt vt inueſtigemus an in animãtibus corruptio aliqua naſci poſſit adeo vehemens, vt veneni, tum qualitatem, tum vires æquet? an id iam a medicis enodatum, diſcuſſumq;

esse videtur, qui hãc solent ꝓpo-
nere quęstioné. Vtrũ proprię sint
notę veneni, nec ne? Nam qui ma
xime videntur super hac ambigu
itate disputasse, ĳ eosdem fieri af-
fectus cõcedũt, & a lethalis venẽi
potiõe, & a corruptiõe quę e cor-
pe scaturire potest, verũ facile di
scerni eos qui venenũ sũpserũt,
ab ĳs qui aliũde affecti sunt. Quũ
enim homo suapte natura probis
humoribus abundans, ac sanorum
more educatus, derepẽte moritur
(vt lethali assumpto veneno fieri
solet) deinde corpus aut liuẽs, aut
nigricans, aut varium est, aut de-
fluens, aut præ marcore, fœdum,
molestumque reddit odoré, hunc
venenum sumpsisse aiunt. Igitur
si eiusmodi affectibus nos infestari
fateamur, qui ex nobismetipsis,
accepto sui originis impetu, si-
miles sint his, qui pernicioso epo-
to veneno eueniunt, nihil mirum
si vitiatum semen, aut menstru-
um huiusmodi, quum scilicet re-

tinetur, aut putrescit, corporibus vt afficiantur idoneis, grauia inferat accidentia. Quippe facile intelligitur a canibus, quantam habeat vim afficiendæ rei aptitudo, quum enim reliquorum animaliũ nullum rabie capiatur, solus canis eo affectu corripitur, atque tanta fit in ipso humorum corruptio, vt solum eius sputum, si humanum corpus contigerit, rabiem excitare possit. Vt igitur ab exiguo initio, sputi videlicet qualitate, aucta quædã in corpore dispositio, quãdo ad magnitudinem notatu dignam peruenerit, discerni potest, idque post sex menses, quum nõ/nunquam ãte id tempus, nulla nota deprehendatur. Sic eodem modo vitioso humore ĩ animalis corpore genito, paulatim tractu temporis, prĩcipalium partium aliqua consentit, a qua deinde vniuersũ corpus celeriter alteratur. ¶Qđ autem a priscis iam inde sæculis optimo iure creditũ fuerit, hyste-

rica dicta accidentia, ad vterum, tanquam ad radicem pertinere, vel maximo argumento esse potest, quod & solis viduis, & ijs quibus menstrua supprimuntur, huiusmodi affectus euenire consueuerunt. Quod vero ad eos excitandos, retentum semen, maiorem, menstruum vero, minorem vim obtineat, facile intelligitur ab his mulieribus, quibus cum non sint viduæ purgationes supprimuntur, quamuis enim pluribus infestentur accidentibus, quę post haec dicentur, spiratione tamē non priuantur, neque animi defectione, neque alijs quoque accidentibus, quæ paulo ante dicta sunt, laborare videntur. Præterea ex eo quod sunt viduæ quædam, quæ licet ęque vt antea, aut paulo minus purgētur, nihilo minus similibus corripiuntur accidentibus. Quippe medicæ quæ eas exquisite tetigerunt, fatentur circa vterum notas quasdam apparere. Nam cer-

uix eius inclinata videtur, inter/
dum quidem veluti sursum re/
tractus sit totus vterus, iterdum
vero veluti ad latus trahatur.
Proīde quidam vterum veluti a/
nimal esse statuentes, quod crean
dæ prolis gratia mouetur. si pri/
uetur his quę concupiscit, vniuer
so corpori nocere dicunt. Qua de
re Platonem ita scripsisse compe/
rimus. Ea ps q̄ ī mulieribus & vte
rus & vulua nominatur, quum sit
animal prolem generare cupiens,
si intempestiue, diuque infructu/
osum fuerit, succensens ęgre fert,
erransq; per totum corpus & spi/
ritus meatum obstruens, respira/
reque non sinēs, in extremam an/
xietatem deijcit, atque multos ali
os morbos excitat. Hæc dicente
Platone, quidam addiderūt, quod
postea quā ita p corpus vterus er
rauerit, ad septum transuersum
perueniens, respirationem impe,
diri solet. Aliȷ̄ errare ipsū veluti
animal negantes, vbi suppressa

sunt menstrua, exiccari aiunt, deinde humectari cupientem, ad viscera vsque ascendere. quũ vero ascendendo nonnunquam septum transuersum cõtingat, idcirco animal spiratione priuari. Etenim qui ignorant ea, quæ in dissectiõibus apparẽt, quiq; neque naturales neq; volũtate pendẽtes actiones, vnq̃ considerauerunt, quãuis ea, quæ iam diximus, nulla audiant demonstratione roborari, fieri tamen posse arbitrantur, vt aliquid ex ipsis a varietate nequaquam abhorreat. At vero qui in vtrisq; fuerint exercitati, hãc rationem, vtpote infirmam, vel me tacente, despiciunt. Nam si aliquid vteri ascendẽte videatur, id perexiguum est. neque sufficit ad hoc, vt totum ipsius spacium, ne ad ventriculum quidem ascendisse ostendat. tãtum abest vt hũc prætereundo, ad septum transuersũ pertingere possit. Quod si detur etiã vt attigat, quod momẽti

habebit id, vt ſpirationem tolle/re, aut animi defectionem, aut mẽbrorum contractionem, aut integrum ſoporem inducere poſſit? Etenim cũ aliquis ſe impleuerit, ventriculus intumeſcens, plane videtur ſeptum tranſuerſum cõ/primere. atque hanc ob rem ſpi/ratio redditur crebrior, ſed nullo inſuper alio accidente animal in/feſtatur. Atq; prægnãtibus quoque, vterus adeo intenditur, vt crebrior fiat ſpiratio, ſed ne has quidem aliunde lædi videmus. Id autem quod dicunt, exiccatos vteros, humoris deſiderio ad viſcera aſcendere, nemini nõ abſurdum videri poteſt. Si enim inuti/lem aliquando vterus requirat humorem, veſicam atque craſſi inteſtini partem inferiorem, totam ſibi proximam habet. ſi vero non ſimpliciter humorẽ, ſed ſãguineũ humorem deſiderat, ad hepar potius, quam ad ſeptum tranſuer/ſũ, ipſũ moueri oportebat. At ve/

ro quid opus est vt aliis extrinse-
cus irruat partibus, quum a spissa
membrana ipsum ambiente conti
neatur? quippe omnes tunicę quæ
ad sese humorē ex intestinis attra
hunt, per ora quā plurima id effi-
cere solent. Atqui ad vterū mul-
ta admodum venarum ora perue
niunt, per quas ex concaua vena,
vtpote cui ex hepate sanguis in-
fluit, sanguinē attrahere potest.
Etenim quam aliam fistulam, hac
aptiorem, quis inuenerit? qua ex
hepate in vterū sanguis deferat,
aut per quam aliam omnino vte-
rus ex iecinore quidpiā attrahere
possit, nisi maximū cōcauæ venę
conductum esse fateamur? At aliā
haudquaquā inuenire est. quippe
sola hęc vena, partibus sub trans-
uerso septo constitutis, ex hepate
defert sanguinem. absurda igitur
omnino est illorū ratio, cum hoc
quod vterum esse animal, hac ra-
tione astruere videtur. Sed si hoc
ipsis concedatur, ergo ægre ferēt

vterus priuari se eo quod concu-
piscit, ac fortasse a cibo quoq; ab-
stinebit, quemadmodũ phœnices
amatores affici perhibẽtur. verũ
ob hoc neq; ad septũ trãsuersum,
neque ad alium quẽuis locũ perue-
niet. Nam vt cætera omittamus,
perquam arida est septi transuersi
tẽperies, atqui vterus iuxta illo-
rum placita, qui ipsum exiccari di-
cunt, humidarum partium cõmu-
nicatione indiget.

¶ Sed interrogaueris fortasse, quã
ob caussam, modo sursum, modo ĩ
latus retrahi vterus videatur? id
enĩ obstetrices aiunt, aut cur ipso
in sua sede sępenumero manente,
nihilo minus mulieres quędam ab
hystericis accidentibus corripiã-
tur? Equidẽ huius rei caussam ex-
plicare tentabo, ea quę ab Hippo-
crate dicta sunt imitando. Igitur
vteri tensiones in caussa esse dixe-
rim, cur tangẽtibus obstetricibus,
modo sursum, mõ in latus retrahi
videatur. Nam simul cum vtero,

ceruicem quoq; ipsius retrahi necesse est. Superest ergo vt declaremus, quam ob caussam, vterus vel sursum, vel ad latus retrahatur? hoc enĩ huic sermoni deerat. Ea esse cẽsetur vasorum ad ipsum peruenientiũ & plenitudo, & suspensio. Etenim ostendimus in enarratiõe eius aphorismi quo inquit. Conuulsionem, & a plenitudine fieri, & euacuatione, qđ plenitudo repletorum corpora, & in latum & profundum extẽdit, sed longitudinẽ abbreuiat. Ergo quo efficiuntur breuiora, eo magis ad originem retrahunt. Nam Erasistratus musculos quoq;, si spiritu impleantur, in latitudine augeri, in longitudine vero minui, atque ob id etiam retrahi dicit. vñ ergo oritur plenitudo, tum venarum, tum vinculorum? nempe ex mẽstruorum retentione. Nam peruenit quidem ad vterum sanguis, sed ad interna ipsius ingredi non potest, aut quia crassior est, quam

vt per ora vasorū possit penetra-
re, aut quia clausa sunt ora. Itaque
multiplicatus in venis, eas exten-
dit, atque vicina ipsis vincula ma
defacit, ad horum aut extensionē,
continuo vterum retrahi necesse
est. Igitur si æqualiter vndiq; tra
hantur, recta erit, & sine inclina-
tione, ipsorum transmutatio. Si
vero inęqualiter, ad partē vehe-
mentius trahentem intendūtur.
Non ergo veluti animal errabun-
dum, alias ad alium locum, distur
rit ī mulieribus vterus, sed ab ex-
tensione retrahitur. Quod si dixe
rit quispiam, vteri corpus, tū nō
esse affectum, sed peruersione labo
rare, quū alias aliorsum trahitur,
hic haud absurda dicere videbit.
Nam circa reliquas quoq; corpo-
ris ptes accidit, vt huiusmodi ap-
pareant affectus, & vt sępenume-
ro decipiātur medici, qui peruer-
sam partem, quia vel incuruari.
vel extendi non possit, arbitran-
tur esse affectam. Atque hoc do-

cuit Hippocrates ĩ eo libro quem de articulis scripsit, vbi etiam de vteri vocato errore mentionẽ fecit, ita scribens. Si in posteriorem partem caput fœmoris exciderit, quanquã hoc raro fit, extendi nõ potest crus, neque secundum luxatum articulum, neque adeo secũdum poplitẽ quoque. ĩ̃que minime, vbi longo spacio durauerit malum, vel inguinis, vel poplitis articulum extẽdere possunt. Hoc sermone quamuis poplitis articulus haudquaquam afficiatur, quia tamẽ cum inguine communicat, ipsum extendi non posse ait. Atq; deinceps subiungens inquit. Sane animaduertere hoc oportet. vt enĩ vtile est, ita magna est ipsius habenda ratio. quamuis non paucos lateat, quod ne sani quidẽ extendere possunt poplitis articulũ, nisi sursum leuato pede, ita enim possunt. Neque etiam similiter, sed longe maiori cum difficultate flectere possunt poplitis articulũ,

nisi simul flectant articulũ inguinis. His dictis deinceps ait. Multa alia quoque ĩjs haud dissimilia in corpore inueniuntur & secũdum neruorum distentiones, & musculorum figuras, quinetiã plurima notatu fortasse digniora, quã quis putauerit, cõtingere solẽt, & secundum intestinorum naturã, & vniuersum ventriculũ, atq; vteri, tum errores, tum extensiones. His verbis Hippocrates de poplitis articulo dicere ꝓposuerat, non potente secundum naturam moueri, idque nõ ob proprium ipsius affectum, sed quia coxę consentit. quinetiam extensionum, q̃ vtero accidunt, mentionem fecit. quum videlicet ipse, non per se transmutatur, sed a quibusdã alĩjs trahit̃.
¶ Igitur vteri peruersiões, eo quẽ diximus mõ, ad suppressa sequuntur menstrua, eas tamen ob hoc, accidentium quę in animalis corpore apparẽt, caussas esse, nequaquam putandum est. quippe quæ

communem habent caussam, ple-
nitudinem, a suppressa mẽstruo-
rum purgatione euenientem.

¶ Quę vero citra peruersionem, aut etiam menstruorum reten-
tionem, viduas molestant noxæ, hæ ob retentum semen euenire quammaxime putantur.

¶ Cęterũ pro multitudinis, quantitatisve ratione, tum menstruorum, tum seminis, alias aliæ accidentium species oriri solẽt. Etenĩ noxa caussa vniuersum corpus refrigerare potente, adeo vehemẽter infrigidatur corpus, vt & spiratio, & arteriarum pulsus, sensu deprchendi nequeant. Quę si vel crassa fuerit, vel acris, conuulsiones, si vero atrę bilis naturam habuerit, mœstitiam inducet. quẽadmodum animi quoque defectiões, & ad fortes extensiões, & refrigeratiões, & stomachi ęstuationem sequi consueuerunt. Constat autem illud, & imprimis perspicuũ est ꝙ in huiusmodi sermonibus

os vētriculi ſtomachum ſolemus appellare. quippe omnium medicorum mos eſt, in ſyncopa quę ab oris ventriculi vitio depēdet, huiuſmodi vti appellatione.

¶ Porro accidētia quæ ob aſtricta menſtrua infeſtare ſolent(nam de ĩ js quoque nonnihil me dicturum pollicitus ſum) nũc enarrare aggredior, ſumpto initio ab his quæ ab Hippocrate in aphoriſmis ſcripta ſunt, pręcipue vero quũ dicit. Si mulier neque prægnãs , neque puerpera, lac habet, mēſtrua eius defecerunt. At nullo in mammis apparēte lacte , mēſtrua ſuppreſſa hiſce notis dephenduntur. Grauitas totum corpus moleſtat, item faſtidium quoque vt nulla ſit cibi cupiditas, horror inæqualis. quod ſi citra horrorem inæqualitas aliqua fuerit, atq; faſtidium, cupiatque mulier quædã aliena, iube vt obſtetrix vteri ceruicem tangat. Nam ſi citra duritiem clauſa inueniatur, eam prægnantem eſſe cõs

ficies. Nonnullæ cibum prętereà euomũt, ac terram, aut extinctos carbones, aut alia quædam huiusmodi edunt. Si vero clausum fuerit os ceruicis vteri, ac duritiem quoque habeat, affectum aliquẽ in vtero esse portẽdit. oportet itaq; speculari obstetricẽ, ad quã partẽ, vel declinet, vel retrahatur. nam in ea parte affectam vteri sedẽ esse conficiendum est. Atque in quibusdam fœminis, eius partis dolor cum grauitate, nonnihil significare potest. quinetiam in coxam dolor transit, ac crus ipsum, quod e regione est, per incessum claudicat. Q đ si longiori tempore supprimantur menstrua, nullamque medicus mulieri vacuationẽ promoueat, tumor aliquis præter naturam, in ilibus interdum exoritur, ostendens nimirum ex internis partibus quampiam esse inflãmatam. Nõnullis panus in extrema ilium parte excitatur. veluti viris, quoque eodem in loco non-

nunquam oriri solet, qui vbi suppuratus aliquãdo fuerit, lõgo temporis spacio vix finitur. Vidimus itaque ipsum, & in hac parte, & in colo suppuratum, dissectumq́; interdũ ignorantibus medicis inexpertis quid inciderent, interdũ vero intellegentibus quoq́; Atq́; ab huiusmodi tumore suppurato in colo, nemo nõ facile sanus euasit. Vteri vero sectiones maiori cum difficultate conglutinantur. Huiusmodi accidentia sequi suppressa menstrua consueuerunt, ac præterea lumborum, & colli, & sincipitis dolor, qui etiam oculorum fundamẽta infestat. item febres ardentes, & vrinæ nigricantes, cum rubra quadã sanie, perinde ac si aquæ ex qua nuper mactatæ carnes ablutę fuerunt, fuliginem quis miscuisset, quibusdam vrina aut difficulter redditur, aut oĩno supprimit. Quũ ergo horũ aliquod in muliere conspexeris, vterum veluti radicem ipsorum

conĳcere oportet: Quod si per alium quempiam corporis locum, sanguis effluxerit, aut inflammatio, aut erysipelas excitatur, an menstrua purgentur interrogare debes, siquidem nihil horum accidere solet integre purgatis. Igitur quibus menstruorum cohibetur purgatio, ĳs huiusmodi plerunque eueniunt accidentia. Quum vero immodice vacuantur, sequitur color fœdus, pedes molli tumore attolluntur, corporis robur prosternitur, vitiatur ciborum, tum concoctio, tum cupiditas. Atque in totum omnia, quotquot immoderatam sanguinis vacuationem siue ex hemorrhoide, siue alio quopiam sanguinis fluore euenientem, sequi consueuerunt, accidentia huiusmodi fœminas infestant. Sed accidit interdum fœminis, muliebre vocatum profluuium vel vtero haud quaquam affecto, quando videlicet vniuersum corpus per ipsum expurgatur.

quemadmodũ interdũ per renes quoque euacuatur. Id vero potissimum fit si mulier laxis sit carnibus, & pituitosa. Huiusmodi mulieres intacto quidem vtero, sed vniuerso corpori adhibitis remediis sanauimus. Atq; id quod excernitur nonnunquã rubra sanies est, interdum aquosa, aut subpallida. Q̃d si purus fuerit sanguis, qualis ex dissecta vena ꝓfluit, diligẽter animaduertere oportet, nũ erosio sit in vtero, ea vero magna ex parte in ceruice potius, quam alibi cõtingere solet, discerniturque per excretam saniem, si fuerit profunda. Si vero circa os ceruicis constiterit, non solum per hanc, sed per tactum quoque cognosci potest. ¶ Atque pręgnantes quoque quum ora venarum in ceruice aperiuntur, sanguinem excernunt. Ergo si mulieri vtero graui, mammæ subito extenuantur, abortus sequitur. Atque geminos ferens, si altera mamma extenue-

tur, alterum amittit. & omnino si dextra mamma extenuata est, marem, si sinistra fœminam amittit. Quippe fœtus, qui mares sunt, parte vteri dextra continentur, qui fœminæ, magis sinistra. Atque raro aliter euenire compertũ est. adeo vt in animalibus quoque, quæ suapte natura geminos ferre solent, itidem accidere videamus. vt in capris, ouibus, atque aliis quadrupedibus nõ paucis videre est. ¶ Si mulier prompte quidem cõceperit, deinde secundo, aut tertio, aut quarto imprægnationis mense, fœtum eiecerit, circa vteri acetabula humorẽ pituitosum abundare, atque idcirco venarũ, arteriarumque eius loci, ad ora vasorum in vterum descendentiũ, nexum debiliorẽ reddi coniiciendum est, vt fœtum ob grauitatem ferre nequeat, sed facile abrũpat.

¶ De colis affectibus. Caput VI.

QVemadmodum ab excrementis quæ per alnum deijciuntur, pauca admodũ super vicinarũ ptiũ affectibus indicia accipi possunt, vtpote q̃ magna ex parte, & intestinorum, & ventriculi, & splenis, & iecinoris, atque nonnunquam humorum in vniuerso corpore exuperantiũ, notæ sunt. Sic eodem modo pauca per colem educta excrementa, ppriũ ipsius affectũ portendunt, sed cõplura vesicæ, renũ, hepatis, splenis, pulmonis, thoracis, atque humorum in vniuerso corpore, dispositiones significant. Verũ huiusmodi signa per alia, quæ vnicuique parti affectę concurrere diximus, indicia distinguuntur.

¶ Igitur affecti colis hæc erũt indicia. Nam vlcus manifeste deprehenditur a dolore ipsum infestante, atque si aliquid in vlcere resi dere solitum, cum vrina effluit. Id vero ab eo qđ ex vesica secer-

nitur, ita discerni potest. Nã ipm in primo protinus exitu apparẽs, vrinam præuenire consueuit. qđ vero a vesica egreditur, vrinæ admixtum videtur. quinetiã assiduè inter meiẽdum mordicus dolent pudendorum vlcera, præcipue quum vel ramento, vel sordibus solutis, pura fuerint. Sed longe euidẽtius ipsius inflammationes, ac reliquæ huiusmodi dispositiones vel sine indicijs dignoscũtur. Verum de Gonorræa, & priapismo diffuse aliquid perstringere, satius fuerit. ¶Ergo Gonorrea est seminis excretio inuita, quam inuoluntariam quoque nominare licet. Sed significantius dixeris, seminis assiduam excretionẽ cole haud quaq̃ extenso. ¶Priapismus vero est quum coles, & in longitudine & latitudine totus augetꝛ, nullo stimulante ad libidinem aut desiderio, aut acquisito calore, vt quibusdam accidere cõsueuit. At breuiori quoq; compendio dicere

potes, permanētem colis, aut au-
ctionem aut tumorē. deducta ve-
ro denominatio est a priapo scili-
cet. Nam hunc, vt cui suapte na-
tura huiusmodi coles esset, finxe-
runt, atque pictura descripserunt
homines. ¶ Gonorrææ autem
nomen plane compositum est ex
γονῆσ (quod semen genitale) &
ῥεῖν quod fluere significat. Etenim
semen modo γονὴ modo γόνοσ
nominari solet. ¶ Porro quemad-
modum omnia corporis nostri ex-
crementa, interdum a continen-
tibus ipsa corporibus excernunt,
interdum sponte profluunt, eo quod
ob imbecillitatem ab ipsis corpo-
ribus contineri nō possunt, ita de
semine quoque dicendum est. vt
enim excernere pro commoda tem
poris occasione, ita & cōtinere, in
omnibus huiusmodi naturæ officiū
est. Verum secretio quidem fit
aperto fluctiōis meatu, ac reliquo
cōceptaculi spacio, & contracto,

¶Fames canina.

FINIS.

¶ Excusum anno domini 1527.
19. Cal. Nouembris.

¶Errata sic emendanda.
Fo.10 pa.1 li.21 le. corde
Fo 23 pa.1 li.1 le. excrementorū
Fo.103 pa.1 li.22 le. morales.
Fo.265 pa.1 li. vltima le. feret.
Fo.237 pa.2 li. 17 le. pingue.
Cætera leuiora, si quæ sunt, tua te emendabis.

Mte

Morbus ex uia / vt calculus frigidis
urinarijs /
Morbus ex humoris / vt a capite
ex contrario curatur.

morbo calido et sicco
medicus aliquando medica
mentum calidum et siccum
ergo curatio non est a
contrarijs / nego / quia tamen
medicamentum sit tale /
et frigescit per accidens
dum sanat capit morbum
calidum.

110s.

